

KULTURNĚ POLITICKÁ KNIHOVNA SVAZEK 7

OD SLOV K ČINŮM

Sjezd československých spisovatelů

4.—6. III. 1949

KPDK

NAKLADATELSTVÍ ORBIS PRAHA

KULTURNĚ POLITICKÁ KNIHOVNA

Řídí Jiří Žantovský

7

OD SLOV K ČINŮM

Sjezd československých spisovatelů

4. — 6. III. 1949

1949

ORBIS - PRAHA

PRESIDENT
ČESKOSLOVENSKÉ
REPUBLIKY

V Praze dne 5. března 1949.

Draží přátelé, soudruzi a soudružky!

Děkuji Vám srdečně za pozdravy, které mi tlumočila Vaše delegace, a posílám Vám ještě jednou přání zduaru.

pro dnešní čas

Přikládám Vašemu sjezdu velikou důležitost. Soudím totiž, že se jím uzavírá první perioda pokvětnového a zvláště pak pouťového přerodu naší literatury a celé kultury, perioda hledání nových hledisk, nových cest, nové orientace. Perioda, v níž se především definitivně ujasnilo, že umění, chladné k zájmům lidu a národa nebo přímo se od nich pohrdavě odvracející, umění uzavřené do sebe, prostě tak zvané čisté umění všech odstínů a odrůd pozbylo v naší nové společnosti posledního, byť i jen zdání pokrokovosti a stalo se - jak správně říkáte v nových stanovách Svazu spisovatelů - hlavní brzdou dalšího pokrokového rozvoje československé literatury. Neboť nechtít dnes mít nic společného s životem společnosti, což mohlo být v minulosti výrazem jisté třebaš neujasněné oposice proti společnosti kapitalistické, znamená dneska nechtít mít nic společného se svým rodným lidem, který se pozvedl k stavbě nového lidského řádu, nesoucího svobodu, tvůrčí radost a štěstí dříve utlačovaným lidovým masám. Znamená to postavit se na stranu toho přepestrého spolku reakčních bankrotářů, kteří také "nechtějí mít nic společného" s naší lidovou demokracií, s naším budováním socialismu.

Toto je tedy dnes již jasné. Období tohoto ujasňování skončilo tím, že jste již překročili k založení nové,

ideové organizace literárních sil, která vidí svůj hlavní úkol v aktivní, tvořivé účasti na budování lepšího zítřka naší vlasti, na výchově nového, socialistického člověka.

To je velká věc, velký krok dopředu na cestě naší literatury a kultury. Ovšem tím vystupuje do popředí s ještě větší naléhavostí další část úkolu. Nastal čas, začít i v naší literatuře novou kapitolu, nadepsanou: Od slov k činům. I tu máme již zřejmě jisté počátky, i tu se již rozběhly první praménky. Ale potřebujeme celý mohutný proud, celý bouřlivý přívál nového, ideově bojovného, zapalujícího umění. Náš lid přímo žízni po takovémto umění, které by mohl zvát svým. Je to veliký úspěch naší lidové demokracie. Vždyť jsme sotva započali se seriosním uskutečňováním hesla "Umění patří lidu" a již na všech stranách vidíme, jaká mocná touha po umění se probouzí v našem lidu. Jen se zeptejte odborníků, jaká je u nás situace na nakladatelském trhu! Taková, že náklady knih - politických zrovna jako beletristických - se již neřídí poptávkou, nýbrž výrobní kapacitou našich papíren. Oproti předválečným tisícoým nákladům se dnes konsumují náklady desetitisícové, ba statisícové. Soudruzi spisovatelé, co lepšího si můžete přát? Co lepšího, než mnohatisícového vnímavého a vděčného čtenáře? Ne, takového čtenáře nelze ignorovat, k němu nelze být chladným!

Přeji Vám proto, aby i Váš sjezd skončil jako dnes končí sjezdy a konference průmyslových i zemědělských pracovníků, a to heslem "Do práce!" Nezklamte naděje, jež se ve Vás skládají: staňte se inženýry duší našeho lidu, mluvčími jeho tužeb, jeho lásky i nenávisti, staňte se jeho socialistickými buditeli!

ZÁSTUPCI ČESKOSLOVENSKÝCH SPISOVATELŮ U PRESIDENTA REPUBLIKY

President republiky Klement Gottwald přijal v sobotu 5. března dopoledne delegaci sjezdu československých spisovatelů. Předseda Svazu československých spisovatelů Jan Drda tlumočil mu pozdrav sjezdu a zdůraznil, že všichni spisovatelé, účastníci sjezdu, mají hlubokou úctu k jeho velkému státnickému dílu. Jsou vděční panu prezidentovi za všechno, co udělal pro blaho našeho lidu a pro rozvoj naší nové kultury. Váží si jeho projevu o úkolech inteligence a umění v naší lidově demokratické společnosti, kráčejíci k socialismu, i jeho podnětů k velkým kulturním akcím — akci Jiráskově, Hviezdoslavově a k výstavě klasiků českého malířství v Gottwaldově a v Bratislavě. Pan president poděkoval za pozdrav a požádal delegaci, aby tlumočila sjezdu jeho přání plného zdaru. V rozhovoru se spisovatelé ocenil velký význam sjezdu a úkoly literatury a umění vůbec v lidové demokracii, která neznamená stagnaci literatury. Dokazuje to velký rozmach zájmu o plody umění, který právě nyní prožíváme. President republiky poukázal na příklad sovětských umělců, kteří od počátku minulé války dovedli svými díly literárními, hudebními, výtvarnými a filmovými povzbuzovat sovětský lid a zmnohonásobovat jeho sílu k odporu i jeho touhu po vítězství. „Poznali jsme,“ pravil pan president, vzpomínaje na tehdejší svůj pobyt v Moskvě, „jaká je to velká reálná síla. Podobný úkol má naše literatura i umění u nás, právě nyní v době, kdy přetváříme svou národní společnost.“ Rozprava, která byla velmi živá a dotkla se nejrůznějších otázek naší literatury, se soustředila hlavně na tento úkol našich spisovatelů a na jejich díla, která již byla sepsána v tomto duchu anebo se připravují. V rozhovoru bylo také konstatováno, jak velký význam má sjednocení českých a slovenských spisovatelů v jednom Svazu pro další prohloubené soužití obou našich národů. Pan president, louče se s delegací, vyslovil přání, aby spisovatelé svými díly splnili vbrzku nové poslání naší kultury. (ČTK)

PROJEVY A REFERÁTY

Dr OLDŘICH JOHN

předseda Národního shromáždění

Vítám vás a pozdravuji vás, paní a pánové, jménem Národního shromáždění, jménem jeho předsednictva a stejně radostně také jménem svým vlastním.

Jsme rádi, že význam vašeho letošního sjezdu mohli jsme také tímto způsobem podtrhnout, poněvadž jsme si velmi dobře vědomi, že váš první poúnorový sjezd to je a bude, od něhož má být čítána nová tvůrčí práce našich spisovatelů, tvůrčí práce při plnění toho velikého a nádherného úkolu, který má před sebou náš lid, vy a také Národní shromáždění — to znamená vytvoření socialistické republiky Československé.

Jestliže se, paní a pánové, podíváme zpět, myslím, že mohu s plnou odpovědností říci, že Národní shromáždění našeho státu nikdy v minulosti nesledovalo s takovou živostí a s tak hlubokým zájmem váš život, vaši práci, vaše problémy a nikdy nebylo tak přesvědčeno o vašem tvůrčím vítězství, poněvadž ono je nutným důsledkem onoho velkého vítězství, které společně s námi proboujel československý lid v loňském roce, vítězství volné cesty k socialismu, vítězství míru ve světě, vítězství skutečné svobody českého člověka, českého pracujícího člověka a nakonec každého člověka na celém světě.

V těchto síních šla historie posledních několika let republiky. Naše problémy byly značně podobné těm problémům, kterými jste se vy prodírali až k dnešku. Lze říci ve vlastním slova smyslu, že úzká spojitost mezi politikou tohoto státu a vámi v práci a v boji o dnešek nikdy nebyla taková, jako právě v tomto minulém období, které máme za sebou. A jestliže naše Národní shromáždění není již a již nikdy nebude výsečí, nějakou izolovanou výsečí našeho lidu, nýbrž přímou a bezprostřední jeho součástí, tak i naši spisovatelé — a my jsme o tom hluboce přesvědčeni — nebudou něčím, co bude žít izolovaně mimo náš lid, nýbrž budou součástí tohoto lidu, přímou organickou, tvůrčí součástí našeho lidu.

Jestliže tedy náš lid v této jednotě se svými politiky i kulturními pracovníky a spisovateli dovedl dosáhnout svého politického vítězství, potom to současně také znamená, že vytvořil všechny předpoklady, aby naše umění, naše literatura se rozvinula k těm cílům, které jsou cíli jeho, a to je, vážení přátelé, podle našeho přesvěd-

čení, svoboda člověka, skutečná socialistická svoboda člověka v tom nejširším a nejkrásnějším slova smyslu, to je opravdová demokracie.

Život českého pracujícího člověka je nyní nepochybně životem radostným, protože on sám si tvoří svou bezpečnou a radostnou socialistickou budoucnost. A právě proto i práce českých a slovenských spisovatelů je a musí být radostnou, protože se přímo a v pevném spojení s pracujícím lidem podílejí na vytvoření této budoucnosti. To si uvědomujeme tím spíše, když hodnotíme onu dialektickou nutnost, se kterou v poválečném světě místo bezpečí trvalého míru vyvstává znovu stvůra kapitalismu se svým vyvrcholením v imperialismu, když v ní sledujeme kořen oněch sil, které u nás po roce 1945 se znovu vzpínaly k novému zotročení a také k novému myšlenkovému zotročení našeho pracujícího člověka, a když proti těmto skutečnostem postavíme vítězství našeho pracujícího lidu, jež umožnilo, abychom naši společnost v klidu proměňovali v společnost lepší a českého člověka v člověka lepšího. A v tomto úsilí jsme se zapojili do velké rodiny nejen národů a států, ale všech lidí na celém světě, pro něž tyto postuláty jsou postuláty života a smrti celé lidské společnosti.

Ano, v tomto poválečném rozbouřeném světě, na který ani na chvíli nesmíme zapomínat, jehož nebezpečí musíme přesně znát a v němž jasně musíme vidět své přátele a spojence i své nepřátele, je československá skutečnost jednou z nejradostnějších tvůrčích skutečností na celém světě.

Budete znovu diskutovat v plné šíři problematiku tvorby českého a slovenského pokrokového umělce v této době a znovu se budete snažit dopátrat se a ověřit si poznání, že umělec — ostatně tak jako politik — splní své poslání a svůj úkol jenom tehdy, když je a zůstane úzce semknut s prostorem, ve kterém žije, s dobou, ve které žije a s lidem, z něhož vychází, nebo přesněji řečeno, když toto semknutí je tak úzké a organické, že lze v nejvlastnějším slova smyslu mluvit o plné jejich jednotě.

Mimo to budete však rozvíjet dále i jinou z potěšitelných nových československých skutečností. To znamená jednotu státu a v něm život obou našich národů, Čechů a Slováků, plně svobodných a naplněných nejvlastnějším pocitem národní jistoty, bezpečnosti a samostatnosti a přitom v jediném státě, v jediné republice Československé. I tímto způsobem budete potvrzovat, jak naši politikové v čele s prezidentem Klementem Gottwaldem šli správnou cestou, když jednotu a vůbec existenci tohoto státu zajistili nejplnější svobodou, neodvislostí a samostatností existujících, žijících

a rozvíjejících se dvou našich bratrských národů, Čechů a Slováků. Vaše organizační sepětí spisovatelů českých a slovenských není a nebude nikým nadekretováno, není to uměle vytvořená jednota, která pod zevním pláštikem příkrývá vnitřní rozpory, které na ní hlodají. Vaše sjednocení je jenom novým výrazem sjednocení svobodných českých pracujících lidí se svobodnými slovenskými pracujícími lidmi.

Není nejmenší pochyby, že tu máme ještě velmi mnoho práce před sebou. Je to znovu tvůrčí práce a také ona je znovu zaměřena k těm velkým cílům, jimiž žije celá naše republika.

Pozdravuji vás, paní a pánové, ještě jednou, pozdravuji a vítám všechny vaše hosty, kteří jsou současně i hosty našimi a jistě dobře chápete, že z nich především tisknu ruku našim sovětským přátelům a soudruhům.

Přeji vašemu zasedání plného úspěchu. Ať potvrdí i v tomto státě, ale současně i v tomto celém světě, že náš lid, že my všichni chceme mír a ať je přímým příspěvkem k dalšímu osvobozování českého pracujícího člověka až k socialismu, ať je příspěvkem pro štěstí Československé republiky!

ANTONÍN ZÁPOTOCKÝ

předseda vlády

Vážení přátelé,

zdravím jménem vlády váš sjezd československých spisovatelů i nově zakládaný Svaz a přeji vašemu dnešnímu jednání a zvláště budoucí plodné činnosti plného úspěchu a zdaru.

Nechci zneužívat vašeho drahého času, ale dovolu mi, abych řekl několik stručných slov o úkolech, které před námi stojí, jak já se na ně dívám a jak je chápu.

Bylo o tom již mnoho diskusí a názorů, mnozí se domnívali a snad ještě dnes domnívají, že úkol spočívá v tom, najít a objevit nějaké úplně nové, dosud zde neexistující proletářské umění, proletářskou kulturu atd. Tyto nesprávné snahy odmítl dávno V. I. Lenin, který napsal: „Nikoliv výmysly nové proletářské kultury, nýbrž rozvoj nejlepších vzorů, tradic, výsledků existující kultury s hlediska marxistického světového názoru, životních podmínek a boje proletariátu.“

Přitom současně Lenin zvláště zdůrazňoval, že máme „strežít dědictví“; to však neznamená omezovat se jen na toto dědictví. V tom smyslu je jádro věci, vybrat ze starého umění vše, co je dobré, vskutku hodnotné a umělecké. Rozvinout to, obohatit novými cennými hodnotami a postavit do služeb lidu, do služeb ideje budování nové socialistické společnosti.

Má-li literát splnit tento úkol, musí si v první řadě uvědomit, pro koho píše a ke komu mluví. Dnes to není již ani panující společnost vykořisťovatelů, ani úzká vybraná vrstva měšťáckých estetiků, jsou to miliony pracujícího lidu, který se stává rozhodujícím činitelem při budování nového života.

O této milionové mase řekl Lenin: „... probouzí se, aby nejen četla knihy, nýbrž účastnila se díla, živého lidského díla, historické a tvůrčí činnosti...“

To je nová obec čtenářů a je potřeba, aby k ní dnešní literát uměl mluvit. Jak je nutno k této mase mluvit, o tom se opět můžeme od V. I. Lenina učit. Již v r. 1906 říká, že literát musí umět mluvit prostě a jasně, řečí, jež je pochopitelná masám, zbavit se rozhodně kanonů všech moudrých termínů, cizích slov, nauče-

ných, hotových, avšak lidu nesrozumitelných hesel, definic a závěrů.

Má-li dnešní literát tyto úkoly splnit, má-li k lidu umět mluvit, musí se s lidem sžít, k němu se přiblížit, lidu rozumět a jeho skutečné potřeby chápat.

Tuto nutnost vyjádřil krásně ruský předrevoluční literát M. E. Saltykov-Sčedrin, když napsal:

„Abychom pochopili, co vlastně lid potřebuje, čeho se mu nedostává, nutno pochopit jeho hlediska a k tomu není potřeba ani poklonkovat ani koketovat.“

Myslím, že právě nad touto pravdou, kterou také Lenin zvláště uznával a zdůrazňoval v polemikách s kadety a menševiky, by se měli také naši mnozí literáti zamyslet.

Není potřeba se k lidu velkomyslně sklánět, koketovat a dělat poklony. Není potřeba být lidu milostivě protektorem a patronem, jak dnes tak mnozí úplně falešně chápou smysl uměleckého patronátu. Nic není horšího a škodlivějšího než falešné idealisování pracujícího člověka.

Nestavíme novou společnost s nově stvořenými lidmi. Budujeme se starým materiálem — jak Lenin říká — hříšných lidí. Toho dnešního hříšného člověka je potřeba znát, pochopit jej a ukázat, co tento pracující člověk, zatížený všemi hříchy staré kapitalistické společnosti, svým bojem, prací a vůlí už dovedl vykonat. Je nutno zároveň umět mu nalít víru a přesvědčení, co všechno ještě jeho osvobozená síla a masa dokáže, vykoná a uskuteční.

Umět zpopularisovat tyto často neznámé hrdiny práce a revolučního boje, jejich snažení a osudy, jejich nezdolnou vůli, přemáhající překážky, necouvající před persekucí, nekapitulující před porážkami i jejich úspěchy a konečná slavná vítězství.

Přesvědčit všechny, že nový a lepší život nemůže být výslednicí ničeho jiného než vlastního boje a činorodé tvořivosti pracujících. Tak je potřeba chápat úkol člověka.

Do služeb tohoto velkého budovatelského díla a socialistické ideje, převracející a obrozující starý, nespravedlivý svět, je potřeba, aby dali všechny své síly naši umělci, literáti a spisovatelé. Pomáhali vítězné dělnické třídě, která už o novém životě nesní, ale za nový život bojuje a nový život svou tvůrčí prací buduje, aby mohla tento život uskutečnit.

K této práci přeji Svazu československých spisovatelů a všem jeho členům zdar!

ZDENĚK NEJEDLÝ

ministr školství, věd a umění

Je tomu už více než půl století, co jsem ve styku s našimi spisovateli, a tak i sám se trochu mezi ně počítám, i mám upřímnou radost, že i oni mne trochu počítají mezi sebe. A není to u mne jenom sympatie a zájem o literaturu, který je mi samozřejmý. Snažím se i svou vědu podávat literárně, a pokládám za jednu z největších pocht, říká-li se, že některou mou práci lze číst i jako literární práci, jako román. Myslím, že to je vůbec úkol nás vědeckých pracovníků, dát svým vědeckým dílům takovou literární formu, aby to též byla literatura. A živá literatura. Žádá to i zlidovění naší vědy, aby nebyla ve svém projevu nudná, aby neodpuzovala. Jako naopak i naši spisovatelé možná, ano jistě, měli by mít k vědě a k vědecké práci bližší a intimnější vztah než někdy mají. To zase žádá demokratizace našeho vědění i solidní, vědecký základ spisovatelova myšlení.

Než tím už přecházím k vlastnímu temat; jaké jsou úkoly naší literatury. Ale tu hned z počátku podtrhuji, že nebudu opakovat to, co jsem řekl v dřívějších svých projevech: hned v květnu 1945 na velké schůzi v Lucerně, pak na Sjezdu národní kultury, na Sjezdu komunistických spisovatelů a i na jiných projevech. Pokládám proto za mezi námi již dohodnuto, co je také i všeobecně dnes již přijato, že literatura, kterou potřebujeme a po které voláme, má být v úzkém styku s dneškem, konkrétně řečeno, že se má zmocňovat dnešních prostředí a dnešních problémů, potřebujeme literaturu z dnešního života našich dělníků, našich rolníků, z našeho pohraničí, literaturu o památných loňských dnech únorových, literaturu osvětlující to, čím dnes lidé u nás žijí, z čeho se radují i co je tíží, co třeba zlepšit, jaké cíle si dát, literaturu, jež by čtenáři ukázala smysl dnešního zápolení o nový život, krisi naší inteligence — kamkoli se podíváme, přímo se valí proud temat, takže na jejich nedostatek jistě si nemůže dnes spisovatel narákat. Spíše v nich bloudí, a nevědí, co honem si z toho vybrat.

Než nejde jen o to — o thema. Požadavek aktuálnosti plyne už z toho, co by každému z nás mělo být samozřejmé, ale není: že i spisovatel je občan, občan republiky, a že proto má i povinnosti

občaná republiky. Ale nejen v tom smyslu, že zachovává zákony a platí daně. Má povinnost i svým dílem sloužit republice, pomáhat ji budovat, jako má tu povinnost, a plní ji, dělník, rolník, každý jiný pracovník.

Z toho však i to plyne, o čem jsme snad dnes již rovněž všichni přesvědčeni a co proto nemusím snad zde znova vykládat, že jenom realistické umění, realistická literatura může plnit tento úkol, neboť o skutečnosti nám jde, ať už existují nebo se jích teprve domáháme, dobýváme. Jen ty tvoří, budují republiku, a proto jen literatura tyto skutečnosti předvádějící je (budovatelská literatura) A ne pouhé si hraní s neskutečnými, nikdy, ani teď ani v budoucnosti neexistujícími mátohami, pojmy a představami. Což podepře naši literaturu i umělecky, neboť umění celou bytostí je tvoření konkrétnosti, skutečnosti, člověka z masa a kostí, a nikdy ne živých abstrakcí. Oddálení se od životních skutečností proto přímo v podstatě podlomilo tak zv. moderní literaturu. A tvoření skutečností, realnosti, třeba zatím jen ve fantasi existujících, dá naší literatuře opět mizu, jaké potřebuje jako ničeho jiného.

Tyto všechny úvahy jsou však jen brána do literatury, po které voláme, a brána sama o sobě nestačí. My potřebujeme nejen aktuální a realistickou literaturu. My potřebujeme socialistickou literaturu, ne jakýkoli realismus, ale socialistický realismus. Literatura je jeden z nejmocnějších prostředků, jímž možno vychovávat, vést, vzdělávat lid a národ. Je to rozhodně účinnější prostředek než sama věda, i než sama školní a jiná výchova. To všechno je překonáváno přímo ohromným vlivem, který na nejširší vrstvy vykonává literatura tam, kde proniká i do nejširších vrstev lidových. Literatura nepoučuje jen, nepůsobí jen na mozek, zachvacuje celé myšlení lidí, a co je nejdůležitější, proniká i do jejich srdcí. To však spisovatele na druhé straně i zavazuje. Zavazuje ho k odpovědnosti za to, co takto lidu vštěpuje v mysl i srdce. Musí proto být i ideově na výši, musí vědět, co má lidu v mysl a srdce takto vštěpovat. Jen tak spisovatel vyplní náležitě svou úlohu. Není-li na výši, nejen svou úlohu nesplní, ale může i přímo škodit, pomáhá-li svým dílem šířit nesprávné, škodlivé názory, nesprávné, nezdravé. V době budování socialismu vedoucí myšlenkou a ideologií spisovatelovou nejen může být, nýbrž musí být socialismus. A jeho realismus musí být socialistický realismus.

Chci však napřed ukázat na některých příkladech, co literatura může a čím může být jako takovýto vedoucí a výchovný činitel. My u nás máme pro to dobré zkušenosti, a ne jednu. Jsem z generace, která ve svém mládí vyrostla na klasickém ruském románu.

My jsme nejen četli, ale skutečně prožívali tento román, Gogolem počínaje a Čechovem a mladým tehdy Gorkým konče. A žila tím celá naše generace bez ohledu na to, byl-li kdo z nás spisovatelem nebo ne. A naučili jsme se z tohoto románu na prvním místě chápat a milovat život. Byl to přímo lék proti dekadenci, valící se už tehdy ze Západu, tento zcela jiný ještě realismus, než byl realismus jiných literatur. Jako dodnes je ruský divadelní realismus zcela jiný než realismus jiných divadel. Je daleko životnější, tvořivější a při tom i skutečnější. A za druhé jsme se tam naučili chápat člověka. Žádná věda ani žádná jiná literatura nenaučila nás tak hluboce chápat čistě lidské tužby, radosti i strasti člověka jako právě ruský román, ruská literatura. A říká-li se o tehdejší generaci — a právem se tak říká — že v ní po prvé u nás, po generacích čistě národnostních, vyrostla generace se zcela novým smyslem pro sociální otázky člověka a lidstva, byla to i v neposlední míře zásluha ruské literatury, ruského románu. To je také příčina, proč i Dostojevský byl u nás tehdy hojně čten a i v pokrokových, nejpokrokovějších kruzích. Nám nešlo o to vidět v něm tak zv. typické Rusko, za jaké ho prohlašovala reakce a co v něm i musili vidět ruští revolucionáři a pokrokoví lidé. Tak se na Dostojevského u nás díval a tak ho vykládal Masaryk, který na něm zbudoval i svou theorii o zaostalosti ruského lidu, mužika v první řadě, a vyvozoval z toho neschopnost ruského lidu vybavit se z tohoto stavu. Masaryk i svůj kontrarevoluční názor na Říjen a celé to veliké hnutí ruského lidu před Říjnem a po Říjnu na tom stavěl, jako příklad, jak literatura může zavést na scestí. Ale to byl právě jen názor Masarykův, který se v oné nové generaci naprosto neujal a vůbec na ni nepůsobil. My jsme i z Dostojevského brali jen to, co z ostatního ruského románu: chápání a lidské hodnocení i člověka starým řádem opovrženého. Ne proto „Běsi“, ale pojetí Grušenky bylo této generaci objevenem, jako rovněž pronikání k člověku.

Dnes ostatně zažíváme něco podobného. A uchvacuje-li nás tak neobyčejně Pavlenkovův román „Štěstí“, je toho příčinou zase tento hluboce lidský tón, přešlý z klasické ruské literatury i na dnešní sovětskou literaturu. A také celý sovětský film sem patří. Naše obecnost nejednou si staví otázku, odkud se bere ta zvláštní povaha a odkud i účinek a půvab sovětského filmu, tolik odlišný od všech ostatních filmů? A myslím, že i zde — kromě jiných okolností — je to též tento hluboce lidský jeho rys, jedinečné to chápání člověka, jež se nám po prvé objevilo v ruském románu, ale jež je vůbec znakem ruského umění i všeho myšlení a jež dnes k nám proniká i z ruského sovětského filmu.

Nejen generace se však učila a rostla na ruském románu. I naše literatura. A. Jirásek už před tím mnohému se naučil zejména na Tolstého „Vojně a míru“. A K. V. Rais ve svém „Západě“ vytvořil dílo, jež celé je prodchnuto tímto typicky ruským chápáním člověka a tak i vytvořeno, ovšem s neméně charakteristickým zložením toho do českého prostředí, českých lidských charakterů a české citové i náladové atmosféry. A vzniklo tak dílo, jež je jistě jednou z předních ozdob a jedním z nejvíce vynikajících výtvorů naší prosy.

Druhý příklad: náš *historický román*. Měli jsme jistě velké štěstí, že jsme měli, a tak záhy, Palackého: že jsme měli vědce, který nejenom nám vypsál české dějiny, ale dal národu přímo koncepci českých dějin. Pro povzbuzení, poučení i zase výstrahu ukázal, co vedlo náš národ vpřed a výš, i co jej sráželo zpět a dolů. Než Palacký sám by byl nestačil, aby se tato koncepcí stala skutečně majetkem národa. Stalo-li se tak, je to velikou zásluhou i naší krásné literatury, našich spisovatelů. Jimi, jejich historickými romány a novelami, jejich eposy i lyrikou vešlo pokrokové pojetí Palackého našich dějin do vědomí širokých mas. Ale ne hned naše literatura pochopila tento veliký jí daný úkol. I u nás, jako jinde, historická prosa ze začátku podávala jen historické zajímavosti, jako lidé vůbec v minulosti rádi hledají barvitě jen zvláštnosti, odlišnosti. I J. J. Kolár, i jako historický romanopisec i jako dramatik, vyjma „Žižkovu smrt“ a „Pražského žida“, i ještě L. Stroupežnický mimo „Václava Hrobčického z Hrobčic“, vybírají si z historie barvitě obrázky, ale nic více. Kolár proto miluje život na pražském hradě za Rudolfa II., ač to ideově nic nepřináší, jen pro pestrost a nezvyklost toho tam života. A Stroupežnický zase se zamiloval do Dačického, ale ne Dačického demokrata a vlastence, ale pijana a pokušitele žen, jenž autoru dává možnost vylíčit rovněž takto zvláštní a zajímavý život na bohatých Horách Kutných. I Vrchlického, básníka pohana a pohanských rozkoší, v „Noci na Karlštejně“ zaujal ne problém Karla IV., ale pikantní zákaz, že na Karlštejně nesměly nocovat ženy. I zosnoval na tom nesporně rozkošnou veselohru, jako i Stroupežnický své veselé a milé kutnohorské kusy. Ale národ tak i tyto věci přijímal. Jako milé pobavení, ale nic více.

Zvláště pro to poučný je případ Zikmunda Wintra, autora nesporně velmi duchaplného, jenž už při svém studiu v Rakovnickém archivu našel množství zajímavých detailů ze života kdysi českého města, i podal z toho ve svých „Rakovnických obrázcích“ půl historie a půl krásné historické prosy. A pokračoval v tom i potom v Praze, a šel tou cestou i ve svých velikých dílech historických,

nepřeberné to studnici bohatého materiálu z dějin českého města 16. století. Rozsahem i bohatostí svého díla náleží proto Winter jistě v přední řadu našich historických spisovatelů, a svým „Mistrem Kampanem“ i romanopisců. A přece v lidu, v širokých masách nezapůsobil. Ani „Kampanem“ nikoli, i ten měl úspěch především v inteligenci. A příčina je jasná. U Wintra není koncepce, není pojetí českých dějin, které by učilo a vzdělávalo. Ani v „Kampanovi“ nikoli, i ten Wintrův hrdina, ač zasazen do doby tak nesmírně závažné jako byla doba Bílé hory, není jednoznačný, národní hrdina. Celé Wintrovo dílo je bohatý, pestrý, poutavý kaleidoskop, ale ne idea, kvádr, na němž by lid mohl stavět svůj názor na národní minulost. Lidoví čtenáři to také dobře vycitili, a nedošel-li Winter té popularity, jaké by si jinak jistě zaslouhoval, byla toho především tato příčina. Lidový čtenář neb divák chce a potřebuje více než jen líčení. A nemá-li to být pouhá jen zábava, jak nahoře řečeno o veselohrách Stroupežnického a Vrchlického, musí to být živný chléb poznání a poučení, povznesení a posílení.

I to je jistě pro všechny tyto naše historické spisovatele charakteristické, Kolárem začínaje a Wintrem konče, že si pro ony své barvitě obrazy minulosti vybírali se zvláštní zálibou 16. století. Dobu z českých dějin ideově snad nejjalovější. Kterou také nikdo dosud ani nezpracoval (Palacký jistě ne bez důvodu stanul na jejím prahu; ani jeho ta doba nelákala). Jen Denis se pokusil tu mezeru vyplnit, ale výsledek byl: její odsudek. Stejně jako Jirásek vzal odtud látku jen k jediné své povídce („Ze zlatého věku v Čechách“), a rovněž odsuzující tu dobu, pro její mělkost, prázdnotu a z toho se rodící požívačnost. Ale tím právě tato doba vyhovovala našim neideovým historickým spisovatelům. Zde mohli volně pustit uzdu své zálibě na všelijakých těch šprýmech a kratochvilích tehdejších lidí, nezatíženi jakýmikoli ohledy ideovými.

A teď obraťme list: přichází Třebízský. Spisovatel jistě daleko menší obraznosti, barvitosti a dějové bohatosti než nahoře uvedení. A přece naším lidem neskonale více milovaný a ctěný. A jistě plným právem. Třebízského nebohatost je jen zdánlivá. A čím nad všechny předešlé vyniká, je právě to nejvzácnější: jeho dílo má koncepci. A pokrokovou koncepci, koncepci Palackého. Pravda, zjednodušenou až do krajnosti. Třebízský zná jen dvě doby české minulosti: husitskou — dobu slávy, a pobělohorskou — dobu neštěstí a strastí. Ale obě ty doby, a zvláště bělohorskou, žil a prožil, jak nikdo před ním. Přímou pláče, a ne ve slovech, ale v duši, když vzpomene na pobělohorské hrůzy. A píše šeré, smutné povídky, ale nezkažený, prostý lidový čtenář žije to s ním celou duší, i pláče s ním i těší se z každého sebemenšího zásvitu čehosi lepšího, ra-

dostnějšího. A proto se stal Třebízský miláčkem našeho lidu. V době, kdy jeho nářek, i když stupňovaný až do sentimentality, byl živým ohlasem i současného smutku našeho lidu nad jeho nevolbou, nad vládou cizích pánů.

Konečně Jirásek. Teprve s uvědoměním si všech těchto souvislostí náležitě oceníme, co znamenalo objevení se Jiráskova díla. A nejenom svou uměleckou kvalitou, bohatostí fantazie úzce spojené s nejuvěrnější realitou i jedinečným vypravovatelským, charakterizačním i živě kreslicím svým uměním, kterým převýšil vše, co v našem historickém romanopisectví bylo před ním i po něm. Jirásek i naplnil národní, lidové, výchovné poslání historického umění u nás. On to byl, který ideové pojetí Palackého učinil majetkem všeho našeho lidu tím, že je přenesl do krásné literatury. A nespokojil se jen světlem a stínem, jak ve svém prostém, nenáročném pojetí tradoval národní pojetí dějin Třebízský. I Jiráskovi je husitství vrchol a bělohorská doba pád a neštěstí národa. Jirásek však bohatostí svého umění nejen prokresluje obě ty doby a činí je živými, jako by ve skutečnosti před námi probíhaly, ale i ukazuje na příčiny, proč došlo tam k slávě a zde k pádu národa. Stejně jako Palacký, jenomže ne pouhým výkladem, nýbrž živým zobrazením všeho. A takovým v tom byl tvůrcem, že dovedl i domyslit Palackého tam, kde Palackého dílo končí. Palacký už nedokázal dojít ve svých Dějinách až k Bílé hoře a tomu, co bylo po ní. Jiráskovi však ani to nezarazilo, nýbrž vykonal i po této badatelské stránce, čeho bylo třeba, a postavil pobělohorské době ve svém „Temnu“ pomník, z celých našich dějin jeden z nejskvělejších, i když nejchmurnějších.

Nic nebylo proto falešnějšího, než vidět v Jiráskovi pouhého zpracovatele, popularisátora, reproduktéra dějinných osob a událostí. Tak by se byl našemu lidu nikdy nestal tím, čím byl a je dodnes. Jirásek tvořil dějiny, umělecky tvořil, jako Palacký vědecky. Ale ovšem opíral se při tom o Palackého, o jeho koncepci českých dějin. I vnesl tak tuto koncepci, jediné správnou, protože jediné pokrokovou, do nejširších mas našeho národa. A vykonal tak dílo nezapomenutelné. Jemu především děkujeme za to, že náš lid i zná své dějiny, tak jako sotva kde jinde lid zná svoje dějiny; a že myslí o nich i řídí se jimi v duchu, jaký v nich odhalil Palacký. To je také příčina, proč i my teď ještě se k němu vracíme, jako k léku proti oslabení tohoto vědomí u nás živěm okupace, zvláště v naší mládeži. Tak proto my i dnes vydáváme nový, lidový soubor Jiráskových spisů: jako bibli, v níž se má i dnešní lid a dnešní mládež, ano právě dnešní lid a dnešní mládež, učit dějinám i chápat je, a čerpat z nich posílení i pro dnešní zápasy.

Zářel jsem se poněkud déle u těchto příkladů, co může literatura, je-li si vědoma svého úkolu i cíle, a čím u nás literatura v určitých obdobích opravdu i byla. Myslím však, že to není ztracená doba, kterou jsem tomu věnoval. Naopak, nemůže mít dnešní náš spisovatel lepšího návodu, než zamyslí-li se nad těmito příklady, minulými, a přece i dnes stále tolik živými. Nalezne však v této naší literatuře i jiná ještě poučení.

Z dalších příčin, proč naše literatura měla tak veliký význam v našem národě, je i její vědomá a hluboko vkořeněná kolektivita. To, že to nebyl kdokoli a přinášel cokoli, co si snad náhodou vzpomněl. Tak by naše literatura nebyla nikdy mohla mít ten národní význam, který měla, neboť by šířila zmatek, a ne uvědomění, ne určitý národní program. To mohla jen literatura, ovládaná jedním duchem, i když různě se projevujícím. Na př. naše obrozenecká literatura: Kollár a Čelakovský, Mácha a Erben. Nelze si umělecky představit větších protiv. A přece nelze i necítit, že ty protivy spolu cosi poutá, cosi společného, právě obrozeneckého, a co proto mohl přijímat i čtenář jako projev téhož světa, téže myslí.

Tak tomu však nebylo jen v době obrozenecké, v době snad jen počátků. Totéž vidíme i u lumírovců, na stupni již velmi vysokém. I tu nemohlo být většího kontrastu než jaký byl mezi Vrchlickým a Sládkem, Jiráskem a Juliem Zeyerem. A přece i tu cítíme, že je tu něco, co je spojuje: společný názor na úkol literatury v tomto pokročilém již stupni vývoje, na lidovost a demokratismus v době pokročilého již liberalismu, na poměr k cizí světové literatuře i mnoho jiného.

A v tom byla rovněž veliká síla této literatury. Ne spisovatelský dav to byl, ale šik, v němž každý stál na svém místě a plnil, k čemu byl nejlépe povolán. I dnes tolik je toho potřeba. Jdou dělníci vpřed jako celek, jdou i rolníci, jen inteligence, vědci i umělci, jdou za nimi jako nespořádaný houf, a proto stále ještě tak těžce se uplatňují v samém vývoji národa. V zájmu prý svobody svého tvoření. Ale uvedené příklady nejlépe ukazují, že kolektivita, jednota neznamená uniformitu. Je zde celek, něco, co poutá spisovatele určité doby i směru, ale v jeho rámci se vyvíjejí jednotlivé spisovatelské individuality velmi rozmanitě. Ano více a lépe, než žijí-li v chaosu a anarchii, neboť takováto kolektivita ještě vyzvedá speciální, individuální povahu jejich umění i jejich osobnosti.

To však je rovněž něco, co potřebujeme i dnes, ano právě dnes. Naše dnešní literatura je stále ještě tříšť, shluk autorů a děl, v nichž těžko, mimo několik už se ukazujících skupin, bychom zjišťovali jeden, společný duch dneška. Aniž by se při tom obmezovaly individuální sklony a schopnosti jednotlivců. A přece jen tak může

Hu čina a ...
řádek, rolník, kdokoli s bezpečností přijímat dnešní literaturu, bez obav, že se mu předkládá nahodilý nápad kohosi, který by ho mohl svést na scestí. Zkrátka: i dnes potřebujeme, aby dnešní literatura byla nejen časový pojem, ale i věčný, jak jsme našli a nahore uvedených příkladů.

Dále realismus. Je jistě charakteristické pro naši literaturu, že byla od počátku (od obrození) realistická, takřka bez úklonů od této linie. Dáno to bylo jistě už její lidovostí a jejím národním úkolem. Měla-li vést neb aspoň pomáhat vést národ, musila být realistická, v úzké souvislosti se skutečností. Jinak by pro tento úkol nemělo cenu. Ne na prázdných fantasiích a pojmech lze budovat budoucnost národa. Ale i tu vidíme, že to nebyla šablona, nýbrž zase cesta, umožňující plné vzepětí nejindividuálnějších postav a zjevů. Nebyl to také ani dobově šablonovitý, pro všechny časy platný realismus.

V první době, kdy bylo prvním úkolem veškerého úsilí o nový život zvednout hlavu zdeptanému lidu, v první době našeho obrození, bylo úkolem i literatury dodat odvahy a sebevědomí stále ještě porobenému lidu. A důležitým prostředkem k tomu vyzvedat světlé stránky lidu, na rozdíl od domýšlivého panstva. Vzniká proto v literatuře jakýsi, lze-li tak říci, lidový realismus, jehož skvělým příkladem navždy zůstane „Babička“. Dílo, v němž lid je představen s takovými kvalitami, a při tom reálnými, že se proti němu naprosto ztrácí panský svět, paní kněžnu nevyjímaje. Nemenší význam po té stránce mělo i odhalování slavné minulosti českého národa, i vzniká jiný, historický realismus, předvádění oné slavné, anebo v kontrastu k tomu i smutné minulosti národa. A poněvadž politicky byl veden boj na prvním místě za národní, nacionální požadavky lidu a národa, vzniká i nacionální realismus, předvádějící národní snahy nebo i konkrétní už úspěchy jako novou a radostnou skutečnost.

Dnes voláme a potřebujeme socialistický realismus, realismus ne jakýkoli, ale naplněný snahou a duchem socialismu a tak skutečnost i předvádějící, jak pověděno již nahore. A k tomu proto chcí obrátit zvláštní ještě pozornost. Jako v jiných těch realismech, tak tím více v socialistickém je především třeba značného uvědomění spisovatelů, má-li jejich dílo být opravdu nejen podle slov, ale i duchem socialistické. Ano u spisovatele je toho třeba více než kde jinde, neboť zde nestačí jen socialistická these; socialistický spisovatel musí tvořit novou socialistickou skutečnost, musí převést i ony these v živou realitu. A k tomu je velmi třeba, aby socialismus přešel spisovateli přímo do krve, aby jim žil, dýchal, viděl, slyšel. Zde nestačí přečíst si theoretické pojednání neb knížku o so-

cialismu, ač ovšem i toho je potřebí. To je však právě jen theoretická, logická příprava. Na život však nestačí logika, v literatuře musí se stát socialismus něčím z masa a krve, životem, živou skutečností. A tu ovšem narážíme stále ještě na veliké překážky.

Budeme-li sami sobě upřímní, jistě si přiznáme, že naši spisovatelé jsou zdrcující většinou *noví*, nedávní teprve socialisté. Vždyť ještě před 10 lety takřka všichni žili v docela jiném prostředí a ovzduší, naprosto ne socialistickém, a měli i docela jiné názory a cíle. Zjevy pak jako S. K. Neuman nebo Ivan Olbracht byly velikou výjimkou. Další vrstva spisovatelů jest socialistická od války, od nového zde života za okupace a od květnové revoluce. A konečně jsou mezi spisovateli socialisté teprve od února minulého roku. Je první požadavek a ctnost marxismu, nefalšovat skutečnosti. Nefalšujme, neokrašlujme si i tuto, a raději se jí podívejme tváří v tvář. A tu první, co si máme z tohoto fakta vzít, je ten důsledek, že se musíme učit, mnoho teprve učit, chceme-li být opravdu socialisty, a že nejžhavějším spisovatelským úkolem jest výchova spisovatelů k socialismu. My říkáme: jděte mezi lid, dělníky, rolníky a poznejte, jak žije. To je jistě správné, a mnoho se tam může spisovatel naučit. Ale to není ještě socialismus. Socialismus si nikdo neosvojí jen empirií a tím méně puďově, pouhým dohadováním. Socialismus je i věda a složitá věda. I je třeba mnoho se učit a stále učit, máme-li být opravdovými socialisty. Než k tomu je třeba i návodu, kontroly, pomoci. — A v tom by zase měla dnes hlavní svůj úkol vyjadřovat — kritika.

Chci proto zde věnovat *kritice* další zvláštní pozornost. Je to tím důležitější, že právě v kritice jsme snad ze všeho nejslabší. Přehlédneme-li aspoň celkový stav naší kritiky, či lépe toho, co dnes nazýváme kritikou, a přiložili-li bychom na ni uvedené měřítko: čemu se z ní může spisovatel naučit a jaká je výchovná cena a potence této kritiky, myslím, že bychom se všichni shodli, že jsme v tom oboru až překvapivě slabí. My, národ, jenž přece vydal ze sebe několik, a ne malých skutečných kritiků. Je proto jistě už na čase, aby i o tom bylo řečeno vážné slovo.

Aby mi však bylo rozumět, chci napřed říci něco o tom, co vůbec pokládám za kritiku a co nikoli. Kritika skutečná, kritika hodná toho jména, je stejně tvůrčí činnost jako každá jiná. To není něco jen na periferii literatury, co běží vedle. Neb aspoň to nemá být. Kritika není známkování, není mentorování spisovatele. To nemá vůbec žádnou cenu a není to ještě vůbec ani na prahu skutečné, tvůrčí kritiky. To je spíše otravování vzduchu a matení pojmů

i zrazování spisovatele, aby raději nepsal, než se vydávat v nebezpečí takové „kritiky“. Na Sjezdu národní kultury užil jsem hodně drastického slova pro označení této tak zv. kritiky. Ale i dnes nemám pro ni slova přiléhavějšího. Je v něm velmi dobře zachycen ten nebetyčný rozdíl, který je mezi takovou pseudokritikou a skutečnou kritikou, tvořivou, jako specifickou formou a oborem tvoření.

Podívejme se na ruskou kritiku: tu stačí jen vyslovit jména Černyševský, Bělinický, abychom viděli, co je skutečná, tvůrčí kritika. Čteme-li něco z nich, pak nás často vůbec ani nezajímá ten, koho se jejich kritika týká, a dokonce už ne to, co o tom či onom literárním zjevu, nám často i neznámém, říká a jak jej klasifikuje. Co tam hledáme a co nás poutá, je celé pojetí literatury, celé pojetí vývoje literatury, její funkce, jejího úkolu i dosažených výsledků. To nejsou poznámky in margine literatury, to je vedoucí síla, která vede, která vytváří nové hodnoty, jichž je třeba.

My jsme měli takovou kritiku v hudbě: již od dob Smetanových. Otakar Hostinský byl takový kritik. Nejen že vedl zásadní a dodnes pro nás významný boj o Smetanu, ale určil sám směr naší hudby a nejen pro svou dobu. I všechny další generace z toho žily, a nejen v hudbě, Hostinský se zúčastnil i literárního života velmi pilně a jeho stať „O realismu“ je nejen dodnes cenná, ale svým thematem i jeho zpracováním dnes právě i znova aktuální. A co mu k ní bylo podnětem? Jednak i tu ruský realistický román, jednak vítězně tehdy postupující Zola. A v hudební kritice na základech jednou položených našel Hostinský i pokračovatele, na prvním místě V. V. Zeleného, jenž kolem sebe seskupil už i celou plejádu kritiků bojovníků. To byli kritikové, kteří nepokládali za svůj hlavní úkol sedět v divadle na prvním balkoně a potom něco napsat o tom, co tam viděli a slyšeli. Proto tam chodit nemuseli. To byli kritikové, jejichž slovo často bylo cennější než to, co je vyvolalo.

I v literatuře jsme měli takové kritiky. Nejprve to byl V. B. Nebeský, přeceňovaný jako básník, ale nedoceňovaný jako kritik, první u nás i světového už rozhledu, a ne náhodou nejlepší přítel mladičké B. Němcové. A hned po něm Neruda, jenž záhy stanul i jako kritik v čele literárního ruchu i tvoření. Bohužel však nevytrval, záhy ustal, i nastala mezera, která byla velkou škodou pro organický, na sebe stále navazující vývoj naší literatury, poněvadž tu nebylo toho, kdo by byl strážcem toho i stálým nabaďatelem.

Až přišel F. X. Šalda. Nesporně velký kritik, jehož kritické dílo i dnes žije, bez ohledu na to, zmizeli-li neb nezmizeli ti, jež buď vynášel nebo nemilosrdně pobíjel. Stačí prolistovat jeho Zápísník, abychom se přesvědčili, co Šalda z jakéhokoli podnětu, i sebene-

patrnějšího, dovedl vytvořit svou vlastní tvůrčí silou, svou kritikou vynalézavostí. Leč nelze na něm nevidět jeden rys, který právě jeho kritický význam už ve své době oslaboval a dnes stále více a více oslabuje. Šaldovi jedno chybělo: ideová, základní důslednost. Byl příliš syn své doby, toho kochání se v literárním a jiném uměleckém požitkářství, které bylo tolik příznačné pro tak zv. „moderní“ generaci z konce 19. a začátku 20. století. Generaci prostoupenou novým, tak zv. moderním měšťáctvím fin de siècle, která vyhladověná přísnou kázní národní literatury, národního umění i života, přímo se vrhla v estétské rozkoše, jež jí nabízela zejména Francie jako nejtypičtější země tohoto přebujelého měšťáctví, podněcovaného k požitkářství na základě závratně rostoucího bohatství této „moderní“ buržoasie.

Šalda byl si toho časem i dobře vědom a vzpíral se tomu. To jsou ty chvíle, kdy přímo zuří na artismus, poetismus a do nebe vynášejí zdravé umění, kotví hloub než tyto dobové efemery. A vřele „tiskne ruku“ mladému básníku, někdy zrovna ne nejvolanějšímu, který k němu zahovořil tímto jiným tónem. Ale to byly právě jen chvíle. Ty když přešly, Šalda znova propadal ve svůj starý artismus. A tak, cítíme-li dnes, že Šalda nebyl v nahore uvedeném smyslu celý kritik, není to v tom, že nebyl skutečný a veliký kritik, ale v tom, že nebyl důsledný kritik, že jako kritik komíhal sem i tam, že stejně dovedl se rozehrát pro nejnovější zrůdy artismu jako je zítra proklínat do horoucích pekél. A tak bylo i s jeho výchovou spisovatelů. Vždy jistě budeme vděčně vzpomínat toho, jak jako kritik podepřel tehdejší naši mladou levou literaturu. Ale nelze zavírat oči i před tím, že stejně opravdově, pod záminkou umění, podpíral i pravou literaturu. A tím způsobil nemalou rozkolísanost i v naší tehdejší mládeži, čehož následky cítíme nemálo i dnes ještě. I teď ještě zápasíme s tím, že mezi našimi i mladými spisovateli není ještě té ideové pevnosti a jednoznačnosti jaké dnes, v době zápasících front tolik potřebujeme.

Měli jsme ovšem potom i socialistickou kritiku v tomto vyšším smyslu. Byl to z mladých Julius Fučík, a pokud jde i o principiální formulace a revisi dosavadní literatury byl to na prvním místě Bedřich Václavěk. I je jedna z nejtěžších ztrát naší literatury v době okupace, že nám právě tyto dva kritiky Němci zabili. Ve věku, kdy byli v nejlepší době k tomu, aby nám vytvořili skutečnou a socialistickou literární kritiku.

Dnes, po mém názoru, máme takového kritika v prof. L. Štollovi. Není jeho projevu, ať psaného ať mluveného, který by nám ho nepředstavoval jako kritika, který ví co chce, který široko obzírá dnešní literární problémy v úzkém styku s politickými a sociálními

proudy, a který i vede druhé, naše mladé na prvním místě. Stojí proto před ním veliký a závazný úkol, a já se dnes s tohoto místa k němu přímo obracím a prosím, aby nezapomínal na tento úkol, daný mu celým stavem dnešní literární kritiky.

Nestačí však jen správné pochopení kritiky jako ne komentátorské, jen referující činnosti, nýbrž jako vlastní tvůrčí práce, s vlastním programem a vlastními cíli. Má-li splnit své výchovné a vůdčí poslání, je dále třeba, aby se nevznášela ve vzduchoprázdném prostoru. Už ono její poslání jí přímo váže k tomu, aby dbala i sil, jichž pomocí může svůj program uskutečnit. Kritika je jako vojevůdce: musí vědět, jaké síly má k dispozici a podle nich ne měnit cíl, ale upravit svou taktiku. Což je dnes tím nutnější, čím méně jsme tak daleko, jak už nahore uvedeno, abychom mohli o každém spisovateli předpokládat, že může splnit, co si přejeme a o co usilujeme. Jde o to, umět stanovit úkol podle sil, které máme. Ne abychom v čemkoliv usilovali, ale abychom vedli i ty, kteří vedení dosud potřebují.

Kritika, a zrovna v takové době jako je dnešní, musí být i vychovatelkou, učitelkou. Nesmí také předpokládat, že má před sebou samé hotové lidi, nýbrž žáky, učedníky, které je třeba vést a učit. Není proto správné, co dnes tak často vidíme, že kritik jednou chválí do nebes a po druhé bije hlava nehlava. To nejen neučí a proto neprospívá, ale může to i velmi škodit. Skutečný, tvůrčí kritik nevidí jen ojedinelé dílo, nýbrž obzírá situaci, a je strážce, je rádce a usměrňuje síly, které tu jsou, právě podle oné celkové situace. Ano, nevěhlasí říci, že toto by měl dnes být nejpřednější úkol naší skutečné, tvořivé kritiky. My v literatuře nemáme za sebou ještě svůj vlastní literární únor; my zde nejsme ještě tak daleko, abychom směli tak přímo už síkovat své síly, jako můžeme v životě politickém a hospodářském. My se o to snažíme a učinili jsme v tom i velký krok vpřed. Ale zbývá nám ještě mnoho, než budeme u cíle. A kritika svou taktikou může v tom mnoho prospět, ale také mnoho uškodit.

Čeho je s tohoto hlediska především třeba? Nezapomínejme ani na chvíli, že u nás, a právě v kultuře, jsou stále ještě dvě fronty: socialistická a reakční. V kultuře, nejde-li o vyslovené reakční případy, ne každý, i socialista, pozná přesně linii, která dělí ty fronty jednu od druhé. Mnozí, a mezi nimi i někteří spisovatelé, proto stále ještě myslí, že se zachrání kdesi v jakémsi středu. To je ovšem omyl. Kde jde boj, tam není žádného středu, a jako ve všem, tak i v kultuře a tedy i v literatuře jde dnes o boj, a ostrý a houževnatý. První úkol kritiky proto dnes je, vyhnat tyto milovníky středu a duševního pohodlí z jejich skrytí a vytáhnout je na světlo boží, i donutit je ukázat svou pravou tvář. A druhý s tím související úkol

kritiky jest rozpoznat, kdo je náš spojenec a kdo náš nepřítel, kde jsou pokrokové a kde reakční síly.

My dnes s tohoto hlediska revidujeme a musíme revidovat i naše klasiky. Jak tedy teprve současné spisovatele! Všude se ptáme: je jeho dílo, ať mrtvého nebo živého autora, pro nás nebo proti nám, prospívá nám nebo škodí, je na té nebo na oné frontě? A je to tak základní hledisko, že tomu musí ustoupit všechno ostatní. Na př. v historickém románu: nám není hlavní, má-li kdo takový styl nebo jinaký, ale to, chápe-li dějiny v pokrokovém nebo reakčním smyslu. Je tu Jirásek s celým svým životním dílem, a je tu Durych se svým „Blouděním“. Je tu Jirásek — nadšený epik slavné revoluční doby husitské i novodobého rozvoje a pokroku našeho lidu v obrození a zobrazitel pobělohorské doby jako doby politického, hospodářského i duševního „Temna“. A je tu Durych, naopak, velebitel pobělohorského katolicismu, národních zrádců a všeho, co sloužilo tehdejší reakci. Můžeme tu být na pochybách, kdo z nich je náš a kdo proti nám? A nic pro nás neplatí, že byla vynášena Durychova díkce, obrazy a co jiného ještě. Ostatně to nebyla ani pravda, reakce jako nemá ideovou hodnotu, tak není s to vytvořit ani umělecké hodnoty a falešné je vše to, čím se v tom směru oháněli naši obdivovatelé baroka a katolické moderny. Ale i kdyby měli takoví reakčníci některé formální přednosti, nic to pro nás neplatí a nesmí platit. Nepřítel není proto méně nepřitelem, má-li pěkný kabát. Naopak, tím nebezpečnější to může být nepřítel.

Nebo vezměme si naši starší t. zv. sociální literaturu. Myslí se tím literatura, hledící si života dělnického, života v továrnách. I tu postavíme tutéž otázku: ne to samo nám stačí, že je to literatura z tohoto prostředí, i když samozřejmě každý o to pokus, zejména v době, kdy to samo znamenalo průlom do měšťácké literatury, dobře oceňujeme. Ale máme sociální romány, které dnes sotva uznáme za dobré pro nás. Po generace se za prvního takového spisovatele prohlašoval Gustav Pfleger-Moravský. Každá učebnice dějin české literatury to o něm říká. A Pfleger skutečně v době, kdy se psaly jen historické nebo vesnické romány, vystoupil s romány z továrního prostředí. Ale jejich zaměření naprosto není „sociální“. Jsou to romány daleko více ze života fabrikantů než dělníků. A jejich sociální morálka je taková: dělník svou oddaností a pracovitostí získá si přízně pana továrníka a ten je dokonce tak ušlechtilý, že mu dá nakonec za ženu třeba i svou vlastní dceru, která je tak demokratická, že si ho už napřed zamiluje. Nebo naopak, syn bohatého továrníka si vezme chudé děvče.

Takovou „sociální“ literaturou nebyl však jen Pfleger. V jeho stopách šli i jiní, ano většina jich, zejména též v dramatech, a ne-

zmizelo to úplně jak z literatury, tak i z jiných umění (malířství) ani dnes ještě ne: ne revoluční, ale přímo kontrarevoluční nazírání na dělníka, na továrny. A byl-li Jakub Arbes jediný, koho možno ze starší literatury jmenovat jako skutečně „sociálního“ spisovatele, byli to v nové době vlastně až Marie Majerová, Ivan Olbracht a Josef Hora, kteří první přišli v naší próze s romány již skutečně z dělnického života i s dělnickým nazíráním.

A ještě jiný případ, dnes také zajímavý: případ Otakara Březiny. I u něho nalezneme sociální motivy a jeho báseň „Ruce“ hrála v tom velkou úlohu. Ano, byl v ní kdysi spatřován nejvyšší projev sociální poesie té doby, jak si ta báseň opravdu i zaslouhovala. Byla to opravdu své doby jedinečná apotheosa práce lidských rukou. Ovšem jen rukou, ne naší, dnešní socialistické výroby, ale to jí tehdy přirozeně nic neubíralo na ceně. I tak byl to přímo hymnus na práci. A přece dnes — příznejme si to upřímně — Březinu sotva by který dělník vzal vůbec do ruky. Zde tomu překáží něco jiného: výraz, forma Březinovy poesie. To nemožné kupení metafor, umělých obrátů, že nad jedním veršem aby čtenář hodiny seděl a ještě by to třeba nerozluštil. Zde tedy vadí literární aristokratismus, artismus, vystupňovaný do nemožnosti, který Březinovi brání být našim spolubojovníkem. Ostatně, nebylo to bez souvislosti i s jeho politickým a sociálním přesvědčením. Už tehdy bylo pro Březinu charakteristické jeho úzké spojení s moravskou katolickou modernou, hnutím ideově zcela reakčním už svou nemožnou mystikou, již podléhal i Březina. A přímo úderem pro jeho ctitele v pokrokovém táboře bylo, když se přímo demonstrativně přihlásil za ctitele dr. Kramáře, přímo symbolu tehdejší naší reakce. Vydání jeho korespondence pak tento obraz dokreslilo: Březina se tu jeví jako někdo div ne na prahu fašismu.

Musíme být proto velmi opatrní a opravdu znát věc, chceme-li někoho postavit buď na tu nebo onu frontu. Ano, nesprávným postojem můžeme velmi poškodit dílo, na němž pracujeme. Nemohu se proto v této souvislosti nezmínit o tom, jak se dnes nejednou mluví o Havlíčkovi. Stalo se přímo módou útočit na Havlíčka pro jeho chování se roku 1848. Není zde mou věcí tím se obírat, ač nemohu nepoznamenat, že se tak děje v té podobě, jak se to dnes veřejnosti předkládá nemožně paušálně, bez nejmenšího zřetele k historickým skutečnostem. Než ne o to mi zde jde. Jde o náš poměr k Havlíčkovi. A tu chci ukázat zejména na dvě okolnosti.

Nejprve Havlíček člověk: my jsme v celé své historii neměli statečnějších lidí nad Žižku a Havlíčka. A u Havlíčka to snad bylo ještě vzácnější: Havlíček ukázal tuto svou statečnost v době, kdy všichni zalezli, po porážce revoluce 1848, i sami revolucionáři. A sám

byl docela sám. Jen Palacký a Němcová se k němu hlásili. Jinak nikdo. Ano ten, který roku 1848 dělal největšího radikála, v této době už se prodával rakouské policii, a dělal jí špiona více než dvacet let. Ale Havlíčkem nic z toho nehnulo a bil se a bil proti moci, před kterou se chvil kdekdo. Proti Windischgrätzovi, rakouské soldatesce, rakouské vládě, domácím reakčníkům a zárcům, všem těm Tomkům a Jirečkům — jediný, ale vydal za celé pluky. Tak jej také dodnes zachoval v paměti náš lid. Jemu málo znamená, co Havlíček před tím napsal nebo nenapsal. On viděl a slyšel jen tohoto Havlíčka bojovníka a tak si ho zachoval i v paměti. A tak Havlíček působil i na ty, kteří přišli po něm, a byl by měl působit i za okupace a měl by působit i dnes. I mezi literáty.

Ale co nám zde musí být hlavní. Havlíček spisovatel. Naši žurnalisté by vstávající lehajíce měli mít u sebe „Ducha Národních novin“ a učit se, jak se má psát, česky jadrně, lidově a přece bohatě, jak vůbec má vypadat lidový žurnalista. A Havlíček básník? Nic nemůže i našim básníkům více dát, než zase Havlíček, i tu lidový, dokonale reální a přece zase plný vroucí, pravé poesie. Ne zbytečně lidé sizeli, když čtli jeho „Tyrolské elegie“, i zase se smáli jeho jedinečnému humoru, tak hluboce českému. A Havlíčkovy menší básně jsou dosud vůbec nedoceny, ač jen Neruda a po něm Sládek dovedli tak málo slovy tak mnoho a tak dobře říci, jako právě Havlíček.

Tak musíme hledat, co nám dávají klasikové, a tak je i soudit. Četl jsem však nedávno kdesi cosi o P. Chocholouškovi, kde pisatel stati vyčítal Havlíčkovi, že ostře zkritisoval Chocholouška. Jako prý kritisoval Tyla. A protože my dnes se hlásíme k Tylovi a vyzvedáme jej jako své doby nejlepšího lidového spisovatele, zaměřil pisatel svou výtku Havlíčkovi tak, jako by byl napadl Tyla (i Chocholouška) pro jeho lidovost. Pravda. Havlíček velmi zkritisoval Tylův román „Poslední Čech“, a je to jedna z nejslavnějších kritik celé naší kritické literatury. Onen pisatel však — kritik nemohu říci — nečetl patrně ani „Posledního Čecha“ ani Havlíčkovu kritiku (a patrně i Chocholouška ne), neboť kdyby to byl četl, mluvil by jistě jinak. Tylův „Poslední Čech“ je apotheosou české šlechty: tento „poslední Čech“ je hrabě, naprosto ne prostý, lidový člověk. A Havlíček napadl ten román právě proto, jako demokrat, a nejen román. Je to slavná kritika i tím, že rozvinula tu celý program, jaká má být naše literatura a jaká nikoli i po této politické stránce (kritika vyšla roku 1845, v předvečer roku 1848). A my v tom dnes plně stojíme za Havlíčkem. To neznámá odsuzovat Tyla, Havlíček ho také neodsuzoval, naopak víme, že si ho vážil. Ale to, co se na Tylovi nelíbilo Havlíčkovi — ta jeho měk-

kost, poddajnost, v literatuře někdy stupňovaná až v sentimentalitu (což právě plně se vystupňovalo v „Posledním Čechu“), to my ovšem také na Tylovi nemilujeme, nýbrž něco zcela jiného, co v něm bylo vedle této jeho stránky a nad ni. Rozhodně však bychom velmi poškodili dnes sebe, kdybychom takto nesprávně skreslovali si tak jedinečný zjev v naší literatuře — jedinečný svou přímo křišťálovou jasností, živým realismem i zdravým demokratismem — jako je Havlíček. Náš lid by také takový posudek nikdy nepřijal. Ten ví nejlépe, kde stál Havlíček. Poznali to jeho dědové a věrně to chrání i jejich vnukové.

Posuzujeme-li však takto klasiky — a to je v pravém slova smyslu kritika — pak nejinak bychom měli posuzovat i naše současné spisovatele. I tu je hlavní otázka: na čí straně barikády kdo stojí. To má být první a za dnešních poměrů i hlavní naše hledisko. Není to totiž vždy a každému hned jasné, protože ne přímo hmatatelné. Na druhé straně barikády nestojí jen ten, kdo je proti Sovětskému svazu nebo našemu lidově demokratickému režimu. Takový případ je ovšem naprosto jasný, ale o něm nebudeme přece vůbec diskutovat. To je nepřítel, kterého musíme prostě zneškodnit, učinit nemožným. Rozhodují o tom však i jiné věci, ne každému tak ihned jasné. Vystupuje-li dnes někdo stále ještě proti tzv. „čisté umění“ a stojí-li na tom tvrdohlavě dále, ocitá se na druhé straně barikády, neboť co to dnes znamená? Tu největší stránka reakce. Nic jiného reakce nepotřebuje tolik, jako odvěst spisovatele s fronty a posadit ho někam stranou do komůrky, ať tam si dělá „čisté“, dobou nezachvácené umění. Takový spisovatel však už tím se ocitá nejen v ostrém odporu k celé socialistické přítomnosti i budoucnosti, ale tím, že sám odchází z fronty, i jiné k tomu svádí, přímo ji poškozují.

Mohl bych uvést i jiné příklady, jak něco, co na první pohled vypadá nevinně, staví spisovatele ve skutečnosti na druhou stranu fronty. My to ještě dobře necítíme, a tak se nám někdy stanou velmi nepřijemné maléry — jeden z nejnepríjemnějších se udal nedávno — že někoho protežujeme a vynášíme buhvíkám, a zatím se z něho najednou vyklube nepřítel. Právě že dosud dobře nepoznáváme vlastní podstatu spisovatelského zjevu a dáváme se zlákat jen vnějškem. Stejnou chybou by však bylo, kdybychom podle toho neb onoho spisovatelova omylu nebo nedostatku ihned ho stavěli na druhou stranu barikády. Zde má kritika, hodná toho slova, zvláště odpovědný úkol, poznat z celkového postoje spisovatelova, kde stojí a s kým jde, zda s námi nebo proti nám. Dnes není úkolem kritiky jenom improvizovaně, podle okamžitého nápadu, pálit do vlastních řad. To neznámá, že v nich se má všechno chválit — to naprosto

ne — ale celý základní postoj k takovému spisovateli musí být jiný, než posuzují-li nepřítelé. Nepřítelé, jak jsem řekl už nahoře, budeme bit nemilosrdně. Ale jde-li o přítelé, o spojence, je úkolem kritiky radit, pomoci, chybuje-li v něčem.

Jinak může způsobit mnoho zla. Nám musí být dnes ještě každá síla milá, která je ochotna v boji za socialistickou budoucnost jít s námi. Snad to ještě plně neumí — a kdo z nás může říci, že v tom nikdy nechyboval? — Ale má nejlepší vůli. Nerozvážený útok však ho zastraší, bude se bát s něčím přijít. Ale pak svou frontu oslabujeme, místo abychom ji posilovali. Jak jsem řekl už nahoře, my nejsme ještě tak daleko, abychom na vše mohli jít s absolutním měřítkem. Dnes důležitější je odhadnout směr, kudy kdo jde, neb někdy i jen kudy chce jít. Možná, že přitom zabloudí, ale pak jsme tu my, zkušenější, abychom mu pomohli. To je dnes velký úkol tvůrčí kritiky, a ne jak někdo myslí, že vytáhne-li kord a rozseká někoho druhého, už tím bůhvíco vykonal. Nic nevykonal, naopak snad více poškodil věc, nežli onen chybuující.

Také umělecké směry nejsou dnes pro nás hlavní. Je přirozené, že i na naší straně barikády jsou spisovatelé rozličných směrů — myslím literárních, ne ideologických nebo politických. A ani to nám dnes nic nepřekáží, neboť nejde nám přece o žádnou uniformitu. Naopak, živo má být v naší literární obci, bohatství námětů i forem. Proto nám je stejně milý Nezval jako Pujmanová, Drda jako jiní mladí. Co bychom dnes z toho měli, kdybychom je vtěsňovali do té neb oné kategorie. Možná, že jednou přijde doba, kdy i to podnikneme. Ale to až na to bude čas. Napřed musíme to vyhrát, a k tomu nám je dobrý každý kalibr, jen když pomáhá nám v boji. Ale proto i kritika musí být vedena tímto duchem boje. Má být generálem, který šikuje spisovatelské roty, ukazuje jim cestu a napravuje, čeho třeba, aby došli k tomu, co je dnes nejvíce třeba — k vítězství.

A nevymlouvejme se, že my takového kritika nemáme. Nemáme snad autoritativní osobnosti, již by se všichni dali vést a jakou bychom si přáli. Ale máme něco jiného, co nás neméně může a musí vést. Máme jasnou ideu, víme kam jdeme, víme co chceme, a co je nejhlavnější: je tu uvědomělý lidový kolektiv, který jde k vítězství naprosto jasně a bezpečně. I jde jen o to, abychom se i my zorientovali podle něho. A pak jistě nezboudíme. A hlavním úkolem naším bude, umět jasně a názorně podat, co v lidu je a žije. K čemuž kritika rovněž zase může přispět.

Mluvil jsem zde snad až příliš mnoho o kritice, ale úmyslně. Především, abych ukázal, jaký je smysl a jaké úkoly opravdové kritiky. Ale také proto, abych ukázal, jak veliká, přímo úzká je sou-

vislost mezi kritikou a literárním tvořením. Spisovatel ostatně je prvním kritikem sám sobě už při samé tvorbě. Kritikou jsou i hlasy jiných spisovatelů o něm. Kritikou je i názor mas, úspěch nebo neúspěch spisovatelů. Proto však i speciální, vlastní kritika musí být takto spjata s tvořením i sama být ne pouze posuzováním, ale též tvořením.

Platí to ostatně i o poměru různých vědeckých disciplin k literárnímu tvoření, historie literatury na prvním místě. I zde bude nutno nalézt větší kontakt, než byl dosud. A shrnul bych proto celý svůj výklad v těchto několik thesích. Prvním úkolem nás všech jest, tak jak nahoře vyloženo, jít společně vpřed, za všem nám společným cílem. A dělba práce mezi námi nechť je taková: vy, spisovatelé, tvořte a nedejte se ničím mýlit, jen sami ovšem učte se, a pořád a pořád, na každém kroku, a ze všeho, co vám může takto něco dát. A my se budeme snažit nalézt klady, které tu jsou a radit tam, kde se ukáže toho potřeba. Ale nebudeme to jenom my, kteří se speciálně zabýváme kritikou a literaturou. I naši politikové, hospodářští činitelé mohou v tom být našim spisovatelům dobrými pomocníky a spojenci.

S tohoto hlediska vítám proto i utvoření Svazu československých spisovatelů. I proto, že se tu k českým spisovatelům přidružují i slovenští spisovatelé, neboť pokud jde o základní frontu, na níž nám teď nejvíce záleží, není vůbec rozdílu mezi námi a Slováky. Spojit oboje síly je proto už samo velikým ziskem. I proto však Svaz vítám, že se má stát z dosavadní spíše stavovské organizace uvědomělou ideovou organizací, protože dnes už není možno eklekticky mísit vodu s ohněm, reakční elementy s pokrokovými. I naplní Svaz toto své poslání tenkrát dokonale, bude-li vším, prvním a posledním dechem Svazem československých *socialistických* spisovatelů. A stejně tak bych si přál, aby se Svazem ruku v ruce spolupracovali i naši skuteční a socialističtí kritikové, jako ti, kteří se spisovateli tvoří rovněž jediný, společný, tvůrčí literární celek. Chuť je k nové práci a v novém duchu veliká. Víme to a dobře jsem to poznal. Proto jen s touto chutí do tohoto velkého a nám všem společného díla a do tohoto — dnes již i tak můžeme říci — národního díla.

VÁCLAV KOPECKÝ
ministr informací a osvěty

Vážený sjezde! Soudruzí a soudružky!

Dovolte, abych směl i já nejprve vyjádřit, jak jsem šťasten, že mohu i na tomto manifestačním sjezdu pozdravit vás, české a slovenské spisovatele, sdružené dnes v jednom svazu, Svazu čs. spisovatelů. A jak jsem šťasten, že mohu pozdravit vzácné hosty z bratrských a spojeneckých zemí, především milované hosty ze Sovětského svazu, delegaci Svazu sovětských spisovatelů, dále spisovatele z bratrského Polska a Bulharska, spisovatele z lidově demokratického a spojeneckého Rumunska, spisovatele z lidově demokratického a brzy již také spojeneckého Maďarska a dále ty velmi vážené hosty, kteří na sjezd přijeli, aby tu zastupovali pokrokové spisovatele druhých zemí, Francie, Anglie, Norska, Severní Ameriky a Jižní Ameriky, revoluční spisovatele USA, Brazílie, Argentiny.

Všichni cítíme, jakou významnou událost prožíváme ve spojení s tímto sjezdem. Nejpopulanější mistři čs. kultury, čeští a slovenští spisovatelé a básníci, se sešli, aby na tomto sjezdu manifestovali, že tak, jako ve svorné frontě spolu s čs. lidem bojovali proti reakci a přispěli významně k slavnému únorovému vítězství r. 1948, že tak svorně a oddaně chtějí spolu s čs. lidem kráčet i na cestě k socialismu.

Tento sjezd jest velikou pýchou čs. lidu. Neboť, zatím co různí reakční ztroskotanci se pokoušejí ze zahraničí špinit náš režim, a zatím co imperialistická mezinárodní macha, běsnící proti nám, se pokouší postavit naši republiku do světa svých černých pomluv, ukazujeme my na tento sjezd a voláme: ejhle, všichni čeští a slovenští spisovatelé téměř do jednoho, nejvýznamnější kulturní tvůrci českoslovenští jsou v našem táboře, jdou s námi, jdou s námi k socialismu. A co může být přesvědčivějšího pro důkaz, že kultura je na našem štítě, že duch národa mluví pro nás, a že naše věc, věc socialismu je vítězná, než tento sjezd, sjezd básníků, pěvců národa, spisovatelů, slovesných umělců a vědců?

A proto: nechť si zpátečníci, v únoru poražení a národem zavržení, ulevují v bezmocném svém vzteku, sebešpinavějšími pomlu-

vami ze zahraničí, a nechť ustrašení mamonáři kapitalistického světa dávají proti nám vyráběti sebespílavější nadávky, my jsme povděční tomu, že můžeme nadšeně pozdravit tento sjezd jako příslib krásné a šťastné budoucnosti naší země, a jako předznamenání nové slávy, socialistické slávy, k níž spěje naše československá vlast pod vedením presidenta republiky Klementa Gottwalda.

Veliký význam má tento sjezd čs. spisovatelů. A vzpomínáme-li na loňský březnový sjezd národní kultury jako na první poúnorový signál k nástupu československých kulturních pracovníků, vidíme na tomto dnešním sjezdu, jak během roku uzrálo i v řadách československých spisovatelů vědomí o dějinném významu vítězného února r. 1948.

Je nesporné, že loni na březnovém sjezdu národní kultury nebyl si mnohý delegát ještě plně vědom převratného významu února roku 1948 v jeho třídním smyslu. To, co na sjezdu národní kultury došlo hlavně výrazu, to byla jedna stránka významu únorového vítězství, totiž ta, že únorovým vítězstvím byla smetena spiklenecká reakce, brzdící i kulturní vývoj naší lidově demokratické republiky a mařící uskutečnění různých kulturních reforem, za něž jsme od května r. 1945 bojovali. Avšak tehdy nebyla ještě plně patrna druhá stránka významu únorového vítězství, že totiž spolu s únorovými spiklenci byla definitivně poražena celá československá buržoasie jako třída a že únor rozhodl mocensky dějinný třídní zápas v této zemi.

Teprve ve světle událostí, jež po únoru následovaly a jimiž byly další znárodňovací zákony, pak usnesení nové ústavy, pak zvolení nového lidového Národního shromáždění, pak ustavení vlády Antonína Zápotockého, pak příchod Klementa Gottwalda na presidentský stolec, a pak další významné akty, z nichž nejradostnějším bylo vyhlášení pětiletého hospodářského plánu, teprve ve světle těchto událostí se stalo už každému zřejmým, že vítězný únor r. 1948 znamenal ve svých důsledcích dovršení toho, co v jiné historické situaci a za jiných okolností znamenal sovětský Říjen r. 1917. Že únor znamenal plný přechod moci z rukou buržoasie do rukou pracujícího lidu v čele s dělnickou třídou, že únor dokonal vytvoření podmínek pro provedení plné změny společenského řádu, že únorem končila definitivně epocha kapitalismu v této zemi a začala epocha nového řádu, epocha socialismu.

Během roku, uplynuvšího od února r. 1948, se vyjasnilo mnoho problémů. Jestliže jsme k vybojování třídního vítězství v zápase s buržoasií došli u nás bez krve, bez občanské války, legálně, ústavně, na podkladě lidové demokracie jako systému moci pracující-

čeho lidu v čele s dělnickou třídou, je nám jasné, že tento vývoj byl možný jen díky tomu, že nám pro něj vytvořil podmínky Sovětský svaz svým historickým válečným vítězstvím.

Že za nás břímě krvavých obětí převzala ve válce s fašismem Rudá armáda a že nás Sovětský svaz přímo osvobodil. Je nám jasné, že k svému vítězství jsme dospěli nekrvavě a že lidová demokracie se u nás ukázala úspěšným přechodem na cestu k socialismu jen díky tomu, že sjednocený československý lid byl veden KSČ, že nás vedl Klement Gottwald. Je nám však dnes plně jasno i to, že lidová demokracie může při své rozhodnosti a pevnosti vyplnit na cestě k socialismu funkci diktatury proletariátu a stává se tak jednou z jejích osobitých forem. A nejvíce nám je jasné to, že k socialismu můžeme úspěšně spěti jen za podmínky nejtěsnějšího spojení a spolupráce se Sovětským svazem, a s druhými lidově demokratickými zeměmi, a že naše cesta k socialismu vyžaduje nésti vysoko prapor proletářského internacionalismu.

Toho všeho jsme si vědomi po roce převratných důsledků vítězného února r. 1948. Od únorového vítězství stali jsme se zemí, která se nezadržitelně vyvíjí k socialismu, při čemž symbolický znak první československé pětiletky nám rudě září na tuto naši cestu k socialismu.

A to velké, co nyní prožíváme, jest procesem přeměn, jež souvisí s naším přechodem k socialismu a jež dávají naší republice novou tvářnost uvnitř i navenek. Je to úchvatná chvíle velkého přerodu našich národů, celé naší země. A řekněme si:

Co může být úchvatnějšího, než pomyšlení, že naše země má za sebou převrat, podobný sovětskému Říjnu, že naše země má za sebou přelom od starého vykořisťovatelského řádu k novému řádu, že naše země jde vpřed k uskutečnění socialismu? Vždyť to bylo snem a cílem celých generací našeho národa. Vždyť odstranění útlaku chudých bohatými a uskutečnění spravedlivého sociálního řádu bylo snem, tužbou a myšlenkou i všech velkých českých a slovenských spisovatelů, kteří vždy cítili s lidem, s pracujícím prostým lidem a za jeho zájmy a cíle se bili i svými díly. Vždyť na to, co se dnes uskutečňuje v podobě socialismu, mysli již čeští básníci revolučního roku 1848; vždyť na to mysli Jan Neruda, když pozdravoval první dělnický máj v této zemi. Vždyť na to mysli Svatopluk Čech, když psal své „Pisně otroka“; vždyť na to mysli J. V. Sládek, Jaroslav Vrchlický, J. S. Machar, Antonín Sova, Petr Bezruč a druzí čeští básníci a spisovatelé, stejně jako slovenští, když ve svých básních opěvovali vzpoury chudých, utlačovaných a když vyjadřovali jejich touhy po životě lepším, svobodném, krásném a ra-

dostném. Vždyť na socialismus nejen mysli, ale do služeb jeho revolučních idejí se dali a pracujícím lidu dělali bojovné pěvce všichni velcí novodobí básníci, Josef Hora, Karel Toman, Fráňa Šrámek, S. K. Neumann a druzí. Vždyť v řadách proletariátu se po desetiletí bojovně bili velcí spisovatelé Ivan Olbracht, Marie Majerová. Vždyť boj dělnictva za socialismus a jeho revoluční hnutí přivedlo k zrodu po první světové válce celou generaci velkých básníků v čele s Jiřím Wolkrem a Vítězslavem Nezvalem. A vždyť pro myšlenku socialismu a komunismu nejen pracovali, ale pro ni umírali velcí mučedníci národa, Vladislav Vančura, Julius Fučík, Bedřich Václavek. Vskutku, co úchvatnějšího může být nad pomyšlení, že se uskutečňuje socialismus, spravedlivý sociální řád, jehož idea oduševňovala slovesná díla národa po celé generace.

A co úchvatnějšího může být nad pomyšlení, že naše země, tolikrát sražená v porobu a tak krutě v minulosti mučená, stojí tu dnes vítězná, silná, na prahu nového netušeného vzestupu a že naše národy, probudivší se k životu na počátku 19. století, se vzpínají dnes k největším výšinám lidských snah, stojí dnes v prvních řadách světového pokroku a drží před světem ve svých rukou znovu prapor revolučního komunismu, jako za husitů, táboritů a slovenských „bratříků“. Co může být úchvatnějšího nad pomyšlení, že dnes se vítězně uskutečňuje to, co nám přikazoval revoluční duch českých dějin, vyjádřený tak mohutně v slavných spisech Aloise Jiráka?

Musíme být jen hrdi na to, že dnes splňujeme veliký revoluční odkaz našich dějin, odkaz pokrokových tradic naší země, odkaz velkých duchů, nesmrtelných básníků a spisovatelů našich národů. Musíme být jen hrdi na to, že kráčíme dnes v popředí pokrokových národů Evropy, v popředí revolučních sil, měnících řády světa a přinášejících nový život lidstvu.

A my jsme na to hrdi. Ano, jsme hrdi na to, že nepatříme již k starému světu, ale že patříme k novému světu, k světu socialismu, a že se řadíme po bok socialistického Sovětského svazu a druhých zemí, jdoucích k socialismu. Pyšníme se tím, že u nás již nevládne kapitalismus, že odstraňujeme vykořisťování člověka člověkem, že osvobozujeme lidskou práci z tíživých třídních pout a že spějeme k uskutečnění plně sociální spravedlnosti, k uskutečnění sociální rovnosti a bratrské pospolitosti lidí. Jen s kletbou vzpomínáme na kapitalistickou minulost, která působila tolik hoře, strádání, utrpení a muk našemu lidu, našemu dělnictvu. A každým dnem nového našeho života se přesvědčujeme, jak velký rozdíl je mezi vývojem poměrů u nás a vývojem poměrů v zemích kapitalistického světa.

A vidíme dobře v ten svět kapitalismu. Kdyby kapitalističtí západní režiséři spustili deset železných opon a kdyby jakkoli zatemňovali svou sféru kouřovou clonou podvodu s demokracií a humbuku s civilisačním a technickým pokrokem, my dobře vidíme, co se za tím skrývá. My dobře vidíme, že zatím co se u nás pracující lid stal strůjcem svého osudu, zatím co my si můžeme na podkladě znárodněného bohatství budovati lepší život, zatím co u nás se horečně pracuje, a zatím co my si můžeme pilnou prací připravovat blahobyť — plodí kapitalistický systém ve všech západních zemích znovu jen bídu, nouzi, nezaměstnanost, hospodářský a sociální rozvrat. A my vidíme, že monopolističtí kapitalisté Západu, štvaní přízrakem hospodářské krise a přízrakem strachu o ztrátu svých zisků a svého třídního panství odhazují beze všech skrupulí zásady, jimiž operovali ještě v nedávné válce a zcela cynicky se bijí za záchranu svého požitkářského života, za možnost útlaku, kupčení a loupení. A nic nemohou již národům dáti, než jen úpadek, bezduchou kulturu, pověry, faleš, reakci, fašismus, imperialistické násilí a novou válku.

Jakým sebevědomím nás naplňuje to, že stojíme dnes těsně po boku Sovětského svazu, po boku druhých lidově demokratických zemí a že ve jménu nového lidského řádu, ve jménu socialismu bojujeme za mír, za demokracii a svobodu ve světě. Jakým sebevědomím nás naplňuje to, že síly své země, dnes svobodné, lidově demokratické a k socialismu se vyvíjející můžeme nyní dáti v zájmu druhých národů, v zájmu lidstva do služeb mezinárodního boje proti otrokářství starého kapitalistického světa, proti imperialismu, proti fašismu, proti podněcovatelům nové války. Do služeb toho protimperialistického a protifašistického boje, z něhož vzešla naše svoboda a náš dnešní šťastný úděl. Do služeb toho protifašistického boje, jemuž skýтали podporu v letech před válkou nejlepší představitelé čs. kultury, když v čele se spisovatelé a v čele s F. X. Šaldou, Václavem Tillem, prof. dr. F. Krejčím podepisovali protifašistické bojové výzvy a když se stavěli za hrdinný zápas španělského lidu. Do služeb toho protifašistického boje, jemuž za německé okupace zasvětili své síly a obětovali své životy tak četní hrdinové z řad čs. spisovatelů. I v duchu této bojovné protifašistické tradice čs. kultury se naše lidově demokratické Československo řadí do světové fronty sil míru.

A my bezpečně víme, že stojíme na frontě, které patří vítězství v onom mezinárodním boji, jenž se o věc míru rozpoutal a dospěl nyní k momentu, zvláště významnému pro další rozvoj. Nelze pochybovati o tom, že mírové síly ve světě nezadržitelně rostou a aktivují se každým dnem, neboť pro věc míru působí mnoho činitelů.

A nejvýznamnějším činitelem je tu sama mírová politika Sovětského svazu, důsledná, pevná, opřená o vědomí síly a chladnokrevně rozvažující každý krok, aby mařila zjevné provokace imperialistických podněcovatelů války a aby se přes všechno jejich rozvratné úsilí a spřádání intrik snažila o vytváření předpokladů mírového života ve světě.

Pro věc míru působí stále mocněji vůle národů nedopustiti krátce po nedávných válečných hrůzách vzplanutí nové války, ještě ničivější. Slyšeli jsme včera z úst amerického spisovatele Golda svědectví o tom, jaký děs se zmocňuje amerického lidu při pomýšlení na válku a jak roste jeho odpor proti činnosti militaristických hysteriků a atomových fantastů. A je významné, že se na půdě Ameriky, v New Yorku, bude konati Světový mírový kongres kulturních činitelů, jehož se zúčastní i čs. kulturní delegace a jenž má dokumentovati, jak pro věc míru mluví elementární zájmy kultury.

My zároveň vidíme, jak hysterie válečných štváčů vyburcovala již k nástupu mírové živly a jak v evropských zemích jsou již v proudě živelné protesty proti paličům války, živelné mírové projevy. A hněv národů se obrací proti kapitalismu jako příčině válek. Zazněly již statečné hlasy z Francie, z Itálie, hlasy Maurice Thoreza, hlas Palmiro Togliattiho. Zazněl hlas představitelů sjednoceného dělnictva z východního Německa a revolučního dělnictva ze západního Německa. Zaznívá již hlas i anglického, amerického, australského, kanadského, japonského dělnictva. A dělnictvo, pracující lid všech zemí demonstruje, že se staví s třídním uvědoměním na stranu Sovětského svazu a proti kapitalistům, štvoucím do třídní násilnické, protisocialistické, protidemokratické, imperialistické války a obětující zájmy vlastních národů a zemí válečným agresivním choutkám, mezinárodního kapitálu a imperialismu. Do zápasu o věc míru, o osudy národů, o osudy lidstva se tak vkládá síla mezinárodní dělnické třídy, která z nedávné světové války a z boje proti německému fašismu vyšla tak poučená, aby řekla včas své slovo k válečným plánům imperialistických štváčů včetně jejich fašistických a lžidemokratických nohsedů a včetně jejich služebníků, pravicových sociálně demokratických vůdců.

A posléze musíme viděti, jak pro věc míru působí mohutně ta okolnost, že se pod vlivem osvobozovacího hnutí národů základně mění situace v Asii a v celém komplexu tamních koloniálních zemí. Imperialističtí váleční štváči sice hlomozí provokativně v Evropě, ale ani nedutají o tom, že imperialismus prožívá strašnou porážku v Číně, že ohromná čínská země se 450 miliony obyvatel se dostává pod moc národně osvobozené lidové vlády. Avšak tím nadšeněji

pozdravují všechny národy a také my svobodnou lidovou Čínu. A tím nadšeněji zdravíme my i bojující lid Indonesie, Vietnamu, Burmy i Malajska a druhých zemí, střešajících okovy imperialismu, stejně jako nejvřeleji zdravíme statečný protifašistický a protimperialistický boj lidu řeckého, lidu španělského.

Ano, síly míru rostou, aktivisují se na všech stranách světa, a není pochyby, že si z boje o mír odnesou nakonec vítězství a že se imperialističtí rozněcovatelé nové války potáží se zlou, čítaje v to i zbrojařské spekulanty.

Naučili jsme se z leninismu, z nauk Lenina a Stalina my, a naučil se proletariát všech zemí ve škole mezinárodního komunismu tomu: pohlížeti na vývoj v měřítku světovém a viděti, jak se mezinárodní, světový poměr sil vyvíjí nezadržitelně ve prospěch revoluční svobody, pokroku, demokracie, socialismu. A tak i každému v naší zemi musí býti zřejmo, že je mezinárodně na postupu věc socialismu, jejíž vítěznou posici představuje od února roku 1948 naše lidově demokratické Československo.

Na této nové historické posici, která je dána našim vývojem k socialismu, si nyní osvojujeme nový pohled na svět, nová hlediska na různé otázky, a nové socialistické pojetí různých vztahů.

My na příklad cítíme, jak se nově vyvinul náš vztah k naší vlasti. Vždy jsme milovali svůj národ, svoji vlast. Avšak dnes ji milujeme tisíckrát více než kdy dříve. Prožíváme ten pocit hrdosti, jež vyjádřil Lenin, když pravil, jak je hrdý na ruský národ, že se proslavuje uskutečňováním socialismu. I my jsme pyšní na svou zem, na své národy, na pracující lid, na dělnickou třídu Československa, mající dnes světovou slávu jako uskutečňovatelka socialismu. A přitom cítíme, že vřelá láska k naší zemi nejen že není na újmu naší lásky k druhým zemím socialistického vývoje, ale naopak, že pro lásku k vlastní zemi milujeme stále vřeleji Sovětský svaz, chováme stále vřelejší vztahy k zemím lidově demokratickým a pociťujeme solidaritu se všemi revolučními pokrokovými silami v Evropě, v Asii, v Americe, v celém světě.

Uvědomujeme si, jakého prohloubení se dostalo po únoru r. 1948 našemu poměru k Sovětskému svazu. Dříve se naše spojení se Sovětským svazem zakládalo na všeobecných zájmech státních a národních. Dnes nás přitom spojuje se Sovětským svazem ještě pevnější pouto, společná věc socialismu, společné zájmy nového řádu, společné zájmy nového světa, světa nové demokracie a socialismu. Sovětský svaz jeví se nám nejen jako mocná obrovitá země, která v čele s generalisimem Stalinem zápolí dnes titánsky o mír ve světě, o pokojné soužití národů svobodných a svrcho-

vaných, a která dnes vede pokrokové síly celého světa, ale Sovětský svaz jeví se nám dnes jako náš veliký vzor při budování socialismu, při řešení všech otázek nového života. Do své lásky k Sovětskému svazu my přitom vkládáme dnes svůj obdiv k onomu novému velkolepému rozmachu, jež Sovětský svaz zaznamenává při plnění své poválečné gigantické pětiletky a jež před lidem Sovětského svazu otevírá perspektivu přechodu od socialismu ke komunismu. V Sovětském svazu my vidíme, co všechno dokáže socialismus a jaké, dříve nepředstavitelné změny a novoty nejen v poměrech společného života lidí, ale i v poměrech přírody je schopen socialismus umožnit. My obdivujeme to pokračující úžasné převratné dílo, které sovětské lidi uskutečňují a jehož duší je Stalinův genius. My obdivujeme rozhodnost, s jakou sovětské lidi vedou dnes v duchu marxismu-leninismu boj na poli vědeckém, aby vymýtili poslední pochybovače a aby možnosti poznání materiální svět a měnit svět učinili bezhraničními. Sovětský svaz se před našima očima tyčí dnes jako gigant, přikročující k změně přírody, k stvoření nového rostlinstva a zvířectva a k rozluštění problémů a věcí, skrytých doposud lidskému poznání. Nový sovětský člověk, nazvaný v díle Borise Polevoje „opravdovým člověkem“, jeví se nám novým člověkem po všech stránkách, jeví se nám velikým, hrdinným, vše zvládajícím člověkem, pro něž nelze naléztí srovnání s ničím v minulosti. My jej obdivujeme i jako vzor našeho budoucího člověka, člověka naší socialistické epochy. A jako plně chápeme stanovisko, s něhož sovětské lidi pohlížejí na úpadkovou kulturu západního světa, odmítající důsledně všechny její vlivy, tak stejně obdivujeme ono sebevědomé úsilí, jež sovětské lidi vynakládají v pevné vůli stvořiti socialistickou kulturu z vlastních tvůrčích sil lidu jako plně novou, ve všech směrech velikou, překonávající i v oblasti literatury, slovesného a druhého umění nejlepší díla minulosti.

Chceme si bráti ze Sovětského svazu příklad i v tom, jak nutno věřiti ve vlastní tvůrčí síly kulturní, a jak nutno oceňovati a věrně ctiti kulturu vlastního národa, své země. Ano, i pro nás platí odmítati kosmopolitismus, beznárodnost jako zjev měšťácké ideologie, jež druhou stránkou je buržoasní nacionalismus, šovinismus, rasismus. I my se budeme brániti snižování hodnoty naší národní kultury, naší domácí české a slovenské literatury; i my se budeme brániti tomu, aby pod titulem beznárodovosti, kosmopolitismu, nedůležitosti kultury byly u nás udržovány vlivy úpadkové kultury kapitalistického světa. Také my nedovolíme, aby náš knižní trh byl jarmarkem, bazarem světoobčanských kupčičků, nabízejících otravný

jed, který prospívá imperialistům. Také my projevíme i v oblasti kulturní patriotické sebevědomí a budeme se starati o to, aby náš národ, náš lid byl plným pánem své duše a mohl se duševně zdárně vyvíjeti k socialismu. Naši ideou je socialistické vlastenectví, naši ideou je proletářský internacionalismus. A jako budeme pěstovati žhavou lásku k naší kultuře, k naší literatuře, tak budeme pěstovati i žhavou lásku k veliké literatuře národů Sovětského svazu; budeme pěstovati lásku k literatuře bratrského národa polského, bulharského; budeme vzbuzovati zájem a úctu k revolučním velikým básníkům a spisovatelům maďarským; budeme seznamovati náš lid s pokrokovou literaturou rumunskou; budeme ukazovati na nového ducha děl pokrokových spisovatelů východního Německa; a podáme ruku všem těm pokrokovým, revolučním spisovatelům a kulturním činitelům západních a jiných zemí, kteří statečně bojují proti imperialistickým snahám a hájí věc míru, demokracie, kultury, svobody, věc přátelství se Sovětským svazem a lidovými demokratiemi.

Jest mnoho nových hledisek, jež vyplývají z toho, že jsme se stali zemí, vyvíjející se k socialismu.

A historický význam tohoto sjezdu čs. spisovatelů je dán tím, že v důsledku našeho přechodu na cestu k socialismu nadešla nová epocha i ve vývoji českého a slovenského písemnictví. I ona se datuje od vítězného února roku 1948. Únor uzavřel minulou epochu i české a slovenské literatury. Byla to epocha, kterou můžeme počítati od počátku 19. století, od doby slavné obrozené literatury. A v oné minulé epoše splnila česká a slovenská literatura nesporně velké poslání ve spojení s rozvojem našich národů a ve spojení se šlechtnými snahami českého a slovenského lidu. Svým duchem byla česká a slovenská literatura minulé epochy literaturou většinou demokraticky bojovnou, revoluční, sociálně pokrokovou, a převážně lidovou a jak řekl soudruh Nejedlý, převážně realistickou. Nikdo nemá větší úcty k tomuto duchu české a slovenské literatury, než nynější náš lidově demokratický režim. A byl to prezident republiky Klement Gottwald, který se postavil v čelo velikých kulturních akcí a dal podnět k akci nového rozšíření spisů našeho českého národního spisovatele Aloise Jiráska stejně jako dal podnět k obdobné akci rozšíření spisů slovenských národních klasiků ve spojení s památkou a slovesným dílem básníka Hviezdoslava. A kromě jiráskovské a hviezdoslavovské akce jest z iniciativy pana presidenta rozvíjena také akce, popularisující ve spojení s dílem M. Alše i naši národní klasiku výtvarnou. Současně je v proudu akce smetanovská, vedená ministrem soudruhem profesorem Nejedlým. A přijdou ještě

další akce, jimiž prokáže náš režim, že teprve on učiní vše pro to, aby národní kulturní bohatství minulých dob bylo oceněno a aby byla vypěstována úcta k pokladům našeho národního písemnictví.

Náš lidově demokratický režim, který zajistil úctu také vynikajícím tvůrcům kulturním zavedením názvu „národní umělec“, vděčně oceňuje i velikou úlohu, kterou splnili naši pokrokoví spisovatelé v třech letech nové republiky do února 1948, když nám pomáhali i na důležitých posicích státního aparátu úspěšně bojovati s reakcí. Budeme vždy uznávati tyto velké politické zásluhy našich spisovatelů, jež jim zjednávají přední místo v národním a státním životě nové republiky.

Avšak jest jasno, že nyní již dozrála doba přelomu i ve vývoji českého a slovenského písemnictví. Přišla chvíle, kdy je nutno československé písemnictví postavit jednotně na novou základnu, danou našim vývojem k socialismu. Je nezbytně již nutné, aby nastalo plné ujasnění o nových úkolech spisovatelů vzhledem k socialistickému vývoji. A jest příkazem provésti přeskupení v řadách spisovatelů v tom smyslu, aby do čela a do popředí přišli spisovatelé pevného socialistického zaměření, stojící na půdě marxismu-leninismu, a zaručující, že čs. literatura se bude vyvíjeti v literaturu socialistickou svým obsahem a národní svou formou.

Toť velký význam nástupu k novému literárnímu vývoji, jež po pátečním ustavení Svazu čs. spisovatelů zahajuje tento manifestační sjezd. Fronta čs. spisovatelů se formuje dnes na podkladě nového kriteria. Tímto novým kriteriem je poměr k socialismu. Tak jako všechny druhé společenské a kulturní složky jsou v nynějším procesu postaveny před zkoušku kladného poměru k tomu všemu, co znamenal únor roku 1948 a co se od února děje, tak je tomu nyní i se spisovatelí.

I každý český a slovenský spisovatel, hodný toho jména, jest postaven před zkoušku kladného poměru k tomu, že v naší zemi má svrchovanou moc ve svých rukou pracující lid, vedený dělnickou třídou v čele s KSČ, že kapitalismus bere za své, že pracující lidé, dělníci si budují nový řád, socialismus, znamenající jejich lepší a šťastný život, že v naší zemi lidově demokratické a vyvíjející se k socialismu se účtuje i s ideologií kapitalistické minulosti a že ideologií novou se stává ideologie vládnoucího pracujícího lidu, vládnoucí dělnické třídy, založená na marxismu-leninismu.

Ano, před zkoušku kladného poměru k vládnoucímu lidu, dělnictvu, k jeho socialistickému úsilí, před zkoušku opravdové pokrokovosti, opravdové demokratičnosti, opravdové lidskosti, a před zkoušku opravdové lásky k národu a vlasti je postaven dnes každý

spisovatel. To je základní kriterium pro novou organizaci čs. spisovatelů, jež na tomto sjezdu manifestuje pro socialismus.

Jest jasno, že z řad spisovatelů se vyřazuje, nemá mezi nimi místa a přiřazuje se k druhé reakční frontě ten spisovatel, který by zjevně nebo skrytě byl nepřitelem lidu a dělnictva, který by patřil svou duší reakci, reakční emigraci, který by neměl kladný poměr k lidové demokracii a socialismu, který by byl podporovatelem snah kapitalistických zbytků a který by byl hlasatelem formalismu jako světového názoru a jako umělecké ideologie. A stejně je jasno, že nutno žádati ode všech spisovatelů, hlásících se k socialistickému programu nové spisovatelské organizace, plnou upřímnost, prýstičí z vnitřního přesvědčení. I u spisovatelů platí slova, vyřčená prezidentem republiky Klementem Gottwaldem v rozmluvě s novináři, že totiž jen ten se může cítiti omezen ve své svobodě a utlačován ve své tvůrčí volnosti, kdo nepíše z přesvědčení, kdo vpravdě vyznává jiné názory, než jaké předstírá. Ten učiní lépe, když psaní zanechá.

Nelze arciť pochybovat o tom, že naprostá většina čs. spisovatelů se přesvědčeně a plně ztotožňuje s programovými zásadami, jež v duchu lidové demokracie, v duchu socialismu tvoří základ ideového poslání nově ustaveného jednotného Svazu čs. spisovatelů. A my věříme, že Svaz čs. spisovatelů, který představuje místo dřívější stavovské organizace novou ideově tvůrčí organizaci spisovatelů, bude úspěšně plniti své poslání a stane se důležitým činitelem i na poli ideologického boje, jímž je cesta k socialismu provázána.

Nejvýznamnější jest arci to, že tento manifestační sjezd má býti nástupem čs. spisovatelů k nové tvorbě. O tom bylo tu již mnohé řečeno. Avšak nebude od slova, když znovu zdůrazním, jak vážnou otázkou se stává otázka, kdy naši spisovatelé, naši básníci přijdou ve větším počtu s novými díly, s novými knihami, s novými romány, s novými povídkami, s novými sbírkami básní a pod. (Jsem nucen říci, že touto otázkou jsem trápen nejvíce právě já, z mnoha důvodů, i proto, že v ministerstvu informací je úředně činn mnoho literátů, i proto, že do působnosti ministerstva informací přísluší nakladatelská i vydavatelská činnost, knižní trh, i proto, že k činnosti ministerstva informací patří film, rozhlas, jež oba potřebují naléhavě spolupráci se spisovateli atd.)

Vážený ráz dostala otázka nové literární tvorby tím, že se některým lidem zdálo, jako by spisovatelé, básníci, intelektuální tvůrci byli i delší dobu po únoru desorientováni, jako by zůstávali pozadu

za všeobecným tvůrčím elánem a jako by snad docela v přechodu k tvorbě nového ducha a nové tematiky váhali a kolísali.

Není tomu zajisté tak. I spisovatelé si musili ve své mysli zpracovati dojmy a důsledky hluboké třídní společenské proměny, která se u nás od února roku 1948 děje. I spisovatelé si musili ujasniti, že na rozdíl od tříleté předúnorové periody, ve které se za cestu k socialismu mocensky teprve úporně bojovalo a ve které i linie tvůrčí spisovatelské činnosti měla své přechodné složitosti, že na rozdíl od toho nastal vítězným únorem roku 1948 náhlý přelom, náhlý skok do základně nové dějinné situace, ve které jest již i linie spisovatelské tvůrčí činnosti zásadně dána pro veškerou budoucnost nastoupením vítězné cesty k socialismu, ke komunismu. I spisovatelé si musí uvědomiti, že pro jejich tvůrčí činnost v této době již nestačí předúnorová ideová a politická výzbroj, že nestačí býti jen pokrokovým spisovatelem, lidovým demokratem, socialistou, komunistou ve všeobecném smyslu a nedozrálém stavu, nýbrž že je nutno se pro novou tvorbu socialistického ducha vyzbrojiti hlubším osvojením si znalostí učení marxismu-leninismu, znalostí i marxisticko-leninské uměnovědy, znalostí toho bohatství umělecké tvorby, jež jsou obsažena v projevech soudruha Ždanova a v sovětských diskusích k ideologické linii v různých oborech umění. Spisovatelé, vědomi si své zvýšené odpovědnosti při zpracování svých slovesných děl, se musili pak zvláště přesvědčiti o tom, že pro jejich novou tvůrčí činnost jest nevyhnutelně nutné jíti se podívatí „skutečnosti tváří v tvář“, vnořiti se do nového života lidu, jíti k dělníkům, jíti k rolníkům, jíti do prostředí pracujících mas, do prostředí, v němž se socialismus buduje a v němž má socialismus svou duši, své typy, své hrdiny, své děje, své romány, svá dramata i svou poesii.

Prostě: spisovatelé se musili přesvědčiti, že jako se nedá „po staru žíti“, abych užil slov soudruha Zápotockého, tak se nedá po staru ani mysliti, ani psáti, ani tvořiti. Spisovatelé musí býti přesvědčeni o tom, že jako se po socialisticku má v naší zemi žíti, tak se má po socialisticku i mysliti, i psáti i tvořiti.

To, co tu říkám, to jsou úvahy dělníků, pracujících lidí, nových našich kulturních činitelů, kteří literaturu pokládají za svoji zvláštní lásku a kteří i pro kulturní prestiž, pro kulturní slávu našeho lidové demokratického, socialistického režimu si nedočkavě přejí, aby se spisovatelé vyznamenali novou bohatou tvorbou.

Beze sporu, dělníci, pracující lidé, tentokrát již vskutku masy čekají dychtivě na nová díla našich spisovatelů, našich básníků.

A čeká se na nová literární díla, pojednávající o těch thematech, jimž se v referátu Jana Drdy dostalo již zdůraznění. Čeká se na nová literární díla, pojednávající o výstavbě socialismu, o heroickém budovatelském úsilí dělníků, uskutečňovatelů naší čs. píletky; čeká se na nová literární díla, pojednávající o novém vztahu k práci, k znárodněnému socialistickému majetku; čeká se na literární díla o novém vývoji poměrů na venkově, na díla o novém duchu mládeže, o novém duchu armády, čeká se na literární díla o novém poměru českého národa a slovenského národa, o lásce k Sovětskému svazu, o novém poměru k druhým národům, k národům lidově demokratických zemí, o problému socialistického vlastnictví a proletářského internacionalismu a pod.

Dlužno zdůraznit, že nová literární tvorba jest svrchovaně důležitým státním zájmem našeho režimu. Neboť chceme, aby nám spisovatelé svými díly pomohli při socialistické výchově širokých mas lidu; aby nám pomohli při výchově dětí, mládeže, žen; aby nám pomohli při přerodu našeho venkova, při převýchově rolníků a druhých středních vrstev, při převýchově inteligence, studentstva. Jak by bylo prospěšné, kdyby byl napsán na př. silný román, schopný duševně zapůsobiti na mládež, a nadchnouti ji pro socialismus, včetně studentstva! Nebo, jak by bylo důležité míti působivý román, věnovaný problému zostřeného třídního boje, a vylučující ty živly společnosti, s nimiž se na cestě k socialismu budeme ještě srážeti. Nebo, jak by bylo důležité psáti díla, podávající dnes pravdivý obraz o poměrech a různých událostech v první republice; a jak by bylo záslužné psáti s nového hlediska i díla z historické naší českého a slovenského národa a pokračovati tak v historických spisech Aloise Jiráka a jiných národních spisovatelů.

Na takových dílech slovesných, na takové tvorbě, nové tvorbě, má dnes zájem náš lidově demokraticko-socialistický režim. Máme zájem na tom, aby se psalo pro lid, aby se psalo o životě, snahách a tužbách lidu, pracujícího lidu, a aby se psalo pro povznesení a povzbuzení lidu, aby se psalo pro zkrášlení života lidu, pro jeho radost.

V tomto smyslu si přejeme co nejbohatší rozvoj nové tvorby spisovatelů. V tomto smyslu nechť se co nejméleji uplatní tvůrčí svoboda a vydá co nejhojněji své krásné ovoce!

Je známo, že mezi nečistými zbraněmi naší reakce dříve a nyní mezi špinavými pomluvkami reakční emigrace se vyskytuje i ta pomluva, jako by u nás v poúnorovém vývoji byla tvůrčí svoboda spisovatelů násilně omezována, potlačována, rdoušena a jako by se

tu uplatňovalo násilné gleichšaltování, totalitářství a pod. Reakční emigrace se za hranicemi staví do postoje i bojovnice za tvůrčí svobodu, ačkoli to vypadá jen na výsost směšně, vzpomeneme-li si na to, jak česká buržoazie v době své moci praktikovala svůj respekt k tvůrčí svobodě, jak zakazovala a potlačovala pokrokovou literaturu, jak proskribovala revoluční slovesná díla, jak pronásledovala a dávala vězniti nejlepší české spisovatele a básníky, které naše lidově demokratická republika jmenovala národními umělci. A ochrana tvůrčí svobody vypadá v ústech představitelů české buržoazie nanejvýš výsměšně, vzpomeneme-li si, že české měšťanstvo dovedlo bídou ubíjeti všechny velké české spisovatele, básníky, umělce, že dovedlo bídou ubíjeti J. K. Tyla, Boženu Němcovou, Jana Nerudu, Bedřicha Smetanu, Mikoláše Alše atd.

Reakční emigrace může však jak chce i tu směšně pomlouvat naši republiku. Nebude tím ani v nejmenší míře zastřena ta pravda, že v naší nové lidově demokratické ústavě jest svoboda tvůrčí duševní činnosti výslovně zaručena. A nikdo se nemusí báti volně tvořiti. Máme naopak největší zájem na tom, aby se tvořilo co nejvolněji, jak jsem již řekl. Avšak máme také největší zájem na tom, aby ovoce té plné tvůrčí svobody bylo prospěšné lidu, národu, státu, věci socialismu.

Nemůže býti pro nás nic užitečnějšího než podnítiti literární tvůrce k co nejplodnější činnosti v novém duchu. Kdybych to měl obrazně vyjádřiti, řekl bych to asi tak, že přechod do nové epochy čs. písemnictví jest jakoby přechodem na nové pole, na němž má vykvést nová kultura, nová národní slovesná kultura socialistického charakteru. Můžeme si jen přát, aby díky plné tvůrčí svobodě byla tu vegetace co nejbujnější a aby nám květů vyrostlo co nejvíce. Avšak jako uznáváme právo na tvůrčí svobodu, tak uznáváme i právo na svobodu výběru výsledků tvůrčí svobody. Budeme si samozřejmě vybírat z květů tvůrčí svobody ty nejlepší a pro potřeby naší cesty k socialismu ty nejvhodnější. A jako budeme s nového pole literatury odstraňovati všelijaký formalistický blín a bezideovou plevel, tak budeme s největší péčí pěstovati především ty nadějně květy, které jsou výsledkem uplatnění naší nejvlastnější, nejužitečnější, nejsprávnější a nejdokonalejší tvůrčí metody, socialistického realismu. Ten je předurčen k tomu, aby se stal převládající, vůdčí methodou tvůrčí a aby zajistil vítězství a plný rozkvět socialistické literatury. Ano, chceme, aby to pole, jež se v počátcích nového vývoje čs. písemnictví bude ještě pestřiti květy různého zabarvení, různých odstínů i nepodařenými pokusnými kvě-

ty, aby to pole brzy již celé rozkvetlo krásnými, nevidanými, úchvatnými květy socialistického realismu.

A věříme, že tomu tak bude; věříme, že při novém rozvoji čs. písemnictví a při pečlivém pěstování socialistického realismu splní svoji velikou úlohu nynější Svaz čs. spisovatelů v čele se svým vedením, v čele s Janem Drdou; věříme, že splní svou úlohu marxisticko-leninská uměnověda a literární kritika, kterou si musíme v duchu odkazu Julia Fučíka a dr. Bedřicha Václavka vy-pěstovati, při čemž, jak řekl soudruh Nejedlý, jest soudruh Ladislav Štoll, a jsou i Jiří Taufer, František Nečásek, Michal Chorvát, Josef Rybák a druzí již autoritativními vůdčími ideologickými činiteli v oblasti slovesného umění a literární vědy. My pevně věříme, že socialistický realismus bude se v našem čs. písemnictví zdárně uplatňovati. Vždyť v naší literatuře měl již své významné místo dříve a nalezl své mistry v tak velkých spisovatelích jako jsou Ivan Olbracht, Marie Majerová, Marie Pujmanová, Jarmila Glazarová a jako byl básník S. K. Neumann.

Půjde nyní jen o to, aby se naši spisovatelé, básníci, dali plně do nové práce, do nové tvorby. A tu, myslím, že již můžeme nadějně odhadovati vyhlídky na novou tvorbu. Musíme oceniti zajisté s radostí, že na př. v oblasti dramatické literatury máme již překvapivě hojnou úrodu nových zdařilých děl, psaných v novém duchu a většinou novými autory. A že také v oblasti poesie se již objevily a objevují nové sbírky básní, dokazující, že nám již vyrostla celá skupina nových, mladých a významných básníků.

Oprávněně tudíž očekáváme další, již mnohočetnou dávku nových děl slovesné tvorby. A potřebujeme nové literární výtvořiny všech druhů; potřebujeme vedle lyriky i epickou poesii, potřebujeme dramata, divadelní hry, vážné a veselé; potřebujeme romány, drobné povídky, feuilletony; a potřebujeme literární díla pro nové druhy umění, masového lidového umění, pro film a rozhlas, pro meetingové umělecké podmínky atd. A potřebujeme zdařilá díla humoristické literatury, byť i jen odlesk genia Jaroslava Haška.

Ukojení této potřeby si slibujeme od nových děl dosavad již známých a osvědčených autorů, avšak i od nových autorů. Veliké soutěžní hnutí tvořivosti, jež rozpoutal Svaz české mládeže, Svaz slovenské mládeže, komunističtí vysokoškolští studenti a kulturní složky Revolučního odborového hnutí a druhých masových organizací, toto hnutí tvořivosti skýtá příležitost i pro objevení nových slovesných umělců, nových literátů. A je třeba co nejvřeleji uvítati krásný úmysl Svazu čs. spisovatelů, jež chce vyhledávati a vychovávat nové spisovatele z dělníků, zemědělců i ostatních pra-

cujících vrstev. Spisovatelské talenty zůstávají mnohdy dlouho skryty, až se díky náhodným okolnostem objeví a překvapí, jak je toho příkladem předseda vlády Antonín Zápotocký, autor úspěšné knihy „Vstanou noví bojovníci“.

Přirozeně, že hlavní nadějí nové čs. literatury socialistického ducha vidíme v mladé literární generaci, která se již formuje a které připadá státi se nejprůbojnější dravou silou, nesoucí kupředu prapory socialistického realismu. Mladým literárním autorům musíme poskytnouti a poskytneme tu nejúčinnější všestrannou podporu. Není zajisté třeba, abych vyslovil zvláštní ujištění, že státní kulturní správa prokáže všemnu pomoc a podporu Svazu čs. spisovatelů v jeho nové činnosti.

Jest známo, že v době od února roku 1948 jsme se snažili mnohými revolučními opatřeními vytvořiti předpoklady pro nový rozvoj čs. literatury. A právě nyní dospívají k zákonné úpravě ona revoluční opatření, která se týkají činnosti vydavatelské a nakladatelské. 24. března bude v této budově za předsednictví předsedy Národního shromáždění dr. Oldřicha Johna schvalován nový nakladatelský zákon, zákon o vydávání a rozšiřování knih, hudebnin a jiných neperiodických publikací. Jeho převratný, revoluční význam je v tom, že i z oblasti vydavatelské a nakladatelské činnosti se vylučují soukromopodnikatelské zájmy. Oprávnění vydávati knihy bude napříště příslušet jen korporacím veřejného charakteru. Nakladatelský zákon upravuje nově i řízení ediční činnosti. Bude ustavena Ústřední ediční rada se svými nacionálními složkami, českou národní ediční radou a slovenskou národní ediční radou, a tato nová ediční rada bude jako poradní a podnětný orgán ministerstva informací a osvěty spolupůsobit při rozhodování o vydávání knih a vypracování celého edičního plánu. V Ústřední ediční radě bude významně zastoupen Svaz čs. spisovatelů. Již tak budou míti spisovatelé vliv na řízení ediční činnosti, nehledě k tomu, že Svaz spisovatelů bude míti svůj vlastní velký nakladatelský podnik, se základnou v českých zemích i na Slovensku.

Bude reorganizováno i oddělení knižního trhu v publikačním odboru ministerstva informací a osvěty podle jednotlivých druhů vydávané literatury. A naší snahou bude organizovati a řídit rozvoj vydavatelské a nakladatelské činnosti co nejúčinněji a nejefektivněji, stejně jako budeme nově regulovati rozšiřování knih při uplatnění nových opatření i ve věci knihkupců.

Všem vám jest znám veliký rozsah jiráskovské akce, pokud jde o vydání spisů Aloise Jiráska. Je to něco nevidaného. Ukazuje se, jaké ohromné množství žadatelů se dnes uchází o dobrou knihu.

A v súvislosti s hviezdoslavovskou akciou na Slovensku pripravujeme sa nyní k tomu, aby chom uskutočnili rozširovanie slovenských kníh i v českých zemiach pod heslom „Slovenské knihy do českých knihoven“. A bude našou snahou, aby chom pro vyspelou a českú literatúru rovnocennou literatúru slovenskou zjednali i rovnocenné podmienky rozvoje a rovnocenné celostátné uplatnenie.

Prispěje k tomu jistě ta významná a radostná skutočnosť, že ve Svazu čs. spisovatelů se bratrsky dněs sjednocují spisovatelé čeští a slovenští.

Chci posláze ještě uvést, že ačkoli se přiostruje nouze o papír, je papír přednostně zajištěn pro edici jiráskovskou, hviezdoslavovskou, stejně jako pro edici Národní knihovny našich klasiků; a přednostně je papír zajištěn pro naši původní tvorbu. Tedy na původní díla, a tím spíše na všechna zdařilá nová původní díla papír bude!

A proto: tvořte nová díla, čs. spisovatelé a básníci! Lid to od vás očekává. A vy jste se již přesvědčili, jak vás pracující lid miluje. Přesvědčujete se o tom, když přijдете mezi dělníky do závodů. Přesvědčujete se o tom, když jako kulturní patroni jdete mezi zemědělce na venkov. Ano, lid vás miluje, a lid vám dá všechnu slávu, lid vám dá všechno, když budete tvořiti krásná slovesná díla, krásné básně, krásné romány, krásné divadelní hry, osvětľující a oblažující naši cestu k socialismu, k šťastnému lidskému životu.

Věřte, že všechen lid, celý národ, celá republika, obrací dněs své zraky k vašemu manifestačnímu sjezdu s očekáváním, že jako duševní výkvět národů naší země se postavíte daleko vpředu na cestě k socialismu a budete jako pěvci národa, hlasatelé a praporečníci všechny druhé povzbuzovati k radostnému vítěznému pochodu. Očekává to od vás lid, očekává to od vás národní fronta čs. lidu v čele s Komunistickou stranou Československa. Očekává to od vás lidová vláda republiky. A očekává to od vás vůdčí činitel i kulturního vývoje naší republiky, nejpřednější čs. spisovatel, váš přítel a příznivec president republiky Klement Gottwald.

A proto: Ať žije Svaz čs. spisovatelů! Všechny zdar a slávu lidové socialistické literatúre české a slovenské! Ať žije naše lidové demokratická Československá republika!

Ať žije president Československé republiky Klement Gottwald!

L A C O N O V O M E S K Ý

povereník školstva, vied a umení

Slávný sjazd!

Ak sme sa shodli na tom, že tvorba literárna a umelecká vôbec je istým druhom služby: služby životu, služby spoločnosti, národu a človeku v nich; ak sú shodné naše názory, že poslaním literatúry a umenia vôbec je život zobrazovať, vykladať, ponímať, ale ho aj súčasne meniť, skrátka život tvoriť; ak shodne požadujeme od literatúry a umenia vôbec, aby perspektívou dokonalejšej budúcnosti, obrazom lepšieho života splácali životu to, čo od neho prijímajú v jeho stave prítomnosti i minulosti, môžeme pristúpiť k úvahám o tom, ako tieto vznešené a ďalekosiahle predsavzatia má naša literatúra splňovať v tej epoche a na prospech tej socialistickej epochy, ktorej prah sme už aj my prekročili. Skôr však ešte treba vysloviť jedno vyznanie, podať jedno zúčtovanie.

V relácii, o ktorej má hovoriť tento príspevok, v osnove slovenskej literatúry, ani pri jej novodobej diferenciacii nevznikaly vážnejšie a uvedomelé snahy pozbaviť dielo umelecké, dielo literárne, ich mimoumeleckého, mimoliterárneho a povedzme priamo aj spoločenského poslania.

Keď pred tromi rokmi na I. sjazde českých spisovateľov pri rozprave o literatúre a národe prichodilo hovoriť o podstate a poslaní literárneho diela a umeleckej tvorby, mohlo sa konštatovať, že nebolo a dněs ešte nieto u nás spisovateľa, na ktorého by nástojčivo nedoliehaly požiadavky našej spoločnosti tak v rámci vlastnej literárnej činnosti, ako aj mimo nej: „zvažovať a riešiť problematiku našej spoločnosti v celej jej šírke a takmer vo všetkých jej odboroch. U nás proste povahou pomerov nevznikla otázka, či splnil spisovateľ svoje poslanie ľubovoľným dielom. U nás len tak možno skúmať vzťah spisovateľa k potrebám a k požiadavkám národnej spoločnosti, či bol náš spisovateľ schopný pojať svoju funkciu ako funkciu kritickú, s pohľadom upretým do budúcnosti, alebo či proste podľahol svojmu prostrediu a stal sa tlmočníkom jeho vžitých náhľadov a nálad.“

Ani dněs, celkove vzaté, nie je možno o situácii našej literatúry vysloviť inú diagnózu. Dokonca i poézia — a tu máme na mysli jej poslednú vývojovú fázu, ktorá chcela viacej upútať tým, ako sa

vyjadruje, než tým, čo hovorí — neupadla bez nádeje do neplodnej bezideovosti. Idea bola v nej skrytá, nedopovedaná, neurčitá, dávala jej tón, nezanikla však v nemej nepotrebnosti, v hlučnom slede obrazov, na ktorý táto poézia kládla prvoradáy dôraz. Nestavali sme sa odmietavo k príchodu a k rozvoju takejto tvorby v našej literatúre. Avšak predovšetkým preto, lebo v dobe, do ktorej zapadá jej rozvoj kvantitatívny i kvalitatívny, t. j. za vojny, nebolo možno rozvinúť v plnom rozsahu a tak zodpovedne, ako je to potrebné pre umeleckú tvorbu, tú socialistickú ideovú náplň, ktorá podľa našich predstáv jedine môže byť smyslom umeleckého diela.

Nech spievajú bez slov, ak nemôžu vyslovovať naše slová! Nech spievajú bez slov, ak by mali vyslovovať cudzie slová!

Nebolo by však správne a nebolo by úprimné, keby sa nepovedalo, že dnes už ani u nás nemá takáto umelecká tvorba nijaký výhľad. Možnosť rozvoja jej upiera — pravda — predovšetkým náš nový stav spoločenský. Jednak tým, že stojí pred ňou nechápavo, jednak tisícorakými želaniami svojimi, novými, ktoré kladie na umenie vôbec a na literatúru zvlášť. Ale možnosť rozvoja jej upiera samotná vnútorná zákonitosť vývoja tejto tvorby. Sú piesne bez slov — a ako bolo spomenuté — aj sa uvitaly takéto piesne, keď sa v nich nedaly vyspievať naše slová, keď sa v nich nedala vyspievať pravda, alebo — čo je ešte horšie — keď sme trnuli v strachu, že sa v nich vyspieva nepravda. Je však možno trvalo a vzostupne, s nárokom na hodnoty čím ďalej dokonalejšie tvoriť takéto umenie? Zdá sa, že najpozoruhodnejším zjavom aj v našom umeleckom a literárnom svete po druhej svetovej vojne je postupujúce poznanie bezvýhodnosti tej tvorby, ktorá zo samotného umenia vychádza. Prešľapuje ešte rozpačite. Vie už i to, že nevie, čo ďalej, pretože mu logicky vychádza jediný účel umenia: žiť pre seba a jediný prameň: žiť zo seba.

Je zrejmé, že tu musí nastať predovšetkým obrat. Doznať nemožnosť vývoja po tejto línii nie je také pokorujúce ako v nej sotrvať, ustrnúť alebo postupovať do uličky, o ktorej vieme určite, že je slepá. Nazdávali sme sa kedysi, že je vonkoncom nedôležité, či aj rozumejú a prijímajú umenie čo aj len príslušníci tej triedy, s ktorou predovšetkým počítal svetonázor, ktorý sme aj my poznávali. Iste nie neprávom a nie nesprávne sme vinili hlúpe, surové a človeka o ľudský život olupujúce spoločenské zriadenie kapitalistické z toho, že uprelo ľudom možnosť rozvoja a podmienky života, aby mohli prijímať a ponímať aj umenie i literatúru v každom ich prejave. Ale neprávom a nesprávne sme čakali, že nejaká moc na umení, na literatúre nezávislá, pozbaví ľudstvo jedného dňa pút i zvyklostí kapitalizmu — a zatiaľ si umenie môže robiť,

čo chce a ako chce. — a pretvorí ho na pozorných čitateľov literatúry, akú sme si zmysleli bez zreteľa naň vytvoriť, ako aj na vnímavých poslucháčov a pozorovateľov umenia, tvoreného bez úmyslu priblížiť sa k jeho potrebám, ba dokonca s úmyslom nebrať na ne ohľad nijaký. Takéto očakávania, dnes už to vieme, boli a sú falošným rojčením. Sklamania stíhajú a stíhnu tých, ktorí čakajú na pozornosť voči svojej tvorbe bez toho, žeby si pri tvorení umeleckého diela položili otázku, či sa úzko prihovára ľudom, a to tak, aby ich aj pretváralo v obecenstvo, schopné konzumovať najdokonalejšie umelecké výtvyry. K umeniu ľudí neprivedie nijaká moc na umení nezávislá, tak ako ľudia sa nestanú kultúrnejší bez vypätej snahy samotnej kultúry, ľudí kultúrnejšími urobiť.

Čo teda robiť, kde začať? Ako si počínať? Je predovšetkým potrebné, aby náš spisovateľ, umelec tejto epochy, bol vyzbrojený vedomosťami o socializme; je predovšetkým potrebné, aby tvorca a podnecovateľ myslenia ovládal problémy socialistickej ideologie. Nie preto, aby jej uzávery prepisoval, alebo aj rozvádzal v svojej tvorbe, dokonca rozvádzal mechanicky! Ale preto, aby bol schopný porozumieť životu. Aby bol súci vidieť a dovidieť rozmanité zjavy, na ktoré sa bude upierať jeho pozornosť!

Ako sa už na počiatku tohto príspevku upozorňovalo, slovenská literatúra napospol vyznačuje sa v svojich najšľachetnejších úsiliach vrúcim vzťahom ku konkrétnemu životu nášho ľudu. Keby takýto vzťah sám osebe stačil, bola by naša literatúra najdokonalejšia. Ale stačí? Povšimnime si len tak veľmi často sa v slovenskej beletrii, ale i poézii opakujúci motív dedinského života a jeho vzťahu k mestu a k svetu vôbec. V akej priamo bezradnosti sa utápa naša beletria pri rozvíjaní a zvažovaní tejto slovenskej národnej témy! Nastaví správne zrkadlo škandalóznemu, ľudskú dôstojnosť urážajúcemu dedinskému životu, nechá z neho hrdinu rozprávky odísť; nie menej, alebo aj menej správne zrkadlo nastaví mestu, z ktorého však sklamaný, ťažko skúšaný, zlým osudom stíhaný hrdina vracia sa nazad do svojej chalúčky, kde síce iba na švábke a kapuste, no čestne, mravne a svojsky jedine tam môže svoj život žiť.

Celá národne obranná a buditeľská literatúra riešila takto problém nášho života a v jej vleku i novodobá literatúra realistická. Akiste: reálnou pozíciou našej národnej záchovy v období prudkej maďarizácie miest bola dedina so všetkou jej zaostalou konzervatívnosťou. Ale bol jej život predpokladom a zárukou našej národnej záchovy? Vývoj ukázal — už aj doteraz — že nie! Nébol by tu náš národ, nehovorili by sme tu dnes o problémoch jeho literatúry, keby spomínaný typ našej beletrie prevládal aj v našom spo-

ločenskom živote. Jilemnický, tuším jediný — a ak nie jediný, tak prvý — poslal svojho hrdinu z obdobných trápok a beznádejí do Sovietskeho sväzu na symbolizovanie optimistického ukončenia vyličených príhod a pre reálne vyznačenie veľkých nádejí nášho života. Jilemnický bol však už vtedy komunista a volil toto riešenie iste nie preto, lebo bolo všeobecné alebo typické v našich pomeroch, ale preto, lebo uvedomele chcel vyznačiť perspektívu nášmu vývoju zo situácie, v ktorej sme sa zmietať.

Ospravedlniť možno staršiu národne obrodenskú i buditelskú našu literatúru, ktorá v pokornom návrate k našej najväčšej tlaži a v nemennom sotrvaní v konzervatívnych zvyklostiach, ale tiež v spokojnosti s našou prekliatou mizeriou hľadala svoje východiská; ospravedlniť ju možno tým, že v ich dobe nebol Sovietsky sväz a socializmus bol vzdialeným snom nemnohých ľudí, a nie jednomyselnou túžbou všetkých príslušníkov tried, pre ktoré je určený.

Nebolo by však možno ospravedlniť literatúru súčasnú, keby ním nepoučená a bez pokusu pomôcť v jeho rozvoji chcela tu byť a žiť. Nebolo by ju možno ospravedlniť, pretože bez jeho poučiek historických i materialistických každý prístup k realnostiam nášho života skrýva v sebe storaké nebezpečie ich nepochopenia alebo zlého pochopenia. Nemožno volať proste nikoho k skutočnostiam nášho života; nemožno orientovať našu literatúru, pozornosť nášho literáta k realnostiam života bez ich vystrojenia počkami moderných spoločenských vied, ktoré však v ich rukách majú byť *vo-
didlom, kompasom* a nikdy nie tiesnivou šablónou, uzavierajúcou ich rozhlád, zmenšujúcou sumu poznatkov, alebo pokrývajúcou pravdivú — *socialisticky* pravdivú podobu skutočnosti.

Tak ako výrazným typom našej minulosti bol onen znepokojený dedinčan, ktorého naša literatúra z rozpakov nad našou situáciou posielala po bludnej púti kde-kade nazad do dedinskej chalúpy; tak ako iným výrazným typom z reálnych obrazov slovenského života bol nemohúci vystaňovalec, začína byť dnes typom v našom živote dedinčan, ktorého vzťahujúca sa industrializácia Slovenska vytahuje z laznickej „idyly“. Ide tu o najpozoruhodnejší zjav, ktorého len môžeme byť svedkami. V tomto zjave sa prevaľuje predovšetkým Slovensko z dedinskej zaostalosti k podobe vyspelej priemyselovej krajiny. Už aj doteraz, ešte len v počiatočnom štádiu industrializačného procesu presunula sa váha s väčšiny obyvateľstva v poľnohospodárstve zamestnaného na väčšinu obyvateľstva zamestnaného v priemysle, stavebníctve, živnostiach, obchodoch, atď. Kým ešte na konci vojny 58 % obyvateľstva viselo svojou existenciou na preľahenej pôde, dnes už len 49 % obyvateľstva sa zamest-

áva obrábaním zeme a lesnými prácami. To, na čo sa tu upozorňuje, nie je púhy zaujímavý štatistický fakt. A nie je len pozoruhodným úspechom našich najviacej vypätých hospodárskych úsilí.

Je to najvýznamnejší úkaz nášho spoločenského života s nesporným dosahom kultúrnym. O to významnejší, že z dedinského života, len nepatrne pozmeneného od pádu feudalizmu, od čias zemepánskej svrchovanosti, prechodia ľudia do spoločných priemyselných pracovísk, budovaných už pre podmienky socialistickej výroby. Celé jedno storočie, celú epochu prekračujú všetky tie naše copaté dedinčianky, ktorým táto éra sníma s pliec putne s hnojom na osvieženie pre dobrú úrodu nesúcej pôdy na neprístupných kopcoch a stavia ich pred mašiny nových továrenských podnikov. Celé historické obdobie preskakujú laznícki mládenci, ktorých od zväd pre šňôru poľa a k nej patriacu kravičku, o čo sa nikdy nevedeli dohodnúť so súrodencami, táto éra odvoláva k obsluhovaniu traktorov a strojov.

Kto by o nich pravdu povedal, keby ich vyličil takých, akí sú? Keby ich vyličil takých, akí sú dnes? Nedôverčivých, nespoločenských, zatažených všetkými nectnosťami kapitalizmu, ktorého progresívny význam často ani len nevideli? Kto by povedal o nich pravdu, keby ich vyličil bez vzťahu k práci, ktorú majú vykonávať, prelieťavých s miesta na miesto, bez pocitu zodpovednosti k spoločnému majetku, skrátka so všetkými tými zlými vlastnosťami, ktorých prekonávanie tvorí generálnu a každodennú starosť štátnej, politickej a spoločenskej správy. A pritom všetkom, pri všetkých týchto zlých vlastnostiach, v našom malom svete máme čo robiť s tými istými priekopníkmi, ktorí pred storočím vybudovali a priviedli k závažnému rozvoju mestá na prériach a pustých pobrežiach amerického západu; máme čo robiť — presnejšie povedané s historického hľadiska — s tými istými ľuďmi, ktorí pred nimi pozmenili podobu najzaostalejšej cárskej ríše na prvú veľmoc so socialistickým spoločenským zriadením.

Všetok tento proces, takmer neuveriteľný, keď si spomenieme na stav nášho života čo len pred polstoročím, takmer zázračný, keď ho chápeme s dosahom do budúcnosti a skonfrontujeme ho s ešte živými rozpomienkami našich otcov; všetok tento proces čaká na svoje literárne a umelecké stvárnenie. V celistvosti i v podrobnostiach. V historickom súvisi i v detailoch ľudských osudov.

Aby sme mu však dobre porozumeli a teda aj dobre ho vedeli rozvinúť, bezpodmienečne dobre musíme poznať základné poučky moderných spoločenských vied, z ktorých koniec-koncov vyšiel podnet k tomuto rozvoju a bez ktorých všetka tá rušná premena.

nášho života môže sa zdať nahodilému pozorovateľovi iba náhodným shlukom zaujímavých, či aj bežných udalostí.

Znalosť čo len hlavných poučení moderných spoločenských vied dá, ako sme sa na uvedených príkladoch pokúsili ukázať, taký charakter tvorbe literárnej a umeleckej, ktorý ho automaticky odliší od predlôh každého druhu predošlej literárnej tvorby. Dá možnosť nášmu umeniu zobrazit' nie stav, ale pohyb zjavov; dá jej možnosť zazrieť výsledok, keď sa mu pred zrakom zjavuje reálne iba počiatočok. A pre schopnosť takéhoto ponímania je pre umenie prameň moderných spoločenských vied priam pomocným žriedlom a bol by ním aj vtedy, ak by ich znalosť nebola tak potrebná pre pochopenie mocných premien nášho súčasného života. Pretože tajomstvom veľkého a opravdového umenia je tiež len to, čo zjavuje, vysvetľuje a k čomu vedie nauka socialistická: poznanie skutočných podstát života, poznanie spôsobov, ako život zmeniť, ako ho zlepšiť, poznanie metód, ako vyviešť človeka z bludiska zmätkov a priviesť k ľudskej dôstojnosti. V tomto opravdové umenie i opravdový socializmus sú zajedno. V tomto skutočné umenie je pomocníkom socializmu a skutočný socializmus pomocníkom umenia!

Druhá vlastnosť, ktorá však takmer automaticky vyplýva zo všetkého, čo sme už aj doteraz od literatúry, od umenia požadovali, druhá vlastnosť, ktorá sa od umenia vôbec a od literatúry zvlášť žiada, je ich cieľavedomá a bezpodmienečná orientácia na všetky zjavy nášho rušného života. Na človeka, ktorý ich vyvoláva a uskutočňuje. Na človeka, v prospech ktorého sa vyvolávajú a uskutočňujú.

Kto dobre porozumie smyslu dejov, na ktoré má svoju pozornosť naša literatúra, naše umenie orientovať, pochopí, že sa tu nežiada len nejaká aktualizácia umeleckej tvorby, i keď sa takáto aktuálnosť vo voľbe tém i v spracovaní s hľadiska aktuálnych potrieb nevyklučuje. Jednou z najväčších kultúrno politických akcií v Čechách je snaha po rozšírení spisov Jiráskových, napospol diel s historickým námetom. Kto by však popieral aktuálny význam tejto akcie aj aktuálny účinok Jiráskových diel na ich dnešných čitateľov, ktorým sa do rúk dostanú pomocou tejto pozoruhodnej akcie? A predsa ide o diela historické!

Myslíme na to, aby náš človek, ktorý prekonal brutálnosť i úskoky fašizmu, zvíťazil pomocou sovietskych ľudí v Slovenskom národnom povstaní, zvíťazil v snahe o rekonštrukciu svojej rozrumenej domoviny, pospolu s českými ľuďmi tej istej triedy zvíťazil nad úkladmi politickej reakcie vlni vo februári a dnes strojí svoj socialistický poriadok — myslíme na to, aby tento náš človek sa videl v našej literatúre, v našom umení. Aby sa v nich videl

celý! S ctnosťami i nectnosťami, s chybami i prednosťami, aby v nich zazrel svoje detstvo — a krušné detstvo svoje zazrie práve v pravdivom a opravdivom vyličení minulosti — a aby v nich zazrel svoj vek vospievania, ktorým je bezpochybné naša doba.

Takéto má naša literatúra poslanie. Poslanie najvznešenejšie, aké kedy mala. Pretože nie je viacej obranou alebo poľutovným slovenského človeka, zmietajúceho sa v bezmoci, ani nie pohoršením nad jeho nespravodlivým osudom, ale zobrazením a tvorením víťazného človeka, určujúceho po prvý krát v histórii sám svoje osudy.

Splňovanie tohto poslanca je prvoradou úlohou našej literatúry, našich spisovateľov. Prvoradou úlohou nielen s hľadiska spoločnosti, ktorej sa má literatúra naša prihovárať, ale aj s hľadiska literatúry samotnej. Váhanie, odkladanie úloh, rozpaky pri ich splňovaní, nedostatok odhodlania pristúpiť k týmto problémom otvorene a jednoznačne, to všetko skrýva v sebe veľké nebezpečenstvo, že literatúra naša, všetko naše umenie ocitne sa na periferii spoločenských záujmov. Uvedomovali sme si tieto nebezpečia zvlášť naliehavo takmer pri každom diskusnom príspevku na nedávnom rozšírenom pléne Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska, kde rad-radom vystupovali prostí robotníci funkcionári nášho verejného života s pripomienkami tak vecnými, prezieravými, štátnickými, tak vzdialenými od akéhokoľvek pátosu a demagogie, že musela udiviť rýchlosť vospievania našich ľudí.

A keď sme si pripomenuli, ako je ešte stále vzdialená naša inteligencia, náš život intelektuálny, naša tvorba literárna i umelecká tomuto prudkému rozvoju spoločenských síl, ako si málo uvedomuje prevratnosť udalostí, ktoré sa u nás odohrávajú, nemohli sme sa pozbaviť obáv, že sa tak omeškáva, až zmešká, že zaostane namiesto toho, aby impulzívne viedla.

Slávny sjazd! Nezapodievali sme sa pri rozvádzaní týchto úloh, určujúcich poslanie našej literatúry, s problémami tvorčimi, s otázkami tvorby a s otázkami metód práce.

A nech je povedané otvorene, že sa im schválne vyhýbame. Vyhýbame sa im schválne preto, lebo tak situácia našej literatúry a umenia vôbec, ako aj situácia naša spoločenská naliehajú predovšetkým na novú ideovú orientáciu nášho spisovateľa, našich tvorčích ľudí.

To je najdôležitejšie, čo pred našim písemníctvom stojí. Je isté, že úprimné a cieľavedomé zahíbenie do týchto úloh podnikti organický aj zápas o formy. Pre túto chvíľu však — a tu treba myslieť na celé nastávajúce obdobie — je najvýznamnejšie pre našu tvorbu literárnu i umeleckú porozumieť a byť účinným pomocníkom toho

buřlivého rozvoja spoločenských síl, ktorý naša doba vyvoláva a ktorý našu dobu nesmazateľne poznamenáva.

Jedno je však isté už aj teraz. Splniť tieto úlohy nie je možno nijakou ateliérovou tvorbou. Zvykli sme si na to — u nás napospol ešte v minulosti — že spisovateľ má svoje občianske povolanie. Za vojny a po vojne sme sa aj s tým smierili — keď spisovatelia prevzali na seba rozmanité funkcie mimoliterárne, verejné. Budeme si musieť zvyknúť aj na to, a v záujme vecí v tomto príspevku vytýčených najmä na to, že organickejšie ako doteraz bude náš spisovateľ tvoriť pre divadlo, rozhlas, film, pre divadlá ochotnícke, bábkové divadlá a beletriu i poéziu pre deti. Takto sa najskôr stretne s človekom, ktorému sa má prihovoriť a o ktorom má hovoriť. A ak by tento príspevok nemal iný ohlas, než taký, že k týmto druhom literárnej a umeleckej činnosti pritiahne tvorčích ľudí v miere podstatnejšej ako doteraz a hlavne cieľavedomejšie a organizovanejšie, aj v tom prípade splnil svoje poslanie. Pretože bude východiskom pre ten styk s živými ľuďmi, ktorý najviacej chýbi našej literatúre, ale ktorý je jedinou a najlepšou školou pre vystrojenie našej tvorby tými vlastnosťami, za aké tu orodujeme.

Slávny sjazd! V rozličných obmenách už dávnejšie kladie sa u nás ten dôraz na poslanie našej literatúry, aký sa tu dnes rozvíja. V našej relácii zrovna pred štvrtstoročím začínala sa cieľavedome zdôrazňovať ideovosť — *takáto ideovosť* — literatúry na stránkach Davu, ktorý už vtedy v jednote so súbežnými úsiliami českými čerpal z jedného ideového prameňa. Môžu sa preto zdať tieto vývody aj nie nové, nie prekvapujúce. Ide však o to, že v tejto dobe po prvý krát naplňuje sa život skutkami a skutočnosťami ospravedlňujúcimi všetky dávnejšie vyslovované požiadavky, aby literatúra a umenie, ak chcú svoje bytostné poslanie splňovať a zaujímať prvenstvo v chápaní života i v jeho tvorbe, boly také, aké dnes opätovne žiadame, aby boly: uvedomele socialistické, vytvárané uvedomelými socialistami.

JAN DRDA

predseda Svazu československých spisovateľů

Milí přátelé,

náš letošní sjezd československých spisovatelů koná se po třech letech od sjezdu prvního, který probíhal v červnu roku 1946. Znamená to, že jsme bohatší o mnoho, a to nejen o mnoho zkušeností z údobí od roku 1946 do února 1948, ale že máme za sebou i rok pouťorové výstavby. Náš první spisovatelský sjezd konal se s heslem upřímné a tvořivé Národní fronty. Jenže jsme si tehdy dost jasně neuvědomili, že upevnění této fronty, upevnění této jednoty znamená také diferenciaci, že musíme totiž rozlišovat ty, kdo socialistickou přestavbu naší národní společnosti berou vážně a chtějí se jí zplna srdce účastnit, a ty, kteří účast, souhlas a nadšení jen předstírají. Jaká byla situace tehdy v červnu roku 1946?

Tehdy jsme stáli těsně po volbách, v nichž tak přesvědčivě zvítězila komunistická strana. Měli jsme novou Ústavodárné Národní shromáždění, které mělo novou ústavou položit půdorys výstavby socialismu, stáli jsme v měsících přípravy dvouletého plánu: Já vím, sestoupit při literárním referátu z provazolezeckých výšin vznešeného estetického pojmosloví, mluvit politicky, to je mluvit o skutečnostech a vztazích mezi nimi, o životě, lidech, o jejich chtění, snech, tužbách a potřebách, to bylo pro mnohé uši na prvním spisovatelském sjezdu šokující. A přece je třeba mluvit politicky, — a pro mne jest velkým důkazem svobody, že tu svobodně, z plného přesvědčení politicky mluvit mohu. Než začneme vážít úkoly naší literatury, musíme se poohlédnout po historii mezi našim prvním a druhým sjezdem.

Je zajímavé, když si vezmete resoluci prvního spisovatelského sjezdu a přečtete si ji, jak veliké v ní najdete poučení.

Sjezdová resoluce mluvila o zabezpečení výsledků naší národní a demokratické revoluce, o lidu, jenž jest zdrojem veškeré státní moci a z něhož vyvěrají i naše síly duchovní, přihlašovala spisovatele k účasti na uskutečňování dvouletého budovatelského plánu, mluvila o vyhlazení fašismu a reakce, o potřebě hlubokého poznání

a sžítí se s lidem, o tom, že spisovatelé mají být nejen vykladači převratných společenských proměn, ale že mají i razit nové perspektivy, a konečně odmítala netečný a abstraktní humanismus liberalistický a hrdě se hlásila k humanismu novému, socialistickému, konkrétně bojujícímu o osvobození člověka a lidské obce. Tato resoluce, radostně a jednohlasně přijatá celým sjezdem, byla výrazem mladých nadějí v náš národní rozmach na cestě k socialismu.

A kdo jste byl na tomto sjezdu, kdo jste znal jeho atmosféru, to úplné vítězství pokrokových argumentů na sjezdu, a kdo si obnovíte atmosféru začátkem šestačtyřicátého roku, víte, že tehdy ani nebylo možno ještě otevřeně vystoupit ani proti jednomu z těchto bodů. Ale ohlédneme-li se dnes, kdy jsme bohatší — jak jsem už řekl — o 3 roky politických zkušeností, vidíme, že už tenkrát — ovšem potají — se formovaly síly zpátečnictví a reakce proti naší lidové demokracii a tedy i proti pokrokovému vývoji kultury.

1. Ústavu, která měla zabezpečit zisky našeho osvobození i národní demokratické revoluce, jsme museli později tvrdě vybojovat proti reakci a teprve po únorovém vítězství jsme ji mohli uvést v život.

2. Dvouletý plán výstavby, k němuž jsme se hlásili a jenž byl tak nadšeně přijímán a uskutečňován pracujícím lidem, bylo třeba důrazně ochraňovat a střežit vši silou před sabotéry a rozvratníky.

3. Lid, o němž jsme prohlásili, že je zdrojem vši moci a také zdrojem všech duchovních sil, tento lid se musel vši mocí opřít proti tomu, aby nebyl vydán novému útlaku.

4. Fašismus, o němž jsme říkali, že jej budeme vymycovat, se stal opět kartou, na kterou začala sázet reakce ve svém tajném a později čím dál zřejmějším spojení s kolaboranty, národními zrádci, mnichovany a nakonec s rudimenty nacismu.

5. Spisovatelé, kulturní pracovníci a inteligence vůbec, měli být od lidu izolováni, naočkováni kastovníctvím a v posledních důsledcích postaveni proti lidu.

A konečně socialistický humanismus, vyjadřující se především úsilím o spravedlivou přestavbu lidské společnosti, o zrušení vykořisťování člověka člověkem, měl být smeten a zničen.

Bylo potřeba únorového zahřmění lidu, bylo potřeba pevnosti a rozhodnosti dělnické třídy, bylo potřeba pronikavé ostražitosti a politické váhy i autority komunistické strany, bylo potřeba konečně velikého státnického umění a rozhledu Klementa Gottwalda, aby toto zpátečnické spiknutí bylo rozbito, aby byla osvobozena naše

cesta k socialismu, k níž jsme se i my, spisovatelé, radostně přihlásili.

Protože kultura je věcí politickou, protože je mocnou společenskou zbraní, a protože u nás rozhodně stála na straně pokroku, bylo nutno i proti ní obrátit ostří a tak či onak ji vyřadit z boje. Podívejme se s tohoto hlediska pozorně na proces, jímž prošla naše literatura i naši spisovatelé v údobí mezi dvěma sjezdy.

Už na sjezdu, zaklínajíce se ovšem svou věrností k socialismu, se objevili řečníci, kteří především kladli otázky o svobodě umění umělce, o nadřadění umění, o jeho nadřadění, kteří projevovali strach, že spisovatelům bude diktováno, jak a co psát, kteří hájili nadčasovost a vůbec jakousi nadoblačnost umění. Diskutovali jsme s nimi poctivě a dlouho, protože jsme se domnívali, že se chtějí dobrat pravdy, že mnoho pojmů je zasuto harampádím abstrakce, zmateností měšťácké a formalistické estetiky a že nakonec při dobré vůli pravdu poznají a pochopí. Předpokládali jsme, že společné prožitky okupace, osvobození a nového rozmachu jsou tak silné a strhující a perspektiva naší cesty k socialismu tak přesvědčivá a radostná, že musí získat a zachvátit každého. Ukázalo se, že veliká vise slavné a radostné národní budoucnosti, vybudované na základech socialismu, opravdu nadchla většinu našich literárních tvůrců.

Na druhé straně se ukázalo, že mnozí z účastníků sjezdu, i když horlivě mluvili o lidu a socialismu, ukazovali nechuť k té konkrétní linii umění společensky závažného, bojovného a lidového. Tam, kde my jsme hledali cesty umění, oni zdůrazňovali a opakovali výhrady, oni převraceli pojem svobody, vychvalovali nadčasovost a nadřaděnost a součet jejich výhrad daleko převýšil součet těch aktiv, ke kterým by se snad byli ochotni zavázat. A jejich nechuť se pak brzy demaskovala jako nepřátelství, z jejich výhrad vykrystalisoval zálučný úmysl způsobit desorientaci, vnášet zmatek, zvíkat lidi méně pevných názorů. Neustálým opakováním předsudků, pověr a pomluv se pokoušeli dostat spisovatele napřed do izolace a potom, až budou ještě více zmateni, je postrčit přímo proti pokrokovému vývoji, aby zmatkem ve svých hlavách pomáhali reakci kalit vodu. Zpátečnické tažení proti literatuře a spisovatelům bylo vedeno velmi rafinovaně se dvou stran: na jedné straně politická žurnalistika a všeliká jiná publicistika hrubého kalibru se snažila snížit roli písemnictví a spisovatelů v životě národa. Literatura prý nemá co mluvit do politiky. Chtěli odkázat literaturu k roli jakési nezávazné šumařské písničky, která jde jedním uchem tam a druhým uchem ven. Na druhé straně měšťácká kritika a t. zv. kulturní publicistika začaly tvrdit, že politika nepatří do literatury, že prý literatura

má sloužit krásnu, má se povznést k nadčasovosti, k nadtřídnosti, nemá prý sloužit denní špinavé politice, ale t. zv. absolutním hodnotám. Čili na jedné straně upírali spisovatelům občanské právo mluvit o věcech politických, zajímat se o ně ve své tvorbě a ve svém životě, jako by spisovatelé byli apriorní hlupáci, kteří celou svou přirozeností politice nerozumějí, a na druhé straně chtěli ze spisovatelů dělat jakési abstraktní velekněze v nadoblačných výškách Umění s velkým U, holdující esoterickým kouzlům. Házeli jim písek do očí frázemí o osobnosti autonomní a nedotknutelné, snažili se v nich vyvolat komplex strachu o svobodu a nezávislost. O jakou svobodu či nesvobodu tady šlo? Jakou svobodu před kým bylo třeba hájit?

Po šesti letech okupace, kdy byla u samého kořene ohrožena fyzická existence našeho národa, jsme byli v květnu roku 1945, tak jako veškerý náš lid, opravdu, díky sovětským armádám, osvobozeni. Cítili jsme se svobodni uprostřed svobodného lidu jako jeho součást a právě svoboda lidu byla zárukou svobody naší. Před kým tedy měl spisovatel bránit svoji svobodu? Před tím lidem? Vždyť právě k němu jsme se uvědoměle hlásili. Či před nějakým jiným nepřítelem, který by byl současně nepřítelem lidu? Ale tu lid sám je nejlepším ochráncem a záštitou této svobody a spisovatel může hájit svobodu ne v nějakém donquijotském sólu, nýbrž především a jedině v řadách svého lidu, jemu po boku a s ním pevně spojen.

Když byla otázka takto jasně postavena, přiznali obhájci t. zv. svobody barvu. Jde prý jím o obranu svobody umělce před společností, před kolektivem, o tu svobodu a nezávislost, kterou prý dávala umělcům měšťácká demokracie, ale o niž prý mají důvodné obavy v lidové demokracii československé. Čili předstírali nám, jako by umělci a spisovatelé byli bývali dříve nezávislí na měšťácké společnosti, která měla v rukou politickou i hospodářskou moc. Jako by na ně nebyl působil tlak a útlak té moci. Je pravda, že míra svobody umělce byla větší v předmnichovské republice než na př. v nacistickém Německu. Tam byly knihy rovnou páleny na hranicích, u nás byly pokrokové knihy, které se staly nepohodlnými, jenom konfiskovány. Tam zavírali fašistické spisovatele na léta, u nás, jako Fučík nebo Ivan Olbracht, si odseděli svůj trest jenom po měsících. A hrozba koncentráky a klencáky pro české spisovatele zůstala vyhrazena vybarvenějším fašistům a reakcionářům.

Ale jaká míra svobody zůstala principiálně spisovatelům, jenž byl vydán všanc špatnému vkusu svých buržoasních konsumentů, zálibám a reklamním trikům svého nakladatele, na jehož zálohách a vůbec milosti a nemilosti byl závislý? Jaká nezávislost tam, kde

míra štědrosti chlebohárců byla dána mírou ochoty sloužit a kde se postulát svobody mohl tak snadno zvrtnout v proslulou svobodu mítí hlad a svobodu bydlet pod mostem?

Dovolu mi, abych na tomto místě uvedl slova Stalinova: „Těžko si můžeme představit, jakou může mít osobní svobodu nezaměstnaný, který chodí hladový a nemůže nalézt práci. Skutečná svoboda je jen tam, kde bylo odstraněno vykořisťování; kde není útisku jedněch lidí druhými, kde není nezaměstnanosti a bídy, kde se člověk neobává, že zítra může ztratit práci, přístřeší, chléb. Jen v takové společnosti je možná skutečná a nikoli papírová, osobní a každá jiná svoboda.“ To praví Stalin.

Nuže, my vyhlídky na zlepšení, povýšení a rozšíření lidských svobod viděli a vidíme právě v organizaci nových společenských podmínek a vztahů, právě v úsilí naší lidové demokracie, našeho pracujícího lidu o výstavbu socialismu.

My proti licoměrnému volání po absolutní svobodě a nezávislosti otevřeně stavíme svůj radostný svazek s pracujícím lidem, s dělnickou třídou, jejíž historické vítězství je největším předpokladem a zárukou všech lidských svobod.

A právě v tom svobodném rozhodnutí jít s lidem, s dělnickou třídou, v pevném přesvědčení, že její věc je naší věcí, jsme našli svou tvůrčí svobodu. Neboť, jak říká Bělinskij: „Tvůrčí svoboda se snadno shoduje se sloužením současnosti. Není k tomu zapotřebí nutit se do psaní na určitá témata, znásilňovat fantasií. K tomu je zapotřebí být jen občanem, synem své společnosti, spojit své snahy s jejími snahami. Je k tomu zapotřebí sympatií, lásky, zdravého praktického smyslu pro pravdu, jež nevzdaluje přesvědčení od věci, dílo od života.“

A hle, v únoru roku 1948 jsme se dožili toho, že největší křiklouni o svobodě se ukázali úkladníky svobody všeho našeho lidu, že právě oni chtěli zničit jeho svobody. Nebylo, milí přátelé, třeba hájit tvůrčí svobody proti lidu. Naopak, lid v únoru hájil a obhájil naši tvůrčí svobodu, neboť obhájil svobodu národa, svobodu jeho tvůrčího rozmachu, svobodu naší cesty k socialismu.

A kde stojí, přátelé, naše literatura dnes a jaké má před sebou úkoly?

Hodnotíme-li tvůrčí úspěchy naší literatury v údobí mezi rokem 1945 a 1948, musíme si přiznat, že jsme udělali málo, pramálo, srovnáme-li to s tím velikým pracovním nadšením, s těmi velikými budoutelskými výsledky, které znamenalo naplnění dvouletky, srovnáme-li to s tím, co se stalo v našem průmyslu, v našem zemědělství, jak velké strukturální přeměny proběhly, srovnáme-li to s tou

aktivní účastností, s tím úžasným vypětím všeho našeho pracujícího lidu. Tady se musíme podívat kriticky sami na sebe. To cítíte každý, kdo nejste hlouš ke skutečnostem. Pozorujeme to v časopisech, slyšíme to na schůzích, při besedách s dělníky, že znovu a znovu říkají: Kde je vaše nová tvorba, kde jsou vaše nové knihy? Proč spisovatelé víc nenapsali? Nu, tady si to musíme velmi přísně analysovat.

Myslím, milí přátelé, že je pět závažných důvodů, které zpomalily, zbrzdily vývoj naší literatury mezi rokem 1945 a dneškem, zejména do února roku 1948. Soudruh Bareš už o některých z nich mluvil na aktivu spisovatelů-komunistů, jenž byl jakousi předehrou k tomuto sjezdu.

Především jeden důvod byl v tom, že prudkost politického boje se stupňovala od roku 1946 stále víc a více a že mnoho pokrokových spisovatelů odváděla od literární tvorby k jiné práci, že jsme bojovali ne literaturou, ale že jsme museli na jiných úsecích bojovat o zajištění naší národní a demokratické revoluce a o uvolnění naší cesty k socialismu.

Na druhé straně zase u mnoha spisovatelů tato rozjítřenost doby způsobovala takový pocit nejistoty, pocit nepřehlednosti. Třetí, podle mne velmi význačný moment, byla negativní úloha formalistické kritiky, která místo impulsů v literatuře rozvoj naší literatury zdržovala a mátlá.

Za čtvrté to byla izolace spisovatelů, papírová hradba, za kterou žijí a ještě žijí, nedostatek přímé zkušenosti z nového života, nedostatek styku s lidem, neschopnost uchopit pevně novou tematiku.

A za páté, musíme si to přiznat, to byla nedostatečná práce spisovatelské organizace, uvlékané záležitostmi stavovskými a opomíjející práci ideovou.

Zejména tři poslední body považuji za závažné překážky rozvoje literární tvorby a chci se o nich zmínit širěji.

Za prvé izolace spisovatelů. My víme, mnozí se z citových důvodů upřímně hlásí k lidu a socialismu, jeho výstavbě u nás, ale učení socialismu i praxe výstavby socialismu je jim neznáma. Jsou mnozí spisovatelé, kteří nerozšiřují své obzory, nenabývají nových zkušeností ani politických, ani uměleckých, žijí z podstaty, nevzdělávají se, jsou za tou — jak už jsem řekl — papírovou hradbou. Nechápu události, jak se vyvíjejí, neznají smysl tohoto vývoje. A z těchto všech důvodů se bojí živé tematiky, bojí se sáhnout do horkého, protože si nejsou jisti. Nakonec se dostanou do takové situace, že čekají, až jim někdo dá nějaký recept, jak by se to mělo psát.

Na druhé straně zase jiní spisovatelé mají takovou falešnou důvěru, že lze vystačit se starými poznatky nebo že si lze něco vymyslet. Víte, že to je jedno z prokletí české literatury, že většina její venkovské tematiky, většina její tematiky z pracovního prostředí je psána — tak říkajíc — z letního bytu. Nu, co mají dělat spisovatelé, kteří jsou tak na hony vzdáleni od skutečnosti, kteří nevědí, jak ji uchopit, kteří ji neznají, kteří znají jen papírové, intelektuální prostředí, ale s lidem, s živým lidem v životě nepřišli do styku. Někteří zase špatně chápou, co míníme požadavkem literatury lidové, lidu srozumitelné a oddané, lidu pomáhající. Domnívají se, a toto falešné heslo bylo loni raženo kolem Sjezdu národní kultury, že jde o nějakou demokratisaci forem, že se má dělat umění nějak jednodušší, že se má z umění slevovat. Já vám řeknu takový výstražný příklad: Jeden mladý filmový scénárista a režisér prohlásil nedávno v diskusi, že odhodíme z umění balast odstínů a nuancí a že budeme dělat umění černobílé — to že je smysl socialistického umění. Takovému bludy a takovému hlouposti se někteří lidé domnívají. Naopak usilovat o nejvyšší mistrovství — to je náš cíl.

Zde se musíme vrátit k tomu, co nebylo dosti opakováno a co jsme si ještě nevstúpili dost hluboko: to Leninovo — učit se od lidu, učit lid, dialektiku toho vztahu.

Chtěl bych zde opakovat moudrá slova Saltykova-Ščedrina, i když je zde ráno pronesl již soudruh Zápotocký. Saltykov-Ščedrin před mnoha desítkami let říkal: „Abychom pochopili, co lid potřebuje, čeho se mu nedostává, je nutno pochopiti jeho hledisko a k tomu není potřebí ani sklánět se, ani koketovat.“ To znamená žít s lidem a v lidu, seznamovat se s jeho pracovním prostředím, s jeho denní problematikou, ale také se smělymi sny, s jeho odvážnými perspektivami, pro které tak obětavě pracuje. Lid nechce být oslavován, lid chce vidět, že všechno to jeho úsilí, které vyvíjí, je hodnoceno, že je chápáno, a že my vyslovujeme za něj ty velké perspektivy, které on sám cítí a za něž bojuje.

Samozřejmě tak velkého umění nedosáhneme studenou cestou. Jednou takovou z dětských nemocí, které se nám zde vyskytují, je námětová monotonnost. Někteří spisovatelé se domnívají, že lze vystačit s tím, budou-li dělat nějaká taková tematická klíšé. Domnívají se, že nemusí zpodobnit, ztvárnit živého člověka, že stačí, aby hrdina byl jenom hláskou troubou idejí. To je ovšem také omyl. My potřebujeme mocné, vzrušující, dojmavé umění, my potřebujeme živé, velké, strhující hrdiny. Mnozí projevují lhostejnost nebo mají opovržlivý postoj k otázce kulturního dědictví — k našim

klasikům. Domnívají se, že se u nich nelze ničemu naučit, domnívají se, že naši klasikové byli daleko za námi a že nám nemají co říci. Myslím, že je to zpyšnělost a zpupnost neoprávněná.

Je třeba zde připomenout Ždanova, který řekl sovětským hudebníkům: Abychom mohli klasiky předhonit, je třeba abychom je dohonili.

A my víme, že jsme naši velkou, ideově silnou realistickou literaturu 19. století ne všude dohonili. A víme, co znamenalo, víme, jak velký význam mělo presidentovo upozornění na smysl díla Jiráskova, na smysl díla Hviezdoslavova, jak zde pan president správně ukázal, co to znamená kulturní dědictví, co to znamená tradice, jakým způsobem je třeba z ní vyjít. Ale tu nejde jen o Jiráskova a Hviezdoslavova. Musíme se vrátit i k druhým klasikům a řeknu vám, celý slavný rodokmen české literatury, která vynikala takovou vysokou ideovostí, otevřenou příslušností k lidu, je takovým velkým souhlasem s bojem lidu o osvobození, s bojem lidu o emancipaci.

Vezměte to od J. K. Tyla přes Boženu Němcovou. Nerudu, ne Jana Nerudu „Hřbitovního kvítí“, ale Jana Nerudu, slavného patetika „Zpěvů pátečních“, kdy v té veliké visí zpívá o příštích osudech svého národa.

Josefa Václava Sládka, Svatopluka Čecha, na jedné straně toho Čecha patheticky bojujícího, na druhé straně Čecha-satirika, Čecha, tvůrce páně Broučka, Čecha, tvůrce té měšťácké figurky, která ani dnes není mrtva. Vezměte si pana Broučka v XV. století, kdy Čech ukazuje toho zbabělého měšťáka, neschopného bojovat za ideu, chytráckého, kličkujícího, který přebíhá od katolíků k husitům, od husitů k Pražanům a který nakonec, když vidí husitskou jízdu, jedoucí s ukořistěnými křížáckými prapory, padá na kolena a křičí: já jsem katolík a domácí pán! Tento český měšťák ještě neumřel, ten nám vydrží ještě nějakou chvíli.

Vezměte si dílo S. K. Neumanna, vezměte si dílo Jiřího Wolкера, dílo živých klasiků, Ivana Olbrachta, Majerové, i smrti posvěcené dílo Fučíkovo.

K tomu ke všemu se budeme znovu a znovu radostně hlásit, budeme se hlásit ke všemu velkému a pokrokovému v naší literatuře. Budeme navazovat na tyto nejlepší tradice, budeme je rozvíjet, budeme je obohacovat novými idejemi, novými zisky v souzvuku s rozvojem celého našeho národního úsilí.

A tu stojíme před otázkou nových tvůrčích principů v literatuře, před otázkou socialistického realismu.

Mnozí se domnívají, že jde jen o nový „ismus“ mezi mnoha starými formalistickými „ismy“, že jde o recept, který jim má být sdělen, ba dokonce snad i má být nadiktován nebo který jim bude diktován. Je třeba říci; že neběží o recept, že běží o nový životní pocit, o novou tvůrčí metodu. Je třeba pochopit, proč socialistický realismus byl uskutečněn a nejvíce se rozvíjí tam, kde osvozená dělnická třída a všechn pracující lid se stal avantgardou lidstva. Proč zrovna v Sovětském svazu? Kořeny socialistického realismu tkvějí v nejlepších tradicích uměleckého dědictví minulosti a právě ve spojení tohoto dědictví s principy socialistické ideovosti vyrůstá nová svrchovaná tvůrčí metoda.

Vzpomeňte si na slova Ždanova, který říká: „My, bolševici, se nezříkáme kulturního dědictví, naopak, kriticky si osvojujeme kulturní dědictví všech národů všech dob, abychom si vybrali vše, co může inspirovat pracující sovětskou společnost k velkým dílům v práci, vědě a kultuře.“

A Maxim Gorkij dává sovětské literatuře tento velký příkaz: „Sovětské umění se musí umět povznést nad skutečnost a pohlednout na denní tok událostí s výšin těch nádherných cílů, které si vytkla dělnická třída jako zakladatel nového lidstva.“

Ne tedy povrchní popisnost, ne přízemní naturalismus, nýbrž, jak říká jinde Maxim Gorkij, „umění zacházet se současnou skutečností jako s materiálem pro výstavbu budoucnosti. Umění vidět vše, co může dát dnešek zítřku. Socialistický realismus potvrzuje život jako činnost, jako budování, jehož cílem je nepřetržitý rozvoj nejcennějších individuálních schopností člověka pro jeho vítězství nad přírodními silami, pro jeho zdraví a dlouhý věk, pro velké štěstí žít na zemi, již chce přiměřeně k mocnému vzrůstu svých potřeb obhospodařovat celou jako krásný domov lidstva sjednoceného v jednu rodinu.“ To je, soudruzi, socialistický realismus.

A v této souvislosti se podívejme na starou a u nás ještě nedávno zálučně pokládanou otázku o pesimismu a optimismu v literatuře. Patřilo to kdysi k dobrému tónu v měšťácké literatuře, stylisovat a vytvářet hrdiny jako bytosti blaseované, rozvrácené, odvracející se od světa do mlhavé výlučnosti, prosycené pohrdáním a skepsí, pesimistické nad samým faktem existence. Zdravý, kladný hrdina, lidsky prostý a počestný, byl k smíchu. Ale dnes místo nezávazné hry nastupuje skutečnost krvavě vážná. Svět je vskutku rozdělen tímto dvojím pocitem. Měšťácká společnost vskutku propadá depresi a hrůze z vlastních konců a dělnická třída naopak nezadržitelně postupuje ke svým příštím vítězstvím jako budoucí hospodář světa.

A tento proces se odráží i v literatuře. Zatím, co na jedné straně vidíme hrdiny hysterické, denervované, rozvrácené, potácející se od cynismu k sebevražedné depresi, hledající ukojení v perversitách, hrdiny obnažující nitro měšťáka, který se dlouho se svou zbabělostí schovával kam mohl, zatím co — řečeno s Gorkým — slyšíme hysterické sténání duše naplněné zbabělým strachem, nastupují na druhé straně z řad dělnické třídy jasní hrdinové životního kladu, hrdinové hluboce zakotveného a vnitřně zdůvodněného optimismu, hrdinové pevně spjatí s lidem a naplnění velikou a slavnou visí konečného osvobození lidstva. A jejich optimismus není dán jen prostředím životní pohody. Vezměte si takového bezmocného Meresjeva z románu Borise Polevého, vezměte si k smrti odsouzeného a utýraného Olega Koševého, vezměte si Julia Fučika jako hrdinu vlastní knížky, jak volá z prahu stínadel optimistická slova důvěry v konečné vítězství. Vezměte si stovky hrdinů socialistické výstavby, úderníků, vynálezců, hrdinů práce, kteří dávají slavný smysl starému Gorkého zvolání: „Čelavěk, eto zvučit gordo.“

Ať jde měšťácká literatura k čertu se svými apokalyptickými visemi zkázy a zániku světa. Marně se svým pesimismem a bezvýchodností snaží vyvolat pocit, jako by se do troskek zkázy a zániku řítilo lidstvo a celý svět. Ne, to se jenom měšťáci řítí do zkázy a zániku, ale dělnická třída, která rozvazuje své tvořivé síly, aby svět ještě dál a pronikavěji kultivovala, ta se na tento pád dívá s úsměvem sebevědomého, vnitřně zdůvodněného optimismu. A v těchto historických souvislostech mizí i starý rozpor a protiklad mezi snem a skutečností, tak příznačný pro literaturu minulosti, neboť, jak napsal Jiří Wolker:

Z fabrik a podkroví dělníci jdou,
tvrdost životů jejich jim padla do rukou,
ti všichni krásné sny měli a tíhu jich poznali,
dnes jeřábem zvednou je a vytešou do skály,
to lidé jsou z masa a kostí,
tvoření světa dědicové věční,
co krásné sny zabijí tím, že je uskuteční.

A jak to krásně a přesně postihuje František Nečásek, když říká ve své studii o Gorkém: „U Gorkého se kritický realismus nespáří s hrdinskou romantikou, neboť sám romantický sen o spravedlnosti a lidském štěstí, o lepším a krásném člověku se stává skutečností v revolučním boji pracujícího lidu.“

Takovým způsobem se díváme na metu socialistického realismu, jejíž jasný příklad nám září z děl soudruhů sovětských. Ne samolibé a ještě méně estetství, ne planá, sama sebou okouzlená virtuosita, ale prudké, oddané a neústupné zapálení pro věc pravdy, pro konečné vítězství lidského rodu, smělý a odvážný rozlet do budoucnosti, vypětí všech tvořivých sil, to je tvůrčí princip, k němuž se radostně blížíme.

Druhá věc, o níž je třeba mluvit a která překážela rozvoji naší literární tvorby, byla negativní úloha formalistické kritiky, která rozvoj naší literatury zdržovala a brzdila. Nelze to ničím líp charakterizovat, než zpupným a neomaleným výrokem kritika, jenž napsal do Kritického měsíčníku v diskusi s mladým spisovatelem: Hleďte, aby váš argument měl aspoň cenu hole, kterou vám přerazím o záda. Taková kritika spisovatele doslova terorisovala. Málokdy jsme se dočkali kritiky věcné, hledající smysl, podstatu a ideu díla, jeho společenské poslání, kritiku pozdvihující autora, vychovávající ho, stavějící před něj nové úkoly, kritiku, která by v tomto smyslu slova byla tvůrčí. Naopak jsme od ní zažili, jak už to formuloval Nezval, teror modernismu. Zažili jsme, že kritika přímo pronásledovala spisovatele, jakmile se pokoušeli být srozumitelní, projevovala nesmírnou opovržlivost k realismu, k nové tematice, k srozumitelnosti, která podle mnohých kritiků apriorně dělala literaturu všední a nebásnickou. Tato kritika se projevovала podporou různých směrových sektářství a kráglváním lidí, kteří s tímto sektářstvím nesohlasili. Byla i diktátem snobismu. Tato kritika ve svých požadavcích div nechtěla, aby se literatura a zejména poesie do té míry „zobzvláštnila“, aby se stala rejdištěm neurotiků a zaklínačů hadů. A jestliže leckde to bylo nepochopení, podléhání staré měšťácké estetice, nedovzdělanost, zavírání očí před pravými úkoly a neschopnost je plnit, můžeme z dnešní politické zkušenosti říci, že kromě této kritiky nechápající jsme měli i kritiku zákeřnou. Kritiku, jako přímou součást reakčního boje a úkladů naší cestě k socialistické budoucnosti.

Prostředky zákeřného boje jsou mnohotvárné a často kamuflvány tak, že jejich ničivost není na první pohled k poznání. Fašisté v poslední válce dělali třaskavé tužky a třaskavá dětská chrastítka. Mnohé triky zpátečnické kritiky, dojemné fráze o nezadatelné svobodě a osobnosti autonomní a nedotknutelné, o společenské neodpovědnosti umění, o právu na cynismus v poesii, z nichž se mnohým literátům zatočila a zmámila hlava, to nebylo nic jiného, než třaska-

vé tužky a třaskavá chrastítka, která kritikové nenápadně roztroušovali po terénu literatury, zatím co politická reakce střídala po socialismu a lidové demokracii z těžkých kanonů.

O smyslu, úkolech a poslání kritiky bude na tomto fóru ještě řeč. Já bych se chtěl omezit jenom na zjištění a na ujištění, že nechceme kritiku suspendovat, jestliže ji takto kritisujeme, že naopak žádáme opravdovost, žádáme přísnost soudu, ale žádáme tuto opravdovost, tuto přísnost ve jménu pomoci literatuře, ve jménu pomoci spisovatelům, ve jménu povýšení a posílení tvořivosti. Chtěl bych vám jenom na okraj povědět pár slov o svých zkušenostech s kritikou sovětskou. Viděl jsem v prosinci zasedání plena sovětských spisovatelů v Moskvě a tam jsem si naplno uvědomil, co to je jejich kritika, která s velkou odpovědností a přísností odhaluje chyby na cestě spisovatelů, ale která to dělá takovým způsobem, že spisovatele osvobozuje, že spisovatele uvolňuje, že mu tak očividně pomáhá — nemám dost slov, abych vám vyličil tu přímou úžasnou atmosféru toho okamžiku, když na příklad Konstantin Simonov kritisoval literaturu arménskou a kdy arménští spisovatelé, o jejichž dílech se mluvilo a jejichž díla byla kritisována, se usmívali s pocitem, že — ano, v této chvíli někdo uhodil hřebíček na hlavičku, v této chvíli byl rozluštěn problém, nad nímž sám spisovatel váhal, kterým si spisovatel sám nebyl jist. Přál bych vám zažít ovzduší takovéto kritiky a zažít její zdvíhající a její posilující úlohu. A takovou kritiku vytvořit, to bude jeden z velkých úkolů Svazu.

Třetí takový význačný moment, který zabrzdl vývoj naší literatury, to byla špatná práce naší spisovatelské organizace, nedostatek plánování. Nebudu zde mluvit o těch chybách, které jsme udělali ve jménu té stavovskosti, ve jménu takové odborovosti, ale o těch věcech, které jsme nesplnili, pokud šlo o podněcování tvorby. Nám se, milí přátelé, nepodařilo vypáčit spisovatele z jejich papírových hradeb. Nedokázali jsme, aby spisovatelé opustili své intelektuální prostředí, aby se seznámili s lidem, aby poznali lid v jeho přirozeném prostředí, to jest zejména na jeho pracovištích, my jsme také neprosadili spolupráci a přátelskou pomoc starších a zkušenějších spisovatelů mladým spisovatelům. Víte, že někteří starší zkušenější spisovatelé se velmi divili, když se mluvilo vůbec o takových možnostech, že by mohli vůbec někoho něco naučit, že by mohli někomu vůbec pomoci. A na druhé straně byli zase spisovatelé, kteří zase opravdu měli takový kulacký pocit, že si žárlivě strážili své střední hospodářství, své výrobní tajemství a divili se té drzosti, když je někdo žádal, aby něco z něho prozradili, aby nějakým způsobem poradili mladším spisovatelům. A my jsme tuto

otázku nedovedli postavit tak přesvědčivě, abychom opravdu zkušeného spisovatele o nutnosti této spolupráce přesvědčili. My jsme také na čas podlehli, nebo jsme aspoň připustili sektářství mladé generace, místo abychom ze široka hledali nové síly, nové talenty, dělali jsme se nečinně, jak se na nějakých tajemných sektářských příležitostech organizuje ze starších i mladších „mladá generace“. To jsou chyby, kterých jsme se až do dneška dopustili a kterých se musíme velmi ostře vyvarovat.

Co je tedy třeba? Především je třeba podnítit literární tvořivost v našich, to znamená neomezit se na nějaký numerus clausus spisovatelů již existujících, nesnažit se jenom je — jak o tom mluvil kdysi u pana presidenta Fraňo Král — s větším či menším nátlakem převychovávat, nýbrž vychovávat nové spisovatele, nalákat ze široka, propagovat tvořivost mezi mladými rolníky a dělníky. Někdy zde házet popel na hlavy spisovatelů, ale také nechci, abychom zavírali oči před tou očividnou skutečností, že se nám opanáča na závodech i mezi mladými zemědělci objevují nové talenty, že do novin přicházejí básně mladých dělníků, mladých rolníků a že i když tyto básně nemají formální vyspělost takových děl profesionálů, mají před díly profesionálních spisovatelů tu velkou přednost, že jsou neobyčejně živá, že chápou a přijímají naši skutečnost, že jsou to díla bojovná a díla předjímající v tom smyslu, jak jsem o tom mluvil při řeči o socialistickém realismu. Budeme muset spisovatele podnítit opravdu k takové cestě do života, budeme muset dobízet, aby spisovatelé šli na kratší či delší dobu do profodů, a rádi mají psát, v nichž chtějí najít svou novou tematiku, a rádi chtějí stvořit svá nová díla. Budeme organizovat takové komandýrovky, tvůrčí komandýrovky spisovatelů, budeme organizovat pro ně podmínky tak, aby zejména mladí začínající spisovatelé nemuseli se zabývat nějakými starostmi o výdělek, nějakým sháněním melouchů, ale aby mohli napřít všechnu svou tvořivost jedinou směrtem, aby mohli se věnovat ze všech svých nejlepších sil své vážné tvorbě. Budeme organizovat tvůrčí komisi, která bude sloužit a radit mladým spisovatelům, která jim bude pomáhat při jejich práci, která bude organizovat pro ně ty tvůrčí podmínky vnitřní i vnější. Musíme vyvolat v život soustavnou i podnětnou kritiku tou vydatnou methodou, kterou nám dává zde k dispozici zkušenost soudruhů sovětských, kteří se scházejí na svých plenárních schůzích čas od času a tam s velkou vážností diskutují o jednotlivých úsecích sovětské literatury, ať už o divadelní, o jednotlivých národnostních literaturách, o filmové dramaturgii a pod.

My také budeme nyní hned brzo po sjezdu muset provést nové hodnocení jednotlivých literárních žánrů. Budeme se muset na př. podívat na dětskou literaturu. Vy víte, že je to jeden z nejslabších sloupů naší slovesné tvorby. Víte, že u nás je takovou zvyklostí, která se u nás téměř zahnízdila, že ti spisovatelé, kteří nedokáží, kteří nestačí napsat pro velké, že si osobují právo psát pro děti, jako by to bylo něco lehčího a jednoduššího. Vy víte, že pořád ještě v dětské literatuře, pro mládež, pro děti, se nám vedle takové falešné zabloudilé dobrodružnosti pořád a pořád objevují věci sentimentální, věci falešného pohledu na život. Víte, že zde pořád nám ještě straší všelijaké ty nalezené poklady, že nám všude straší ještě takové to štěstí s nebe, jako by největším štěstím a největším pokladem člověka a lidské obce nebyla práce a její tvořivá hodnota. Kde se u nás v dětské literatuře pro mládež ukazuje na tento moment? Jak v málo knížkách v oblasti dětské literatury se u nás lidská práce, lidská tvořivost, neustálá kultivace naší země, neustálá kultivace lidského života a společenských vztahů stává takovým osnovným thematem? Na toto se budeme muset podívat, o tom si budeme muset vážně promluvit. A budeme si muset také vážně promluvit o naší filmové dramaturgii, podívat se na to, proč náš film, který je nejlidovějším uměním, nejmasovějším uměním, je na jedné straně odkázán na takové řemeslníky, kteří s uměním nemají nic společného a na druhé straně jeho spolupráce se spisovateli se rozbíjí o řadu takových nedorozumění, které pocházejí z toho, že spisovatelé se nechťejí učit tomu, co je pro film třeba. Že se vůbec nepokoušejí nebo ve velké míře se nepokoušejí si osvojit techniku, metodu filmové tvorby, že se domnívají, že pro film stačí psát levou rukou.

My budeme muset rozvinout velké úsilí o obnovení malých forem. Já jsem o tom mluvil už xkrát, mluvil jsem o tom na minulém sjezdu, mluvil jsem o tom na žurnalistickém sjezdu a mluvím o tom dnes. Soudruzi, já jsem přesvědčen, že právě malé literární formy, povídka, causerie, kursiva, fejeton, že to je nástupní terén pro novou literaturu, že právě zde mohou spisovatelé sbírat a formovat své zkušenosti, že se tyto malé formy mohou stát velikým reservoárem pro pozdější velká literární díla.

My se i na otázku reportáže musíme podívat. Samozřejmě, že nebudeme stavět reportáž a reportážnost jako cíl, ale my musíme zvážit hodnotu reportáže jako prostředku k zachycení nových a nových zkušeností, k zachycení nových a nových dojmů, jako mezi-
stupně k vytvoření široké základny pro velká literární díla.

Je to zajímavé, že mladá dramatika se u nás formuje způsobem, který byl — myslím — v české literatuře nevidaný, že tam, kde se

dosad říkalo vždycky, že je to nejslabší místo literárního vývoje, že dramatikové se rodí jen s největšími obtížemi a velmi málo, najednou nám ukazuje vývoj naší literatury od roku 1945, že my zde máme vlastně více nové dramatiky nebo aspoň tolik nové dramatiky jako poesie a nesrovnatelně více než na příklad nové prózy. A my této nové dramatrice budeme muset věnovat velkou a zaujatou pozornost.

Ovšem, román, nový román, román zachycující nové československé skutečnosti, vytvářející nového hrdinu — to je jeden z vrcholných cílů naší literatury.

Někteří soudruzi, někteří spisovatelé, se domnívají, že jsme vytvořili nový Svaz, abychom vzali do ruky takový nějaký diktát nad spisovateli, abychom začali spisovatelům tvrdě a ostře diktovat, co psát a jak psát. To by byl veliký omyl. My nechceme diktovat, my chceme naopak — jak říká Lenin — zajistit široký prostor osobní iniciativě, individuálním sklonům, prostor myšlení a fantasií, my chceme, aby každý psal podle své přirozenosti, podle svých přirozených zálib, aby každý psal — jak to soudruh Bareš řekl — jak mu zobák narostl, ale nechceme, aby psal tak, jak zobák narostl Paulu Valérymu nebo Jeanu Gionovi.

A jaká tematika stojí před námi, soudruzi? Myslím, že v této věci je nám naprosto jasno. Stojí před námi český a slovenský pracující lid ve svém velikém tvůrčím rozmachu, lid, který se učí hospodařit, lid, který se v lidové správě učí vládnout, lid, který opravdu vytváří nové pojmy hrdinství. Když se podíváte na to, co se děje na našich závodech, na to velké hnutí socialistického soutěžení, údernictví, když si přečtete ta úžasná fakta o našich havířích, třeba na Ostravsku, na Karvínsku, když se zamyslíte nad nedávnou důlní katastrofou na dole Doubrava, nad hrdinstvím té pětičlenné čety, která šla zachraňovat své kamarády, vidíte, že tematika, která nás čeká, je nezměrná a tak široká, že nikdy taková v české literatuře nebyla.

Nám, pravda, kritika neporadila nebo neporadila nám dost hlasitě a dost výrazně, co máme psát, jakou tematikou se máme obírat, co má literatura přinést nového. Ale radí nám náš nový konsument, radí nám dělnická třída, radí nám dělníci takovým způsobem, že v nich cítíme své nové soudce, že cítíme tu velikou závažnost jejich soudu a také ten veliký rozhled a velikou opravdovost, kterou mají ve vztahu k umění.

Dnes ráno jsem viděl v Rudém právu celou serii takových dělnických dopisů. Píše nám třeba soudruh Had z Tesly ve Vrchlabí, že máme málo románů z hornického prostředí, a ty, které máme, jsou

většinou takové, že po jejich přečtení obchází člověka hrůza, jaké to asi musí být v podzemí strašné. Nebo že právě tak humoristické romány by měly dostat jiný ráz, vždyť je v přítomné době taková spousta postavíček, o kterých by se daly psát tisíce a tisíce povídek a románů, na př. byrokrati, maloměšťáci, továrníci, šmelináři bojující se o ty své miliony atd.

Soudruh Brož z ČKD v Děčíně píše dnešnímu sjezdu a píše českým a slovenským spisovatelům: Pište romány a básně nikoliv o dnes již přežitě pochybné společnosti, žijící z vykořisťování jiných, ale ze života širokých mas pracujících. Nejen o skvělých vynálezcích, ale o prostých hrdinech práce, je nutno psát o spravedlivém hodnocení práce, vybudovat správný poměr mezi dělnictvem a inteligencí.

Soudruh Rom ze závodu Křižík v Plzni píše: Čekám trpělivě, jak naši spisovatelé zhodnotí okupaci, jak zhodnotí osidlování pohraničí, jak zhodnotí přeměnu člověka a jeho převýchovu k vyšší produktivitě v nynější době.

Soudruh Procházka z dílen v Komořanech píše: Mé přání je, aby kniha ukazovala, jak žít, aby byla ukazatelem a vodítkem cesty k socialismu.

Je zapotřebí napsat knihu, která mluví o obyčejném člověku, jenž pochopil nový směr života.

A tak bych mohl číst dál a dále. Soudruh Hanzal ze Škodových závodů v Plzni píše: Psát o továrnách a zemědělství, kde je veliký shon po výkonech a snaha po budování nové společnosti. K této vyčerpávající práci potřebujeme ukazatele cesty, kterými by se mohli stát naši spisovatelé, jestliže půjdou mezi lid a budou psát o jeho denní práci a charakteru ve formě divadelních her, románů, básní, vážných a poučných knih.

Soudruzi, je to všude ve vzduchu, je to všude v lidech, všichni nás o to žádají a my se musíme sebrat, my se musíme zvednout k naplnění těchto úkolů. A nejsou to úkoly malé a úkoly, které by naší fantazii svazovaly. Ať se rozletí fantazie, ať fantazie tím nejmělejší způsobem začne tuto krásnou přítomnost ztvárňovat, ať ji začne předhánět, ať se podívá směle otevřenýma očima na to, kam míří náš vývoj, ať obhlédne ty veliké perspektivy! Ať se podívá na to, co se tady velikého stává, jak veliká kolektivní obětavost se tady zdvihá v organisování nového a lepšího života.

Tady má spisovatelská fantazie takové neomezené pole možností, tady může ukázat takovou výšku rozletů, takovou sílu obrazivosti, že se stane literaturou opravdu strhující a literaturou opravdu dojímací.

Já si přitom nezastírám, soudruzi, že ne všichni se pustíme odhodlaně a s jasnou perspektivou do těchto úkolů. Odpusťte mi, že to ta říkám tak otevřeně a odpusťte mi, že užiji takového snad nepřipadného biblického obrazu, ale mě se stále tlačí na mysl to vyprávění o vojsku Gedeonově, v němž někteří, když přišli k řece a měli žízeň, dlouho hledali nádoby, ze kterých by se mohli napít, jiní pili z přílbic, jiní nabírali vodu jenom mezi prsty, ale byli také takoví, kteří si klekli a pili rovnou z proudu.

Jsem přesvědčen — já si to nezapírám — že tato diference projde i naší literaturou, že i u nás to bude tak vypadat, že i u nás budou lidé, kteří nenajdou odvahu jít touto cestou, kteří se zastaví, že někteří z nás nedojdou, že někteří z nás se budou domnívat, že jejich osobní problematika, jejich osobní záležitosti jsou daleko světovější a významnější než tento velký proces, který před námi probíhá. Jsem však přesvědčen a z hluboka věřím tomu, že naše literatura ve svém celku dojde co nejdříve k těmto novým cílům a jsem přesvědčen, že stojíme v adventu nového rozmachu naší literatury, že se již rodí, že již existují noví spisovatelé, že budeme mít ne jedno, dvě, pět významných děl, ale že nám tady vyvstane celá fronta, celé řiky spisovatelů, kteří zachytí, ztvární a rozzáří krásu naší nové skutečnosti, naší přítomnosti a budoucnosti.

Soudruzi, máme vskutku historické poslání, poslání, o němž mluvíme v našich stanovách, poslání být praporečníky naší cesty k socialismu. To je velký závazek. Soudruzi, zvedněme tento prapor hrdě a odvážně, nesme jej vpřed věrně a neústupně, neboť je to prapor pravdy a vítězství.

Stáсне však musí přehodnotit tradiciu tak, aby ona nestála ako prekážka medzi minulostou a prítomnosťou, ale aby budovala budúcnosť pevné a presvedčivo koreniacu v minulosti. Toto dieľo je do značnej miery uražené už tým, že nová kultúra nezachína v prázdnom priestore, ale že je pripravovaná v minulosti i prítomnosti úsilím pokrokových spisovateľov. Kultúra sama osebe je niečo súvislého, vždy zahradeného do budúcnosti a hodnotiace samo seba s hľadiska budúcnosti. S druhej strany nesmiernou pomocou nám budú skúsenosti zo Sovietskeho svazu, kde prechodné štádium už prekonali a tešia sa plnej socialistickej kultúry. Naproti tomu však platí aj fakt, že pri vytváraní socialistickej kultúry u nás musíme vychádzať z našich specifických základov a prekonávať naše specifické historické podmienky, ktoré sú do značnej miery iné, ako boli v Sovietskom svaze.

Náša pozornosť, upravená v tomto smysle, obracia sa, prirodzene, predovšetkým ku kritike literárnej. Existuje však literárna kritika ako naprosto samostatná teoreticko-praktická disciplína? Takto ju ponímala buržoazna spoločnosť posledných desaťročí a výsledky hovoria samy za seba. Pravda, vyškúmalá mnohé závažné problémy literárneho umenia, ktoré ostávajú trvácim výdobytkom, ale napokon miesto toho, aby ozrejmlila literárno-umelecké dieľo ako všeobecnú hodnotu spoločenskú, týkajúcu sa každého jednotlivca, prestala konat túto svoju hodnotiacu funkciu a premenila sa na složitú, nesorozumiteľnú a do seba uzavretú vedu pre úzky okruh zasvätených ľudí. Vyplyvalo to aj z jej mylného noetického a metodologického základu, zo skeptickej atmosféry, ktorú prijala, ale podľa tok chýby zrejme leží v tom, že obmedzila svoje zorné pole a zanedbávala svoju spoločenskú funkciu.

Naproti tomu v tých jednotlivých prípadoch buržoaznej epochy, keď stala sa mŕtvou kultúrou a spoločenskou silou, literárna kritika nikdy nevychádzala z okruhu hodnotenia úzko literárneho, ale mala hodnotiace hľadisko o mnoho širšie, životne a spoločensky funkčné. V týchto svojich štasťných obdobiach uplatňovala síce aj meradlo odborného-literárneho, ale podrobovala ho širšiemu hľadisku, v ktorom hodnotenie literárneho dieľa bolo iba špeciálnym prípadom a vracalo sa od neho znova k človeku a spoločnosti. Nieto teda istota pochýbnosti, že jedine takéto široké postojanie kritiky v aplikácii na literárne dieľo môže vytvárať socialistickú kritiku všeobecne a literárnu osve.

Kritikminska nauka neužívava kultúru za samostatnú, na ničom nezávislý životný jav, ale odvodzuje ju ako ideovú nadstavbu z každých klasických javov výrobo-spoločenských, a teória i prax znova a znova potvrdzuju správnosť tohto poznania. Vychádzajú z toho,

Высоко ценит hostia, väzene shtromazdenie!

Česta k socializmu, ktorú sme nastúpili od februára 1948, ale najmä od jesene minulého roku, vyznačena už doteraz úspešným dokončením dvojročnice a nástupom do päťročnice, vyžaduje si svoje vyjadrenie aj v literatúre a kultúre vôbec. Nejde predovšetkým len o to, vnieť aj do oblasti kultúry to jednotné hľadisko svetozorové, ktorým sa správné naša politika, hospodárstvo a socialistický život, lebo nám nemôže ísť o vytákanie apríoriých tez. Treba však konštatovať, že z našich pracovísk vychádzajú plody práce nového typu. Rozširuje sa naša výroba vo fabrikách a v podobných podnikoch a zvyšuje sa produktivita práce aj akosť výrobkov. Vy- rastá na nich nový typ človeka, ktorý má iný pomer k práci, keď práca prestala byť otrokom: vyrasta tvorivý človek, ktorý zlepšuje organizáciu práce, plánuje produktum i distribúciu a tuka v ruke s tým zvyšuje svoju životnú úroveň. Nový typ človeka má aj iný pomer ku kultúre, než mal jeho predchodca. Neuspokojuje sa s tým, čo sa mu podávalo prv a podáva do značnej miery ešte aj teraz, ale kladie na to svoje požiadavky tvorivého človeka. Vytvoril si nové prostredie a tešia si, aby kultúrna produkcia pomáhalá v práci, uviedomení i rekreácii. Tým sa vytvorilo v krátkom čase výsoke napätie medzi pracujúcim človekom a kultúrnou produkciou. Odstrániť a vyrovnat ho nie je možné za nových pomerov individualnou iniciatívou, ale vnesením socialistických pracovných metód medzi kultúrnych pracovníkov, menovite medzi literátov.

Možno konštatovať, že aj ustavenie Svazu československých spisovateľov je odpoveďou na túto požiadavku, a to predovšetkým so stránky organizácie. Vedľa toho treba vykonať aj mnoho práce ideologickej, aby literárna produkcia odpovedala so stránky účelovej, kvantitatívnej a kvalitatívnej. Slovo ma literárny umelec a vedec, ale vedľa nich aj kritik. Čakajú ho ťažké a zodpovedné úlohy, lebo ma dat nové hodnotiace meradlo umeleckej tvorby, má ho spopularizovať medzi literátmi a literárnym obecnstvom.

o Lm. K. V. P.

MICHAL CHORVATH
 spisovateľ
 miestoprededa Svazu československých

nemôžeme pokladať kritiku za osobitnú teóriu, vzťahujúcu sa výlučne na oblasť kultúrnej nadstavby. Kritika prevádza hodnotenie kultúrnych javov v jednotlivostiach i v celku, ale práve tak obracia sa ku všetkým životným javom. Z praktických príčin pracovných obracia sa predovšetkým ku kultúre, kým kritiku hospodársku a sociálnu vykonáva politika. Keď však vo vývine spoločnosti dochádza k epochálnym zlomom, v ktorých nadechujú nové pomery výrobné a spoločenské, musí sa vracieť ku svojej širšej báze a previesť hodnotenie vychádzajúce zo všetkých životných javov. V takýchto dejinných momentoch kritika splýva so všeobecnou politikou a nadobúda aj v očiach pozorovateľov toto značenie. Vo svojich vrcholoch vždy mala a bude mať kritika toto politické značenie, nech je už východiskom umelecká literatúra alebo hoci ktorá kultúrna disciplína.

Hoci vysoko hodnotíme dobrú recenzentskú a novinársku prácu, kritika hodná toho mena nikdy sa neuspokojovala tým, že zaujímala hodnotiace stanovisko ku kultúrnym javom ako ich prináša potreba dňa. Naopak, vytrhávala zo súvislosti tie javy, ktoré mali mimoriadny význam spoločenský, zvyrazňovala ich primeraným spôsobom a nútila celé obecenstvo, aby sa spolu s kritikom stávalo sudcom a riešiteľom. Hoci v buržoáznej spoločnosti obecenstvo bolo veľmi obmedzené, ohraničené úzkym triednym záujmom, hoci ďalej riešeniu kultúrnych problémov neprípisovala sa taká závažnosť, ako triedne vymedzeným otázkam hospodárskym, sociálnym alebo administratívnym, nieto pochybností, že metóda kritikej práce bola vždy typicky politická. Politická kritika práve tak vytrhávala zo súvislosti jednotlivé javy a zainteresovala na ich správnom riešení čo najširšie obecenstvo. Mierou hodnotenia bolo aj tu hľadisko spoločenskej užitočnosti a záujmu jednotlivca na ich správnom riešení, a to aj vtedy, keď nešlo o užitočnosť bezprostrednú, materiálnu. Treba nám konštatovať, že kritika vždy mala svoje politické korene a že je to teda disciplína v podstate politická, i keď vo svojom špecifickom kultúrnom okruhu.

Nepriatelia vyčítajú socializmu, že spolitizúva všetky životné odhory, ktoré v buržoáznej spoločnosti mali zdanlivý vzhľad nepolitický, teda aj kultúru všeobecne a kritiku osve. Pokiaľ ide o kritiku, môžeme plným právom už na základe doterajších vývodov konštatovať, že je to výčitka neoprávnená a smiešna. Kritika na prahu socializmu a v socializme samom iba zvyrazňuje svoje ciele a celkom vedome nadobúda politické formy. Tomuto zjavu treba však venovať viac pozornosti, aby to bolo celkom jasné.

Socializmus je systém poučiek, ktorý prvý raz v ľudskej histórii

opiera sa o vedecký svetonázor. Vychádzajúc z pevných vedeckých princípov neusiluje už len o filozofiu, ale o takú spoločnosť, v ktorej človek môže dôjsť ľudskosti, to znamená, kde bude postarané o jeho materiálne potreby, aby mohol rozvinúť svoju tvorivosť. Buduje socialistickú spoločnosť nie z hypotéz a ľudských želaní, ale zo spoločenských zákonov, ktoré sú obdobné zákonom prírodným. Aby mohol utvoriť takúto spoločnosť, nemôže sa opierať o úzky kruh ľudí, ale o najširšie spoločenské vrstvy, lebo len s ich pomocou a spoluúčasťou to môže uskutočniť. Mobilizuje ľudí, aby ich účasť bola uvedomelá, iniciatívna, tvorivá, čiže niet intaktných nekultúrnych ľudí na ľudí kultúrnych. Ak každá spoločenská premena mohla sa uskutočniť len zvýšením kultúrneho záujmu nových spoločenských vrstiev, platí to vo zvýšenej miere o spoločnosti socialistickej, ktorá mení spoločnosť a jej základy omnoho hlbšie ako všetky spoločnosti doterajšie, triedne obmedzené. Ak sociálne premeny v minulosti mohli byť prevedené s malým kultúrnym uvedením malého počtu zainteresovaných osôb, premena na socialistickú spoločnosť môže byť prevedená len s maximom osôb sociálne zainteresovaných a s maximom ich kultúrnej uvedomelosti. Kultúrna nadstavba minulých spoločností mohla vzniknúť neskoro po spoločenskej premene a mohla v maximálnej miere nadväzovať na kultúrne produkty minulé, takže nadstavba často bola hotová až na prahu novej premeny. Kultúrna nadstavba socialistickej spoločnosti musí vzniknúť rýchlo, lebo sa podstatne zúčastňuje na spoločenskej premene a okrem toho musí sa prispôbovať etapám premeny, ktoré sú obyčajne rozsiahlejšie ako premena celej sociálnej epochy v spoločnostiach predsociálnych. Socializmus tlačí teda vedome kultúru na politickú bázu, lebo preň je životne dôležitá práve tak, ako ostatné stránky života, doteraz systematicky na politickej platforme nevystupujúce.

Právom teda požaduje socializmus od kultúry, aby bola vrcholne politická, a tým viac to požaduje od kritiky, ktorá má dať mieru hodnoty i výraznosti pri tvorbe všetkých spoločenských javov socialistických.

Prečo socialistická kritika musí byť politická? Na to nám poukáže rozdiel medzi kritikou buržoáznou a socialistickou.

Buržoázna kritika nemala nikdy pevného noetického základu. Filozofia buržoáznej triedy má za úlohu otriasť primitívnym fideistickým svetonázorom a dosahuje to dosadením skepticizmu miesto viery. Z celkovej kultúrnej produkcie vylupuje sa jej veda, ktorá pre nedostatok poznávací aparát i pre triedny sklon ku kompromisu uspokojuje sa s poznávaním javov prírodných a spoločenských v ich nehybnosti, odsunujúc riešenie otázky podstaty diania,

ktorú prenecháva náboženstvu a filozofii. Za princípy bytia do-
sádza buržoázna filozofia špekulatívne pomysly, ktoré zodpovedajú
danému stavu spoločnosti. I keď v zriedkavom prípade určí revolu-
čná buržoázna filozofia za podstatu bytia hmotu, je to pojem
metafyzický a nehybný. Oblasť umenia ponecháva veda za dlhý čas
bez akejkoľvek pozornosti a záujmu. Je príznačné, že hoci sa postu-
pom času diferencujú z filozofie kultúrne vedy s pomerne dobrým
pracovným základom ako psychológia, sociológia, pedagogika atď.,
estetika ostáva stále súčasťou filozofie. Literárna veda obmedzuje
sa veľmi dlho na hľadisko historické, a keď v najnovších časoch
tvorí sa aj z nej složitejší vedecký systém, nesie už v sebe znaky
úpadku buržoáznej filozofie a vedy, lebo hodnotu literárno umelec-
kého diela vykladá z jeho vnútornej formálnej dokonalosti. Ta-
kýmto spôsobom vyvíja sa umenie akosi na vlastnú päsť podľa
toho, či tvorivý umelec našiel dosť schopností odraziť skutočnosť
vo svojom diele a dať mu širšiu spoločenskú platnosť. Za dlhé
časy, menovite v začiatkoch buržoáznej spoločnosti, keď ona zata-
žovala umelecké dielo úlohou bojovať za buržoáznu ideológiu a jej
oprávnenie, to stačilo, avšak v dobe úpadku umenia, ktoré nevedelo
nájsť trvalú oporu vo vede a v ideologickej tendencii, strácalo svoju
istotu a hľadalo svoj základ v idealistickom pomysle alebo priamo
v mystike. Vcelku buržoázna kultúra, odhliadnuc od žiarivých vý-
nimiek, ponechávala vedu a umenie ako dva izolované kultúrne
prvky, ktoré majú málo vzťahov.

Buržoázna umelecká kritika vcelku sdielala osud vedy a vy-
rástla ako bezprizorné decko. Vznikla ani nie tak diferenciáciou
vied, hoci povedzme toho typu ako pedagogika, lež z praktických
potrieb publicistických. Usilovala oprieť sa o vedu, ale jej vlastná
pozícia bola vratká. A tak sa uspokojovala s úlohou pragmatického
sekundanta filozofie. Vybojovala aj tak ne jeden slávny zápas, ktorý
jej zaisťuje úctu v dejinách kultúry, avšak v období krízy, najmä
v posledných desaťročiach, stala sa slúžkou pre všetko. Rýchly
vývin buržoáznej úpadkovej ideologie spôsobil, že si tvorila bles-
kové pracovné hypotézy, ktoré platili na krátku dobu, aby boli
čoskoro nahradené inými. Umeľci ani obecenstvo napokon kritiku
ani nepotrebovali, lebo veď skoro každý umelec si tvoril vlastnú
pochybnú estetiku, bol si aj vlastným kritikom, a pokiaľ ide o obe-
censtvo, spôsobovala ona iba zmätok zavádzaním nesrozumiteľ-
ných kritických žargónov. Pokiaľ aj v tejto podobe konala istú
užitočnú prácu, zmienime sa o nej ešte na patričnom mieste.

Naproti tomu socialistická kritika mala od počiatku pevný noe-
tický základ. Opierala sa o vedecký svetonázor marxleninský, ktorý
bol vždy dokonalejšie upevňovaný. Na miesto filozofie dosadil

marxleninizmus vedu oplodnenú dialektikou, ktorá dovoľovala po-
znať podstatu meniaceho sa bytia a ukázala súvislosť dialektic-
kých protikladov. Ľudskú spoločnosť vedela dať do súvislosti s de-
jinami a celou prírodou evolučným princípom. V takomto celistvom
obraze sveta dostalo aj umenie svoje miesto, ktoré je oddelené od
vedy nie úplne odlišným charakterom, ale len zdôraznením hľa-
disk. Veda i umenie obrátené sú k poznaniu skutočnosti, ale kým
veda uvádza fakty do súvislosti vyvodzovaním všeobecných záko-
nov, umenie vyvádza z nich zákony jedinečné, platné len v istom
pevnom vzťahu, aby nimi oživilo veľmi výrazne jednotu sveta
v subjektívnom vedomí jedinca. Veda i umenie sjednotené sú však
zasa tým, že mieria do praxe a prax je mierou ich hodnoty.

Marxistický svetonázor buduje na poznateľnosti sveta, na jeho
meniteľnosti a zlepšiteľnosti, v tom je výhoda socialistickej kri-
tiky. Vidno to hneď od počiatku. Marx, Engels, neskôr Lenin a Sta-
lin obsahujú celú kultúru, nie len jej výsek. Ich stanovisko je kri-
tické, to jest hodnotiace. Proti moróznemu obsahu buržoázneho
svetonázoru stavajú optimistický názor robotníckej triedy a jej
ideologov. Vedecky zisťujú príčiny javov a smelo vyvádzajú záve-
ry, ktoré sa naozaj aj plnia. Svet nie je kľbko nesmyselnosti, ale
živý, pulzujúci organizmus, ktorého najvyššou vedúcou složkou
je rozumný človek. Hlavným cieľom či vo vede, či v umení, je poznať
svet, aby ho bolo možno zlepšiť. Nielen možná, ale nevyhnutná je
kontrolovaná a plánovaná kultúrna tvorba. Umenie má svoje ciele.
Úlohou umeleckej kritiky je poznať zákonitosti umeleckej tvorby,
vysvetľovať ich z výrobného a sociálneho procesu a historického
vývinu. Jest miera, ktorou možno hodnotiť umelecké diela. Je
ňou schopnosť umeleckého diela zobrazením a zvýraznením sku-
točnosti prispieť k spoločenskému vývinu, k uskutočneniu socia-
lizmu. V týchto šľapajách urobila socialistická umelecká kritika
svoju ozdravujúcu úlohu už za pomerov buržoáznej spoločnosti.

Istota poznateľnosti skutočnosti má nesmierny dosah v kultúre
a teda aj v umení a kritike. Týmto konštatovaním určuje sa ume-
niu celkom nová úloha. Kým prv umelec mal právo vybrať si ume-
lecký smer, ktorý sa mu zдал najpravdepodobnejší, odtiaľ umelec
má povinnosť orientovať svoje dielo súbežne s celou tendenciou kul-
túry poznať skutočnosť. Umelecká kritika, opierajúc sa o vedecký
svetonázor, má možnosť určiť jedine správny smer umeleckej čin-
nosti a zdôvodniť ho obsiahlym a pevným kritickým aparátom.
Umením socialistickej epochy môže byť jedine socialistický rea-
lizmus, umelecká metóda, ktorá je schopná podať reálny obraz
sveta s najväčšou výraznosťou a spoločenskou funkčnosťou.

Smerovanie umenia ku skutočnosti nie je nijakým objavom novo-

dobým, ale leží v samej podstate umenia. Všetci skúmatelia umenia shodujú sa bezvýhradne v tom, že umenie je prežívaním skutočnosti — rozdiel je iba v tom, čo jednotlivé smery za skutočnosť uznávaly, resp. v tom, aký pomer k reálnej skutočnosti zaujímali. A tu ostáva faktom, že kým v spoločnostiach mladých a progresívnych prevládala u umelcov a kritikov vždy kladný pomer k reálnej skutočnosti, čo sa vyjadrovalo realistickým umením, v spoločnostiach úpadkových a odumierajúcich pomer ku skutočnosti bol zakalený iluzionizmom alebo skepticizmom. Vyvrcholenie umenia v každej spoločenskej fáze mieri k zobrazeniu skutočnosti. Tak mala svoje realistické umenie aj fáza buržoázna a sú to diela, ktoré ostávajú trvácou kultúrnou hodnotou aj dnes a v budúcnosti.

Umenie svojou podstatou blíž sa k marxleninskému poznaniu aj iným svojím charakterom. Keďže usiluje o zobrazenie skutočnosti, chce ju zachytiť nie v statickom priereze, ale v jej dramatickom napätí, v jej zmenách a tendenciách. Pritom konštatuje vo svojej práci, že skutočnosť je plná dialektických rozporov, ktoré pri všetkej protikladnosti sú sjednotené svojou súvislosťou. Práve dialektické zachycovanie skutočnosti špecifickými umeleckými prostriedkami robí z umenia umenie. Umenie teda už svojím charakterom anticipovalo od najstarších čias dialektickú metódu, a preto umenie staré i nové bolo pre každého skúmateľa skutočnosti zdrojom nového a podnetného poznania.

Umenie v Európe bolo v posledných desaťročiach svojho vývinu nakazené v súvislosti s úpadkom buržoáznej spoločnosti ťažkou skepsou. Plniac svoju dialektickú úlohu, umenie zvyšovalo ešte túto neistotu a prispievalo k rozkladu buržoáznej spoločnosti. Pri tom všetkom bolo vidieť na rýchlych striedaní umeleckých smerov, že umenie samo hľadá nový pomer ku skutočnosti, a práve toto striedanie bolo zrejším dôkazom, že ho z vlastných síl nájsť nemôže. Pokrokoví buržoázni umelci boli v opozícii proti vlastnej triede a z tejto opozície vyhlasovali sa neraz za stúpencov socializmu. I keď to bolo často veľmi úprimné a umelci ukázali socializmu svoju oddanosť, nemôžeme ich pokladať za umelcov socialistických, lebo celým charakterom svojej práce ostali v ovzduší buržoáznej kultúry. Dokázali to hlavne tým, že hoci v socialistickom Sovietskom sväze existovalo už socialistické umenie s vlastnou umeleckou a kritickou metodikou, oni ho neakceptovali, ba ho mnohí aj výslovne odmietali. Hlavný ich argument bol ten, že socialistický realizmus je len pokračovaním realizmu buržoázneho.

Medzi realizmom socialistickým a buržoáznym je však veľmi podstatný rozdiel, i keď nielo pochybností, že si dáva ako cieľ zobra-

zenie skutočnosti práve tak, ako kedysi realizmus buržoázny. Avšak obsah tej skutočnosti, o ktorú ide, sa pre marxleninistu veľmi podstatne zmenil.

Buržoázny realista nemá schopnosť preniknúť ku skutočnosti, lebo nemá takú poznávaciu metódu, ktorá by mu to umožnila. Kam prenikol najďalej, bolo konštatovanie najnápadnejších rozporov v prírode, spoločnosti alebo v ľudskej mysli. Keďže však nepoznal zákony vývinu prírodného a spoločenského, unikly mu najdôležitejšie skutočnosti a jeho zobrazenie sveta nevyhnutne muselo ostať statické a opisné. Nie náhodou sa jedna jeho fáza nazýva impresionizmom. Avšak takéto opisovanie nemohlo uspokojovať človeka hľadajúceho pravdu, a tak sa koniec buržoázneho realizmu stal začiatkom rýchleho rozkladu umenia.

Socialistický realizmus nebol by ničím novým, nebol by veľkým a strhujúcim umeleckým smerom, keby sme od umelca žiadali prosto len, aby vyšiel na ulicu a opisoval to, čo vidí. To by bol naopak krok nazad. My však žiadame, aby umelec vyzbrojil sa marxleninským svetonázorom, aby spolu s robotníckou triedou a pracujúcim ľudom menil svet a aby ako umelec šiel hľadať tú novú skutočnosť nie hocikde, ale tam, kde je. My od neho nežiadame, aby zobrazil človeka vôbec, ale chceme, aby zobrazil nositeľa novej kultúry, meniteľa spoločnosti, nového vládcu sveta, revolučného hrdinu. My od neho nežiadame, aby opisoval akékoľvek zápasy, ale zápas nového človeka o lepší svet. V tom je podstata socialistického realizmu a dôvod jeho existencie i vzrastu.

Na to, aby sa stal umelec socialistickým realitom, nestačí jeho dobrá vôľa, ani znalosť remesla. To znamená osvojiť si predovšetkým marxleninský svetonázor a osvojiť si triedne hľadisko, lebo socialistický umelec neplní svojím dielom iba nejakú všeobecnú úlohu estetickú, nezabáva a nesprijemňuje ľudom pobyt na svete, ale pracuje na zmene sveta, je sám bojovníkom a to niekedy bojovníkom nie len v prenesenom smysle slova. Jestliže nielo uňho týchto predpokladov, je celé jeho usilovanie márne. Marxleninská náuka — to sú pre umelca akoby nové oči, ktoré dovidia to, čo normálny pár ľudských očí dovidieť nemôže. To je to, čo umelci prv nazývali „šiestym smyslom“. Marxleninizmus premení umelca z diváka na účastníka, umožní mu večiť sa do vecí a ľudí, poznať prostredie i osudy. Preto prvou podmienkou umelca, ktorý chce pracovať metódou socialistického realizmu, je osvojiť si marxleninský svetonázor a včleniť sa do triedneho boja.

Socialistický realizmus skrsol v Sovietskom sväze za vznikania a výstavby prvého socialistického štátu. Avšak jeho začiatky sia-

hajú veľmi ďaleko. Špecifické pomery ruského života s jeho rozvojom avantgardnej revolučnej práce strhly ešte pred Októbrovou revolúciou niektorých spisovateľov, menovite Maxima Gorkého, aby posvätili revolúcii celé svoje dielo. Bolo to možné len tým, že v cárskom Rusku obrovský tlak života i revolučného diela vyvolal a sformoval proletárskych spisovateľov, ktorí vo svojom osude stelesňovali osud ruského ľudu, tak ako vynikajúci revolucionári proletárskeho pôvodu. Po revolúcii vývin sovietskej literatúry šiel složitou cestou, no ustálil sa napokon po krátkom čase na línii socialistického realizmu ako výrazu nových umeleckých socialistických názorov. Dost' bolo polemík o tom, či je toto usilovanie správne, no polemiky mohly mať aké-také oprávnenie len dovtedy, kým tu nestála veľká socialisticko-realistická literatúra. A tá tu dávno je ako svedectvo, že socializmus má čo povedať a hovoriť aj v umení, že dnes má čo hovoriť do umenia už len socializmus.

U nás sa vývin za sovietskym vzorom opozdil, lebo nebolo obdobných predpokladov. Boly tu uvedomelé pokusy o socialistický realizmus, no nerozvíly sa ešte ani doteraz v mohutnejší strom. Bolo to preto, lebo hegemonom spoločnosti nebol robotník, inteligencia neslúžila robotníkom, ale v najlepšom prípade iba bojovala osamotený boj proti buržoázii. Dnes však socialistický realizmus stáva sa nevyhnutnosťou. Pod tlakom nového človeka z továrni je aj umelec povinný zaujať konečné stanovisko.

Vo všeobecnosti platí, že aj intelektuáli, i keď sú buržoázneho pôvodu, alebo aspoň boli vychovaní pre buržoáznu spoločnosť, môžu si osvojiť proletársky svetový názor, ak sa pre to rozhodnú celou svojou bytosťou. Českí a slovenskí literáti majú všetky predpoklady pre to, lebo majú v krvi pokrokové ideály našich literatúr a oddávna usilovali sa kráčať vedno s proletariátom. Treba si však uvedomiť, že je nesmierny rozdiel medzi úlohou spisovateľa-socialistu v buržoáznej spoločnosti a spoločnosti, ktorá už buduje socializmus. Prv mohol proletár pokladať jeho sympatie, vyjadrované metódou buržoázneho umenia, za výdatný príspevok v boji. Naproti tomu dnes by to bolo pre proletariát len príťažou. Umelec sa musí zmeniť celkom, musí si osvojiť proletársky svetový názor a aj umenie musí robiť metódou socialistickou. To je dnešná úloha spisovateľov.

Socialistická spoločnosť vytvorí si, prirodzene, aj v umení svoj špecifický štýl. Nie je však, myslím, našou úlohou starať sa a rozumovať, aký štýl to bude a triediť sa podľa takýchto mienok. Co je dnes potrebné, to je postaviť sa na jasné triedne stanovisko a pracovať v literatúre za víťazstvo proletariátu a socializmu. Pri

úžasne rýchlo tempom socialistickej výstavby nie je napokon ani možné obrátiť zreteľ na otázky štýlu, lebo zmena výrobných prostriedkov vylučuje možnosť sociálnej štabilizácie, ktorá to predpokladá. Štýl sa však pri správnom zaradení a metóde práce vytvorí časom sám, ako to ukazujú skúsenosti z literatúry Sovietskeho svazu.

V tomto veľkom literárnom formovaní musí se uberať kritika dvojakým smerom, a to pozitívnym a negatívnym.

V pozitívnom smysle bude úlohou kritiky správnu formuláciou viesť literátov k socialistickému realizmu. Aby to vôbec bolo možné, musíme predovšetkým vyškoliť kritikov a postarať sa, aby systematicky písali nielen o bežných literárnych zjavoch správnym spôsobom, ale aj aby riešili základné princípy, bez ktorých nie je možné prevádzať správnu a inštruktívnu kritiku. Nie je možné v budúcnosti trpieť ďalej, aby kritika bola rozkolísaná, neistá, nesystematická. Kritika musí presnou analýzou ukázať, kedy ide o socialistický realizmus, kedy sa dielo za také iba vydáva. Kritika musí spisovateľovi ukázať, v čom je na dobrej ceste a v čom sa mylí. Musí ho povzbudzovať, aby sa nedal ovplyvniť neúspechmi, ale aby pokračoval podľa správnych smerníc. Nesmie sa už stávať, aby si kritika nevšímala závažných diel a nechala ich zapadnúť. Socialistický kritik musí s druhej strany ustavične zvyšovať svoje vzdelanie politickým školením i čítaním vynikajúcich odborných diel sovietskej kritiky a estetiky. Socialistická kritika musí sa smelo a dôsledne vporadúvať s tými literárnymi zjavmi domácimi i cudzími, ktoré polemizujú umelecky alebo kriticky so socialistickým realizmom, a to dôkladným rozborom a vyvrátením omylov, a nie vyhrázaním a zastrašovaním.

Z veľkých principiálnych otázok musí sa zapodievať naša česko-slovenská kritika sklonom našich spisovateľov k buržoáznej anarchii. Náš spisovateľ, ktorý sa často pokladá úprimne za socialistu, alebo je dokonca členom Komunistickej strany, nevedel sa ešte oprostíť od buržoázneho chápania slobody svedomia. Právom trval na nej, v buržoáznej spoločnosti proti nej, lebo ona ho ohrozovala v jadre jeho umeleckej činnosti. Musí si uvedomiť, že podľa marx-leninského svetového názoru maximom slobody svedomia je poznanie nevyhnutnosti a vyvedenie dôsledkov z toho. Ak je socialistické poznanie sveta správne, teda je nevyhnutný triedny boj a výstavba socializmu a nevyhnutná je aj kázeň spisovateľa ako bojovníka v tomto zápase. Spisovateľ si musí konečne uvedomiť, že socialistická viazanosť dáva nekonečne viac slobody než buržoázna anarchia, lebo umelec tu tvorí podľa rytmu, daného spoločnosťou.

Naša kritika s celou literárnou obcou musí sa zapodievať riešením výchovy nových spisovateľských kádrov, a to jednak z mladej školovanej inteligencie, a jednak a predovšetkým z pomedi robotníctva a roľníctva. Naše tempo výstavby vytvára nám nového človeka, ktorý prináša nové kultúrne ctenie a hodnotenie už hotové, kým starší spisovatelia musia si ho len osvojovať. Je vari zrejme, že novú socialistickú kultúru musia v jej definitívnej podobe vytvoriť tí, ktorí sú vedúcimi novej spoločnosti. Naša kritika musí vyhľadávať týchto ľudí všade tam, kde sú: v továrňach, na poliach, v politických školách. Musíme v časopisoch vytvoriť kontakt medzi spisovateľmi a pracujúcimi, medzi literátmi a novým literárnym obecnstvom.

Veľkú starostlivosť musíme venovať našim literárnym časopisom. Nazdávam sa, že práve tak o českej ako o slovenskej složke možno konštatovať, že úroveň nášho časopisectva je veľmi nízka, čo súvisí s úpadkom buržoáznej literatúry a kritiky a nevyspelosťou literatúry socialistickej. Musíme prejsť v tomto ohľade od improvizácie k plánovaniu a rozdeliť prácu jednotlivých časopisov podľa skutočných potrieb. Je správne a potrebné, aby naše časopisy venovali veľkú pozornosť kultúrnej a všeobecnej politike, ale práve tak je potrebné, aby sa systematicky zapodievaly teoretickými otázkami literárnymi a kultúrnymi a aby časopisy znova sa stali literárnymi sborníkmi pre poéziu i prózu.

Napokon bude tiež starosťou literárnej kritiky, aby nástojčivo nastoľovala našim literárnym vedcom otázku socialistickej estetiky a literárnej histórie, lebo bez nich kritika trvalo a úspešne pracovať nemôže.

V negatívnom smysle stoja pred kritikou tak českou ako aj slovenskou tiež nesmierne úlohy. Naše literárne dedičstvo je veľké a vzácne a vo svojej nesmiernej prevahe konalo progresívnu úlohu, no nemožno tiež zapierať, že vo svojej časti je tiež neskrývane reakčné. Bude našou povinnosťou postaviť sa k tejto časti našej staršej literatúry a odmietnuť ju smelo a rozhodne, aj keby išlo o mená najvýznačnejšie. Menovite u nás na Slovensku máme častý zjav, že ten istý spisovateľ má diela vzácnnej pokrokovosti, ale súčasne aj diela reakčné a výchovne škodlivé. Budeme musieť presne konštatovať a zdôvodniť, čo prijímame, aby naša mládež nebola tým zaťažovaná. Takisto budeme musieť najmä u základných diel našich literatúr, ktoré prijímame vcelku, konštatovať, čo z nich odmietame a ako ich treba vykladať. Naopak bude treba vyniesť a spopularizovať diela spisovateľov zapadlých, ale hodnotných a pokrokových. Znova budeme musieť previesť starostlivé

kritické hodnotenie literatúry z obdobia neslobody, keďže cez vojnu kritika nemohla k nim zaujať slobodné stanovisko. Vo všetkých týchto prípadoch rozhodujúce hľadisko má byť, aby sme v literatúre videli dôležitý bojový prostriedok pre mobilizáciu širokých mas ku kultúrnej a socialistickej aktivite.

Česká a slovenská kritika musí zaujať celkom iné stanovisko ako doteraz aj k prekladovej literatúre. Hoci naša kultúrna politika urobila v tomto smere už určité opatrenia, sú ešte ďaleko od skutočnej potreby. Kritika musí byť v tomto ohľade aktívnejšia. Až do týchto čias bola česká i slovenská prekladová literatúra hotová džungľa. Prekladalo sa bez výberu, ako komu napadlo. Nebolo by znesiteľné, aby naša literatúra vyvíjovovala veľké úsilie vo formácii socialistickeho realizmu a pritom bolo naše obecnstvo vychovávané buržoáznou a reakčnou literatúrou prekladovou. Kladiem zásadnú otázku, či je vôbec potrebné udržiavať u nás takú rozsiahlu prekladovú literatúru v dobe, keď naše národy sústreďujú svoje úsilie pre víťazstvo socializmu. Od týchto čias nech je pri prekladaní smernicou, že prekladať sa má naozaj len to dielo, ktoré je príspevkom našej kultúry a nášmu boju, a to predovšetkým diela sovietskych spisovateľov a spisovateľov z ľudových demokracií, ako aj diela pokrokových spisovateľov celého sveta.

So stupňujúcou sa účasťou nás na verejnom živote vynucuje si čím ďalej, tým intenzívnejšiu spoluprácu spisovateľov divadlo, film a rozhlas. Účinok literárneho diela sa prostredníctvom týchto prostriedkov nekonečne mnohonásobuje. Úlohou kritiky bude dozerať, aby na všetky tieto miesta šly len diela bojovné a výchovné, umelecky hodnotné a socialisticke nekompromisné. Doteraz si kritika okrem divadla málo všimala týchto umeleckých prejavov v literárnej složke; bude treba, aby ich systematicky sledovala v časopisoch.

Naša kritika musí konečne definitívne vyúčtovať s buržoáznym šovinistickým nacionalizmom, a to už aj preto, že v histórii našich národov hrala táto otázka veľkú a neblahú úlohu. Českí a slovenskí spisovatelia si musia uvedomiť, že nacionalizmus je prejavom ideologie buržoázno-kapitalistickej, že pomocou nej buržoázia svádzala masy pracujúceho ľudu od jeho politických cieľov na scestie. Českí a slovenskí spisovatelia milujú svoj ľud, vážia si svoju pokrokovú minulosť, vážia si jazyk a kultúru svojho národa, no to ešte neznamená, že prijímajú nacionálny šovinizmus. Nacionálny šovinizmus je v prudkom rozpore so socialistickým vlastenctvom a proletárskym internacionalizmom. Naša kritika bude bdieť, aby pod nejakou zámienkou alebo skrývačkou neprekázla a

neudomácnila sa v našej literatúre táto prekonaná ideológia buržoázie. Naopak budú vyzdvihovať každé dorozumenie medzi národmi prostredníctvom socialistickej literatúry.

Záverom spomeniem ešte jednu úlohu, ktorú si českí a slovenskí spisovatelia a kritici musia dať s dôrazom omnoho väčším ako v minulosti. Ide o prehĺbenie literárnej vzájomnosti československej. Nejde tu o rozvádzanie ideí veľmi starých, ktoré síce spomíname s úctou, ale pokladáme dnes, v dobe rozvoja národného, ľudovodemokratického štátu Čechov a Slovákov, za nedostatočné a prekonané. Český a slovenský ľud vedel v rozhodujúcich chvíľach nájsť spoločnú politickú platformu pre boj proti fašizmu, vedel vyrovnáť všetky národnostné rozpory a zabezpečiť blahobyť a rozvoj Čechov a Slovákov. Politické spojenectvo Čechov a Slovákov stalo sa historickou silou pod vedením pracujúceho ľudu a Komunistickej strany Československa. Avšak toto politické spojenectvo stále ešte nenachádza dostatočné vyjadrenie v oblasti kultúrnej, menovite v literatúre, kde má najhlbšie korene. Práve naopak, v dnešnom období vzrastajúcej politickej jednoty Čechov a Slovákov vidíme, že kultúrna vzájomnosť je od rokov na najnižšom stupni. Naši literáti a kritici musia sa postarať, aby v našom sektore zmenilo sa to čo najskoršie. Literárni kritici musia pokladať za svoju povinnosť upozorňovať, čo sa deje v spriatelenej literatúre, aké sú jej základné problémy a ako ich riešiť. Musí sa stať pravidlom, že o významných literárnych novinkách budú referovať kritici a recenzenti na oboch stranách. Musí sa stať pravidlom, že slovenská kniha bude sa čítať v českých krajoch práve tak ako česká na Slovensku, a to nielen v malom okruhu odborníkov, ale aj v širokých čitateľských vrstvách. Je veľkým záujmom jednej i druhej strany, aby sa tieto intencie staly naozaj skutkom. Máme skvelú príležitosť splniť ich využitím jiráskovskej akcie na Slovensku a hviezdoslavovskej v českých krajoch. Nech náš Sväz československých spisovateľov dá si túto povinnosť medzi svojimi prvými úlohami. Ruka v ruku s tým musí ísť vzájomné osobné priateľstvo českých a slovenských spisovateľov ako záruka tejto vzájomnosti.

Napokon chcem ešte zdôrazniť, že len ideologickým uvedením úloh a ich plánovaným, dôsledným prevádzaním v spolupráci medzi spisovateľmi a kritikmi dosiahneme naozaj umenie skutočne účinné, prispievajúce k poznaniu skutočnosti a tým aj k definitívnemu víťazstvu socializmu v Československej republike a na celom svete.

POZDRAVY ZAHRANIČNÍCH HOSTŮ

VADIM KOŽEVNIKOV

(SSSR)

Draží přátelé,

dovolte, abych vám vyřídil srdečný soudružský pozdrav od Svazu sovětských spisovatelů a skrze vás pozdravil národy Československa, z jejichž úspěchů v oblasti politické, hospodářské a kulturní výstavby se radujeme z celého srdce. Dovolte, abych srdečně pozdravil presidenta Československé lidově demokratické republiky Klementa Gottwalda.

My, spisovatelé, jsme povoláni svými národy, abychom vykonali ohromnou historickou úlohu ve zobrazování života národa, ve vzdělávání národa, v duchu vyšších pokrokových ideálů člověčenstva, v duchu socialismu.

Nyní, kdy svět je rozdělen na dva nepřátelské tábory, na tábor socialismu a tábor imperialistického kapitalismu, který se pokouší zažehnout válku jedině proto, aby se obohatily vládnoucí kapitalistické vrstvy, je historické svaté poslání spisovatelů demokratických zemí pro ochranu míru neobyčejně veliké. Před pokrokovými spisovateli stojí záslužný úkol — mařit nízké snahy válečných štváčů s jedné strany a s druhé přivádět své národy k tvůrčí tvořivé práci, k historické tvorbě upevňující tábor socialistických zemí.

Socialismus otevírá mohutné tvůrčí možnosti národa, pouze v socialismu může národ rozvinout všechny možnosti, všechno své nadání, vytvářeje nejspravedlivější společenský řád na světě.

Vůdce sovětského národa s. Stalin řekl: Veliké cíle si žádají velkého úsilí. Před námi stojí velký cíl — výstavba socialismu. K tomuto překrásnému cíli směřuje mohutná energie našich národů, a velké vzory heroismu, hrdinských činů, tvůrčí síly, inspirují naše národy k boji za socialismus. Budeme hodni svého národa. Budeme s velikým úsilím bojovat za ty ideály, které jsou nejvyššími ideály našich národů. Budeme s velikou energií uskutečňovat ideovost a umělecké ztvárnění díla, aby bylo hodno našich velikých národů. Budeme smělymi a mužnými bojovníky za věc svobody a spravedlnosti, za věc míru, za níž lidé našeho národa prolili již tolik krve. Krev prolitá našimi národy nesmí být prolita nadarmo. Vzory hrdinů národa musí se státi nesmrtelnými v našich dílech a povzbuzovat pokrokové lidstvo do boje za spravedlnost, mír a štěstí na zemi.

Sovětské písemnictví za 31 let svého trvání prošlo velkou a slavnou cestou se svým národem pod vedením komunistické strany. Ideou komunismu osvětlovali sovětské spisovatele cestu celého národa kupředu a byli blahodárným základem rozvoje literatur všech národů, obývajících Sovětský svaz.

V naší zemi těší se povolání spisovatelovo velké úctě a lásce lidu. Ve spisovateli vidí naše národy svého pokrokového činitele. Mám-li použít výroku Majakovského, spisovatel v naší zemi je současně vůdcem národa a jeho národním služebníkem.

Ta historická vítězství, ve kterých zvítězil lid naší země ve výstavbě socialistického hospodářství, socialistické kultury, ve kterých dobyl velkého historického vítězství nad německým fašismem a stal se spasitelem lidstva od strašné hrozby poroby — to všecko vytvářelo úrodnou půdu pro rozvinutí a rozkvět literatury a umění v naší zemi.

Sovětská literatura je nerozborně spojena s životem národa a odpovídá jeho ideovým zájmům.

Sovětská literatura zaujímá význačné a odpovědné místo v životě naší země. Sovětské literaturě je svěřena nejvýznamnější a nejdůležitější práce — výchova našeho národa v duchu komunismu. Abychom úspěšně plnili tento výsostný úkol, museli jsme my, sovětské spisovatele, nejprve pochopit a zvládnout komunistickou ideologii. Sovětské písemnictví prošlo velkou cestou boje s těmi, kteří nechtěli pochopit toto veliké poslání, svěřené sovětské literaturě v naší zemi. Buržoasní formalisté a kosmopolité pokoušeli se v prvních dnech Velké říjnové socialistické revoluce zmařit dílo rozvoje sovětské socialistické kultury. Ideologie buržoasního formalismu používala shnilých estétů v boji proti sovětské literaturě. Buržoasní dekadence a formalismus jsou ideologickými zbraněmi reakce, namířeny proti osvobozovacímu boji národa. Tuto zbraň obrátily reakční síly kapitalismu proti svobodě lidu, když byla porážena francouzská revoluce. Buržoasie se pokoušela zbrani dekadence zničit živé slovo pravdy, vyzývající k boji za svobodu.

V Rusku po porážce revoluce v r. 1905, reakcionáři s pomocí této jedovaté zbraně se pokoušeli zničit svobodné revoluční názory našich demokratických spisovatelů, kteří pokračovali v boji s vládnoucími třídami. Až do říjnové revoluce, tedy 12 let, pokračoval tento prudký boj mezi ruskými demokratickými spisovateli, kteří hlásali naději pokrokové dělnické třídy Ruska a spisovateli dekadenty, patolizaly ruských kapitalistů.

Potom, když Velká říjnová socialistická revoluce zničila kapitalistický řád, agenti kapitalismu v podobě spisovatelů dekadentů, formalistů a estétů, pustili se do boje s tehdy ještě mladou sovětskou literaturou.

Pokoušeli se vzít sovětskou literaturu národu, pokoušeli se neutralizovat její mohutnou sílu ideovosti. Pokoušeli se diskreditovat velká díla ruských klasiků, vycházejíce ze svých protinárodních nepřátelských cílů, aby socialistickou kulturu zbavili jejího velikého dědictví. Estetisující kosmopolité pokoušeli se pod rouškou dokonalé formy propagovat reakcionářské a sovětskému člověku nepřátelské výplody reakčních buržoasních spisovatelů, kteří rozkládali lidskou duši, naplňovali ji nejistotou, zobrazovali člověka jako zvíře, pokoušejíce se dokázat, že člověk nemá v sobě síly zvítězit nad zvířetem.

Sovětské písemnictví, zapojené do velké výstavby socialismu našeho lidu, rozbilo ideově estetisující odštěpence, když vytvořilo stovky významných uměleckých děl, která získala sovětské literaturě světový význam.

Socialistický realismus je ona metoda, s jejíž pomocí sovětská literatura řešila a řeší úkoly, které si vytkla. Socialistický realismus, to je především nerozborné spojení spisovatelů s lidem, hluboké a všestranné poznání jeho života, jeho psychologie. Socialistický realismus, to je jednomyslnost spisovatelů se svým národem. Socialistický realismus umožňuje spisovateli nejenom pravdivě líčit život národa, nýbrž i předvídat jeho rozkvět v budoucnosti, díky znalosti zákonů všeobecného rozvoje. Socialistický realismus je ona metoda, která vstřebává ideologii naší společnosti a rozvíjí se v soulase se zákony jejího rozvoje. Socialistický realismus, to je těsné, nerozborné spojení vysoké ideovosti s vytvořením umělecké formy. Sovětská literatura zaujímá přední místo v životě našeho národa, protože pravdivě odkrývá jeho život v hlavních momentech, na život netoliko ukazuje, nýbrž jej i objasňuje. Právě proto sovětská literatura stala se částí duševního života našeho národa, právě proto v naší zemi kniha je životní potřebou každého člověka.

Nejlepší díla sovětských spisovatelů, vydaná v milionových nákladech, rozprodávají se doslovně v několika dnech. Právě proto se nejlepší díla podrobují celonárodní kritice, kde čtenáři vystupují nejenom v roli přísných kritiků, ale kde se stávají i šlechtěnými zákazníky nových uměleckých děl.

Knihy Borise Polevého „Příběh opravdového člověka“ stala se nejoblíbenější knihou naší mládeže spolu s nesmrtelným dílem N. Ostrovského „Jak se kalila ocel“. Tato díla odpovídají mravnímu citu našeho lidu, protože schopnost k masovému heroismu sovětského lidu se tak skvěle a jednomyslně projevila v letech Velké vlastenecké války a je obecnou mravní vlastností sovětského člověka. A zatím co duchovní hrdinství hrdiny knihy Polevého, hrdiny

knihy N. Ostrovského, je výjimečné, jeho mravní základ je všeobecný pro sovětského člověka.

Najít v ojedinělém všeobecné, je velkou úlohou každého literáta. **Metoda socialistického realismu** obsahuje tento úkol. Mladý spisovatel Babajevskij napsal román zasvěcený stavbě hydrocentrály v kolchoze. Tento román není sám o sobě pouze vysoce uměleckým dílem, nýbrž sloužil jako příklad sovětským socialistickým rolníkům, kteří nyní tvoří v celé zemi, obdobně jako hrdina románu Babajevského, vlastní elektrické stanice. Tak jsou umělecká díla nejenom zdrojem pro zachycení nejvyšších duševních vzorů usilování člověka, ale i tlumočníky nové zkušenosti v socialistické výstavbě. V sovětské literatuře nastupují rok co rok stovky nových mladých spisovatelů, jejichž díla získávají celonárodní význam a uznání. To je důkazem nejen růstu kultury v naší zemi, ale i toho, jak značná pozornost je u nás věnována výchově spisovatelů. Charakteristické na tom je, že většina těchto mladých spisovatelů vyniká nejen ideovou zralostí, ale i zralostí umělecké formy. Obrovského rozvoje se dostalo v naší zemi i literaturám všech národů Sovětského svazu. Národy, které do revoluce neměly vůbec žádnou literaturu a dokonce ani písmo, vytvářejí nyní překrásná umělecká díla, která jsou důstojným svědectvím o výši naší socialistické kultury. Sovětská lidová literatura je nyní v bouřlivém rozkvětu. Je to plod ideologie proletářského internacionalismu, plod veliké péče komunistické strany o kulturní rozkvet všech národů Sovětského svazu. Rozvoji literatury věnuje naše komunistická strana i sovětská vláda nesmírnou pozornost. Svaz spisovatelů má vlastní nakladatelství „Sovětský spisovatel“, které je největším vydavatelstvím umělecké literatury v naší zemi. V každé republice je Svaz spisovatelů s vlastními velkými nakladatelstvími, literárními žurnály a literárními novinami. Obrovské prostředky jsou uvolňovány sovětskou vládou pro literární fond sovětských spisovatelů. Každá oblast v naší zemi má svůj vlastní literární žurnál a almanach. Ústřední nakladatelství vydávají nejlepší díla, vytištěná v těchto žurnálech. Mocné rozvíjení literatury v naší zemi, její všennárodní význam, její ohromná výchovná úloha požaduje od našich literátů zvýšenou odpovědnost v jejich práci a tvorbě. Sovětská literatura se rozvíjí a roste. A s velikostí jejího růstu se ukazuje, jakými trpaslíky jsou buržoasní formalisté, shnilí estéti, kteří se pokoušeli a pokoušejí překážeti velikému rozvoji sovětské literatury.

Jak víte, ve Svazu spisovatelů v Moskvě probíhala několikadenní diskuse o činnosti skupiny divadelních kritiků, antipatriotů, kosmopolitů. Tito trpaslíci pokoušeli se překážeti rozvoji sovětské literatury. Pokoušeli se odtrhnout naši velkou literaturu od lidu, učinit

ji lidu nepochopitelnou, dát jí formu hieroglyfů, které může čísti jen izolovaná skupina buržoasních estétů. Tito lidé, neznající bohatství jazyka a kultury, pokoušeli se učinit ptačí jazyk zprzněných estétů jazykem velikého umění, tito zpuštění lidé, neznající život národa, nechápající jej, nevidící tu ohromnou úlohu, kterou má umění v životě národa, pokoušeli se izolovat sovětské umění od národa, od jeho života. V době, kdy sovětské spisovatele tvořili novotářské objevy, ukazující vše nové, co bylo vytvořeno naší socialistickou společností, kdy ukazují nové mravní vlastnosti sovětského člověka, vytvářející díla, která se opírají o velikou klasickou tradici našeho lidu, tito buržoasní estétové se nezajímali o tuto objevnou stránku socialistického umění. Pokoušeli se bojovat za umění pro umění, chtěli diskreditovat naše velké klasiky, roztržít jejich tvorbu a rozrušit velikou základnu tvorby, na které vyrostla sovětská literatura. Neznajíce život národa, neznajíce jeho socialistický a národní charakter, pokoušeli se vlévat do živého těla sovětského umění kapky jedu, vyrobené současnými reakčními spisovateli, nepochopitelné lidu, nepřátelské celému pokrokovému lidstvu. Tito intelektuální liliputové, pokoušející se učinit své zakrslé myšlení mírou pro veliký růst sovětské literatury, byli rozmetáni na diskusi sovětských spisovatelů a spisovatelská společnost odsoudila jejich škodlivé úmysly a škodlivé metody.

Samozřejmě tito lidé nemohli uškodit rozvoji naší literatury, ale oni pronikali všude jako prach. Velké blahodárné posláním, které uskutečňuje sovětská literatura, volá nás k čistotě našich řad a k společenství. Jako v prudkém světle je vidět každá špetka prachu, tak i v čisté bystřině naší sovětské literatury je vidět každé smítko, které se pokouší plavat na jejím povrchu. Nejvyšším znakem umělecko-ideové kvality díla sovětského spisovatele je jeho láska k národu, k jeho velikým ideálům. Sovětský patriotismus je životodárnou silou sovětského národa, duchovním odůvodněním všesvětově historických hrdinských činů, jeho neobyčejných tvůrčích sil, jeho způsobilosti k sebeobětování a způsobilosti stát se platným členem společnosti. Sovětský patriotismus je duchovní silou uměleckých děl sovětských spisovatelů. A jestliže tito spisovatelé dosahují všesvětového a historického významu, je to pouze proto, že sovětský patriotismus je v souladu s ideály proletářského internacionalismu, neboť ten, kdo opravdu miluje svůj národ, může opravdu milovat a ctít jiné národy.

Buržoasní kosmopolitismus je nejhorším nepřítelem umění a literatury lidově demokratických zemí. Buržoasní kosmopolitismus se pokouší rozrušit a diskreditovat lidovou, samobytnou demokratickou kulturu národa a tím infikovat lidu nevíru k vlastní kultuře a vy-

volat pochyby o vlastních silách. Buržoasní kosmopolitismus rozrušuje demokratickou lidovou kulturu národa, pokouší se propašovat ji na svou stranu, na ideologii imperialistického kosmopolitismu. Je nepřitelem národa. Znáte, jak nyní sluhové amerického imperialismu hlásají ideu kosmopolitismu a zasypávají západní Evropu propagandistickými díly, napsanými pod diktátem amerických, člověka nenávidějících imperialistů, kteří s pomocí této propagandy pokoušejí se oslabit národní uvědomění lidu druhých zemí, aby mohli lépe provádět svou hospodářskou intervenci pod heslem stírání kulturních i zeměpisných hranic všech národů i všech zemí. Tak nepřátelský vražedný kosmopolitismus je známkou estetisujících formalistů a vykonává úlohu diversanta. My však víme, jak často toto čisté umění je poskvrněno krví amerických dolarů. Z činnosti těchto kosmopolitů a formalistů vidíme, že je umění svázáno s politikou, že je její zbraní.

Politika sovětské vlády usiluje o mír. My, sovětští spisovatelé, jdeme s politikou své vlády. Jsme bojovníky za věc míru. Politika sovětské vlády směřuje k tomu, aby bylo vytvořeno království štěstí a spokojenosti pro lid všech zemí a podmínky výchovy nejlepších lidských vlastností. My, sovětští spisovatelé, kteří stojíme za politikou své vlády, vychováváme v našem národě ty nejlepší, ty nejvznešenější rysy nového člověka.

Politika naší vlády směřuje k tomu, aby všechny národy naší země milovaly druh druhu a v bratrském společenství stavěly překrásnou budovu socialismu. My, sovětští spisovatelé, jdeme za politikou sovětské vlády tím, že usilujeme o družbu národů a jejich jednotu.

Politika sovětské vlády směřuje k tomu, aby družba mezi velikým Sovětským svazem a národy všech lidově demokratických států rostla a sílila. My, sovětští spisovatelé, jdeme za touto politikou naší vlády, usilujeme o tuto družbu, zesilujeme ji, propagujeme dobrou díla spisovatelů lidově demokratických států v naší zemi.

Draží přátelé, přátelství sovětského lidu a lidu Československa má hluboké historické základy. Nepřátelé československého lidu, imperialisté všech druhů, se pokoušeli zabránit tomuto přátelství, ale to se jim nepodařilo. V době Velké vlastenecké války krev československých vojáků, prolitá společně s vojáky sovětskými, ještě více upevnila toto naše přátelství.

Český a slovenský národ dosáhl velikých vítězství, překonává těžkosti a překážky, vykročil pevně na cestu k socialismu, a to ještě více upevnilo nerozbornou jednotu sovětského lidu s lidem československým.

My, činitelé socialistické kultury, kultury lidově demokratických zemí, se přesvědčujeme každý den více a více o svých silách, o mohutnosti našeho lidu. Literatura je částí života národa, částí jeho duše. Tož dejme své síly, všechny své schopnosti, abychom vytvořili důstojná díla, hodná našich velkých národů, zobrazujeme jejich velké historické poslání, jejich překrásnou duši.

Dovolu, abych jménem sovětské delegace popřál vám úspěšné a plodné práce a splnění onoho krásného cíle, který byl před vás postaven podivuhodným lidem Československa.

STEFAN ŽÓŁKIEWSKI

(Polsko)

Draží přátelé čeští a slovenští,

dovolu, abych vám vyřídil srdečný a bratrský pozdrav od spisovatelů polských. Pozdravujeme s radostí váš sjezd a se zájmem očekáváme výsledek jeho jednání a znění resoluce.

Jako vy, tak i my jdeme stejnou cestou. Jsme spojenci v jedné věci.

Sjezd polských spisovatelů, konající se před měsícem, schválil jednomyslně tuto resoluci:

„Sjezd delegátů Svazu polských spisovatelů, konající se v lednu 1949 ve Štětíně, jako čtvrtý sjezd polských spisovatelů od doby znovudobytí svobody, potvrzuje, že rozvoj života celé země během posledních 4 let a jasná perspektiva dalšího vývoje vytvářejí nové možnosti jak pro práci spisovatelů, tak také nové povinnosti ke společnosti. Neodvratné historické změny, které se udály v zemi od doby převzetí vlády polským lidem, hospodářský režim a upevnění lidové demokracie, umožnily dětem dělníků a širokým rolnickým vrstvám přístup k osvětě, probudily kulturní aspirace v širokých lidových vrstvách, daly nového čtenáře, nového divadelního návštěvníka a uvolnily zároveň v lidových vrstvách tvůrčí literární a uměleckou touhu. V r. 1948 se staly významné události, hlavně sjednocení polské dělnické třídy a zesílení dělnicko-rolnického sblížení. To vše musí mít za následek stále živější účast lidových mas ve vytváření i spotřebě kulturních hodnot. Minulé události ještě jasněji

potvrzují všem lidem dobré vůle, že nové Polsko zároveň s nejpřednějším pokrokovým státem, Sovětským svazem, a jinými zeměmi lidové demokracie a konečně se všemi pokrokovými silami světa důsledně hájí světový mír. Mezinárodní kongres intelektuálů, který se konal v srpnu 1948 ve Vratislavi, dosvědčil, jak živá jest starost o mír mezi představiteli vědy a umění.

Valný sjezd delegátů Svazu polských spisovatelů souhlasí s resolucí přijatou na kongresu intelektuálů, dokumentuje vůli polských spisovatelů sloužit věci míru, obraně svobody každého národa a jeho práv na svobodném rozvoji vlastní národní kultury.

Hluboké porozumění vrstev řídících kulturní rozvoj v minulosti dává záruky správného poměru ke kultuře v našich poměrech. Tomuto přesvědčení dává lidové Polsko svůj výraz ve slavnostech 150. narozenin Adama Mickiewicze. Lidová demokracie vidí v Mickiewiczovi básníka, který za doby národního neštěstí zvěstoval Polsku i celému světu svobodu. Zároveň s námi oslavují Mickiewiczovo výročí také národy Sovětského svazu a rovněž všem ostatním svobodným národům stalo se jméno polského básníka symbolem bratrství národů. Perspektivy vývoje, které se před námi otvírají, působí a budou působit stále silněji na spisovatele a sblíží se současně s úsilím a výsledky lidových vrstev. Úsilí spisovatelů přispět k budování socialismu v Polsku jest nepopiratelné. Nové životní motivy, tvůrčí zápal dělníků i rolníků, proměny, které se obrážejí v ideálu a vědomí člověka práce, žádají od spisovatele, aby od základu promyslel básnické prostředky, kterými by mohl co nejlépe sloužit čtenáři z lidu. Spisovatel, který pochopí takto svoji úlohu, nebude jen autorem nemnohých, stane se mluvčím a vychovatelem širokých lidových vrstev. Valný sjezd doufá, že práce lidu, která buduje jasnější a spravedlivější budoucnost Polska, nadchne spisovatele k tvorbě, která bude trvalým přínosem k dílu znovuorozeného a svobodného Polska.“

Tato resoluce je svědectvím dožívání polské literatury. Řádné sjezdy polských spisovatelů od r. 1945 ukazují už, že nová literatura je již lidovější a že chápe své povinnosti ke společnosti. Již se jasně zračí záměrná spolupráce polských spisovatelů na budování socialismu v Polsku. Spisovatelé vstoupili na tu cestu, po které výrazně kráčí již po 30 let literatura národů SSSR. Vstoupili jsme na cestu, po které kráčíte i vy, jak svědčí směr rozvoje vašeho bohatého tvůrčího literárního života. Je to cesta budování literatury vpravdě lidové, která je nejbliže zájmům člověka. Literatura, která dovede vytvářet nového člověka, chce být nadšeným bojovníkem kultury usilující o svobodu a lidskou důstojnost. Literatura, která vyrůstá z plného a hlubokého zájmu o člověka, jeho humanisticky pojetého

osudu a víry v jeho pozemské a časné možnosti, tedy z vědy o lidských možnostech, úkolech a povinnostech, jak mu je ujasňuje marxismus. Literatura, která je prostá mythologie, která vidí jasně zřídla zla, cestu ke štěstí prostých lidí budujících lepší zítřek. Literatura, která vášnivě demaskuje imperialismus velkokapitalistických válečných štváčů, ukazující stále na nebezpečí fašismu, který pohrdá člověkem. Vstoupili jsme na cestu vpravdě novotářskou, která čerpá své hodnoty z živých zřidel budovatelského nadšení lidových vrstev. Je to literatura, která si váží hodnot kultury všelidské; která dovede milovat svůj národ, svůj krásný jazyk a která cítí bratrství se všemi prostými bojovníky v celém pokrokovém světě.

Toto nadšení kulturní obrody, tento radostný pocit, velká nadšená slova nejlepších světových spisovatelů, láska k lidem, touha po míru, pokroku, štěstí a důstojnosti člověka, se naplňují novým obsahem a dostávají se k lidovým vrstvám, které s bezpříkladným hrdinstvím práce budují novou společnost, s otevírajícími se novými zítřky, toto vše bychom chtěli sdělit s vámi, drazí přátelé čeští a slovenští.

Nechť zraje a vítězí socialistická literatura v našich zemích. Nechť je hodna velikých úkolů, které před ní staví uskutečnění socialismu. Přeji vašemu sjezdu jménem polských spisovatelů plného zdaru!

PENČO DANČEV

(Bulharsko)

Soudruzí a soudružky,

dovolte, abych vám jménem bulharských spisovatelů a celé bulharské kulturní veřejnosti tlumočil srdečné bratrské pozdravy a přál mnoho úspěchů jak vašemu sjezdu, tak budování socialistické kultury.

Soudruzí, důležité otázky, které jsou na pořadu tohoto sjezdu, problémy, které jste se rozhodli vyřešit, jsou současně i problémy naší soudobé bulharské literatury. Není to náhodou; Československá republika a Lidová republika Bulharská vytvářejí ve svých dějinách velkou epochu — budují socialismus, který zajistí štěstí

i blahobyt našim pracovitým národům. Dělníci, rolníci, pokroková inteligence, kteří jak u nás, tak i ve vaší zemi vynakládají v této historické epoše všechno své úsilí, aby došli k velkému cíli, aby vyplnili a překročili naše pětileté hospodářské plány, jimiž položíme zdravé a pevné základy socialismu, aby došli k tomu cíli, o který usilovali a pro který krváceli nejskvělejší synové a dcery našich národů. Na této slavné cestě k socialismu používáme všech zkušeností velikého Sovětského svazu a jako příklad nám slouží velkolepé socialistické budování bratrských sovětských národů a jejich mohutný socialistický stát, který je nám nezištnou a upřímnou záštitou.

Náš bulharský lid pod vedením komunistické strany, zocelené v krvavých bojích, pod vedením milovaného učitele všeho bulharského lidu Georgi Dimitrova, směle kráčí po této jediné správné cestě stále vpřed.

Základním úkolem nás, bulharských spisovatelů, v této historické epoše je, nezůstávat pozadu za budovatelským úsilím našeho bulharského lidu. Naším posláním je kráčet po cestě k socialismu společně s lidem, učit se od lidu a stát se jeho učiteli. Nejdůležitější otázkou, před kterou dnes stojí současná bulharská literatura, jest nalézt správnou cestu, která by byla pro náš lid nejpříjemnější, aby vytvořila takové umění, které by bylo lidu nejsrozumitelnější a nejbližší.

Po 9. září 1944, kdy náš lid s neocenitelnou pomocí hrdinné Rudé armády svrhl fašistické jho, bulharští spisovatelé při vytváření kultury pro lid dosáhli určitých úspěchů. Nelze ovšem opominout, že se vyskytla i celá řada nedostatků, projevující se v pracích našich spisovatelů. Největšími nedostatky současné bulharské literatury je především neuspokojující styk spisovatelů s lidem, s dělnickou třídou, s rolníky, dále nedostačující ideově politická vyspělost spisovatelů, neuspokojivá znalost slavného umění marxistickoleninského, jakož i nevyhovující znalost metody socialistického realismu.

My, bulharští spisovatelé, jsme si plně vědomi, že literární dílo v duchu socialistického realismu nelze vytvořit, když by se inteligence uzavírala a isolovala vůči lidu, a když bychom nezlikvidovali zbytky všelijakých teorií o nepolitčnosti literárního díla, teorií o t. zv. čistém umění atd.

Cestu nám jasně ukazuje veliký Sovětský svaz. Nejlepšími našimi učiteli jsou sovětské spisovatelé, nejskvělejšími vzory jsou nám díla sovětské literatury, která je literaturou na celém světě nejmohutnější, nejpokrokovější a nejobsáhlejší.

Velký význam pro úspěšné vytváření literárního díla, blízkého zájmům lidu, má vzájemná výměna zkušeností. A já mohu otevřeně říci, že jsem opravdu šťasten, že mám možnost blíže se seznámit s vašimi zkušenostmi, s vašimi úspěchy a že budu moci své dojmy sdělit svým soudruhům v Bulharsku.

Naše cesta, drazí soudruzi, je společná. Vede nás k socialismu. Po této cestě půjdeme k velkému cíli — k plnému vybudování socialismu, k rozkvětu socialistické kultury a literatury.

Nechť žije bratrství a kulturní spolupráce našich národů vedených soudruhy Klementem Gottwaldem a Georgi Dimitrovem.

Nechť žije mohutný Sovětský svaz v čele s velkým Stalinem.

Dr ION WITTNER

(Rumunsko)

Soudruzi a kolegové,

spisovatelé Lidové republiky Rumunské pozdravují co nejsrdčněji sjezd Svazu československých spisovatelů a se zájmem sledují diskuse účastníků tohoto sjezdu.

My, spisovatelé z Lidové republiky Rumunské, si uvědomujeme význam tohoto sjezdu zvláště v nynější době, kterou lidstvo prochází. V nelítostném boji proti imperialistické zběsilosti, proti snahám zetlívajícího kapitalismu, aby udusil národní život lidu, kulturu vůbec a literaturu obzvláště, existuje mocná zbraň, kterou se musíme naučit co nejlépe ovládat. Problémy literatury jsou i problémy sociálního života a proti měšťáckým snahám o jejich oddělení je třeba vésti rozhodný boj.

Program sjezdu Svazu československých spisovatelů ukazuje jasně celému světu, že spisovatelé Československé republiky dovedou z nerozborného svazku literatury se životem učinit mocnou zbraň své literární činnosti za nynějších podmínek budování socialismu v Československé republice.

Výsledky sjezdových diskusí, které se zabývají základními literárními problémy v údobí budování socialistické společnosti, budou cenným pomocným materiálem při literární práci spisovatelů Lidové republiky Rumunské.

Také naše literatura je v údobí intenzivního konstruktivního kvašení, které předchází zrození rumunské literatury na základě socialistického realismu.

My, rumunští spisovatelé, jsme dnes na dobré cestě. Přes všechny nedostatky, které dosud charakterisují literární práci našich spisovatelů, lze již viděti výhonky této pokrokové literatury socialistického realismu, které strana naší dělnické třídy, vrstvy dělníků, rolníků a intelektuálů pěstuje a opatruje s nekonečnou láskou, aby vzrůstaly a neustále se rozvíjely.

Naše dnešní literatura představuje opravdu četné nové vlastnosti a určité rysy, kterých v tak značném měřítku nikdy v minulosti neměla.

Pod přísným vedením rumunské dělnické strany se našim spisovatelům daří likvidovati jednu z nejvážnějších nemocí naší literatury v minulosti, totiž: *apolitismus*. Útěk od skutečných aspektů sociálního života, od přímých obrazů třídního boje v naší zemi a únik k drobnému a bezvýznamnému líčení individualit, zjevně odtržených od společnosti, únik k erotismu nebo k fantasii, všechny tyto povahově hlavní rysy rumunské literatury spojené s měšťáctvím nebo s velkostatkáři v dnešní naší literatuře již neexistují.

Tento apolitismus vštěpovaný našim spisovatelům dlouholetou výchovou uměleckou, estetisující a formalistickou, v duchu reakcionářského měšťáctva, bude již téměř úplně zlikvidován. Naši spisovatelé pochopili, že útěk od sociální a politické skutečnosti a příklonění se k literárním hodnotám reakcionářského měšťáctva Západu vedou k odtržení se od lidových mas, ke škodlivé rozluce mezi tvůrcem a lidem k němuž náležejí, škodlivé proto, že vede k nevyčísitelné neplodnosti. Proto u nás v Rumunsku jde boj proti formalismu, proti apolitické a protilidové literární tvorbě ruku v ruce s bojem proti měšťáckému kosmopolitismu, proti nevlásteckému postoji těch, kdož se ohánějí nadrealistickými, lettristickými nebo existencialistickými hloupostmi rozkladné literatury, kterou dnes tvoří západní měšťáctvo.

Naši spisovatelé došli k pevnému přesvědčení, že všechny tyto projevy tak zvané měšťácké zjemnělosti jsou pouze nedostatečně maskované zastírání jednoho jediného cíle: cíle těch, kdož vědouce, že literatura postavená do služeb lidu je obávanou zbraní, snaží se všemi možnými prostředky tomu zabránit.

Naše literatura kráčí po cestě pokrokové zásadovosti, se které již nikdy nebude moci býti odvedena. Vydání takového románu u nás jako román Zaharia Stancu „Bosí“ (první román ze života chudých venkovanů za panství nemilosrdného vykořisťování velkostatkářů a měšťáků), nebo jako je román Eusebia Camilara „Mlha“ (který

líčí strašnou protisovětskou válku, v níž obrovské masy rumunských rolníků a dělníků byly posílány na smrt — proti své vůli — aby hájily zájmy měšťáctva a velkostatkářů), nebo jako je „Výslech“ Alexandra Iara (svazek novel o hrdinném boji rumunských komunistů proti nacismu ve Francii), nebo svazek básní „Krev lidu“ od Radu Boureanu, básně ze světového zápasu národů proti imperialismu, jsou konkrétním svědectvím pokroku, který naše literatura učinila, svědectvím tvůrčího nadšení, které naplňuje naši literární tvorbu.

Pod pečlivým vedením Rumunské dělnické strany stává se u nás každým dnem literatura nedílnou částí všeobecné proletářské věci, stává se literaturou proniknutou zdravým duchem strany revolučního proletariátu, literaturou bojovnou a mající velkou sílu výchovnou.

Toto literární vření podporované naší stranou zmocnilo se nejen mladé generace spisovatelů, ale i nejlepších spisovatelů staré generace. Velcí spisovatelé naší literatury jako Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Cesar Petrescu, Mihail Sorbul a jiní, obohacují dnes svou tvorbu těmi díly, která tlumočí snahy rumunských lidových vrstev.

Také starý stav věci, udržovaný měšťáctvem a velkostatkáři, je likvidován, zvláště pak opovržen a nezáměřit o literaturu národnosti spoluobývajících Rumunsko. Maďarské a židovské literatuře, jejíž existence byla v minulosti bržděna nejružnějšími překážkami měšťácko-velkostatkářského režimu, dostává se dnes v naší republice široké podpory všech hmotných možností k projevu a k růstu umělecké úrovně a mezi rumunskými spisovateli a spisovatelí národnosti spoluobývajících Rumunsko se vytvořila pouta těsného přátelství a spolupráce. Neobyčejná pozornost je u nás věnována mladým spisovatelům a začátečníkům. Zvláštní sekce Společnosti spisovatelů Lidové republiky Rumunské zabývá se jejich činností, zaznamenává ji v literárním tisku a povzbuzuje je, aby se zdokonalili.

Nedávno při literární soutěži žáků, vypsané u příležitosti vytvoření jednotné organizace revoluční mládeže, bylo předloženo 2000 prací, z nichž několik desítek bylo odměněno cenami, uveřejněno v literárním tisku a prodiskutováno před veřejností.

Změnilo se také hmotné postavení našich spisovatelů. V minulosti mohli žít jen v dosti špatných podmínkách i ti spisovatelé, kteří se zřekli své důstojnosti tvůrců a stali se přísluhovači velkopřemyslníků a velkostatkářů. Velcí naši spisovatelé, ti, kteří čestně představují demokratickou tradici naší literatury, zemřeli mladí v bídě, nebo je sklátila choroba. Tak se stalo s Ionem Paum-Pincio a s Traianem Demetrescu, kteří zemřeli v 26. a v 36. letech, takový je osud i Ionescu Raicu Riona, skvělého kritika marxisty z konce

XIX. století, který zemřel v 23 letech. Podobně i komunistický spisovatel Alexandru Sahia, zemřel v 27 letech, básník a prosaik Bogdan Amara a mnozí jiní.

Boj revolučního proletariátu v čele s jeho avantgardou dělnickou stranou daroval našim spisovatelům nejen jasnou vizi sociální skutečnosti, nýbrž i novou a jasnou existenci hmotnou.

Ve všeobecném hospodářském plánu Lidové republiky Rumunské na rok 1949, který se snažíme nejen plnit, ale i překročit, jsou určeny velké částky na podporu literární práce. Naši spisovatelé vidí, že jejich knihy jsou vytištěny v desetitisících exemplářích, dostávají zvláštní ceny za vynikající práce. Každoročně Akademie L.R.R. uděluje ceny po 200 000 leich za dílo básnické, prosaické, dramatické a za literární kritiku.

Naši spisovatelé mohou tvořit v nejlepším klidu v domech, zvláště pro ně určených, v nejkrásnějších koutech naší vlasti, v domech odpočinku a tvorby — v nichž se jim dostává po celou dobu, kdy tvoří svá díla — úplného zaopatření zcela zdarma.

Jakým okolnostem děkujeme za tyto úspěchy v oboru literatury a organizace literární tvorby? Především nepochybně vítězstvím, která byla vybojována v sociální, politické a hospodářské oblasti našeho revolučního proletariátu, vedeného jeho avantgardou, Rumunskou dělnickou stranou. Za druhé stálé péči a přímému zájmu, které Rumunská dělnická strana projevuje problémům literatury a tvůrčí práci, kterou strana uložila literárním tvůrcům.

K tomu se připojuje i fakt, že naše strana nás naučila užívat tak značnou měrou kulturních zkušeností Sovětského svazu. Příklad a zkušenost sovětské kultury byly záchranou pro naši kulturu i literaturu.

Dám vám jediný příklad, který plně ukazuje, jaký význam má pro nás využití zkušeností, které získala sovětská literatura v boji proti měšťácké mentalitě v literatuře.

Po 23. srpnu 1946 se zrodila v rumunském tisku velmi živá diskuse o problému, nadhozeném reakčním měšťáckým tiskem, totiž o problému t. zv. krise rumunské literatury.

Reakce tvrdila, že rumunská kultura je v těžké krizi, že jí hrozí úplný zánik a že jediným východiskem ze slepé uličky může být jenom návrat spisovatele ke staré individualistické, typicky měšťácké tradici: V roce 1946 jsme ještě neměli dost bohatou literaturu, kterou začínáme mít dnes, naši spisovatelé neměli v celku ideologickou pevnost, kterou nabyli od té doby, takže mnozí spisovatelé a kulturní pracovníci — mnozí z nich úmyslně — byli ochotni dát se zvábit lákavou sirénou této reakcionářské propagandy.

Tehdy v červenci 1946 se objevila zmínka Ústředního výboru VKSb Sovětského svazu o časopisu „Zvezda“ a „Leningrad“ a zpráva o časopisech „Zvezda“ a „Leningrad“, kterou napsal zvědný A. A. Ždanov. Diskuse, které tato zpráva vyvolala u našich spisovatelů, jejich dlouhé komentáře v tisku, horečné řešení problémů zprávou vytčených masami uměleckých tvůrců, přinesly vyjasnění ideologické fronty.

Připomněli jsme si při této příležitosti leninskou pravdu o existenci druhé kultury v kultuře t. zv. národní a mohli jsme si objasnit fakt, že nikoliv celá rumunská kultura je v krizi, nýbrž pouze rumunská kultura reakcionářská a měšťácká, která jsouc politicky demaskována, uchýlila se s touto teorií o „krizi kultury“ do oblasti, ze které doufala, že povede i nadále protilidovou agitaci s ještě větším úspěchem.

Rozsáhlé poznání sovětské literatury po 23. srpnu nás spojilo s nejpokrokovější literaturou světa a podnítilo u našich spisovatelů přání, aby byl vytvořen pevný styk spisovatelů s lidovými vrstvami.

Dnes jsou nejlepší spisovatelé Lidové republiky Rumunské přesvědčeni, že postoj, který zaujímají kulturní pracovníci ke kulturnímu pokladu Sovětského svazu, je hlavním a významným problémem pro celou literární tvorbu.

Uvědomujeme si, že nemůže být opravdovým demokratem, že nemůže milovat lid, k němuž náleží, že si nemůže vášnivě přát a pozorovat socialistickou výstavbu a nemůže pro ni dostatečně bojovat ten, kdo nevidí ve slavné a nepřemožitelné vlasti socialismu zářivý maják své činnosti, každý den a každou hodinu, každým okamžikem. Tak jako nikde nemůže být vybudován socialismus bez hmotné a morální pomoci Sovětského svazu, nelze také nikde vytvořit kulturu formou národní a obsahem socialistickou bez pomoci sovětské kultury, bez použití pokladu jeho bohatých zkušeností.

To je pouze několik rysů, jak se přetváří naše literatura v době výstavby socialismu u nás, několik stupínků tohoto procesu růstu a rozvoje. Přiznáváme se, že jsme dojati a rozradostněni, že jsme našli v sousední a přátelské ČSR též rozhodný boj k odstranění měšťácké mentality z literatury, boj za literární celistvost a za věc revolučního proletariátu, boj, který svádíme i my v naší vlasti.

Obraz tohoto boje je, myslím, ztělesněn jak pro spisovatele české a slovenské, tak i pro jejich přátele na celém světě, v hrdinné postavě Julia Fučíka, komunistického intelektuála, který obětoval život, ale nezradil revoluční myšlenku. V okamžiku, kdy nacistické hordy přepadly jeho vlast, nezůstal Fučík nečinně s rukou v klíně a nečekal, jak se věci vyvinou, nýbrž bojoval proti ne-

přítelům svého lidu a přeměnil své dílo ve zbraň ještě obávanější, než byla dříve. Fučík i ve smrti přemohl nacistickou brutalitu. Z fašismu zůstalo na československé půdě jen chmurné místo, kde stály kdysi Lidice. Z hrdinské Fučíkovy smrti a ze smrti mnoha jiných mučedníků, jako byl on, rodí se však dnešní nezkrotný boj lidu československého proti imperialistickým zbráním za vybudování lepšího života pracujících a novou kulturu v socialistické společnosti, boj, vedený hrdinnou Komunistickou stranou Československa.

Spisovatelé Lidové republiky Rumunské posílají vám našim prostřednictvím nejvřelejší přání zdaru v boji a v práci za novou pokrokovou literaturu československou, oživenou zásadami socialistického realismu.

GERGELY SÁNDOR

(Maďarsko)

Priatelja a súdruhovia!

Prinášam vam priateľský a bojový pozdrav Sväzu maďarských spisovateľov a vôbec všetkých spisovateľov maďarských, a sľubujem vám, že so všetkým tým, čoho som tu bol svedkom a čoho tu som a budem ešte svedkom, verne oboznámim duševných pracovníkov ľudovej demokracie maďarskej.

Som rád, že môžem pred zástupcami duchovného života českého a slovenského ľudu predniesť — a to po maďarsky — tento pozdrav maďarskej vlasti oslobodenej práce pracujúcim českej a slovenskej domoviny oslobodenej práce. K tomuto pozdravu viaže sa hlboká viera, že nepríde a nemôže viac prísť taký čas, kedy by mohol hociaký nepriateľ ľudu poštvať proti sebe pracujúcich oboch našich štátov.

Som šťastný, že môžem spoznať problémy českých a slovenských spisovateľov a ich literatúr. Som istý, že väčšia časť z nich kryje sa s úlohami, ktorých splnenie na nás, maďarských spisovateľov, ešte čaká. A preto chcem práve o tomto hovoriť, lebo naše veci poznám a metódy našich nepriateľov poznám veľmi dobre. Robím to v záujme našich spoločných zásad proti našim spoločným nepriateľom.

U nás sa mnoho spisovateľov postavilo pod zástavu socialistického realizmu a vyznávajú, že chcú slúžiť hospodárskym, politickým, spoločenským cieľom pracujúcich metódami socialistického realizmu. Veľká časť týchto našich spisovateľov skutočne aj verí v to, k čomu sa hlási. Druhá ich časť však je dvojfarebná a zlomyseľná. Títo novoveriaci, ktorí boli ešte včera otvorene surrealistami, existencionalistami alebo expresionistami, dnes ráno už pod zástavou socialistického realizmu pokračujú tam, kde včera prestali. Pokračujú vo svojom formalizme, ktorý nazývajú socialistickým realizmom a pokračujú vo svojom ťažení proti tým, ktorí sú už celé desaťročia zastancami socialistického realizmu.

Je to politika trojského dreveného koňa. Takto chce buržoázna ideológia diskreditovať a zoslabovať stále pevnejúci front socialistického realizmu.

Formalizmus vo svojej podstate nie je nič iného, ako prihlásenie sa reakčných a protipokrokových politických tendencií v priestore kultúry a umenia. Proti týmto zjavom treba a musíme bojovať.

31ročná história SSSR a skúsenosti a výsledky sovietskej literatúry pomáhajú nám v tomto našom boji. A napomáha nám aj bojový front susedných ľudových demokracií, stále organizovanejší a pevnejší.

V znamení týchto bojových myšlienok želajú vám úspechy spisovatelia ľudovej demokracie maďarskej.

Nech žije družba československých a maďarských pracujúcich. Nech žije Klement Gottwald, vodca čs. pracujúceho ľudu!

VLADIMÍR POZNER

(Francie)

Jako vy, i já jsem spisovatel — t. j. mým povoláním jest psát knihy. Již deset let chci napsat román na nejkrásnější thema, které je na světě: láska. Začal jsem tento román před deseti lety v malém městečku ve Francii a pracoval jsem na něm jeden měsíc. Byl to měsíc srpen devětatřicátého roku. Na konci měsíce stal jsem se vojákem a v letech, která přišla potom, nemohl jsem psát. Potom to byla porážka, okupace a pro mne vyhnanství. Nemohl jsem se vrátit ke svému románu. Měl jsem důležitější práci: vysvětlovat

svobodnému národu, jak jsem mohl nejlépe — v přednáškách, knihách a v člancích — že Vichy, to nebyla Francie a že francouzský národ nezůstane národem otroků.

Když francouzský lid ukázal světu, že nikdy nepřijme otroctví a se zbraní v ruce vyhnal okupanta, když jsme se vrátili z vyhnanství, chtěl jsem se znovu pustiti do svého románu. Ale jak jsem mohl psáti, když ve světě fašistické nebezpečí jenom změnilo sídlo, kde na troskách včerejší války se připravuje válka zítřejší? Tehdy jsem pochopil. Pochopil jsem, že napíše román lásky jen ve světě, který bude očištěn od fašismu a války a pochopil jsem, že jestliže si chce vydobýti právo napsat tento román, musím nejprve pracovat, aby se změnil svět — to znamená — vytvořit z každého slova, které píše, zbraň boje za mír.

JORGE AMADO

(Brazílie)

Zdravím vás sjezd jménem pokrokových brazilských spisovatelů, kteří v této chvíli vedou tvrdý a těžký boj proti týmž tmářským a teroristickým silám, které jsou nepřátelské také vaší kultuře, lidu a vlasti, proti silám válečných štváčů, jež zamýšlejí vehnat lidstvo do nového krveprolití, aby zachránili hanebné zájmy několika jedinců. Proti těmto reakčním silám imperialismu bojujeme v Brazílii my, spisovatelé, kteří se snažíme být čestnými mluvčími svého lidu. Naše literatura nese dnes stopy krve na nejlepších stránkách, z nichž mnohé vznikly v žalářích diktatur, které nám vnucuje severoamerická „demokracie“, tak oslavovaná určitými „literáty“. Ale tito — takoví Gideové, Sartrové, Malrauxové — si nezaslouží jména spisovatelů, protože být spisovatelem zavazuje k odpovědnosti před lidem a budoucností a lidé jejich druhu jsou pouhými kupčičky se slovy, kteří zaprodávají svá pera za hrstku dolarů Marshallova plánu. Nevidím ve skutečnosti hluboký rozdíl mezi takovým Sartrem, John dos Passosem a Kravčenkem. Slouží stejnému pánu a jedni i druzí mají stejný úkol: klást překážky člověku při budování šťastného života na zemi. Kultura musí být majetkem všech a spisovatelé to vědí. Přesto v mé zemi kultura je majetkem několika jedinců a stejně tak i ostatní věci, nezbytné k lidskému

životu: chléb, stroje, půda a radost. My, spisovatelé brazilského lidu, bojujeme proti těmto poměrům a činíme tak ve svém denním povolání jako občané a ve své tvůrčí literární práci. Dokazujeme, že nikdo nemůže oddělovat povolání spisovatele od povolání občanského a klást svou literaturu nad reality denní a možnosti doby, v níž žijeme. Proto myslím, že v přítomné chvíli nejpodstatnějším úkolem spisovatele je boj o mír. Proto v Brazílii bojujeme proti odevzdání svých leteckých a námořních základů severoamerickému imperialismu, proti odevzdání svého petroleje Standard Oil, proti snaze vydat za potravu dělům svou mládež, která by měla umírat v neblahém válečném dobrodružství proti Sovětskému svazu a lidovým demokraciím. Toto všechno vysvětluje rovněž, proč hledíme s nadějí k Východu, k tomu Východu, jenž začíná u vás, v Československu a jenž se rozprostírá po územích svobodných národů SSSR, proč vyslovujeme s láskou jména vašich spisovatelů Gorkého nebo Fučíka, Majakovského nebo Kische, Fadějeva nebo Drdy, Šolochova nebo André Simona.

Pro nás, spisovatele svobodné a polofeudální země, je váš sjezd nesmírně důležitý. Kráčíte dnes k socialismu a musíme se od vás mnohému učit i v literární tvorbě. Doufám, že váš sjezd vyznačí jasně cesty vaší literatury dnes, kdy váš lid vás tolik potřebuje, abyste mu pomohli vychovat nového socialistického člověka a vytvořit nový svět. Včera jsem zde slyšel mluvit dělníka, který pozdravil váš sjezd jménem československého pracujícího lidu. Myslím, že řekl jasně to, co dělnická třída očekává od vás a od nás všech, od svobodných spisovatelů celého světa: pomoci člověku, vychovat ho, stát po jeho boku a ne proti němu.

Nedávno jsem navštívil Sovětský svaz a tam jsem mohl vidět, co znamená ve skutečnosti literatura ve službách lidu, co znamená literatura, která se zrodila z pracující třídy. Po návratu jsem mohl porovnat, co činíme v kapitalistických zemích, a uvědomit si, jak nás zatěžuje — často dokonce ty nejlepší mezi námi — třídní původ a dekadentní kosmopolitická a protirealistická ideologie imperialismu. Domníváme se, že neustálá sebekritika spolu se schopnostmi přijímat kritiku lidu je naprosto nezbytná pro ty spisovatele, kteří se snaží být hodni svého poslání mluvčího dělnické třídy, mluvčího svého lidu. Je nutno mít odvahu a přetít již v kořenu — jako zhoubný nádor — všechna pouta obsahu či formy s onou úpadkovou literaturou, která pod klamným leskem, experimentálním leskem snadné a svůdné novosti ukrývá hnus rozkládající se společnosti, společnosti, která odumírá v kalu a násilí.

Svým příkladem můžete mnoho pomoci nám spisovatelům, kteří bojujeme v kapitalistickém světě. Uvědomte si, že vaše knihy

budou čteny jako výraz života, práce a dění čs. lidu. Máte velkou odpovědnost zvláště v této pro celý svět tak dramatické chvíli.

Když vás zde jménem brazilských spisovatelů zdravím, chtěl bych vám říci — já, který vás znám a mám vás rád — že vám důvěrujeme zrovna tak, jako důvěřujeme všemu pracujícímu lidu Československa. Buduje se zde velká a šťastná vlast. A vám se podaří vybudovat literaturu hodnou této vlasti.

ALFREDO VARELA

(Argentina)

Přicházím na tento sjezd po několikadenní cestě touto zemí, jejíž vášnivý tep jsem cítil. Mluvil jsem s českými a slovenskými dělníky, techniky, rolníky, spatřil jsem zdárný výsledek jejich úsilí, energie a optimismu. Posilňuje mne zjištění, že srdce spisovatelů buší v stejném rytmu se svým lidem; že spisovatelé krácejí po jeho boku k upevnění lidové demokracie a urychlují příchod socialismu. Víím, že tento sjezd nebude pouhou schůzí. Znáím cíle, obsah a směr, které si klade, což ukazuje, že zde se určují jasně a pevně cesty, kterými se bude ubírat čs. literatura. Přišel jsem vyslechnout a poučit se, abych mohl tlumočit svým přátelům v Argentině výsledek vašich porad. Naše kulturní styky jsou zatím nedostačující, dosud se mnoho neznáme, ale je již na čase překonat tento odstup. Vynasnažíme se, abychom seznámili Argentinu s díly vaší literatury a seznámili lid a intelektuály s vašimi spisovateli a básníky a s plodným zanícením, kterým žije česká a slovenská inteligence. Bude to tím snažší, jelikož nás pojí společné zájmy. Jsme spojeni v společné obraně proti imperialistickým skupinám, jejichž nadvláda by znamenala zničení kultury. Stojíme spolu při tvoření silné literatury, která odráží v odvážné realistické formě tužby, snahy a vzruch lidu. Společně zdůrazňujeme člověka, který boří starý život a mohutně kráčí k nádhernému zítřku, čehož důkazem je nám Sovětský svaz, Československo a ostatní lidové demokracie. Bok po boku půjdeme do boje a k jistému vítězství.

Jménem pokrokových intelektuálů Argentiny pozdravuji srdečně tento sjezd a přeji mu úspěšnou práci a dobré výsledky.

ODD BANG HANSEN

(Norsko)

Jmenuji se Odd Bang Hansen a jsem norský spisovatel, který náhodou právě dnes přijel do Prahy, a proto nezastupuji nikoho, jen sebe, když nyní oslovuji váš sjezd. Nebudu dělat žádný proslov, jen bych při této příležitosti rád řekl jednu věc:

Snad jste čtli protest, který uveřejnila řada norských spisovatelů loňského roku u příležitosti změn u vás v Československu. A já prohlašuji, že ona listina jménem norských spisovatelů nebyla úplná. Bylo několik norských spisovatelů, kteří nepřipojili svá jména k seznamu ostatních. Já byl jeden z nich, který onen protest nepodepsal. To chci při této příležitosti zdůraznit, abyste znali situaci a myslím, že pochopíte, co chci říci, když to zde před vámi prohlašuji.

Při mnoha příležitostech byl úzký kulturní styk mezi mnou a vaší vlastí. Naposledy se Čechoslováci a Norové blíže setkali v německých koncentračních táborech. To jsou všechno důvody, proč jsem si přál zde mluvit, i když nejsem delegátem žádné spisovatel-ské skupiny.

*

Jménem pokrokových spisovatelů Ameriky pozdravil sjezd americký spisovatel Michael G o l d a jménem pokrokových spisovatelů Anglie pozdravil sjezd anglický spisovatel Dylan T h o m a s. Oba projevy, věrné poslání pokroku v celém světě, vyzněly v bratrské slovo těch, kdo ve svých domovech musí ještě bojovat o samé základy lidských svobod.

POZDRAVY
DOMÁCÍCH HOSTŮ

JOSEF DUBSKÝ

ČKD-Sokolovo

Vážení přátelé, soudružky a soudruzi,

jménem pražského dělnictva, jménem dělnictva a zaměstnanců pražských závodů zdravím Sjezd českých a slovenských spisovatelů. Myslím, že není náhodou, že váš sjezd spadá do prvních dnů naší pětiletky, že spadá do prvních dnů toho heroického zápasu, na jehož prahu stojíme. Znamená to pro nás, že čeští a slovenští spisovatelé pochopili, že jestliže všechny úkoly, pětiletým plánem na nás kladené, mají být plně splněny, že také všichni se do něho musíme zapojit, znamená to, že i čeští a slovenští spisovatelé pochopili, že v tomto nesmírném a velikém úsilí i oni mají velký a značný kus práce. V našich závodech probíhá zápas, skládající se z tisíců a tisíců drobných, hrdinských příkladů sebeobětování a hrdinské práce. Všechny tyto dílčí úkoly v našem životě směřují k jednomu cíli, aby přetvořily celý základ naší společnosti na základech spravedlivějších, aby nám vytvořily předpoklad pro lepší spoluzítí a lepší život a aby nám vytvořily předpoklad pro socialismus. Je to úkol radostný, ale zároveň úkol nesmírně těžký. V čem spočívají těžkosti tohoto úkolu? Já bych to rád shrnul asi tak, že my máme tvořit nový svět se starými lidmi. Ten základní úkol, bez jehož splnění se neobejdeme, je umět právě ze starých lidí, z lidí zatížených starými návyky a starou výchovou, která nám jako olovo leží v patách, vychovat lidi nové. To je jedním z hlavních úkolů.

Vy budete v příštích hodinách a v příštích dnech jednat o vaší další práci, o ideové stránce vaší další činnosti.

Já bych vás jménem zaměstnanců a dělníků našich závodů prosil, abyste nepustili z paměti, že to, co od vás očekáváme my, je právě splnění tohoto úkolu, že vy nám pomůžete nové lidi vytvořit, nové lidi naplněné entuziasmem, že pomůžete svou prací drtit předsudky, vyplývající ze staré výchovy, ze starého světa a že tak splníte ten úkol, který od vás dělnická a pracující vrstva očekává.

V důvěře, že jistě své jednání budete zaměřovat vždy k tomuto cíli, zvu vás do našich pražských závodů, abyste se na místě přesvědčili o těch hrdinských, drobných, jednotlivých zjevech, které dají spoustu a spoustu látky pro vaši práci, které také daleko hlouběji ji oduševní. A těšíme se, až se budou konat další vaše sjezdy, že i zástupci dělníků a zaměstnanců našich závodů budou s vámi

sedět pohromadě, že i oni se budou svými náměty účastnit a že celá náplň vašich příštích sjezdů a jednání bude bohatší o to, že v příštím období dojde k většímu sblížení našich kulturních pracovníků, hlavně našich spisovatelů, s naším dělnictvem.

Proto vašemu příštému jednání přeji ještě jednou jménem našich závodů mnoho zdaru a vaši příští práci volám čest!

JOS. TATÍČEK

místopředseda JSČZ

Paní a pánové!

Mám upřímnou radost, mohu-li pozdravit váš sjezd jménem Jednotného svazu českých zemědělců. Mou povinností, kterou velmi rád plním, je, abych vám tlumočil dík za práci, kterou vy, spisovatelé a kulturní pracovníci, konáte ve snaze probudit a oživit kulturní život na našich vesnicích. Práce kulturních patronů na našem venkově je přijímána vděčně a s pochopením. Růst knihoven, čítáren a kulturních družstev je spojen s obětavou prací našich spisovatelů a kulturních pracovníků a drobných lidí našich vesnic.

Ceníme si velmi práce těchto pracovníků, oceňujeme i práci, kterou koná náš tisk i rozhlas.

Vesnice dávala vždy našim spisovatelům nepřeborné množství námětů ze svého života za základ románové tvorby. Jména Holeček, Herben, Jirásek, Třebízský, Mrštík, Rais, Hálek, Tereza Nováková, Karolina Světlá, Božena Němcová jsou v řadách venkovských čtenářů dobře známa. Tito spisovatelé učili naše venkovské lidi číst a zajímat se o literaturu. Byli a jsou blízcí našemu venkovskému čtenáři proto, že pochopili, čím žije venkov, a životu vesnice porozuměli.

V nové době postrádáme románové tvorby z vesnického života. Chybí nám díla spisovatelů, ve kterých byl zachycen život vesnice v přerodu posledních revolučních let. Nedostávají se nám do rukou díla, která by ukazovala pravý život vesnice v jejím dnešním růstu, radostech, budování a rozvoji.

Víme, že je třeba přihlížet i k bolestem a nedostatkům, má-li dílo spisovatele vyjadřovat správně pravý stav, ale je třeba vidět

také světlo a růst, aby široká obec čtenářská byla správně o životě na našich vesnicích informována.

A proto vás prosím, vás, kteří jste představiteli naší literární tvorby, abyste si všímali více naší vesnice, abyste jí pomáhali v jejím kulturním růstu, abyste našeho venkovského čtenáře vychovávali a abyste našemu čtenáři i posluchači rozhlasu a návštěvníkům divadel předkládali v hojně míře díla, která vyvěrají z nového života a budování našich vesnic.

Tlumočím vám za dosavadní vaši práci upřímný dík našich zemědělců a vaši další práci volám čest a zdar!

ANT. NEDVĚD

předseda Svazu československých novinářů

Drazí soudruzi,

dovolu, abych vás pozdravil za čs. novináře. Není to jen akt zdvořilosti. Již od Národního obrození měla literatura našich národů vždycky i funkci vysoce politickou a noviny jí byly proto jedním z nástrojů nejučinnějších. Našimi největšími novináři v minulosti byli naši nejlepší spisovatelé a je radostné, že na tuto tradici začíná navazovat i naše přítomnost.

Nejenom však naše domácí tradice, ale ještě ve větší míře nejlepší, nejpokrokovější a samozřejmě i nejlidovější literatura světa, literatura sovětská, nám ukazuje, jak nesmírně účinným nástrojem umělců v jejich boji o nového člověka a nový svět jsou noviny. To není žádná náhoda, že téměř všichni velcí sovětské spisovatelé jsou i velkými novináři, to je naléhavá potřeba a nutnost pro umělce, který má být skutečným inženýrem lidských duší, podle slov velkého Stalina, a který má mít denně prst na tepu svého lidu, jak o tom mluvil k novinářům náš prezident Klement Gottwald.

Všichni dnes stojíme před obrovskými a nesmírně odpovědnými, ale také vznešenými a krásnými úkoly. Naš lid očekává od vás, mistrů pera, že s ním půjdete plece k pleci v jeho každodenním zápase o nový svět, že mu silou svého básnického vidu odkryjete všechnu velkolepost v jeho zápasu o nového českého a slovenského

člověka a svou básnickou dalekozrakostí všechnu nádheru zítřků, které již v nás žijí.

My novináři máme k vám jednu prosbu. Pomozte nám, denním pracovníkům v tisku, udělat z našich novin, vychovatelů a organizátorů našeho lidu na jeho cestě k socialismu, noviny nejen užitečné, ale i krásné a lidem milované. Vzpomeňte zářivého příkladu Karla Hávlička Borovského, Jana Nerudy, Julia Fučíka a ze současníků našeho největšího dělníka kultury prof. Dr. Zd. Nejedlého, vzpomeňte velikého příkladu sovětských spisovatelů a pochopte, že vaše práce v novinách bude nesmírně užitečná nejen našemu lidu, ale i vám, umělcům. Byli bychom šťastni, kdyby váš sjezd znamenal začátek nové a hromadné tvůrčí účasti našich spisovatelů v našich novinách.

DR JAROSLAV TOMÁŠEK

za Svaz československých skladatelů

Vážené shromáždění, milí přátelé, soudružky a soudruzi!

Zdravím jménem Svazu československých skladatelů váš sjezd, který znamená začátek nového údobí vaší činnosti. Také naši skladatelé, hudební vědci a kritici se sešli koncem září minulého roku, aby se plně zapojili do budovatelské práce našeho lidu a nastoupili tak cestu k socialismu. Jako konkrétní podklad do své další činnosti vyhlásili dne 20. prosince minulého roku podrobný pětiletý plán své činnosti.

Očekáváme, že naši spisovatelé ve své další činnosti přinesou řadu podnětů k těsné spolupráci se skladateli, a že zejména v tvorbě dojde k prohloubení úkolů, před kterými stojí jak skladatelé, tak i spisovatelé. Mám tu na mysli zejména potřebu nových vhodných básní a libret k hudebním, dramatickým nebo kantátovým dílům, která by vpravdě zachycovala všechny významné úseky budovatelského úsilí našeho lidu.

Má-li taková spolupráce být úspěšná, je třeba, abychom daleko více společně přemýšleli a prodiskutovali všechny základní ideové otázky, zatím co až dosud jsme se stýkali spíš jen na poli organi-

sačním. Jsme přesvědčeni, že cesta, kterou náš i váš svaz nastoupil, zabezpečí v tomto směru všechny předpoklady. A k této spolupráci spisovatelů a skladatelů, jakož i ke všem dalším jednáním vašeho sjezdu přeji za skladatele upřímný zdar.

ALOIS FIŠÁREK

předseda Svazu čs. výtvarníků

Vážení přátelé, soudružky a soudruzi!

Vám, šťastnějším v tomto okamžiku, že stojíte bezprostředně u cíle v usilování o splnění té nejkrásnější povinnosti, sloužit a pomáhat svým uměním budovat plnokrevnou skutečnost našeho života, vám přeji jménem Svazu českých výtvarných umělců největšího zdaru v této práci.

Faint, illegible text in the upper left quadrant of the page.

Faint, illegible text in the lower left quadrant of the page.

DISKUSE

Jan Drda přečetl úvodem k nedělnímu zasedání pozdrav a závaznou výzvu Svazu české mládeže spisovatelům:

Základním úkolem Svazu mládeže je vychovat socialistickou generaci a smysl vaší práce je podobný. Literatura je jedním z nejmohutnějších prostředků, pomáhajících zrodu člověka naší a příští doby.

Vy si jistě také uvědomujete, že v mládeži je bohatství naší země. Tím větší je naše společná odpovědnost.

Mládež svou iniciativou v rozvoji údernického hnutí ukázala, že si uvědomuje, co pro ni znamená lidová demokracie a socialismus. Jde teď o to jí ukázat, že její každodenní život zdaleka není všední. Ukázat jí, že všechno, co se dnes děje, je velké. Romantiku bojů s Indiány, objevování pokladů a velkých cest kolem světa, ke které se mládež utíkala, musíme nahradit romantikou novou. I u nás v Československu je možné prožít velké dobrodružství. Naše země se dala na cestu k socialismu, společnosti, která nezná vykořisťování člověka člověkem. Proto dnes odvaha v boji s normou, se zastaralými výrobními způsoby, s předsudky ve vědomí lidí je daleko krásnější než v potyčkách s domorodci.

A oddanost lidové demokracii, kterou mládež tak výrazným způsobem projevila, máme rozvíjet a prohlubovat. Mladším, kteří neprožili doby kapitalistické otročiny, je potřeba neustále ukazovat, jak se špatně žilo dřív, jak mladí lidé, chtějící dříve pracovat, vynalézat, tvořit, nemohli najít zaměstnání. Nebylo málo těch, kteří se chtěli stát velkými skladateli a neměli při tom ani na notový papír. Nebylo málo těch, kteří chtěli obohatit lidstvo velkými objevy a jejichž vynálezy skončily v hlubokých tresorech bankovních magnátů. K tomu, aby si všichni mladí dnes uvědomili ještě lépe než dosud, jak zhoubný je kapitalismus, a aby toto vědomí je posilovalo v činnorodé práci, musíme jim ještě ukazovat rozdíl mezi starým a novým životem.

Dál potřebujeme v mládeži vychovávat bojového ducha. Mládež je bojovná a je nutné dát její bojovnosti správný podklad, naučit ji nenávidět staré, hynoucí, naučit ji nenávidět kapitalismus a fašismus; a milovat nové, vznikající.

My spolu s vámi se pak budeme starat o to, aby umění se stalo skutečně lidovým, aby mělo daleko širší základnu a abychom vy-
pěstovali generaci mladých spisovatelů. Svaz české mládeže objasnil
mládeži smysl nové kultury a dostal takovou odpověď, že přes
140 000 mladých lidí se přihlásilo do kulturní části Soutěže tvo-
řivosti mládeže. 140 000 lidí, soutěžících v kulturní práci, to je ve-
liká věc. A můžeme vám říci, že právě v literatuře je přihlášeno
přes tři tisíce mladých. Tři tisíce lidí, chtějících psát o dnešním
životě. Může to být velkou posilou pro vás, protože víte, že nejste
na ztracené vartě — jak ani v našem státě nemůžete být, že se na
vás dívá a chce se od vás učit tři tisíce začínajících literátů. Je to
také závazek, abychom jim pomáhali a učili je. A my vás prosíme,
abyste jim pomáhali a učili je. Zvláště pak ty nejvyspělejší, kteří
jsou sdružení v Kulturním kádru Svazu české mládeže. Kulturní
kádři přes malou zkušenost měl mnoho úspěchů ve své práci. Je to
hlavně proto, že v něm není ani stín ideových nejasností, že
všichni jeho členové vědí, jak je potřeba tvořit a psát: o dnešku,
o práci tisíců dělníků v továrnách, rolníků na polích, o životě a
práci mládeže — pomáhat pokroku. Proto dnes verše našich mla-
dých básníků probíhají ústy tisíců dělníků v továrnách a pomá-
hají jim v práci. Tedy i na tomto poli potřebujeme vaši pomoci,
abyste mladým dali své zkušenosti, a my věříme, že nám pomůžete.

Svaz české mládeže

JARMILA GLAZAROVÁ

Soudruzi a soudružky,

přišla chvíle, kdy je potřebí, aby autoři řekli něco konkrétního také
o svých pracovních plánech a úmyslech a o tom, na čem pracují
v souvislosti se vším tím, co jsme zde slyšeli. Na mne připadl ten
úděl, abych promluvila první, a věřte mi, že mluvím opravdu s tré-
mou a že se celá třesu. To už mi musíte odpustit.

Vy víte, že jsem se docela nedávno vrátila ze Sovětského svazu
a jistě také víte, že ze zážitku tak nevýslovně mocného není možno,
aby se člověk vybalil brzy. Již v Rusku jsem začala psát knihu

o městě Leningradu. Protože Leningrad, to bylo nejúžasnější
setkání nejen mého pobytu v Sovětském svazu, ale celého mého ži-
vota. Vždyť si dovedete představit, Leningrad, kolébka revoluce,
Leningrad, který nikdy nedopustil, aby na jeho dlažbu vstoupila
noha nepřátel, který přetrpěl nepředstavitelná strádání blokády,
Leningrad literárních reminiscencí, bílých nocí a v poslední době
Leningrad gigantického budování a obnovy. Leningrad, který razil
odhodlané heslo: Pětiletka za čtyři roky! To všechno se zmocní
člověka tak hluboce a neskonale, že najednou autor stojí před nut-
ností, vypořádat se s tímto zážitkem knihou.

Zropešný rukopis této knihy jsem si přivezla s sebou z Ruska
a dnes pracuji na jeho dokončení. Soudruzi, vy však naproti tomu
víte, že jsem autorem, abych tak řekla, venkovským. Že to byl
vždycky venkov a jeho problematika, která mne nejvíce dojímal
a vzrušovala. Teď po návratu se mně dostalo cti, stát se kulturním
patronem Turnovska. A jako jistě u mnohého z vás, teď právě pro-
střednictvím toho patronátu u mne dochází k setkání s tím novým
a jiným venkovem, nežli byl ten, který jsem opustila.

Nemohu se vyhnout srovnávání. Vzpomínám si na kraj svých knih
z doby, než jsem odjela do Sovětského svazu. Vzpomínám na vše-
chna nevýslovná strádání těch horalů na Beskydech, a na nevy-
slovná strádání zejména žen a dětí. Nikdy nemohu zapomenout na
malou epizodu: Šla jsem ze školy s malým chlapečkem. Bylo to
v době, kdy škola dostala sbírku obnošeného šatstva, a tento chla-
peček si nesl domů kabátek. Po celé cestě domů, dvě a půl hodiny,
tiskl tento kabátek k srdci a neustále si opakoval: „Kabátek z Pra-
hy, kabátek pro mne! No jak o mně jenom věděli, jak věděli, že
je tu Bohuš, který nemá kabátek. Jak je to jenom možné, že jsem
dostal kabátek?“

Nebo tragický osud starých žen, nedá se ani říci výměnkářek,
poněvadž lidé nemohou dávat výměnek z horských políček. To před-
znamenané heslo stáří, které znělo: sůl, petrolej, všechno to, co se
musí platit hotově. Vzpomínám na dědečka, který seděl u mne na
besedě a zpovídal se ze svých trampot: „Mám dvanáct korun mě-
síčně. Těch dvanáct korun vydymkám. A včil kde vzít na sůl, omas-
tek a petrolej?“ A maminky z těch chalup, tak vysoko položených,
přicházely do škol a pro boha prosily pana učitele, aby těm dětem
dával samé pětky. To proto, že měly-li samé pětky, směly zůstat
v obecných školách nahore na pasekách a nemusely do měšťanek
dolů. Neboť tyto cesty znamenaly boty, šaty, všechny prostředky
a pomůcky učebné. A vím, jak vždycky ty maminky říkávaly: „Jak
mám dát na pero, když nemám na sůl?“

Prátel , teď jako patron se dostanu ven a mám za povinnost vyhledávat nov  talenty. Mám za povinnost pomáhat t m amatersk m spisovatelům, jak nám to bylo u z tolikrát uloženo. Tato radostn  povinnost je také jedním takovým setkáním s novou skutečností. Mám na mysli mladého člověka, kter  s takovým naprosto klidn m sebev dom m r d  osud t ch několika dn , kter  tr v m ve svém rodišti. Postav  auto před hotel, zařídí n vst vu podniků, zemědělských usedlostí, a je to chlapec, kter  také vyrůstal bos a také byl jedním z těch, jimž bylo problémem, jak koupit pero.

Dovolte mi, abych vám pověděla malou epizodu, kter  se pro mne stala pohnutkou, znovu se vr t t ven a věnovat se nov  vesnici. Navst vila jsem starou babičku, kterou jsem zn vala u z jako mal  d t . Sed ly jsme spolu ve venkovsk ,  ern , tr mov  jizbě. Byl soumrak. Babička vzpomínala na svůj pro l y život. Je to jedna jedinn  baladick  melodie utrpení. My si dnes u z nedovedeme představit, co to byl nedostatek. Ale toto vyprávění o polévkách z trávy, vyprávění o tom, jak teprve tenkrát, kd  u z všechny děti doslova řvaly hladem, a teprve tenkrát se matka odhodlala jít ke kupci prosit o čtvrtku chleba na dluh, toto vyprávění o všech str d n ch, kdy v celé chalupě byly jedny jedinn  boty a kdy byl problém, kdo si ty boty obuje a půjde ven nakoupit — mne neskonale dojmalo. Říkala jsem babičce, že to snad neni možné, aby ta cel  mladost prošla jen v takovým utrpení. Jak je mo n , že si nevzpomíná na jeden jedinn  radostn y den, na jeden jasn j  paprsek v tomto  ivot ? A p ce. Babička se hluboce zamyslila a potom povid : „Jo, paní, jo. Já si vzpomínám. Byl jeden šťastnej den. To bylo tenkrát, kd  m j starej umřel.“ Představte si, ona měla pijana, parasita, kter  ještě byl dal m utrpením v tom cel m jejím  ivot .

A potom babička pozvedla na krobenou ci ku podušky, a tam pod n  měla peníze. A říká: „Představte si! Víte, co se stalo? J  dostala od Gottwalda peníze. J  dostávám ka d  měsíc od Gottwalda peníze. J  dnes mám svou forotu, jdu a nakoupím si co potřebuji. J  se u z ničeho nebojím. Paní, mn  je dvaadevades t let — pod vejte se na moji forotu!“ Ukázala mi svou špi irni ku, a nemohu říci, že byla chud  zásobena. K jejím devades t m druh m narozeninám j  školní děti p nesly obrovsk  dort, na kter m byla ud l na z kr mov  hmoty dvaadevades tka. Tato n vst va d t  se stala takovou neobyčejnou, zvl stn  hodinou vlastivědy. Protože děti se bezprost edn  seznámily s tím, jak vypadal svět d ive, co znamenalo strádání, co znamenal d s ze st r , a co to znamen  dnes, jestliže je tato kletba venkovských lid  s jejich beder s nata. Jestliže zestárnou klidn  a u v dom , že je o n  postaráno.

Pr tel , to bylo takových několik málo setkání s novou skutečností. A tato setkání považuji za tak rozhodující, že jakmile dokon m svou knihu o Leningradu, vrátím se tam, kam ve skutečnosti cel m sv m srdcem a dosavadní prací n le im. Tak, jak nás tu o to  adal soudruh Tat ek: abychom se věnovali problematice vesnice. Tomuto  kolu chci zůstat opravdu v rna.

VÍTĚZSLAV NEZVAL

V zen  soudruzí a pr tel ,

dovalte mi, abych v tomto kr tk m projevu vyjádřil své p esv d en , že tentokrát svět pr tel, ale také svět nepr tel naši lidov  demokratick   eskoslovensk  republiky pozorn  sleduje tento sjezd. Spisovatel  jsou, o tom neni pochyby, tlakoměrem, kter  ukazuje, jak  je v tom kter m n rod  a státu počasí. Ka d  nás chybn  krok zde, v t chto posvátných zdech, by mohl zarmoutit naše upř mn  pr telle a dodat odvahy nepr tel m socialismu. Ale řeknu to ihned, řeknu jim to otevřen : Nás tlakoměr nev st  ani bouří, ani neukazuje na prom nlivo. U nás továrny patří dělníkům, půda venkovskému pracujícímu lidu, kter  si uvědomuje, že pracovat racion ln  je lep i než plou it se s pluhem pod l starých mezi. Naše cesta k socialismu, který byl dlouho nadějí pracujícího lidu a snem básníků, tato jedinn  lidsk  cesta z neštěstí do šťastn  budoucnosti, je nastoupena a kr t  se. Daleko před jejím prahem stálo strašidlo kapitalistického stroje, na jejím konci je člověk, jeho pán.  lov k lidst j i, než byl člověk kdykoliv před tím, člověk z krve a masa, člověk se srdcem, kter  chce milovat, člověk s hlavou, kter  přesně myslí i sn , jak by udělala šťastn m všechn život na zemi. Takov   lov k je doma j z v c než čtvrt století v Sov tsk m svazu; u nás je ve vývoji a jsme v něm obsaženi i my, spisovatel  t to země a t chto let. My jsme o n m po léta snili a po  tyř  roky se v nás spisovatelích u i chodit dětskými kroky. Loni v únoru mu byly odstraněny s cesty historick  p ek zky a letos se chystá j z ke startu. Jak ta cesta let ! Opozdit se o krok znamen  klopýtnout a poškodit dílo. Tak to cítíme j z všichni. Obracet se nazad znamen  zm nit se ve škarod  akademick  soln  sloup. Jít dopředu a vidět před sebou plody, n dhern  plody socialismu, to je sladk  úděl  lo-

věka s obrazností, spisovatele. Vidět tyto plody, jejich oslnivou lidskou svůdnost, v které je svrchovaná básnická krása, vidět, ukazovat je, to znamená nadlehčit a zkrátit cestu všem těm, kdož jsou sami cestou proto, poněvadž ji budoují.

Básníci minulých časů viděli často peklo, na nás je, abychom ukázali šťastný život, abychom ze světa socialismu svým přesvědčením a svou obrazností odkryli průsvitnou plentu, která je pomalována špatnou fantasií nevidoucích. Na této cestě není už zlem práce, sebevič vyčerpávající práce; je prostředkem k uchopení plodu a plodem samotným. Je tvorbou, i když je spojena s jediným stotisíckrát opakovaným pohybem. Je tvorbou samého socialismu, je prostředkem k vybudování socialismu.

Dokud nepocítíme lásku k socialismu a k těm, kteří jej budují se stejnou vášní, s jakou se miluje žena nebo dítě, nebudeme dobrými socialistickými spisovateli. Tato láska je pro umělce vším a bez ní bude konstruovat nestravitelná díla. Žít touto láskou znamená dát se jí inspirovat, za ni se bít na život a na smrt. Díla takové lásky budou posilovat náš pracující lid, v nich pozná sám sebe a dá se strhnout ve chvílích únavy. Vyčerpán, přidá do kroku.

Naše země je krásná a naše dílo dobré. To je smysl našeho budovatelského patriotismu. Pracující celého světa jsou bratry našeho pracujícího lidu. Z tohoto radostného vědomí pramení náš proletářský internacionalismus. Na celém, ale ne, už jen v části světa lze obchodovat, kupovat, prodávat, hlavně však těžit, těžit z cizí práce. A kupčit s uměním národnostně bezpohlavním. To je měšťácký kosmopolitismus.

Marx, Engels, Lenin, Stalin a Gottwald demaskovali i nám spisovatelům skutečnost a ukázali perspektivu vývoje lidstva i našich národů. My, spisovatelé čeští a slovenští, jsme se dočkali té slavné doby, z níž je jen krok k nové, šťastnější historické epoše lidstva, k socialismu. Jak bychom i přes svá malá lidská soukromá utrpení měli nebyť optimisty? Trpěti lidsky je lidské. Ale, řekl český básník: Jen s miliony radujících se budete radovati. Geniální státnický čin našeho velkého presidenta Klementa Gottwalda loni v únorových dnech zajistil našim národům tuto radost. Pro nás, spisovatele, mladé i staré, veselé i snivé, je tato radost vedoucím motivem všeho našeho lidského i uměleckého snažení. Ona je houslovým klíčem pro naše zpěvy, jimž dá pevný bas i rytmus budovatelská práce lidu a naše vlastní spisovatelské úsilí.

Kdo neměl to štěstí a nepochopil pravou podstatu ohromného historického procesu, který prožíváme my, Češi a Slováci, synové lidové demokratické republiky, vyvíjející se po svém a jistě k socialismu pod vedením naší komunistické strany a jejího předsedy

presidenta Gottwalda, kdo toto štěstí nepochopil a nesdíli, může nám závidět. Z dobrodiní tohoto štěstí zvednou se stavidla, která brzdila ohromné tvůrčí síly genia našeho národa i lidu a tyto tvůrčí síly podníti v nebyvalé míře rozkvět naší národní kultury, literatury, poesie a umění. Bude to literatura živá a životná, životodárná. Jako spisovatel meznám větší tužby, než moci se na ní podílet ze všech svých sil a usilovat o ztělesnění idejí, které jsem se snažil vyjádřit. Veršem, prózou, divadlem, filmem, teorií i praxí. Teorií, která by se učila od dialektického materialismu pronikavě a správně vidět, praxí, vyplývající ze správného vědomí a lásky k našemu lidu, budoucímu socialismu, z touhy po spolubudování šťastnějšího světa a lepšího člověka a z nejnvtitnějšího hladu po poesii. To říkám jako závazek.

IVAN SKÁLA

Soudružky a soudruzi,

chci se zmíniti stručně aspoň o jedné věci, kterou považuji za velmi důležitou. O zásadě kritiky a sebekritiky pro práci spisovatelů.

Tato zásada se dnes, kdy změnou společenských podmínek byly ve všech oblastech našeho života nastoleny nové principy, stala jednou z čelných zásad. Tato zásada je již široce uplatňována ve všech oblastech našeho veřejného a hospodářského života a především v našich továrnách.

Domnívám se, že zásada kritiky a sebekritiky je jedním z nejdůležitějších hmacích principů také v naší práci, v celé práci budoucího Svazu čs. spisovatelů. Někteří lidé se obávají, že když budeme sami odhalovat své nedostatky, když povedeme zásadní ideové diskuse, ve kterých se nebudeme jen chválit a hladit, že tím dáváme zbraň do rukou reakce. Toho se, soudruzi, nemusíme bát. Takové uplatňování zásad kritiky a sebekritiky není projevem slabosti, ale síly. Takové uplatňování zásady kritiky a sebekritiky nás nejen neodslabí, ale naopak zocelí, posílí k dalším bojům za věc socialismu.

Soudruzi a soudružky, jsme dnes v údobí výstavby socialismu. Ale jestliže náš pracující lid svým únorovým vítězstvím smetl reakci

se všech rozhodujících posic, neznamená to, že tato reakce je beze zbytku likvidována. Jednou z oblastí, kam se reakce uchýlila a kde se udržuje nejdéle, je právě oblast ideologie.

Soudruh Lenin říká: „Úplné sdružení tříd je dílem dlouhého, svízelného a úporného třídního boje, který po svržení moci kapitálu, po rozbití buržoasního státu, po nastolení diktatury proletariátu nezmizí, nýbrž jen změní své formy a stává se v mnoha směrech ještě urputnějším.“ Tato slova si musíme se vši naléhavostí uvědomiti i my v dnešní etapě našeho zápasu o uskutečnění socialismu. Musíme si uvědomit zejména, mluvíme-li o kritice a sebekritice, že každý ústupek buržoasní ideologii, každý ústupek buržoasnímu kosmopolitismu, beznárodnosti, každý ústupek formalistickým tendencím je namířen proti věci socialismu.

A my musíme být nesmlouvavě zásadní, bojovně nesmiřitelní proti všemu, co ohrožuje věc dělnické třídy, věc pracujícího lidu, věc socialismu u nás.

Bylo zde několikrát řečeno, že stojíme v situaci, kdy máme budovat novou společnost se starými lidmi, s lidmi zatíženými starou ideologií, starými předsudky. Proto jde o to, pomáhat ničit všechno staré v lidech, měnit je, svými díly tyto lidi ideově spolupřetvářet v ducha socialismu. Musíme dnes, kdy jsme se zbavili těch Kovárnů, Peroutků, Černých, kteří vědomě škodili všemu novému, musíme dnes odstranit z kritiky přítelíčkování, smířlivecký liberalismus a především buržoasní objektivismus, který jenom konstatoval, ale nehodnotil a kterým jsou zatíženy mnohé hlavy a mnohá pera. Nejde dnes jenom o to, konstatovat a vysvětlovat, ale jde především o to, hodnotit, hodnotit s hlediska potřeb dělnické třídy, s hlediska našeho společenského cíle, naší cesty k socialismu.

Náš milý host z předčverejšího dne, Alexander Fadějev, ve svém referátu na plenu sovětských spisovatelů o úkolech literární teorie a kritiky hned úvodem řekl, že kritika musí být především bojovníkem za stranickou literaturu „za tento velký leninský princip, který soudruh Ždanov nazval nejdůležitějším Leninovým příspěvkem k nauce o literatuře“. Naše kritika při své neúchylné zásadovosti musí být, jak nejkrásněji formuloval tyto pozitivní úkoly kritiky ve svém hluboce moudrém projevu ministr prof. Nejedlý, vysoce kladná, musí pomáhat všem spisovatelům dobré vůle. Správně zdůraznil Jan Drda i Mišo Chorváth, že budeme nemilostivě bojovat proti kritice pro kritiku, že se vši svou autoritou postavíme proti kritické frázi, proti kritickému samoděržaví, proti snad nějakému kritickému stínání hlav. I pro oblast literatury platí Stalinova slova, že „potřebujeme kritiku nikoliv k rozvracení pracovní kázně,

nýbrž k jejímu upevnění, k tomu, aby pracovní kázeň se stala uvědomělou a mohla čelit maloměstáckému lajdáctví“.

Kritika musí, jak zde správně bylo řečeno, pomáhat. Musí být účinnou podporou spisovatelů. Musí věnovat pozornost a péči všem čestným spisovatelům, kteří se s námi sešli na díle budování nové společnosti, i když se dopouštějí ještě velikého množství chyb.

To ovšem neznamená, jak se někteří lidé domnívají, že kritik bude takovému spisovateli pomáhat tím, když bude tolerovat jeho chyby, jeho ústupky buržoasní ideologii. To by byl zásadní omyl. Kritika nejučinněji pomůže spisovateli právě tím, že mu ukáže a ozřejmí jeho chyby a pomůže mu tak tyto chyby překonat. V tom a v ničem jiném je onen velký pozitivní smysl kritiky. Jestliže se však snažíme vymýtít buržoasní postoje z kritiky, je na druhé straně třeba, abychom se my, spisovatelé, zbavili buržoasního postoje ke kritice, abychom v kritikovi neviděli popravčího, ale člověka, který nám chce pomoci, abychom se nestahovali automaticky do obranné pozice a neodmítali všechny výtky i tehdy, když jsme si vědomi svých chyb, abychom na kritiku nereagovali ješitným urazenectvím a nevyhlašovali svým kritikům boj až do úplného vyhlazení. Aby se napříště nestávalo, co se stalo před několika dny nám, že na referát, který jsme napsali o reakční slátanině jednoho spisovatele, jsme dostali dopis, ve kterém jsou tato slova: „doufám, že se přičiníte, aby se mi za neslýchané urážky a nepravdy pamfletu dostalo plné satisfakce, jejíž první částí by muselo být otištění opravy, vyvracející pamflet zevrubně, druhou částí pak zakročení proti pachatelům.“ My musíme sami sebe a sebe vzájemně kritizovat, až budou, jak se říká, lítat chlupy. V tomto směru musíme opustit dosavadní tradice a učit se u spisovatelů sovětských, mesní nám jít o osoby, o osobní prestiž, o neotřesitelnost literární svatozáře, ale o náš společný cíl, o socialismus. A tento cíl musí být společný spisovatelům i kritikovi.

Právem zde byly vzneseny výtky, že nemáme dosud takové kritiky, jaké je třeba, že kritika, kterou máme, plní své úkoly nedostatečně. Ale je zde ještě třeba říci, že čeho také velmi postrádáme, je sebekritika našich spisovatelů. Neboť „přimo přiznat chybu, odhalit její příčiny“ to je podle soudruha Stalina pravý smysl sebekritiky.

Domnívám se, že tyto zásady kritiky a sebekritiky se musí stát jedním z hlavních motorů práce našeho Svazu, že je musíme uplatňovat v zásadních diskusích, v celé své práci, že nám musí jít o velký, pozitivní, společenský cíl a s hlediska tohoto cíle musí být

právě kritizována všechna tvorba. S takového hlediska tuto tvorbu kritizuje a hodnotí také náš pracující člověk.

Je škoda, že na tomto sjezdu, prvním sjezdu po únorovém vítězství našeho lidu nad reakcí, jsme neprovedli konkrétní bilanci své práce, že dnes, kdy podle krásných a jasných slov presidenta Klementa Gottwalda čeští a slovenští spisovatelé uzavírají jedno období a vstupují do období nového, kdy začínáme novou kapitolu, nazvanou „od slov k činům“, že dnes, kdy jsme sami mezi sebou, že dnes na tomto sjezdu jsme neměli konkrétní referát, který by zachycoval práci našich spisovatelů na jejich konkrétních dílech, která od roku 1945 vyšla. A jestliže nemáme takové kritiky, kteří by toho byli schopni, že jsme se sami kriticky neohlédli, abychom řekli ono upřímné rollandovské: „S bohem, minulostí“. Tento úkol nám zbývá tedy do plenárních diskusí, které připravujeme.

*

Závěrem bych se chtěl osobně zavázat k tomu, že do léta tohoto roku napíši knihu nové lyriky, v níž se pokusím učiniti podstatný krok vpřed od své knihy minulé, v níž se pokusím zobrazit dnešní dělnou skutečnost. A za druhé, protože cítím, že pro obrození naší poesie má základní význam epický prvek, chtěl bych velký námět, který hodlám zpracovat, a to námět únorového vítězství našeho lidu, vtělit do rozsáhlé poemy, k níž konám přípravy a kterou, dosáhnu-li alespoň částečného uvolnění ze své novinářské práce, bych chtěl dokončit také do konce tohoto roku.

Současně dokončuji překlady z polského básníka Przyboše a začínám na překladech významného polského socialistického básníka Broniewského. Závěrem se zavazuji, že se budu snažit ve své práci kritické více a lépe uplatňovat ta hlediska, která zde dnes byla ujasněna.

JOSEF RYBÁK

Soudružky a soudruzí,

rád bych v této diskusi promluvil k jedné důležité otázce, kterou také náš ustavený Svaz československých spisovatelů pojal mezi své hlavní úkoly. Je to otázka výchovy a vedení nových spisova-

telů, otázka našeho spisovatelského dorostu, naší literární mládeže, otázka přílivu nové, mladé a nadějně krve do naší slovesné tvořivosti. Zde leží velká odpovědnost na nás všech, kteří chceme, aby od tohoto sjezdu naše tvořivost přestala být pouhou improvisací, aby se zbavila starých chyb a škodlivých hledisek, aby se rozvíjela plánovitě, abychom přestali o nové tvorbě hovořit jako o úkolech a potřebách a abychom se co nejdříve mohli vykázat již konkrétní prací.

Máme mezi sebou významné spisovatele, kteří se svými díly dopracovali všeobecného uznání a kteří představují naši nejlepší uměleckou současnost. A přece, hodnotíme-li jejich práci dnešními měřítky, měřítky vysoké ideovosti, jakou požaduje přítomná doba od umění, měřítky leninské stranickosti literatury, jež přisuzují význam uměleckého díla podle jeho aktivity, s jakou toto dílo pomáhá v boji socialistických sil proti všem možným formám imperialismu, vidíme, že se zde od nás očekává nové slovo, jasné a jednoznačné, jako je jednoznačná naše přítomná cesta k socialismu.

Úkol, který stojí před námi, je tedy zcela jasný. Jestliže doposud nemáme takovou literaturu, která by vyjadřovala dnešek a která by stála v přední linii našeho boje o socialismu, na nás všech, kteří jsme se přihlásili k programu Svazu čs. spisovatelů, je, abychom dnešní bohatý život zachytili v nových dílech, v takových dílech, která by byla chloubou našeho pracujícího člověka, jako jsou naši chleubou všechny úspěchy gigantického budovatelského úsilí našich závodů, továren, hutí, dolů a pracovišť.

A to proto, že naše cesta k socialismu nezbytně potřebuje takovou literaturu, román, divadlo, poesii, filmový námět. Podstatou socialismu je zvýšení výrobnosti a to znamená zvýšení jak hmotné, tak i kulturní úrovně pracujícího lidu. Proto jsou úkoly kultury v dnešní době tak veliké a tak nové jako nikdy. President Klement Gottwald to krásně vyjádřil těmito slovy: „Potřebujeme při vytváření našeho nového života víc a více vědců, učenců, badatelů, umělců, kulturních pracovníků a skutečné inteligence vůbec. Potřebujeme vědu a kulturu nikoliv chudší a jednostrannější než dosud, nýbrž naopak ještě bohatší, ještě košatější, ještě mnohostrannější než dosud.“

Přečeňovali bychom své síly, kdybychom se domnívali, že sami stačíme na tyto veliké úkoly, že nepotřebujeme pomocníků a nástupců, že nás nemusí zajímat otázka nových talentů, nového spisovatelského pokolení. Takové uvažování by bylo jistě velmi pochybné, velmi sobecké a velmi úzké a naše literatura by nakonec ustrnula, aniž by dospěla k cíli.

Naopak, my musíme těmto novým silám věnovat veškerou pozornost, která jim přísluší. Před našima očima vyrůstá skupina nových, talentovaných básníků, kteří už dnes obohacují náš umělecký život. Školaudy, Tatarka, Skála, Sedloň, Svoboda, Žáry, Kryštofek, Bunčák, Neumann, Vacík, Bendová, Hilčr, Kohout. Slibně se rozvíjí naše nová dramaturgie, představovaná jmény Karvaš, Bláha, Stehlik, Cach, Lahola, Kroh, Klíma. Ale je tu ještě další radostný příliv, který představuje dělnická poesie z našich závodů. Byla by chyba, kdybychom tento mladý umělecký kvas chápali jako generační problém. Čím jsou tyto práce živé a nové, to není záležitost věková, ale otázka sepnutí se životem, nového vztahu k současnosti a odtud zcela nová tematika, radostná tím, že nezátížená starými měšťáckými představami a pocity.

To je proto, že mládež, která dnes nastupuje, není zatížena těmito starými literárními hříchy. To proto, že naše závody se nestaly jen hybnou silou naší velké proměny kulturní. Pro nás musí být velikým poučením, jak nově se formující vztahy našeho pracujícího člověka k prostředí a k práci nalézají svůj výraz i v této literatuře, jak nová látka si v samém ohnisku svého zrodu vytváří v plné své naléhavosti svůj literární výraz stůj co stůj, i bez účasti spisovatelů k tomu povolaných.

Naši přátelé ze Sovětského svazu by nám mohli podat desítky příkladů o tom, jak tato zprvu neuvědomělá dělnická tvořivost, správně vedena a rozvíjena, stala se cenou složkou vysokého kulturního bohatství a zároveň důkazem o tom, co znamená socialismus pro kulturní rozvoj pracujícího člověka.

Naše republika se dnes stala obrovskou školou nového našeho života. Zvláštnost této školy spočívá v tom, že se v ní učí nejen žáci od učitelů, ale že se v ní učí a stále učí i učitelé, že jsme touto školou rozbili přehradu, které byly mezi lidmi, že jsme smetli s buržoasním systémem i zhoubný stav, kdy vědění bylo soukromým majetkem; kdy člověk, který něco věděl, úzkostlivě dbal, aby se to nenaučil s jeho pomocí druhý, kdy vysoká inteligence obhajovala svůj monopol na své znalosti a vlastně hluboko podceňovala pracujícího člověka, zabraňujíc mu přístup k vědění i ke kultuře.

Te vše nám ukládá povinnost, abychom učíce se pro nové úkoly, učili zároveň ty, kteří se dnes rozbíhají k prvním nesmělým krokům v literární práci a kteří zítra nebo pozítří mohou se stát opravdovou chloubou naší literatury.

Tuto úlohu učitelů mohou spisovatelé splnit jen tehdy, když se osvobodí ode všech přežitků minulosti, když prohloubí své ideolo-

gické vědomosti, když se sami rozejdou s tím, co nechtějí, aby měli jejich následovníci.

Vedoucí úloha českých a slovenských spisovatelů ve výchově mladých talentů, v jejich vedení, spočívá také v tom, že budou mladým a novým silám příkladem především svou novou tvorbou. To si chci uložit také jako svůj závazek. My se stále ještě příliš mnohokrát díváme do minulosti, ale je třeba definitivně již súčtovat s touto minulostí. Je třeba zahledět se do současnosti, ponořit se do dnešních velkých otázek života a přes dnešek zahledět se k zítřku. Na tuto cestu si vezmeme Jiráskovu oddanost k národní věci, Wolkerovu lásku k lidu, Vančurovu sílu slova, Neumannovu uvědomělost v boji za lepší zítřek, Fučíkovu hlubokou opravdovost a lidskost, jeho hrdinský pathos našeho rodičino se světa. Pak s těmito hodnotami se zahledíme do budoucnosti. Potom naše literatura splní všechny požadavky, které jsou od ní očekávány, splní úlohu učitele a povede národ, pracující lid i mládež k těm velkým perspektivám; k nimž chceme dojít všichni dělníci na výstavbě naší republiky, socialismu a míru v celém světě.

JAROSLAV KLÍMA

Soudruzi a soudružky, věřte mi, že není nijak snadné předstoupit před toto shromáždění s jakýmkoliv pracovním rozvrhem. Po důrazném a odpovědném vytyčení základních požadavků, kterými se má nadále řídit vývoj naší literatury, i po radostném ohlasu, se kterým se jejich prohlášení v této síni setkalo, uvědomujeme si jistě všichni, že teď záleží jen na naší práci, aby dny tohoto sjezdu se staly pro další vývoj naší literatury podobným mezníkem, jakým byly pro vývoj politických událostí slavné únorové dny minulého roku.

Tváří v tvář této velké odpovědnosti připadá jistě každý pracovní rozvrh svému autoru příliš nepatrný a bezvýznamný.

Ale na druhé straně je nutno brzdit nadšení, které by nás snadno mohlo přivést k planému slibování a střízlivou sebekritikou odhadovat vlastní skutečné možnosti.

U nás, mladých autorů, kteří teprve stojíme na prahu literárního života, je tato otázka ještě hlubší a odůvodněnější. — Zatím

víme jen tolik, že vstupujeme do tohoto života, nezatiženi dědictvím pseudoestetických literárských pověr včerejška a nebojíme se nikterak v každém slově své práce radostně se přihlásit k době, která nás vychovala.

V tomto přiznání spatřuji také já hlavní směrnicí svého pracovního programu.

Ačkoliv jsem zaměstnancem státní výroby filmů a musím tedy mít na mysli také splnění úkolů, kterých jsem se podjal na tomto poli, jsem rád, že tu mohu prohlásit, že do konce tohoto roku dokončím budovatelskou hru z prvního roku pětiletky.

Nejde mi v ní už jen o nový dramatický motiv, který by přímočaře stavěl proti sobě v ostrém konfliktu určité politické skutečnosti, ale především o věrné zachycení mohutného pracovního zápasu, který touto dobou už probíhá v našich továrnách na plně obrátky, zápasu, z něhož vychází jako vítěz nový typ českého dělníka, budovatele. Jestliže příští měsíc pojedou na delší dobu do kladenských hutí, kde se děj mé budoucí hry odehrává, nepojedu tam proto, abych hledal nějaké zajímavé dramatické motivy, které by vhodně mohly doplnit můj příběh, ale především proto, abych poznal člověka, hrdinu své hry, se všemi jeho lidskými bolestmi a radostmi a pochopil samu podstatu jeho velikého zápasu.

Doufám také, že v této době na Kladně najdu dostatek materiálu pro veselohru z hornického prostředí, která mi už dlouho leží na srdci a jež by mohla splnit svůj úkol i po stránce propagační tohoto, u mladých lidí velmi málo oblíbeného zaměstnání.

Někdo mi snad namítne, že zde už končí mez, kterou kdysi vytvořil E. F. Burian mezi službou a posluhováním, a že sloužit ideji je snad něco vyššího a důstojnějšího, než posluhovat propagačním zájmům výstavby. Ale zde je v tomto případě pro mne nejlepší odpovědí a zářným příkladem obrovský úspěch Katajevova románu „Vpřed“, který nejlépe dokazuje, jak nesmírný kus práce v údobí socialistické výstavby státu by mohlo splnit dobré literární dílo, zaměřené v pravý čas na určitý úsek.

V zásadě tedy nejde o nic jiného, než nechat za sebou všechnu t. zv. falešnou literární důstojnost, která nás mnohdy zbytečně zatěžuje a slíbit si slovy Jana Drdy, že se nebudeme bát sáhnout do horkého i za cenu, že si často popálíme prsty.

OLDŘICH KRYŠTOFEK

Vážení soudruzi!

Dovolte, abych přičinil několik poznámek k referátu s. Drdy, poznámek, týkajících se jedné specialisované oblasti literatury, oblasti, u nás stále ještě náležitě nehodnocené, oblasti literatury pro mládež.

Je krásné a přímo symbolické, že náš nový Svaz připravuje jako jednu ze svých prvních plenárních schůzí právě plenárku, kde má být zásadně a konkrétně hovořeno právě o problematice této oblasti, právě o minulé a nynější situaci naší literatury pro děti a mládež a o jejich nových podmínkách i úkolech, o úkolech jejich tvůrců a její kritiky.

Co to znamená? Znamená to, že konečně se této oblasti dostane náležitě pozornosti, péče, plánu i přípravy ještě více než dosud. Znamená to, že si konečně začínáme jasně uvědomovat, že bez neustálé, vytrvalé, detailní a uvědomělé péče o tuto oblast a řeknu rovnou — o výchovu dětí a mládeže — bychom se pak s daleko menším úspěchem pokoušeli o úspěch v oblasti literatury ostatní.

Máme věru co kritisovat v této oblasti za minulá desetiletí i za dobu od května 1945. Neboť nepodařilo-li se nám docela zajistit plynulý rozvoj nejlepších tvůrčích sil v literatuře celkově, vládla v literatuře pro mládež takřka naprostá, především ideová a vydavatelská anarchie. A před válkou pak přímo hmatatelně převládala taková literatura pro mládež, která vědomě i nevědomě sloužila buržoasii a jejím cílům. Dnes je nám jasné, jak chceme vést výchovu mládeže. Říká to krásně Gorkij: „Vychovávat znamená revolucionisovat, to jest osvobodovat myšlení dítěte od návyků běžných dědům a otcům, osvobodovat od omylů, jejichž původ musíme hledat ve staleté zkušenosti konservativního života, založeného na třídním boji a na úsilí jedinců o sebeobranu, na prohlašování individualismu a nacionalismu za věčné formy a zákony sociálního života. Výchovu dětí dlužno založiti tak, aby hned od malička ve hrách se zbavovaly vědomé i neuvědomělé náklonnosti k včerejšku...“

A co dělala naše dosavadní literatura pro mládež až na čestné výjimky Majerové, Václavka, Plevy a několika málo jiných? Oslavovala právě onen buržoasní individualismus. Vzpomeňme jen různých těch knih o „chudých chlapcích, kteří se proslavili“. Jakže se proslavili? Tím, že přijali za své způsoby a nazírání kapitalistů,

tím, že zradili věc dělnické třídy a jejího boje za osvobození, tím, že byli v bojující džungli kapitalismu o trochu šikovnější a bezohlednější a dravější než ti druzí, a zajistiti si tak majetek a slávu, a trochou charity na uklidnění svědomí i zvětšení literární.

Taková literatura přímo služebničkovala buržoasii, infikovala v jejích službách dětské čtenáře její ideologií. A nepřímo jí ovšem sloužily i všechny takové knihy, které propagovaly onen povrchní, třídně neuvědomělý idealistický humanismus šlechtných továrníků, boháčů, přátel dětí a pod. Nepřímo jí pomáhaly i takové knihy, které líčily náš venkov jako jednu rodinu a naše město jako jednu rodinu; ten venkov, který byl přece vždycky dějištěm ostrého třídního boje vykořisťovaných deputátníků a malých rolníků proti vykořisťovatelským statkářům. Ale v naší literatuře pořád jezdily dětičky z města, samozřejmě z přešlechtilých buržoasních rodin, v čistých šatečkách na prázdniny na venkov do rodiny hodného statkáře a hodné statkářky, tam si zamilovaly kravičky a králíčky a housátka, a tu a tam také pocítily soucit, aby se neřeklo, s těmi špinavými krmíči dobytka a utahanými podruhy.

A podobně město vyhlíželo v naší literatuře pro mládež jako neměnná konstanta, kde nanejvýš hodné chudé děti byly oblaženy majetným přítelem dětí, ředitelem na pensi a pod. a směly si hrát v zahrádce jeho vily, případně od něho dostaly jednou za týden kakao.

Ale skutečnost hospodářská, sociální a politická, třídní skutečnost, to bylo pro trapnou většinu našich autorů v oblasti dětské literatury tabu.

Vzpomeňme jen známého hesla první republiky o tom, že „politika do školy a dětem nepatří“. Ačkoliv to byla právě tehdejší vládnoucí třída, buržoasie, která plnila školy pod rouškou nepolitičnosti svou špinavou třídní politikou, která povyšovala děti buržoasie nad děti dělníků, která nepřipouštěla děti dělníků k vyššímu vzdělání, která vykořisťováním učitelů je přímo hnala do přijímání úplatků od majetných rodičů a k diskriminaci školáků z toho plynoucí atd. atd.

Je přirozené, soudruzi, že toto jsou jen obrysové náměty, že kritiku dosavadní literatury pro mládež budeme musít a jistě i provedeme na chystané samostatné plenárce detailně, konkrétně, jmenovitě a s ukázkami.

Jaké pak budou úkoly naší nové literatury pro mládež, jejíž vznik a rozvoj chceme konečně také organizací našeho Svazu způsobit i podpořit? Jaká bude tato nová tvorba?

Dovoďte, abych opět citoval Gorkého, tohoto velkého učitele socialistického realismu: „Vůbec musíme budovat všichni literaturu

pro děti na zcela novém principu, který otvírá nejširší perspektivy vzornému vědeckému i uměleckému myšlení. Tento princip se dá formulovat takto: v lidské společnosti se vede boj za osvobození pracovní energie pracovních vrstev zpod útisku vlastnictví, boj za převtlení fyzické energie v energii rozumovou — intelektuální, boj o moc nad přírodními silami, za zdraví a trvání pracujícího lidstva, za jeho světovou jednotu a za svobodný neomezený rozvoj jeho schopností a nadání. Tento princip musí být základem veškeré literatury pro děti a každé knížky, počínaje knížkami pro nejmladší věk. Musíme mít na paměti, že již není fantastických pohádek, neospravedlněných prací a vědou. Děti musí dostat pohádky, založené na poznacích a domněnkách současné vědy...“, říká Gorkij.

A zrovna nedávno nám vyšla knížka, která se pokouší vyrovnat se s t. zv. novou politickou skutečností. Představte si: nádherné thema: děti, které byly vyhnány Němci do vnitra státu, se vrací do pohraničí. Jaké krásné thema, kdybychom to vzali, tuto skutečnost a napsali o tom. Ale v té knížce jsou děti, které mají svou zahrádku a v té zahrádce je jeden dobrý skřítek, český skřítek, Hupky-dupky a druhý, německý skřítek Herzfergel, který se snaží těmto dětem vzít zahrádkový úkryt a dosadit tam Vlkodlaka.

Právě na takovéto věci se musíme kriticky podívat. My musíme položit především v dětské literatuře důraz na ideové vyznění díla, na jeho tematiku, na jeho poměr ke skutečnosti. Budeme podněcovat tvorbu takových děl, která povedou naše děti a naši mládež k socialistickému uvědomění, která vysoko vyzdvihnou ideje tvůrčí práce, dělnosti, kolektivnosti, lásky k vlasti, internacionalismu. Bylo by třeba ještě hovořit o zvláštěnostech stylu dětské literatury, o tom, že ani tady se nedosáhne prostoty a jasnosti tolik potřebné snižováním literární kvality, jak praví opět Gorkij, ale skutečně mistrovstvím, vyspělostí kvality. Autoři dětské literatury si musí být vědomi zvláštěností dětského věku, aby neupadli do neurčitosti, které také byly velikou zábranou naší dřívější literatury pro mládež. Vzpomeňme jen, s jakou nechutí jsme sami ve škole recitovali všelijaké ty obecné říkanky podprůměrných autorů čítanek. A dnes? Již dnes, soudruzi a soudružky, přijdete mezi děti do školy a děti vám s nadšením, s něčím, co my jsme sotva kdy poznali, recitují Gorkého. Proč? Protože jsme konečně uvolnili také prameny dětského spolupůsobení, zbavili jsme zákonem o jednotné škole naši školu staré, zatuchlé škrobenosti a pokrytecké nažehlenosti; nemáme možná ani tušení, s jakou dychtivostí jsou nová díla naší dětské literatury naší mládeží očekávána. Řeknu příklad: Věky se cpaly do našich dětí bůhvíjaké vymyšlené pohádky. A četl jsem nedávno na mnoha školách moderní pohádku Pavla Kohouta o sbě-

ru papíru, — ano, o sběru papíru. A posluchači ji žili s sebou tak, jak jsem děti nikdy pohádky staré žít s sebou neviděl. Naše děti, naše mládež, to vše se mění, to vše je jiné; to vše je překvapivě jiné. A naše literatura, jim určená, by měla zůstat nezměněna?

Přehodnotíme tvorbu dosavadní, co živé zůstane, smetí a zmetky odplavou. Jsem přesvědčen, že se podaří zmobilisovat všechny stávající tvůrčí pracovníky této oblasti, pokud jsou alespoň trochu schopni vytvořit díla, odpovídající této veliké době a jejím požadavkům a potřebám. A jsem přesvědčen, že k těm, kteří zatím dělají literaturu pro mládež, připojí se i největší mistři naší literatury, i ti, kteří se dosud domnívají, že literatura pro mládež, to není nic pro ně. Potřebujeme vás všechny. Potřebujeme ty nejlepší z nejlepších, aby nám pomáhali ve vychovávání naší mládeže.

A tomuto úkolu se zavazují sloužit jak svou prací kritickou a theoretickou v redakci naší jediné odborné revue tvorby pro děti a mládež, Štěpnici, tak prací tvůrčí, kde chci do konce tohoto roku mít hotovu sbírku veršů pro mládež 8—13letou, která nic takového, co by odpovídalo jejímu věku a stupni vývoje, nemá. Vedle této pracovní oblasti chystám knihu ostatních veršů aktuálních, z nichž některé tisknu v novinách. Chtěl bych napsat i knížku z patronátu a při této příležitosti chci také poděkovat za celou akci patronátů, neboť ty nám nesmírně pomohly a otevřely oči.

SERGĚJ MACHONIN

Ze všech silných a velkých knih současné sovětské literatury, z nesčetných literárně vědných a kritických statí sovětské literární teorie, naposled z projevu soudruha Koževnikova na našem sjezdu víme, že jedním z předních úkolů, které si sovětská spisovatelé kladou, je vznešený úkol tvořit takové hrdiny, takové lidské typy, které by vychovávaly a rozvíjely v sovětském člověku nejlepší a nejvyšší lidské vlastnosti, čínorodý humanismus, lásku k vlasti, statečnost, hrdost, pevný, neúplatný charakter, družnost, odolnost a mravní čistotu.

To znamená, že se nový typ kladného hrdiny, vytvořený sovětskou literaturou, stává nositelem a zároveň měřítkem nejvyšších mravních hodnot a je to také důkazem, jak vysoké ethické normy,

jejichž dodržování je jedním z hlavních předpokladů hodnoty a pokrokovosti každého díla, si sovětská literatura ukládá,

Česká a slovenská literatura, která tímto historickým sjezdem vstupuje do radostného a slavného údobí svého vývoje, stojí také před úkolem, vytvořit si svá nejvyšší morální kriteria, své nejvyšší ethické normy. Tyto normy si ovšem nemůže a nesmí sestavovat a vytyčovat mechanickou spekulativní cestou, musí je umět hledat a nalézat, vyzdvihovat z našich nejlepších tradic historických i literárních a doplňovat a znovu a znovu oživovat z živé národní přítomnosti. Že si osvobozená literatura národa Husova, Žižkova, Nerudova, Hviezdoslavova, Němcové, Smetanova, Králova, Jiráskova, Wolkerova dovede své nejlepší historické i literární tradice přehodnotit a z nich, doplněných nejpokrokovějšími ideami současnosti, své vysoké ethické normy vytyčit, je nade vše pochybnost. Tyto vysoké ethické normy se však stávají závaznými nejen pro hrdiny českými a slovenskými spisovateli vytvořené, ale — a tato otázka je předmětem mé krátké poznámky na okraj sjezdu — stávají se především závaznými i pro spisovatele samé.

Podepsáním přihlášky do nově ustaveného Svazu československých spisovatelů jsme se všichni mimo jiné zavázali také k soustavnému studiu a poznávání marx-leninismu. Je třeba, abychom si všichni naléhavě uvědomili, že tento závazek je z nejdůležitějších. Být členem Svazu československých spisovatelů, znamená tedy od tohoto sjezdu nejen velkou čest, ale také a především velkou odpovědnost. Odpovědnost před celým národem, před dělnickou třídou, která dovede své spisovatele nejen vroucně milovat, ale, zpronevěří-li se svým závazkům — také přísně a nemilosrdně kritizovat a soudit.

Na socialistické spisovatele budou právem kladeny požadavky nejvyšší po všech stránkách. Dělník, rolník, každý pracující člověk tohoto státu bude po svém spisovateli požadovat nejen krásnou, ideově vyspělou, vpřed vedoucí literaturu, ale bude také ve svém spisovateli vidět nositele nejlepších lidských vlastností, k nimž ho zavazuje jak jeho dílo, tak jeho marxistický světový názor.

Soudruzi a soudružky, prezident naší republiky, soudruh Klement Gottwald, pokládá ve svém pozdravném projevu tento sjezd za jakýsi velký mezník, za uzavření údobí příprav a nastoupení času činů. Je to správná a výstižná myšlenka. Znamená to pro nás pro všechny, že dnes si každý z nás musí definitivně udělat čistý stůl, aby mohl od zítřka začít velké úkoly, které na sebe vezme.

Rekl jsem, soudruzi a soudružky, že budeme nadále posuzováni všemi českými a slovenskými pracujícími lidmi, nejen jako spiso-

vatelé, ale také jako lidé, jako občané, jako nositelé vysokých morálních vlastností.

Jak je to dávno, co u nás panoval v literatuře a v umění první republiky, až na málo výjimek, všeobecný názor o vylučnosti umělce, spisovatele, o zvláštních morálních zákonech, platících jen pro něho, odlišných od zákonů obyčejných smrtelníků. Širáky, řasnatý plášť a dlouhé vlasy sice vyšly z módy, ale ve své symbolické podobě zůstávaly v umělcích a spisovatelích dál. S oblibou se citovaly a dodnes citují příklady: Vezměte si Goetha! Jak žil Rimbaud, Jesenin! A jací to byli umělci!

My žijeme ve státě, směřujícím k socialismu. A děláme-li dnes čistý stůl, skončujeme v sobě všichni definitivně se širáky a ševlurami. Jak bychom se mohli dívat do očí lidu, který nám dal svou důvěru, kdybychom žili v mravním rozporu s hrdiny svých děl? Jak bychom se mohli dívat do očí těmto hrdinům? A konečně, jak bychom mohli vůbec tyto hrdiny vytvořit? Myslím, že tento apel není tak docela zbytečný. Je třeba se zamyslet nad sebou, nastavit si dnes neúprosné zrcadlo a nebát se do něj podívat. Je tolik věcí ve spisovatelově a kritikově denní praxi, které přímo souvisí s otázkou charakteru a které se dosud — přiznejme si to — rády halily do plášťů hodně řasnatých a ukrývaly pod širákem hodně širokým. Uveďme příklady: v Sovětském svazu, jak víte, probíhala a probíhá ostrá kritika nezdravých zjevů v divadelní kritice. Jako jedna z podstatných chyb je některým lidem vytýkáno příteličkovaní, neobjektivní, přátelské hodnocení děl. Tato výtka platí v plné a vrchovaté míře pro poměry u nás, zejména v kritické praxi divadelní, literární a v praxi filmové. Nestalo se vám ještě nikdy, že jste po premiéře otvírali ty či ony noviny s jistotou, že referát vyzní kladně či záporně bez ohledu nebo jen s nepatrným ohledem na skutečnou hodnotu díla? Nebylo vám nápadné, že při hodnocení toho či onoho scénáře se zpravidla nápadně shodovalo mínění určitých skupin posuzovatelů? Tyto zjevy jsou nezdravé, škodlivé a je třeba s nimi skoncovat. Vyskytují se lidé, kteří tvrdí: „Tak to bylo odjakživa a jakživ se to nezmění, lidi jsou halt lidi.“ Je třeba takovým lidem vyhlásit neúprosný a nesmiřitelný boj. Někomu se líbí v chlěvě, ale nám ne. A chlěvy se musí čistit. To všechno souvisí s problémy morálky, které musíme řešit čestně a charakterně.

Jsou u nás dodnes spisovatelé, kteří pokládají stále ještě za dobrý tón a spisovatelský atribut divokou a nevázanou bohému bez kontroly a odpovědnosti. Jsou spisovatelé, kteří pokládají za dobrý tón zvednout před premiérou, před vyjitím knihy nebo sbírky sluchátko a upozornit kritika na příklad, že v dílku našel zvláštní zalíbení některý vážený a vysoce postavený soudruh. Jsou spiso-

vatelé, kteří se horlivě hlásí k socialismu, ale občas neopomenou prohodit slovíčko třeba „o té dnešní svobodě umění“, ovšem po tichu a pro všechny případy na půl v žertu. Příkladů by se dalo najít víc. Nejde však o ně. Nám dnes na tomto sjezdu jde o něco jiného. Je třeba, abychom si každý sám před sebou a všichni přede všemi slíbili, že zůstal-li snad ještě i v někom z nás, v tomto kádru československých spisovatelů, zbytek nebo zbyteček čehokoli podobného, že jej ze sebe závazně a s plnou odpovědností ke svému úkolu vymýtíme! Nesmíme ani na chvíli zapomenat, že spisovatel, hodný toho jména, žijící a tvořící ve státě, který usilovně spěje k socialismu, není osoba soukromá. Stojí jako na dlani před očima všech, kdo v něm vidí nejlepšího z nejlepších, imženýra lidské duše, bojovníka za pravdu, krásu a štěstí člověka. Být spisovatelem-socialistou znamená tyto požadavky vrchovatě splnit. Pokud jde o můj vlastní pracovní závazek na sjezdu, zavazuji se napsat do konce roku knihu povídek na téma února, přeložit Sofronovovu hru „Moskevský charakter“ a Ažajevův román „Daleko od Moskvy“.

K. J. BENEŠ

Soudruzi a soudružky,

můj příspěvek k diskusi je stručný. Chtěl bych upozornit jen na dvě věci právě ve spojitosti s naší cestou k novému, socialistickému realismu.

Předně bylo by po mém soudu vhodné konstatovat, abychom zabránili nedorozumění, že formalismus není nám totožný s otázkou formy, stavby uměleckého díla, a že tedy náš oprávněný boj proti formalismu nesmí se vykládat tak, že bychom pokládali stavebné problémy v literární tvorbě za vedlejší nebo dokonce za bezvýznamné.

Vzpomínám si, jak mocně a podnětně na mne působil Zdeněk Nejedlý ve svých rozborech Smetanových oper také tím, s jakou pronikavostí dovedl vystopovat a objasnit právě dokonalost jejich formy, geniální důmyslnost jejich stavby. Připomínám to proto, že výsledky Nejedlého smetanovských studií se netýkají jen díla hudebního. Mají, jak se rozumí samo sebou, platnost všeobecnou a tedy také pro dílo literární. Ukázaly nám přesvědčivě, že obsah

a forma tvoří nedělitelný, organický celek, protože jedno vyrůstá z druhého a obě se navzájem zákonitě podmiňují. Nemůže být tedy stavebná ledabylost nebo dokonce beztvářost přívlastkem uměleckého díla. Již proto ne, že beztvářost je nefunkční, kdežto umělecké dílo je celek, jehož všechny složky jsou ve vzájemné rovnováze, ve vzájemné funkční vazebnosti. Jestliže tedy vypoovídáme boj formalismu, jakožto nezdravé, úpadkové hypertrofii formy nad obsahem, činíme tak proto, že formalismus porušuje onu harmonickou rovnováhu, která je hlavním zdrojem čistoty, jasnosti a srozumitelnosti literárního díla.

Za druhé pak soudím, že bychom měli při této tak významné příležitosti zdůraznit, jak velmi nám leží na srdci znalost a ovládnání nejvlastnějšího našeho nástroje — básnického jazyka. Co bychom řekli o dělníkovi nebo řemeslníkovi a o jeho výrobcích, kdyby ani nedovedl zacházet se svými nástroji? Totéž zajisté se vztahuje i na nás. Řekl bych, že každé literární dílo je také novým zápasem autorovým o výraz, o stále výsostnější ovládnání básnické řeči. Neskonale je bohatství jazyka, odkázané nám našimi předchůdci a nikdo z nás nemůže o sobě tvrdit, že je plně zná, naopak, každý z nás objevuje po celý svůj život jeho bohatství a krásy.

Ale nadto je naším úkolem, abychom toto bohatství ještě zmnožovali svým vlastním dílem, abychom svěřený nástroj dále zjemňovali a zdokonalovali. Při tom zajisté neběží jen o tvarovou, vazebnou nebo metaforickou košatost. Také věta prozaikova má své objevy rytmické nebo barevné, své problémy stavebné úměrnosti a jejich vztahů k dramatické či lyrické funkci věty, ale nade vše a hlavně: problém výrazové stručnosti a prostoty, ono velké umění vyjadřovat stále víc a víc stále menším a menším počtem slov. Umění, které právě v realismu nabývá neobyčejné důležitosti.

Zdůrazňuji tuto péči o čistotu a krásu básnického jazyka také proto, že jako v uměleckém díle obsah a forma jsou ve vzájemném vztahu a tvoří nedělitelný celek, tak také národní kultura, duchovní život národa a jeho jazyk jsou ve vzájemném vztahu a tvoří jednotu. Obě vadne nebo rozkvétá současně a právě naše dějiny podávají nám o tom četná svědectví radostná i výstražná. Chceme vytvořit novou, velkou epochu české a slovenské literatury. Vytvořme tedy také novou epochu stále víc a více vzkvétajícího našeho básnického jazyka!

A nejen to. Český a slovenský spisovatel má dnes možnost — a je to také jeho ctizádost — mluvit svým dílem k nejširším kádrům lidového čtenářstva, k dělnické třídě především. Ale právě proto spočívá na něm zvýšená odpovědnost za to, aby po všech stránkách

a tedy i po stránce stavby a jazyka dával lidu díla jasná, čistá a krásná. Pro lid to nejlepší — ryzí kov!

Soudím však, že by nebylo správné, kdybych nezakončil svůj příspěvek k diskusi ve smyslu pracovního rázu našeho sjezdu prohlášením o svých vlastních pracovních závazcích pro tento rok a o svých dalších plánech.

V oboru románové tvorby dokončím letos nový rozsáhlý román sociálně politický, který navazuje na mou poslední knihu Rudá v černé, odehrává se v roce pro naši republiku historickém, totiž v roce 1945, a snaží se i v širším měřítku než místním ukázat, jak jsme tehdy všichni překročili hranici času, hranici nové epochy. Bude to další svazek mého románového cyklu Obrazy z konce tisíciletí.

V oboru filmovém přispívám letos k splnění plánu našeho státního filmu spolu se soudruhy Otakarem Vávrou a Milošem Kratochvílem filmem Revoluční rok 1848, který přináší nový pohled na pražskou revoluci, a to pohled, který jak se letos dodatečně ukazuje, je ve shodě se soudobými výsledky sovětského historického bádání o tomto roce. Kromě toho přispěji k splnění letošního plánu našeho státního filmu novým filmem z našeho podzemního hnutí odporu. Půjde o pohled na kolektivní práci drobných členů hnutí, příslušníků většinou žižkovského proletariátu, o jejich úspěšný boj proti moci a lstivosti uchvatitelů. Jejich víra ve vítězství a jejich úspěch na úseku jejich práce chce být obrazem víry a vítězství národa, bojujícího za nejtěžších podmínek o šťastnou, socialistickou budoucnost své země.

Se soudr. skladatelem Karlem Reinerem pracuji na operě, jež chce být oslavou našeho boje za národní a sociální osvobození, ústícího ve vítězství nového společenského řádu. Hodláme být s touto operou hotovi ještě letos.

Své patronské zkušenosti ztvárním zatím aspoň v novele o nové české vesnici, a to příběhem o stavbě kulturního domu.

A la longue plánuji soudobý román z jednoho specificky našeho výrobního prostředí v pohraničí a román z našeho nového, soudobého prostředí divadelního a konečně v historickém románu chtěl bych zužitkovat svá studia k filmu o roce 1848 a ukázat z nové perspektivy jednu z našich nejzajímavějších revolučních postav 19. století, J. V. Friče, dosud plně nedoceneného, ačkoli je přímo předobrazem oněch tisíců našich revolučních bojovníků z druhé světové války a z květnového pražského povstání.

Súdržky a súdruhovia,

marx-leninizmus je vedecký svetonáhľad. To znamená, že aj pri riešení otázky socialistického realizmu ako literárnej metódy musíme nevyhnutne použiť kritériá literárnej vedy či vedy o literatúre. Je to veda nového dáta, ktorá vznikla v historickej epoche premeny spoločnosti z kapitalistickej na socialistickú.

Nuž, isté je, že pri svojich začiatkoch sa nemohla zbaviť vplyvov buržoáznej triednej kultúry, ktorá sa v jej poslednom vývine stala reakčnou a formalistickou, veď chránila svoje formy, na ktoré narážala revolučná skutočnosť. Skúmala literárne dielo ako také, bez historických a sociálnych súvislostí, hľadala zákony nie vzniku a vývinu literárneho diela, ako sociálneho produktu, ale zaujímala sa iba o vnútorné znaky a zákony, ktoré podmieňovali vznik a vývin jeho formy.

Takto literárna veda zúžila svoju úlohu a i keď ju neskoršie rozšírila na skúmanie štruktúry literárneho diela, aj keď postupne začala chápať, že bez prirátania sociológie na pomoc nebude môcť riešiť svoju úlohu, svojím postojom hlavne k socialistickému realizmu dokázala, že neprestala byť vedou buržoáznej triedy, tzv. formalistickou, ktorá nechápe a pre triedne záujmy nemôže alebo nechce pochopiť, že poslednou známkou literárneho pokroku, predpokladom vzniku novej a veľkej literatúry bude zmena tematiky, teda obsahu literárneho diela, ktorá nevyhnutne prinesie so sebou — i keď nie zmenu — ale jednoducho aplikáciu všetkých a nie iba posledných dekadentných buržoáznych formálnych výdobytkov doterajšieho literárneho vývinu.

Marx-leninizmus nás učí, že revolučný obsah ruší staré formy. Literárna veda vyzdvihovaním formy a kvalít javila sa byť prekážkou literárneho pokroku, ktorý, pravda, mohla na chvíľku zdržať, ale nemohla zahatiť. Toho najlepším dôkazom je vznik nových literárnych diel, diel socialistických, ktoré práve svojou existenciou musely poprehadzovať a často aj rozbiť mnohé laboratórne slúčeniny a formuly literárne-vedeckého výskumu.

Literárna veda zabúdala na to, že marx-leninistický svetonáhľad má svoju noetiku, historickú dialektiku, a že spisovateľ, ktorý chce poznať skutočnosť, nemôže sa bez nej zaobiť, lebo ju bez nej nemôže správne poznať a tak ani správne spracovať. Preto napo-

máhala viac vzniku nadrealizmu vtedy, keď socialistický realizmus objavil alebo objavoval socialistickú skutočnosť, ktorá preformovala ľudské duše a nového spisovateľa postavila pred úlohu tvoríť nové literárne typy. Zaznávala snahy socialistických spisovateľov zobrazovať skutočnosť v jej dynamickej premene z kapitalistickej na socialistickú, čo nevyhnutne vyvolalo potrebu literárne zobrazovať život revolučnej triedy, jej boje a výboje, jej predstaviteľov ako jediných možných hrdinov novej literatúry. Jej laboratórna povaha ju oddialila od života, ale súčasne jej nedovolila chápať literatúru v jej historickom postupe.

Nepochopila a ani nemohla pochopiť, že soc-realistami prizvukovaná požiadavka realizmu nie je nijakou abstraktnou teóriou, ešte menej iba politickou požiadavkou, ale že vyplýva práve z poznatku, že realistická metóda umožnila vždy vznik najlepších diel svetovej literatúry po celý čas literárneho vývinu. Že romantika v literatúre ako dialektický protiklad realizmu vo všetkých jej formách vznikala vždy na prechode čias, jednak ako pokrokový prejav nástupu revolučnej triedy, ktorá si ešte nevytvorila svoju skutočnosť a neuviedla jasne svoju historickú úlohu a preto rojčila a snila, — jednak ako reakčný protipokrokový prejav zapadajúcej triedy, ktorá už nemala budúcnosť a preto zpätným pohľadom na svoj rozkvet evokovala romantické obrazy svojej veľkej minulosti.

Preto sa socialistický realizmus nikdy nebránil proti pokrokovej revolučnej romantike, fantazirujúcej o hmlistých obrysoch lepšej budúcnosti, hoci zasa nemohol pripustiť, aby bola považovaná za vrcholný cieľ literárnych snažení.

Podobne sa javí aj úloha iných nerealistických metód, ako naturalizmu, psychologizmu, nadrealizmu atď. Sú do istej miery tiež romantické preto, lebo človeka líčia neúplne a jednostranne, hoci už realistickejšie ako tvora, už či iba biologického alebo psychologického, len „s novú realitu“ ľudského podvedomia, — bez poznania a zobrazovania človeka ako produktu sociálny, veď koncept soc-realistickej metódy zahrňuje aj tieto skutočnosti, keď požaduje zobrazovanie skutočnosti a hlavne človeka, jeho život vo všetkých jeho šírkach a hĺbkach, objavených pod ďalekohľadom alebo drobnohľadom správnej poznávacej metódy.

A zasa historickosť marx-leninistického svetonáhľadu nás upozorňuje na to, že metóda socialistického realizmu má svoje vývinové stupne práve tak ako sa vyvíja a mení aj jej zobrazovací materiál, sociálna skutočnosť a ľudský život spolu s človekom samým. Isteže musel byť iný socialistický realizmus Maxima Gorkého v jeho „Matke“, vieme aj o jeho naturalizme a romantizme, aj naša soc-

realistická poézia a próza z čias hospodárskeho a politického útlaku a boja proletariátu za starej Československej republiky, a iný je socialistický realizmus Šolochova z čias socialistickej výstavby, sovietskych spisovateľov z čias vlasteneckej vojny, a Gorbatova, Polevoja, Leonova a iných z čias víťazného socializmu. A isteže iný bude aj socialistický realizmus budúcnosti.

A zasa dialektickosť marxistickej noetiky nám soc-realistom umožní úplne vedecky riešiť vzťah obsahu a formy literárneho diela. Vieme, že tento vzťah charakterizuje dialektická jednota obsahu a formy. Že niet obsahu bez formy a naopak. Že forma má byť adekvátnym odrazom obsahu, že obsah určuje formu, že vznik dobrého literárneho diela vyžaduje od spisovateľa správne poznanie, ale aj správne formálne spracovanie poznaného. Že teda autor musí poznať skutočnosť, ale aj všetky výdobytky spisovateľského remesla. Že iba z dialektického stretnutia sa dvoch týchto protipoložeností môže vzniknúť dobré literárne dielo. Ale práve preto, že sme súčasne aj materialisti, vieme — čo už opakujem, lebo považujem za najdôležitejšie — že hlavným problémom dnešného nášho soc-realizmu je predovšetkým otázka novej tematiky.

A preto aj náš boj proti tým, ktorí nadhadzovaním a prizvukovaním otázky formy a kvality by chceli — už či vedome a či nevedome — hatiť nás pri zvládnutí novej skutočnosti. Preto náš aktuálny a neúprosný boj proti akémukoľvek prejavu statického a odbornického formalizmu.

Lebo toto je už najvlastnejším problémom tvorivých osobností. Predpokladá osobnú prácu a boj. Často aj vnútorný socialistický autor musí predovšetkým vychovať a pretvoriť seba, aby postrehol skutočnú tvár života v jeho dynamickej premene a našiel vhodné prostriedky na premietnutie jeho obrazu do zákonitého tvaru umeleckého diela, pri čom mu treba skôr pomáhať a nie ho znechucovať. Po prekonaní tohto boja spisovateľom otvára sa široké a jasné pole socialistickej súťaživosti medzi nami tu u nás, ale aj so spisovateľmi ostatného priateľského sveta, so šľachetným cieľom: vychovávať človeka na spolubojovníka a spolubudovateľa socializmu.

A napokon niekoľko slov na adresu literárnych kritikov a historikov. Sme asi všetci zajedno v tom, že títo naši literárni spolupracovníci zlyhali. Pozitivistická metóda našich literárnych historikov je nielen prekonaná, ale zatemňuje obzory. Čaká na nich veľká úloha marxisticky zhodnotiť doterajšiu našu literárnu tvorbu. A literárni kritici? Máme ich vôbec? Doterajší nijakým spôsobom nenapomáhali náš literárny vývin k socialistickému realizmu (až, pravda, na Bedřicha Václavka a Julia Fučíka z českých autorov,

z davistov Edo Urx a tak trošku Daňo Okáli). Vieme, prečo boli v nepriateľskom tábore, jedno, či vedome a či iba z nevedomosti. Boli a sú v zajatí formalizmu a iných buržoázných takzvaných objektívnych kritických metód. V posledných časoch ich môžeme obviniť aj z nedostatku úprimnej snahy a osobnej odvahy.

A to je veľmi nebezpečné, hlavne pre nich. Život ide svojou cestou, mlčanie a taktizovanie nepomôže, vnútorné výhrady, ktoré sa často zakrývajú aj ľavičiarskymi frázami, sa časom prezradia. Jediná pomoc: neúprosná bolševická sebakritika a potom spokojná a systematická práca. To je zasa často iba osobný problém jednotlivcov. Lebo život nestrpí vzduchoprázdno a na miesto tých, ktorí sa nechcú prispôbiť a sžiť, nájde si nových a starých odhodí na smetisko.

Nie je to hrozba, nie, iba konštatovanie so smutným pocitom nad možnosťou prípadnej straty aj ľudí schopných a povolaných, ktorých je tak málo a akých bude treba vždy viac a viac.

KAREL NOVÝ

Soudružky a soudruzí!

Převratná doba, již všichni prožíváme, a zvláště intenzivně od únorových dní roku 1948, boří, kácí a pozměňuje staré, dožívající a vyznělé útvary života. Člověk se přeměňuje, celá naše národní společnost hledá a nalézá nový, spravedlivější, ryzejší smysl svého poslání. A je to především dělník, pracující lid československý, který za vedení mohutné a ideově jasné strany komunistické přeměňuje naši tvář i nitro. S obtížemi, s porodními bolestmi se rodí nové jaro života, zpod ker a sněhu se dere ven k světlu — roste a sílí, rodí se nový člověk.

Prožíváme dějinné chvíle nesmírného dosahu a je to lidská práce nového, pospolitého smyslu, osvobozená práce, která tvoří přerod, tento dnešek, novou skutečnost a šťastnější zítřek. Neboť kořeny budoucnosti jsou v dnešku; jaký si ukujeme dnešek, taková budou i naše jitra, příští této země, našeho domova, této republiky, spojené krvnými pouty se Sovětským svazem a zeměmi lidové demokracie.

Proces proměny naší společnosti pokračuje rychle na všech stranách.

Jak se zařadil český a slovenský spisovatel do tohoto obrodného procesu, do této kyklopské i mravenčí práce, do této nesmírné přestavby života svých národů a svého státu? Stojí věrně po boku uvědomělému dělníkovi a pomáhá s ním vytvářet nové ovzduší staré své vlasti, je nápomocen při zrodu nového jara? Pomáhá zároveň s ním vytvářet nové hodnoty, bojuje zároveň s ním proti duchu starých forem a pověr, ať kapitalistických, ať maloburžoasních? A vůbec, kde stojí ve své většině? Tyto dvě otázky jsou jednoduché, avšak odpovědi na ně nemohou být tak jednoznačné.

Tak bylo před sjezdem.

Dnes, kdy končíme svůj sjezd, odpovědi, mohu říci, jsou už vlastně skoro jednoznačné. Ano, mnoho se vyjasnilo po řečech Drdově, min. Nejedlého, Kopeckého a Novomeského. Svazu nyní jde o to zaktivisovat práci svých členů a plně zapojit do budovatelského díla všech pracujících pod vedením presidenta s. Klementa Gottwalda, býti živným článkem, vytvářet díla vysokých uměleckých a mravních kvalit, naplněných jasnozřením velkého lidského zítřka.

Jsou k tomu všechny předpoklady ideové i hmotné. Nikdy věru nemohlo býti tolik možností pro básnickou, spisovatelskou a tvůrčí práci, jako je tomu dnes. Pracovat methodou socialistického realismu, pravdivě obrazit život v uměleckých dílech, obrazit tento život nikoliv schoľasticky mrtvě, jak říká Ždanov, jako nějakou objektivní realitu, ale tak, abychom dovedli skutečnost zobrazit v jejím revolučním vývoji. Přitom pravdivost a historická konkrétnost uměleckého zobrazení musí být spojena s úkolem ideové proměny a výchovy pracujících v duchu socialismu.

Ať tedy ke konci našeho sjezdu slyší všichni malověrní, nedověřilí, zbabělé vyčkávající nebo zrádnlí:

Českoslovenští spisovatelé a československý pracující lid, spojený úzce s lidem Sovětského svazu a lidově demokratických států, jedno jsou. Jsme všichni bez rozdílu dělníci a není mezi námi žádné překážky a rozdílu. Jsme stejně myslí, máme stejný cíl: kupředu, kupředu za novým člověkem, za novým, úrodnějším, světlejším a radostnějším světem, kde není vykořisťujících a vykořisťovaných a nikdy již nebude.

MARIE PUJMANOVÁ

Přátelé,

nepočítala jsem s tím, že budu mluvit, ale chtěla jsem vám říci jenom tolik, že jsme zde slyšeli plány a theorie a že musíme být jistě nejdříve kovani, kovani v marx-leninismu, znali prostředí, o kterém píšeme, ale to nám nesmí stačit. My musíme psát lidem radost, krásu, lásku, chuť ze života jasným uměním, aby se tím potěšili, aby tím rozkvétali, aby se tím vzpružili. To myslím že je všechno, co bych vám chtěla říci na konec sjezdu. Že si slibujeme přísnost k nepřátelům a lásku ke všem, kteří jsou s námi a že si budeme navzájem pomáhat a že budeme konkrétní, že budeme jasní a že budeme milující. Čest práci!

VLASTIMIL ŠKOLAUDY

Vážení soudruzi,

každý, kdo si chce s čistým svědomím, s pocitem hrdosti a odpovědnosti říkat básník, musí palčivěji než kdokoli jiný cítit, že stojí na prahu nové dějinné epochy svého domova a tím tedy i na prahu nové epochy jeho poesie, protože duchovní oblast vyrůstá zákonně z oblasti materialistické, výrobní.

Jestliže hlas umělců byl vždy svědomím doby, je tedy dnes, v době revolučního přerodu, jejich dvojnásobnou povinností stát v první linii těch, kdo svou prací přetvářejí zemi, činíce ji krásnější.

Jsme však svědky toho, že na této tvořitelské práci, která je záležitostí všech, mají doposud pramalou účast právě ti, jejichž jména byla vždy vyslovována s respektem a kteří platí za nejvýznamnější žijící básníky. Od historických únorových dnů, které od základu proměňují život naší otčiny, uplynula doba již natolik dlouhá, že se mohl každý uvědomělý autor projevit alespoň jednotlivými básněmi, když už ne celou sbírkou. Naši přední lyrikové neprojevili se však ani kvintlíčkem. Naopak byli to příslušníci mladé generace, kteří první sáhli do horkého a počali značkovat cesty těm dozrálým. Do dnešního dne pak někteří z mladých básníků nesou sami

břemeno zápasu o nový obsah a novou formu poesie, protože staré **básnické kánony** jsou nezpůsobitelné k postižení nové, syrové skutečnosti v její dynamice.

Stejně tak jako tvárné prostředky, budou nezpůsobit stačit novému přívalu života i ti z autorů, kteří stojí v močále svých soukromých pocitů a pověr. Dělnická třída, která jako vedoucí síla národa se stává novým konsumentem kultury, nestráví na př. verše básníka, jejichž tématem je rozhovor dvou bláznů. Bude si naopak plným právem žádat o objektivně pravdivé a věrné postižení skutečnosti, kterou žijí tisíce z nás.

Jsem přesvědčen, že stagnace našich významných lyriků tkví v tom, že nemají vyhraněný třídní pohled na svět, že nemají jasný ideový názor. Poesie v socialismu je účinným nástrojem společenské stavby a má významnou funkci sociální, která přerůstá privátní nároky autorovy.

Toto hlubší společenské vědomí musí mít každý básník, který „chce být i kýmisi čten“, jak říká František Halas, a který chce, aby jeho poesie měla širokou resonanci a aktivní účín.

Rozlehlou realitu našeho budování nepostihne nikdo tím, že báseň napěchuje soustruhem, ingotem a jinými odborně technickými výrazy. Řada lidí si to však myslí a tak se fréza a transmise stávají nezbytnou součástí dnešní poesie, tak jako nevěstka byla nezbytnou rekvizitou poesie v období poetismu a surrealismu.

Realita našeho budování, to nejsou jen stroje a jeřáby, ale člověk ve vztazích k nim a ke svým druhům, člověk se svou láskou, důvěrou a nenávisť, se svými subjektivními snahami, které právě u těch, kdo chtějí být mluvčími svého času, mají co nejvíce harmonovat se snahami společnosti.

Básník se sebevětším darem ingenia, ale bez pevného třídního nazírání nevytvoří dílo, které by mělo širší objektivní platnost a které by přesvědčivě strhlo tisíce pracujících.

A toho si musí být básníci vědomi, jinak se stanou brzy nepotřebnými jako stará krinolína.

J I Ř Í M A R E K

Soudruzi a soudružky,

chci říci jen několik málo poznámek ke své vlastní tvorbě. Mám trochu špatné svědomí, protože je to už druhý sjezd, na kterém ohlašuji plán svého románu. Zavazuji se tedy na tomto druhém sjezdu, že román, jehož začátek jsem ohlásil na sjezdu spisovatelů-komunistů, zakončím do třetího velkého sjezdu, do sjezdu komunistické strany, jako dar straně. Velmi se těším, že Svaz československých spisovatelů umožní spisovatelům, aby se mohli mnohem více než dosud věnovat své tvorbě. Chtěl bych dále shrnout své povídky, které vědomě píši nikoli na okraj své tvorby, nýbrž jako cílevědomou práci. Chtěl bych je shrnout ve sbírce. Sběrka povídek byla u nás něčím, co nakladatelé neradi vydávali a co bylo odsouzeno k takovému křivému pohledu. Víím, že při mé první sbírce kritika psala, že je pěkná, ale že se těší na román. Čili kdysi u nás platilo, že střední nebo špatný román je výhodnější než sbírka povídek. Jsem přesvědčen, že Svaz i zde bude mít moc a sílu, aby tuto pověru ukončil. Za třetí chci dále pracovat v oboru, o kterém zde dosud nebylo řeči, třebaže je to obor nejmasovější. Myslím tím obor rozhlasové hry. Rozhlas je věc, které naši spisovatelé nevěnují vždycky dost pozornosti. Jak víte, dnes je rozhlas poslouchán miliony lidí a rozhlasová hra může mít a má hluboký, výchovný význam. Chtěl bych tedy i na tomto poli pracovat dál. Může se vám zdát, že mám příliš mnoho plánů a příliš mnoho úkolů. Dává mně však sílu, tak jako jistě vám všem, příklad našeho pracujícího lidu, který ve svém heroismu práce se musíme snažit napodobovat.

A. M. B R O U S I L

Soudruzi a soudružky,

vybídnut před několika hodinami k tomu, abych řekl několik slov o vzájemném dosavadním i nadcházejícím vztahu literatury a filmu, chci zde skromně připomenout ono „nejdůležitější umění“, za které film prohlásil Lenin hned na začátku cesty prvního socialistického

státu světa. Nemohu se ovšem dlouho omlouvat, že v několika větách lze o tak složitém poměru říci málo, protože už tím bych řekl ještě míň, aniž se mohu šířit o potřebě ideovosti filmu, která je společná filmu i literatuře. A ta zde byla už důkladně vyložena.

V období mezi dvěma světovými válkami bylo hlášáno, že se má film literatury stranit. Původní filmová látka byla považována za samospasitelnou. Kdo neuznával její všemocnost, byl filmaři i kritikou pronásledován. Sám nejdříve sdíleje cíle tohoto tažení, shleďdával jsem brzy jeho ošidnost a poznal pak na vlastní kůži úděl obránce práva literatury na film a filmu na literaturu. Jedinou vážnou omluvou těchto ustavičných výprav proti přepjaté literární látce mohla a může být naprostá nefilmovost bezpředmětné a přelyrisované nebo přepsychologisované a samoučelné, zkrátka většiny odtaziťte literatury, které se filmaři v tehdejší období oprávněně stranili a hrozili. Nečinili tak ovšem proto, že by byli duševně nad ní, majíce nějaké vyšší ponětí o lepším smyslu umění, nýbrž proto, že jim nebyla schopna sloužit, lépe však řečeno: tato literatura, unikající na štěstí většině filmařů té doby, mījela na neštěstí život, jehož míry v literárním díle je film vždycky spravedlivým soudcem.

Nejlidovější umění, jímž film beze sporu je svou podstatou, soudí neúprosně stupeň lidovosti filmového díla. Filmovost a lidovost jsou mně synonyma. Pro tuto chvíli s hlediska dnešního stavu a dnešního poslání filmu můžeme klidně prohlásit každý lidový román, který nelze zfilmovat, za podezřelý. Vždyť žádný film, který nepřináší kus kladného života, neukazuje zápas o nového člověka, nemá práva na plátno. Žádný film, který nemá pořádný děj, si nikdo nezapamatuje. Žádný film, ve kterém typičtí lidé, určení svým postavením v životě a svým vlastním charakterem, zároveň náležitě nejednají hluboce, nezaujme. Žádný film, kde v pravé chvíli neumějí postavy přirozeně promlouvat, nepůsobí pravou živostí. Žádný film, v němž se nestřídá napětí s úlevou, nebo vážnost ducha s veselostí, anebo aspoň s jarostí myslí, se nestane lidovým. A povídka, nebo román? Ať spisovatel slyne jakýmkoli mistrovským líčením, když se v jeho literárním díle nic neděje a nic nestane, mine se cíle. Lidé, jejichž poznání a charakteristika náleží k přirozeným vlastnostem prosaika, musí být v pohybu. Žádný popis se nevyrovná umění líčit dějem. Žádná úvaha nemůže nahradit událost. Žádná lidová próza se neobejde bez živých promluv jejích lidí. A konečně: žádná povídka a žádný román, ať vážné nebo veselé, v nichž nezvítězí klad života, se také ještě nestaly a nikdy nestanou lidovými. V tom není prázdného rozdílu mezi literaturou a filmem. Na závěr tohoto zkratkovitého srovnání prózy a filmu nutno

pak dodat: tak jako se žádný film nestává lidovým pro hezké obrázky, tak se také žádný román ani povídka nestává lidovým pro krásná slova. Kde není myšlenková, lidská náplň obsažena v poutavém jednání, nevznikne ani dobrý román, ani dobrý film. V obou rozhoduje o jejich hodnotě ideovost a obsažnost, sdělnost, srozumitelnost a přesvědčivost. Hledání čisté literárnosti a čisté filmovosti vždycky čpěla a čpí estetickým rasismem. Proto se s ním celkem nesetkáváme v historii sovětské kinematografie. Kolikrát tam se udál pokrok ve vývoji přeжатou literární látkou! Aspoň Gorkého, Katajeva, Furmanova, Fadějeva, Polevého připomenou. Matka, Gorkijovská životopisná trilogie, Na obzoru plachta bílá, Čapajev, Mladá garda, Příběh opravdového člověka — to jsou stupně nebo mezníky vývoje sovětského filmu. A všechna tato velika, namnoze epochální filmová díla nejsou naprosto méně filmy proto, že jim byly předlohou romány. V obou podobách, v literárních i kinematografických, ožívají před námi stejně mohutné myšlenky, stejně velcí lidé, ve stejně vzrušujících příbězích, stejně užitečného a stejně uměleckého vyjádření. Podmínkou přetváření z literatury do filmu je nové prožívání a nové hodnocení spisovatelova díla filmařem. Volba literárního díla nesmí být v žádném případě ani pohodlím ve filmovém myšlení filmaře, ani útěkem před vlastní filmařovou neznalostí života. Ale jinak mají literatura a film na sebe plné právo. Všechny ostatní přehradu jsou umělé. Páchnou na hony formalismem. Sovětská kinematografie může být příkladem našim spisovatelům i našim filmařům právě v tom, že naprosto netrpí nějakými předsudky proti přeжатé literární látce. A ani sovětská literatura, ani sovětský film tím nejsou méně mocným a méně svébytným uměním.

A náš film?

Kdykoli se mezi oběma světovými válkami obrátil k hodnotné domácí literatuře, prospíval sobě i jí. Kdyby měl více osvěcenějších filmařů, přihlíželi by k ní častěji. Kdyby byla bývala životnější, byl by se k ní obracel a byla by si vynutila jeho pozornost vícekrát sama. Nicméně většina výbojů našeho filmu je spojena s naší literaturou.

V době němého filmu světový úspěch Machatého s Nezvaalem, v době počátků zvukového filmu s Vančurou, Olbrachtem a Novým. A pro námět svého stručného příspěvku do dnešní rozpravy chci zdůraznit, že pokrok se u nás děl převážnou většinou prostřednictvím románových, povídkových, tedy literárních předloh. Jako doklad uvádím jména: Majerová, Pujmanová i Čapek a Čapek-Chod, Poláček, Stroupežnický a Winter. A jestliže jsme nedovedli pro film vytěžit více a lépe třeba z Jirásky, Nerudy nebo Němcové, není to

žádná přednost, nýbrž jsou to omyly vývoje našeho filmu. Náš film se určitým vzdalováním literatury nestal nikterak filmovějším. A nestane se jím.

Ostatně zbývá podotknout, že tímto zbořením přehrad mezi našimi filmáři a literáty není naprosto popřena žádoucnost a blahodárnost původní filmové látky.

Dovolte mi nakonec vyhlásit zásadu, že čím budou naše české i slovenské povídky a romány filmovatelnější, tím budou lepší, protože to nejfilmovější jest, bylo a bude vždycky to nejprádnější. Naši slovesní umělci stále ještě myslí trochu na věčnost. Až budou myslet na časnost, budou určitě více psát pro film.

Vy všichni dobře víte, že v našem filmu samovládne převládá režisér. Tu bych chtěl dále vyhlásit: oč více se náš režisérský film stane filmem autorským, o to bude náš film v budoucnosti zdravější.

Proto lepší budoucnost našeho filmu záleží především na vás — spisovatelích z povolání i spisovatelích z libosti. Musíte se stát nositeli jeho dramaturgie, protože na ní vždycky spočívá každá pokroková kinematografie. Záleží na tom, aby naši slovesní umělci viděli filmově, nikoliv na tom, aby naši filmoví umělci neviděli literaturu. O vhodnosti filmové látky nerozhodne její původ, ale její náplň a její účín.

Nevěděl jsem, že zde budou vyhlašovány osobní plány. Nicméně mám také něco.

Chtl bych vyhlásit svůj skromný osobní plán, který bych vyjádřil asi těmito slovy: Postarat se ještě lépe o to, aby představitelé našeho veřejného i odborného života si všimli, že existuje u nás již třetí rok vysoká filmová škola, která těžce zápasí o svou existenci, ačkoli s minimálními prostředky, a skoro úplně zadarmo, připravuje mladou generaci pro úkoly státního filmu.

MILOSLAV FÁBERA

Soudružky a soudruzi,

mluvil jsem naposled o svých osobních pracovních plánech 21. listopadu minulého roku na aktivu spisovatelů-komunistů. Tam jsem tehdy přislíbil, že se pokusím napsat literární scénář pro film

„Sokolovo“ do konce roku 1949. Avšak prověrka, kterou jsem zhlédl v místní a závodní organizaci a v organizacích četných průmyslových závodů, probudila ve mně — a já to neváhám říci — tak velké pracovní nadšení, takže jsem se rozhodl, že tento scénář s vypětím sil udělám co nejdříve. Dokončil jsem jej zcela právě před dvěma hodinami.

Problémy filmu „Sokolovo“ jsem se zaměstnával posledních 17 měsíců. Byla to velká otázka, jak vyřešit toto naše první bojové vystoupení od katastrofy a ponížení mnichovského. Podařilo se teprve v rámci velkofilmu, v němž je na jedné straně ukázáno celé ponížení Mnichova a na druhé straně Sokolovo jako přímá odpověď našich nejlepších lidí na Mnichov a jeho potupu.

Kromě toho jsem se na konci ledna t. r. zavázal své závodní organizaci, že do IX. sjezdu komunistické strany Československa odevdám ještě jeden literární scénář pro významný vojenský film.

Chci se dále, soudružky a soudruzi, věnovat výlučně našim armádním problémům, problémům našeho vojáka a důstojnického sboru. Chci se tím zabývat po dvou liniích: za prvé otázkami našeho druhého odboje a za druhé otázkami naší armády současné.

Dr LUDVÍK SVOBODA

Soudružky a soudruzi,

dovolte mně, abych zde učinil také několik připomínek, třeba že nejsem přímo literát, nýbrž člověk, který se zabývá marxistickou teorií a filosofií:

Soudruh Drda ve svém referátu řekl, že učení socialismu je některým spisovatelům ještě věc neznámá. A právě k tomuto námětu bych chtěl přičinít několik slov. Jsme sice už dále než jsme byli za první republiky, kdy mnozí spisovatelé otevřeně a často výsměšně prohlašovali, že jim do theorie socialismu a zvláště do politicko-ekonomických problémů nic není. Možná, že někteří z nich se báli, aby teorií socialismu a pod. nebyli ovlivněni, aby neztratili svou tvůrčí „svobodu“ a aby nepřišli o originalitu. Tento názor je — doufejme — již mezi námi úplně překonán. Dnes přece už musí každý vědět, že u spisovatele nejde v první řadě o původnost, originalitu,

nýbrž že spisovateli jako každému tvůrčímu pracovníku musí jít především o pravdu.

A pravda je jenom jedna a poznávat tuto pravdu je také úkolem spisovatelů. My víme, že poznat pravdu není věc snadná; že je to věc velmi obtížná právě proto, že skutečnost sama, kterou poznáváme, je tak mnohotvárná, bohatá a složitá, že při poznávání jakékoliv skutečnosti stojíme před četnými potížemi. Ale my nesmíme před těmito potížemi uhýbat. Právě uhýbání před potížemi při poznávání vedlo k idealistickým názorům filosofickým. Nejprve k mírné skepsi a nakonec někdy až k úplnému noetickému nihilismu, který se obrazil také v literárních dílech, jak to v poslední době známe zvláště z existencialismu.

Nám však musí jít o to, abychom poznávali plnou pravdu. A poznat dnes pravou skutečnost, najít skutečnou pravdu, je možné jenom na základě vědeckém. Musíme si však uvědomit, že jediným vědeckým učením je teorie marx-leninismu.

V marx-leninismu se zdůrazňuje těsné sepětí teorie a praxe. Mnozí tomu dnes rozumějí tak, že zdůrazňují především praxi. To je správné, uvědomíme-li si, jak papírová bývala často literatura. Ale zdůrazňovat praxi, to je jenom jedna stránka, to je správné, jak už jsem řekl, vzhledem k bývalé literatuře. These o těsném sepětí teorie s praxí má však také druhou stránku. Tu totiž, že si musíme uvědomit, že sama životní praxe nemůže stačit. Nám totiž nemůže jít jenom o poznávání, jak se někdy říká, „živelně“; to je to, co s. min. Nejedlý zde uvedl oním ruským termínem „stichijnost“ a co právě Lenin vždy stíhal. Nám musí jít o to, aby naše poznávání nebylo náhodné, nýbrž aby bylo vědomým poznáváním skutečnosti; neboť jenom ten, kdo skutečně poznává skutečnost vědomě, může potom na ni působit a může ji přetvářet a měnit, jak právě zdůrazňoval Karel Marx.

Není tedy sice možná teorie bez praxe, ale není možná ani praxe bez řádné teorie. A to jsem chtěl právě zdůraznit a položit na srdce všem soudruhům spisovatelům, totiž chtěl jsem jim říci, aby se nebáli také theoretického studia. V umění běží o poznání jako ve vědě a jako ve filosofii. Je tu sice rozdíl, který obyčejně bývá formulován tak, že v umění běží o poznávání a potom vyjadřování tohoto poznání v obrazech, kdežto poznání ve vědě a filosofii bývá pak formulováno abstraktně, v pojmech.

My si však musíme být vědomi toho, že mezi obrazným a pojmovým vyjadřováním a poznáváním není nějaká přehrada. Poznání je přece jenom jedno a právě v tom je jeden podstatný rys dialektiky.

Lenin zdůrazňoval a vypracoval zvláštní teorii poznání, a to

teorii odrazů. Je pravda, že tuto teorii odrazů rozpracoval především pro vědu a filosofii ve svém známém veledíle Materialismus a empiriokriticismus; ale to neznamena, že by tato teorie odrazů neplatila také pro umění. My právě víme, že pro umění rovněž platí, protože zde ta zmíněná přehrada není a že je nutno s touto teorií se seznamovat a ji vypracovávat. O ni se dnes musí zajímat každý.

Při teorii odrazů běží hlavně o zdůraznění těsné souvislosti mezi poznávajícím subjektem, v našem případě umělcem, a mezi poznávanou skutečností čili poznávaným objektem. Ten vztah je těsný, ten vztah je dialektický.

Dlouhou dobu se mělo za to, jako by odraz skutečnosti byl jenom něco pasivního. Nevidělo se, že poznávající subjekt je něco aktivního, něco, co do té skutečnosti také plně zasahuje. Ale při této aktivitě subjektu si musíme uvědomit, že při každém poznávání vždycky zůstává něco subjektivního, i když nám běží přece především o poznání objektivní, čímž rozumíme poznání objektivní skutečnosti tak, jak skutečně je. Ta subjektivita se ovšem může projevat různým způsobem. Nám musí jít o to, aby subjektivita byla v tom aktu poznání co možná nejmenší, ale zároveň nejzaměřenější ke skutečnosti.

Když se mluvilo o subjektivismu, rozuměly se tu všechny vlivy, které ten objekt do sebe vssál průběhem doby. Bude-li tento subjekt ovlivněn správným poznáním, může tím větší silou získat skutečnou znalostí věci a může potom být skutečným zrcadlem všech těch velkých dějů, které se před ním odehrávají.

Jestliže mluvíme o zrcadle, pak si musíme uvědomit, že slovem „zrcadlo“ se požadovalo co možná věrné zobrazení skutečnosti. Je to pouhé přirovnání a jako každé přirovnání i toto přirovnání se zrcadlem pokulhává. Zde jde o to, aby každý tvůrce si ze své mysli udělal takové zrcadlo, které by bylo s to zobrazit nejenom povrchovou, jevovou skutečnost, nýbrž samotnou podstatu skutečnosti.

My víme, že ne každé zrcadlo obráží stejně. Nám musí jít o adekvátní zobrazení skutečnosti. Jsou zrcadla, která obrážejí křivě, jsou zrcadla, která mají vadné plochy a zrcadla se slepými místy. Musíme se snažit, abychom ze svého subjektu udělali zrcadlo, které obráží naprosto věrně, v němž není pokrivenin, v němž není slepých míst.

Možná, že mnozí, když jsou vyzýváni ke studiu theoretické literatury marx-leninské, obávají se určité abstraktnosti. K tomu bych chtěl říci, že marxistická teorie, zvláště historický materialismus, není onou starou, obecnou, abstraktně všeobecnou sociologií buržoasní, nýbrž že je to učení, které je velmi konkrétní a vede přímo při každé aplikaci ke konkretisaci. Vezměte si jenom tako-

vého Lenina s jeho teorií imperialismu. To není nějaká obecná teorie, nýbrž teorie marx-leninismu, aplikovaná přímo na určité období; a když si vezmete Leninovy spisy, vidíte, jak konkrétně vidí a jak dovede to učené přesně aplikovat.

Myslím, že každý z vás, kdo četl Selskou válku v Německu od Engelse, 18. brumaire Ludvíka Bonaparte od Marxe — nehledě k tomu, jak Lenin se vůbec často obracel k historickým jevům — nebo vezmete-li si Stalinovy analýsy různých událostí, vidíte, že se zde všude projevuje velký smysl pro konkrétnost a že to není podoba jenom abstraktní.

To, co jsem připomněl o teorii odrazů a o poznávání, se netýká jenom autorů, nýbrž musí se týkat také kritiků.

Také *kritika* musí být především theoreticky *poučena*.

Jestliže jsme řekli, že při každém poznání, a tedy i tvoreni, stojí poznávající subjekt proti objektivní skutečnosti, pak kritika musí být schopna provést konfrontaci tohoto vztahu a ukázat, že se dovede na vytvořené dílo podívat zrovna tak, jak se poznávající umělec díval na objektivní realitu. Bude-li kritik postupovat takto, pak tu bude vždy konkrétní rozbor, podávající negativní i kladné stránky díla, a ne pouhé povšechné kritické deklarace, jak se často děje. Nám chybí především vážná kritika, především kritické rozbor, jak jsme na ně byli zvyklí u našich velkých kritiků v dřívějších dobách.

Kritik se musí držet hesla: „fortiter in re, suaviter in modo“, to znamená, musí být pevný ve věci, ale musí své poznání umět říci také slušnou formou. Bylo zde již vícekrát řečeno, že kritik má autorovi *pomáhat*. Pomáhat mu však může jenom tenkrát, když sám s věcmi a událostmi celým svým srdcem cítí. Kritisovaný musí mít zkrátka jistotu, že kritik s ním myslí a cítí; kritisovaný musí vidět, že kritik má dobrou vůli, že má opravdovou účast také na jeho díle. Nezapomeňme, že právě dnes přece autorům i kritikům běží o jedno a totéž.

Nakonec bych chtěl ještě upozornit na jednu věc. Mluvívá se v poslední době hodně o *třídnosti*, *stranickosti*, *partijnosti*. Co to znamená? Mnozí se obávají právě té stranickosti. Jenže ta stranickost je — řekl bych paradoxně — stranickou jenom vůči staré buržoasní literatuře. Jinak je právě proletářská stranickost a třídnost maximální možná objektivita ve smyslu plného uchvácení objektivní skutečnosti. Je tomu tak proto, protože proletariát je už poslední třída, která už nemá za sebou nikoho a nikoho nemůže vykořisťovat a utlačovat. Proletariát si prostě může dovolit ten přepych, který si nemohla dovolit žádná jiná třída dříve, totiž může si dovolit přepych *poznávat věci tak jak jsou*. Proletariát

už nemusí vůbec nic zastírat, může se dívat pravdě čistě v tvář, neboť pracuje pro všechny, pro celé lidstvo. Odtud pramení opravdový zdravý pathos socialistické literatury a proto může tato literatura plnit ten nejdůležitější úkol, který před námi stojí, totiž uskutečňování *socialistického humanismu*.

J. V. PLEVA

Souhlasím, vážení soudruzi, se vším, co zde přede mnou tak věcně a konkrétně řekl soudruh Kryštofek. Kdybych byl mluvil před ním, jistě bych byl vyslovil shodné názory na situaci v naší literatuře pro mládež, proto se zmíním jen o tom, co bych chtěl jako první úkol navrhnout a na uskutečnění tohoto úkolu spolupracovat. Zamyslel jsem se totiž nad tím, jak veliká a jak aktuální je potřeba beletristické ideologické nauky pro mládež. Mám na mysli spisy sovětského autora Iljina, který nám svými knihami ukazuje cestu, jak na to. Přečtěte si třeba jeho knihu *Hory a lidé*. Jak geniálně je tu vyslovena nauka přírodovědného a vůbec reálného poznání v duchu dialektického materialismu. Dítě se tu seznamuje na konkrétních příkladech ze života lidí, zvířat a vůbec z geologie, historie atp. s novým světovým názorem, který je tu vyjádřen tak prostě a pochopitelně. Kniha nejen poučuje, ale učí i přemýšlet, srovnávat a tak čtenáře přesvědčuje.

V naší literatuře nemáme dosud podobných knih, které by učily naše děti dívat se na svět kolem sebe jinak, než jak je tomu dosud učili rodiče i učitelé. Naši učitelé, i když se jich dnes už většina hlásí k marxistickému světovému názoru, z osmdesáti procent se dosud nevymanili ze zajetí staré liberalistické ideologie ve svém myšlení. Hlásají často novou teorii a vidíte, že nová ideologie se nekryje s jejich praxí. U starších dospělých lidí přerod myšlenkový se děje vždy pomaleji a takřka nikdy ne úplně, zůstávají tu zbytky starých zvyklostí. Děti však jsou „tabula rasa“, dosud nezatižené praxí starého života, jejich myšlení je tvárné, schopné přijmout dokonaleji a v čisté formě nový názor bez výhrad a skrupulí. Dítě tedy můžeme naučit nově myslit snadněji a dokonaleji pomocí nové literatury. Třeba věcně naprosto správnou, ale jen suše napsanou naučnou literaturu dítě odmítne. Kniha, která jenom poučuje, zájem dítěte nezíská. Kniha musí být napsána tak, aby poučení vy-

plývalo ze skutečných příkladů a případů, aby číst ji bylo zábavou a poučovala, aniž by to čtenář pozoroval. Takové literatury se nám dnes nedostává a je jí potřeba. Taková kniha, která získá zájem dítěte, protože jí nemluví jen mentor, ale i umělec, podepře v dítěti rozumové poznání i citovým zaujetím, vzbudí nadšení pro toto nové poznání. Dítě přesvědčené rozumově a přitom cele zainteresované na novém poznání i citově, bude snadno vzdorovat špatným názorům a omylům dospělých z nejbližšího svého okolí. Dobrá literatura, která dítě naučí správné ideologii na skutečných příkladech jemu blízkých, bude formovat jeho myšlení a naučí dítě myslet tak, že konečně i svým rozumem bude korigovat myšlení svých rodičů a někdy i učitelů, pokud se tito dosud nedívají správně na skutečnost. Tolik bych si sliboval od dobře udělané této literatury. Je samozřejmé, že práce na knize, kde se musí vzájemně doplňovat jak přesně ideologické, tak i vědecké poznání spolu s uměleckou formou podání, nebude lehká a mnohdy dokonce nad síly jednotlivce. Když tvoříme ediční rady, komise a podobné kolektivy, které mají bdít nad správnou ideologií a uměleckou kvalitou literatury již hotové, utvoříme i kolektiv opravdu tvůrčí, z autorů beletristů i odborníků, kteří by prodiskutovali knihu dřív, než se začne psát, kteří by si vhodně rozdělili své úlohy i úkoly. Jak užitečná i krásná by mohla být na příklad kniha, ve které by se dítěti ve vhodné fabuli ukázala bezplánovitost a pro lidskou společnost škodlivost kapitalistického hospodaření, ve srovnání s plánovitým hospodařením v zemi, která buduje socialismus pomocí pětiletého plánu. Kniha o pětiletce pro děti by mohla být napsána tak poutavě a napínavě, že by ji mohly číst právě s takovým horečným napětím, jako čítávali naši otcové a dědové romány Verneovy.

Nebo domluvit se s agronomy, přírodovědci a geology a napsat knihu o tom, jak lze přeměnit celou jižní Moravu, která nesprávným kapitalistickým hospodařením se už teď začíná měnit v step, y docela jinou, překrásnou, zdravou a bohatou zemi, která bude oplývat ovocem, zeleninou, rozinkami a mandlemi. Ukázat dítěti, jak se hospodaří na vesnici po staru, kde jsou dosud políčka jako dlaň, samá mez, kde každý pracuje jen sám pro sebe a při těžké práci je skrovný užitek, a jak vedle je vesnice, kde již pochopili novou dobu, mezé zrušili, zřídili družstvo, kde pracují již ne jen každý pro sebe, ale všichni pro všechny a právě tím daleko víc ve skutečnosti pro sebe. Nakreslit dítěti, jak z toho, co se dnes plánuje a buduje, vyroste nová, lepší budoucnost. Dítě brzo pochopí, že vlastně ono samo do té budoucnosti roste a zase je uchvátí nadšení a probudí se v něm ten citový moment, který je nutný pro posílení vůle vytrvat v budovatelské práci. Když dítě přesvědčíme, že to vše

způsobuje nový světový názor, že jinak bychom k blahobytu a ke krásným věcem pro užitek a radost všech lidí nedošli, naučí se zdravé hrdoosti z poznání, že rozum člověka je silnější než mocné síly přírody, že rozum člověka dovede tyto síly zvládnout a učinit si z nich poslušné a užitečné služebníky. Dítě pochopí, že pro takovou změnu světa se vyplatí pracovat, i těžce pracovat, nehledět na nebezpečí a když je potřeba, přinést i oběti.

Dítě v pohádkách obdivuje hrdinu. Ukažme mu hrdiny práce, a dítě samo pozná, že i ono, až jednou dospěje, se může stát takovým hrdinou, větším a užitečnějším, než jsou ti z pohádek, kteří pro princeznu museli podstoupit boj s devítihlavým drakem.

Dobrá literatura pro mládež má velkou moc. Dobrá kniha je největším pomocníkem ve výchově dětí doma i ve škole. Jaké nádherné lidi vchovala již v Sovětském svazu. Jistě i knihy měly velký podíl na tom, že tam vyrostly tak krásné hrdinské postavy, jak nám je v Mladé gardě ukázal Fadějev.

Já sám pak bych se ve své příští knize vypořádal se světem, o kterém s takovým zanícením mluvila tu před chvílí soudružka Glazarová. Tak jako ona i já znám ten starý svět tvrdé venkovské bídy domkářů a bezzemků z vlastní zkušenosti a dobře si pamatuji neradostné dětství jejich synů a dcer. Je opravdu potřeba, ukázat dnešnímu dítěti ty „staré zlaté časy“, o nichž dosud tu a tam od starých lidí slyší. Ukázat, jak se vpravdě žilo, pro koho ty zlaté časy byly, těch že bylo moc málo a že je nutno změnit život na zemi, protože ten starý život byl pro většinu pracujících lidí trpce tvrdý, a to ne z vůle boží, ale z vůle malé části lidí, která žila na účet těch, jimž byl tu na zemi život bezútesnou dřinou. Proto je třeba dítěti srovnat staré s novým, aby vidělo nejen nebetyčný rozdíl způsobu života, ale aby také poznalo, že dnešní život nespádá jen tak s nebe, že jej bylo třeba vydobýt mnoha utrpeními, mnoha boji i životy a proto že jej dosud musíme bránit a že to stojí za to, bít se za jeho udržení. Dnešní život slibuje lepší budoucnost, starý nemohl dát nic, než větší bídu a východisko — válku čili tu bídu v nejstrašnější formě. Ukázat dítěti, že dosud zbyli lidé sobečtí, kteří milují jen svůj blahobyť, kteří by rádi posunuli ručičky času zpět.

Zatím, než budeme mít pro děti dobré vlastní knihy se správnou ideologií, doporučoval bych rozšířit co nejvíc knihy sovětských dětských autorů, zejména již zmíněných, Iljina a Maršaka. Zainteresovat pro sovětskou literaturu i naše učitele, neboť i mezi nimi je, jak jsem již řekl, mnoho takových, kteří se musí učit od „slabikáře“ nové ideologii a domnívám se, že by se právě oni měli učit víc a důkladněji, než jim svěřené děti.

Soudružky a soudruzi!

Bylo již na našem sjezdu řečeno, že jednou ze sil, které brzdí rozvoj našeho současného umění, je ona kritika, která neposuzuje nová, socialisticky zaměřená díla s hlediska potřeb a vývoje společenského života, nýbrž s hlediska měřítek, převzatých od buržoasní, „nadtřídně“ se tvářící umělecké kritiky. Nejde při tom často jen o projevy kritiků, nýbrž i o „kritické“ projevy některých tvůrčích umělců, kteří nejen že v této formě hájí svou vlastní pochybnou ideově uměleckou posici, ale často přímo podkopávají práci těch narůstajících sil našeho umění, jimž socialistický realismus není včera objeveným módním heslem, nýbrž úkolem, k němuž dospěli dávno předtím, než se probojoval ke své dnešní vedoucí posici a významu. Na této frontě je proto nutno se vyrovnat s řadou pověr a matením pojmů. Na tento úkol zvlášť naléhavě ukázala před časem Fadějevova kritika formalistických, novému socialistickému umění nepřátelských tendencí určité části sovětské divadelní kritiky.

Chci si zde všimnout konkrétně dvou problémů, které se v této souvislosti u nás jeví nejpálčivějšími. Falešní vyznavači socialistického realismu u nás bojují proti projevům nového umění často i s hesly a terminologií socialistického realismu. Snaží se však jeho pojem co nejvíce znejasnit a podstrčit nám za něj své vlastní představy, které jsou socialistickému realismu na hony vzdáleny. Ohánějí se na příklad zcela správným heslem boje proti zjednodušování, klišé a schematům. Avšak co chtějí na umělcích, kteří jsou ochotni se přizpůsobit jejich nátlaku? Žádají na nich v podstatě, aby ve svých dílech až do úplné nezřetelnosti zastřeli skutečnost zápasu tříd, boje dvou světů, fronty demokracie a míru s frontou světového imperialismu. Vystupuje-li v některém filmu, dramatu, či románu kapitalista a měšťák, třesou se tyto kritikové strachy, aby nevyhlížel příliš jako kapitalista, aby v jeho charakteristice byly co nejvíce zastřeny právě ty rysy, které jsou typické pro psychologii jeho třídy, aby vyšel co nejvíc „obecně lidsky“, aby byl obdařen co nejmírnějšími, pokud možno sympatickými osobními rysy. My samozřejmě nevidíme podstatu nelidskosti kapitalistického řádu v osobní špatnosti a zvrhlosti jednotlivých kapitalistů. Avšak nelidskost tohoto řádu, dravě sobecký zájem třídy, která ho obhazuje a jejíž jsou součástí jednotliví kapitalisté, jim

propůjčuje určité základní rysy, které se u nich v určitých situacích projevují zcela nutně a bez ohledu na jejich ostatní osobní vlastnosti, bez ohledu na to, zda mají rádi květiny, či zda jsou vášnivými filatelisty. Tyto falešné kritiky našeho nového umění zájímá však na měšťácích vše, jen ne právě to nejpodstatnější. Kapitalista, který, lhostejno zda s politováním, pokryteckým soucitem či otrlým cynismem, propouští dělníky ze zaměstnání? Hle, jak odporne klišé, zvolají všichni do jednoho. Náhončí baťovského vykořisťovatelského systému, který ponižuje a okrádá dělníka? Jak neumělecké a nevěrojatné, vykřiknou jednohlasně. Škoda, že tito lidé nemohli být přítomni v Gottwaldově na nedávné diskusi s dělníky o připravovaném filmu Botostroj. Tam by se od dělníků dozvěděli, jaké znaky byly ve skutečnosti typické pro kapitalisty a jejich náhončí. Snad už by pak nikdy nemluvíli o černobílé psychologii, kdykoli nějaký kapitalista ve filmu, románu či na divadle dělá něco jiného, než jen zalévá květiny či řeší své milostné problémy.

Tito falešní kritici děl socialistického realismu zaměňují neustále naše pojmy se svými starými pojmy. Místo hluboké společenské typičnosti žádají na uměleckém díle individualistickou psychologickou pitvu, psychologii jako účel sobě samé. Nehledají to nejdůležitější, nýbrž to nejzvláštnější, nejpokroucenější, nejzvrácenější. To se projevuje i na jejich kritice každého pokusu o umělecké zachycení kladných typů našeho dnešního života, o postižení dělníků a všech pracujících měst i venkova, mezi nimiž se rodí prvky nové socialistické morálky. Ovšem, že postižení těchto typů či přímo vytváření takových lidských typů, které předstihují a podněcují novou rodící se skutečnost k rychlejšímu a bohatšímu vývoji, je nejobtížnějším úkolem našeho umění. Nejobtížnějším, protože novým, vskutku revolučním a avantgardním. Avšak jak se staví k těmto pokusům zastření lokajové buržoasního estétství? Nevytýkají autorům, kteří si tento úkol představují příliš snadno, že nepostihli skutečnost a nahradili ji vymyšlenou konstrukcí či novinovou frází. Nikoliv, oni jim výslovně tvrdí, že k dosažení pravdivosti a reálnosti dělnických typů je třeba obdařit dělníky pokud možno co nejobtížnějším počtem nectností, hříchů a záporných vlastností, v nichž by se ovšem co nejvíce ztratilo a zaniklo to velké, silné a zdravé, co v naší dělnické třídě je, co ji předurčilo k její historické úloze, co z ní činí budovatele nové socialistické společnosti. Tito maloměšťáctí kritikové ovšem sami neznají dělníky a nedovedou si představit, že by někdo mohl cítit, myslet a jednat jinak než oni, maloměšťáci. Samozřejmě, že nechceme a nebudeme líčit dělníky jako lidi bez problémů, jimž je v životě všechno hračkou. To by

bylo nesprávné, nereálné a směšné. Avšak problémy dělníků jsou v každém případě od základu zcela jiné, než problémy maloburžoasních intelektuálů tohoto typu, obdivovatelů dekadence, existencialismu či surrealismu.

Jeden z nejdůležitějších problémů, a ukázal na to věrejší pozdravný projev předsedy vlády s. Zápotockého, je tedy v tom, aby spisovatelé a stejně tak i kritici poznali skutečný život dělníků, aby pronikli psychologii dělnické třídy. Jedině neznalost skutečnosti, pohodlné spokojování se s pouhými představami, vyseďenými za psacím stolem, vytváří skutečné nebezpečí schematičnosti, zplošťování a nesprávné idealisace, ba mythisace dělníků, která ohrožuje jak naši poesii, tak prózu, film i drama. Takové schematisaci, falešné idealisaci a mythisaci, která vykleštuje či pokrývá skutečnost, je třeba vyhlásit boj. Ovšem nikoli ve jménu buržoasních estétských pověr a předsudků, nýbrž právě ve jménu skutečnosti, ve jménu našeho boje za uskutečnění socialismu. Jde právě o to znát a vidět skutečnost, jde o to vidět to nejdůležitější a rozhodující, co je hybnou silou jejího vývoje, vidět všechno budoucí, co je už obsaženo v dnešku, umět je vyhmátnout, pomoci jeho zrodu, domyslit je, dotvořit a dosnit. Takový je úkol. Proto právě tkví hlavní nebezpečí v oné buržoasně estétské kritice, která, schovávajíc se za falešná hesla boje proti schematisování, útočí na tento nejavantgardnější úkol současné literatury.

Tyto tendence v naší umělecké kritice i mezi našimi tvůrčími umělci je proto nutno odhalit, demaskovat jejich třídní podstatu a vyhlásit jim boj.

JAN MAREŠ

Soudružky a soudruzi,

jsme jistě všichni velmi rádi, že i v naší činnosti zdomácnělo plánování. A právě tomuto plánování bych chtěl věnovat svou poznámku v diskusi. Tak jako by v průmyslu udělali plánovatelé chybu, kdyby chtěli vyrábět jenom traktory, lokomotivy a mamutí stroje a zapomněli přitom na výrobu hrnců, kuchyňských nožů, nebo jízdních kol, tak ani my ve svém plánování nesmíme zapomínat na maličkosti, které jsou od nás očekávány a které jsme dlužni našemu lidu.

V první řadě bych chtěl upozornit na jednu z nejoblavějších maličností. Všichni prohlašujeme, že máme rádi naši novou lidově demokratickou obrozenou armádu. Přitom jí však kromě těchto projevů nevěnujeme další pozornost. Potkávám vojáky, vojáky naší nové armády, pochodující po ulicích za zpěvu písniček, které se duchu této nové armády naprosto nehodí. Písničky říkají, že večer budou s nebe padat hvězdy a slečna jednu z nich vojákovi přišije, nebo že když kanonýr vystřelí, trefí akorát srdce děvčete... Soudruzi, já myslím, že to není marná práce věnovat se i v této maličkosti naší armádě. Dobře, kdopak z nás není hříšný a ješitnost je taky hřích, a proto se vám přiznávám, že když dnes potkám na ulici pochodující rotu a vojáci zpívají, že: „jsme zbraň i hráz rodičeho se míru, jsme nových dnů přední úderný sled“, tak mi to lichotí. Vzpomenou si, že jsem text k těmto písničkám psal svým vojákům někde na Urale, v době, kdy jsme se právě chystali k bojům za tyto nové dny a za tuto novou armádu, o kterých dnes zpívají, blaží mě, že písnička došla až do Prahy, že její obsah došel naplnění... a soudruzi, to je veliký honorář. To je taková soukromá sláva a velké zadostučinění. Je to hřejivý dík za zdánlivě malou a nepatrnou práci. Jenže by bylo potřeba, aby těchto textů bylo více. Aby nejen těšily, ale sílily a vedly.

A druhá maličkost: máme v naší moderní historii několik maličností, které nás obrátily — abych použil názvu knihy soudruha Drdy — vlevo vbok. Chceme tyto události nějak zaznamenat, vyzvednout a připomenout si jejich význam. Kde však mají naši soudruzi v závodech, na vojně, v místních organizacích a ochotnických spolcích vzít materiál? Hledá se pásmo. Najde se dost snaživých, účinných a poctivých soudruhů, kteří nějakým způsobem smontují, srovnají několik básniček a zpěvů, spojí to vlastním textem a už se provozuje. Ve většině případů však účinnost a poctivost nestačí. Ale kde jsou naši básníci a spisovatelé, kteří by měli dát ta velká a čistá slova, která by se potom rozezněla na všech jevištích a estrádách.

Přesvědčil jsem se o tom, jak na taková pásma lidé čekají a když se tu a tam dočkají, jak je umění ocenit. Vděk diváků je tu opět největším zadostučiněním autoru. A této drobné práce bylo už dávno třeba, je jí třeba stále více a nutnost ji konat stále poroste.

A nemyslete si, že je to práce podřadná a nedůstojná. Vždyť my, kteří jsme měli příležitost dívat se na tento úsek života v Sovětském svazu, jsme viděli, že se této práce chápou mistři nejslavnějších jmen. Otevřte kterýkoliv krasnoarmějský nebo mládežnický zpěvník a setkáte se tam se jmény Michalkov, Lebeděv-Kumač, Isakovskij, Dolmatovskij, Gusěv, Surkov, Simonov... Takovou péči věnují v Sovětském svazu té oblasti umění, kterou my u nás pone-

cháváme v ruku operetních profesionálů, kteří jen z důvodů konjunkturálních přesedlali z „luk zelených“ a „svatých kopečků“ na themata nová, rádo by budovatelská, která jim samozřejmě nejdou ani od srdce ani od ruky.

Dále bych chtěl udělat poznámku jako překladatel. Mluvili zde soudruzi kritici a spisovatelé, a nabádali kritiku, jakou se má stát. Soudruh ministr Nejedlý řekl, že úkolem kritiky není dílo a autora rozšavlovat, ale vést, učit a pomáhat. V tomto ohledu jsme my, překladatelé, na tom nejhůře. Nás kritika ve většině případů neuzná za hodna ani rozšavlování. Obvykle se věnuje větší pozornost grafickovi nebo ilustrátorovi. O překladu se napíší v nejlepším případě dvě, tři věty.

A přece je nutno si uvědomit ten prostý fakt, že bez překladatelů by většině našeho čtenářstva byly neznámy sloupy světové literatury.

Jde nám o to, aby kritika vychovávala a učila i překladatele. Proto se obracím — myslím, že jménem všech překladatelů — k našim kritikům, aby věnovali pozornost překladatelskému tvoření, technice a hodnotě práce překladatelovy.

A pokud se týká mých osobních pracovních plánů: Právě jsem dokončil překlad monumentální epopie o berlínské bitvě, kterou napsalo tři sta autorů, sovětských vojáků od vojína až po generála, od kuchaře až po bombardovacího letce. Toto dílo se nazývá: „Na Berlín“. Jako práce příští máme společně se soudruhem Fábrou naplánovanou divadelní hru a já potom jednu filmovou povídku. Obě věci jsou na thema branná a odbojová.

OTA ŠAFRÁNEK

Soudružky a soudruzi,

můj předřečník se dotkl jen tak slovíčkem operetního břídlství a já bych se chtěl zabývat operetní prací trochu obsírněji, nejen břídlskou, ale i dobrou.

Včera nás soudr. Drda burcoval, abychom se více věnovali drobným literárním formám. Chci se přimlouvat za jinou zanedbávanou literaturu, t. zv. lehké divadelní umění, které vůbec není lehké, aspoň pokud zůstává uměním. Jeho konsumentem je divák, jenž

se v přílišné skromnosti nepovažuje za dosti vzdělaného pro divadlo činoherní či operní, chodí se bavit do kabaretu a na operety. Slychává, že se mu tu předkládají kýče, ale nijak ho to nepobuřuje, protože si nedělá nárok na umění. Mezi obecenstvem vážného divadla a divákem operety je vzájemné pohrdání jako bylo vždycky mezi honorací a těmi ostatními.

U výrobců divadelní literatury je přibližně stejné roztrídění jako u spotřebitelů. Je to staré roztrídění a velmi tuhé, tak tuhé, že přetrvává i nejmohutnější nástup socialismu. Vážného autora, jakmile měl jednou premiéru na vážném divadle, nepřimějete, aby psal operety. Nemůže zradit autorskou honoraci, ale zrazuje početnou obec diváků, kterým se za buržoasie nedostalo vzdělání ani sebevědomí a vydává ji kýčářům. Nezapírejme si, že tito lidé se doposud nemohou těšit z hodnotných dramát.

Na operetu chodí proto, že její děj je prostý, její zápletky jsou srozumitelné a řešení neobsahuje hádanky. Spisovatel by však neprovedl pokrok v operetě, kdyby napsal hru se zpěvy, která by měla složitější skladbu i problematiku. Mohl by sice takovou hru dopravit na jeviště, ale ne do hlediště.

Je tu zapotřebí jemné znalosti lidového ducha a výrazu. Nejlepší opereta, dočkáme-li se jí, bude se podobat čistě lidové písni. Bude se podobat Tylově hře se zpěvy.

Stane-li se to, že dobří autoři začnou tvořit lehké divadelní umění, nastane zánik operety, ne snad proto, že by opereta nesnesla zušlechtění, ale proto, že se pak bude — díky svým autorům — natolik podobat každému jinému divadlu, že operetní obecenstvo nenajde důvod, proč se nebavit pravým dramatem. Zmizí-li tedy honore v literatuře, zmizí i v divadelním obecenstvu.

Najděte, hledejte cestu k velkému množství lidí, kteří dosud ne- užívají umění. Vyžeňte od nich výrobce tretkové bijouterie.

Soudružky a soudruzi ze Slovenska i z Čech, napište lidovou hru se zpěvy!

Mně se stále tlačí na mysl to vyprávění o vojsku Gedeonově, z nichž někteří, kteří přišli k řece a měli žízeň, dlouho hledali nádoby, ze kterých by se mohli napít, jiní pili z přílbic, jiní nabírali vodu jenom mezi prsty, ale byli také takoví, kteří si klekli a pili rovnou z proudu.

Jan Drdů na Sjezdu československých spisovatelů

(Kresba Antonína Pelce v Kulturní politice, 11. III. 49)

SVĚTOVÉMU KONGRESU NA OBRANU MÍRU V PAŘÍŽI

DOPIS, ZASLANÝ KONGRESU SJEZDEM SVAZU ČESKOSLOVENSKÝCH SPISOVATELŮ

V závěru sjezdu byl jednomyslně přijat dopis československých spisovatelů Světovému kongresu na obranu míru v Paříži:

„Českoslovenští spisovatelé, shromáždění na svém sjezdu, řeší otázky své mírové tvůrčí práce, již oduševňuje budovatelské úsilí československého pracujícího lidu. Českoslovenští spisovatelé pokládají za svůj hlavní úkol přispět všemi silami k velikému všenárodnímu pracovnímu vzepjetí, které vytváří pevné základy šťastné socialistické budoucnosti naší země a tím i nevídaného rozmachu národní kultury.

Československý lid dobyl již velikých úspěchů při zabezpečování mírové výstavby svého státu; z nich největším vítězstvím bylo v únoru 1948 rozdrčení těch, kdo doma strojili úklady nezávislosti Československa a jejichž cílem bylo připravit nový Mnichov, horší předešlého.

Československý lid a s ním i českoslovenští spisovatelé však vědí, že otázka míru, nezávislosti a svobody našich národů je věcí všech národů a že jen jejich společným úsilím mohou být zmařeny zločinné snahy hrstky imperialistických podněcovatelů nové války. Postoj československého lidu je vyjádřen úsilím jeho vlády, která důsledně podporuje politiku mírového demokratického tábora. Náš lid je si dobře vědom, že tento boj je v soulase s tužbami většiny příslušníků všech národů světa. V čele boje za mír je mohutný socialistický Sovětský svaz, zachránce lidstva v poslední válce s fašismem, Sovětský svaz, k němuž se upírají naděje stále širších lidových mas všech národů. Tato skutečnost je zárukou, že plány amerických imperialistů na válku a světovládu ztroskotají a že zvítězí věc míru, svobody, demokracie a pokroku.

Českoslovenští spisovatelé jsou přesvědčeni, že nejpřednější povinností poctivých intelektuálů je aktivně se zúčastnit boje za mír v těsném spojení s dělnickou třídou a vším pracujícím lidem, všemožně posilovat závazky mezinárodní solidarity všech zastánců národů ohrožovaných fašismem a koloniálním útlakem, zejména boj lidu řeckého, španělského, indonéského a vietnamského; zdraví hrdinný čínský lid, který v mohutném nástupu drtí síly reakce

a zmaru a připojuje k táboru míru další nesmírné oblasti. Českoslovenští spisovatelé radostně vítají spontánní projevy milionů pracujících Francie, Itálie a dalších zemí, kteří jasně vyslovují svou vůli rozhodně čelit všem válečným snahám domácích zaprodanců amerického imperialismu. Proto českoslovenští spisovatelé vyslovují nadšený souhlas s iniciativou k uspořádání světového kongresu na obranu míru v Paříži v dubnu 1949 a připojují jednomyslně svůj hlas k hlasům milionů prostých lidí, kteří na tomto kongresu projevuji svou nezdolnou vůli upevnit mír a rozbít úklady imperialistických válečných štváčů.

Ať žije československý lid, který svou tvořivou prací zajišťuje svobodu, nezávislost a šťastnou socialistickou budoucnost naší země.

Ať žije velký Sovětský svaz, nejmohutnější záruka světového míru!

Ať žije mezinárodní solidarita mírumilovných lidí všech národů!"

STANOVY SVAZU ČESKOSLOVENSKÝCH SPISOVATELŮ

I.

Dějiny české i slovenské literatury jsou těsně spjaty s pokrokovými osvobozenými tradicemi našich národů. Oboje naše písemnictví se ve svých vrcholných dílech vždycky úzce přimykalo k lidu, z jehož tvořivých sil vzešlo, a za jehož osvobození národní i sociální bojovalo. V souzvuku s pokrokovými demokratickými proudy velkých literatur světových, zejména pak mohutné literatury ruské, vydalo jak české, tak slovenské písemnictví v XIX. věku mnohá díla opravdového humanismu, která vyzdvihovala pokrokový smysl našeho národního vývoje, zobrazovala český i slovenský lid v jeho bojovém rozmachu proti utlačitelům a pomáhala formovat charakter českého i slovenského člověka neustálým zdůrazňováním lásky k pravdě, nepoddajného vzdoru proti zpátečnictví i žízňivého tnutí k společenské spravedlnosti. Dělnické hnutí, vzešlé z učení Marxova a Engelsova, bylo přivítáno nejlepšími z našich spisovatelů a vítězství Říjnové revoluce i jméno Leninovo se stalo mohutnou inspirací pro české i slovenské básníky. V posledních třiceti letech pak nejvýznamnější z našich spiso-

vatelských druhů uvědoměle vykročili po boku dělnické třídy a jako literární tvůrci i jako socialističtí publicisté dali své pero do služeb boje za vítězství pracujícího lidu, jehož naději posiloval zářivý příklad Sovětského svazu.

Fašismus, který začal ohrožovat naši národní a státní svébytnost a konečně se vnější i vnitřní zradou na čas zmocnil naší vlasti, našel v českých i slovenských spisovatelích své rozhodné odpůrce. Mnozí z nich prošli léty vězení, mnozí v tomto boji položili život. Leč ani jeden z českých a slovenských spisovatelů, hodných toho jména, nezradil. V lidovém odporu proti fašismu, v slovenském národním povstání i v květnovém povstání pražském byli čeští i slovenští spisovatelé činnými účastníky. Když sovětské armády pod geniálním vedením Stalinovým osvobodily naši vlast a československý lid se stal opravdovým pánem a hospodářem své země, změnilo se od základu postavení spisovatele v naší společnosti. V novém lidově demokratickém zřízení, mířícím k socialismu, dostává se jim čestného poslání být aktivními spolubudovateli nové národní obce, i praporečníky naší cesty k socialistickým zítřkům. Když únor 1948 slavným zúčtováním lidu se záškodníky odvalil překážky z této cesty, vyvstaly před našimi spisovateli naplno radostné perspektivy nových úkolů: dát našim národům písemnictví, které bude hodno jejich budovatelského rozmachu, které zachytí a ztvární radostný proces proměny člověka i celé národní obce v údobí naší cesty k socialismu, které se po světlém příkladu literatury sovětské stane spolubojovníkem pracujícího lidu v jeho úsilí o socialistickou výstavbu i v jeho zápase o světový mír.

II.

Čeští a slovenští spisovatelé, kteří jsou přesvědčenými stoupenci našeho lidově demokratického zřízení, mířícího k socialismu, a kteří se chtějí svou literární tvorbou i veškerou svou ostatní prací činně účastnit socialistického budování naší vlasti, nesmlouvavého boje proti reakci a cílevědomého úsilí o zajištění světového míru, rozhodli se v bratrské shodě, že vytvoří jednotný

Svaz československých spisovatelů o dvou národních sekcích, české a slovenské. Posláním a úkolem Svazu československých spisovatelů je:

1. Podněcovat tvořivou účast spisovatelů při budování socialismu v naší vlasti, organisovat pro ni podmínky, vybudovat bezprostřední a soustavný kontakt mezi literárními tvůrci a budovatelskými pracovníky v závodech, na polích i na jiných pracovištích, obracet pozornost spisovatelů diskusemi, školením, prostřednictvím sva-

zového tisku i jinými prostředky ke všem konkrétním otázkám a politickým úkolům, jak je před nás staví naše lidově demokratické zřízení, tak, aby se spisovatelé svým občanským rozhledem, politickým vzděláním, hlubokým poznáním pracujícího člověka i jeho prostředí stali způsobilými vytvářet nová díla, pravdivě a věrně zobrazující skutečnost v jejím revolučním vývoji a účastníci se aktivně budovatelského úsilí našeho národa.

2. Vyhledávat a vychovávat nové spisovatele z dělníků, zemědělců i ostatních pracujících vrstev soustavným podporováním literární tvořivosti v nejširších řadách pracujícího lidu, spolupracovat v tom s organizacemi ROH, s organizacemi rolnickými i Svazem mládeže, účastnit se práce v dělnických, zemědělských i mládežnických literárních kroužcích, sdělovat tvůrčí zkušenosti kvalifikovaných spisovatelů a kritiků mladým a začínajícím autorům.

3. Uplatňovat tvůrčí spolupráci mezi písemnictvím českým a písemnictvím slovenským vzájemnou soustavnou výměnou zkušeností spisovatelů i kritiků obou bratrských národů. Navázat úzké pracovní styky s literaturami ostatních slovanských národů i jiných států lidové demokracie a posilovati svazky solidarity s pokrokovými spisovateli celého světa. Zvláště pak vyzvedat slavný příklad mohutné literatury sovětské, oddané lidu a lidem milované, a osvojovat si její nové tvůrčí principy.

4. Seznamovat spisovatele s učením marxismu-leninismu, na jehož základě jedině je možno vybudovat ideově jasný obraz světa, s dějinami dělnického hnutí, s mezinárodním významem vítězství socialismu v SSSR. Touto výchovou upevňovat ve spisovatelích pokrokové vlastenectví, spjaté s uvědoměným internacionalismem, a odmítající měšťácký nacionalismus stejně jako falešný kosmopolitismus.

Plnice tyto úkoly, přiblížíme se ideálu literatury socialistické obsahem a národní formou a překonáme se zdarem přežitky dekadentního a samoučelného formalismu, který brzdí pokrokový rozvoj našich literatur.

Pozn. red.: V dalších částech stanov, jednomyslně přijatých v první den sjezdu, jsou kapitoly organizační.

PRACOVNÍ PLÁN SVAZU ČESKOSLOVENSKÝCH SPISOVATELŮ

V úvodních oddílech stanov Svazu čs. spisovatelů jsou shrnuty do čtyř bodů základní úkoly nové spisovatelské organizace. Hlavní sjezdové referáty precisovaly tyto úkoly a stanovily generální linii československé literatury do příštího sjezdu, který se bude konat po třech letech. Hlavním posláním Svazu podle těchto zásad je soustředění pozornosti na novou tvorbu s tématy socialistické výstavby, na její ideové prohloubení a využití metody socialistického realismu. K splnění těchto úkolů je zaměřena i celá struktura svazu. Česká i slovenská sekce mají své komise tvůrčí a kulturně propagační, které jsou vedeny spisovateli. Při ústředí jsou komise zahraniční a hospodářská. Na ústředním tajemníkovi a na vedení komisí spočívá realizace pracovního plánu, jehož hlavní body tu uvádíme.

Tvůrčí komise obou národních sekcí mají za úkol podněcovat novou tvorbu spisovatelů, organizovat pro ni podmínky a pečovat o nové spisovatele. K dosažení těchto cílů podniknou v roce 1949 a obdobně i v letech následujících tyto akce:

1. Diskusní plenárky. Jejich účelem v roce 1949 bude kritické zhodnocení veškeré umělecké tvorby od r. 1945 do r. 1949 a stanovení tvůrčích úkolů, a to v literatuře pro mládež, v československé dramatice, ve filmové dramatice, v literatuře rozhlasové, v poesii a próze. V letech příštích bude na těchto plenárnkách zhodnocena vždy literatura za uplynulý rok. Každá z plenárek bude uvedena hlavním kritickým referátem a doplněna korreferátem spisovatele, který přednese stanovisko ústředního výboru. Účast na plenárnkách budou mít i zástupci pracujících.

2. Diskuse o jednotlivých knihách, po př. rukopisných pracích. Přípravou k diskusním plenárnkám budou pravidelné diskusní večery o jednotlivých významných literárních novinkách. Budou pořádány ve spolupráci s Klubem kulturních redaktorů v Klubu novinářů za účasti kritiků, spisovatelů, novinářů a pracujících.

3. Péče o nové talenty. Ve spolupráci s min. informací, masovými organizacemi a novináři uspořádáme v roce 1949 první velkou akci pro podehycení literárních talentů, zejména z řad dělnických

a rolnických, a to pod názvem „Pracující do literatury“. Dáme podnět k zakládání literárních kroužků v závodech a při čtenářských klubech, vypíšeme soutěž na povídku a verše se současnými náměty a pro vybrané nejlepší účastníky uspořádáme tříměsíční literární seminář, kde budou přednášet zkušenosti spisovatelé a kritici.

4. Organizace pracovních komandýrek. Spisovatelům, kteří chtějí proniknout do nových pracovních prostředí, zprostředkujeme styk se závody, poskytneme jim pracovní stipendium na studium pro plánované literární práce. Tak v r. 1949 máme v plánu umožnit 20 spisovatelům poznat hornické prostředí. Výsledkem těchto komandýrek na jednotlivé revíry bude sborník povídek, básní, který vyjde k hornickému dni v září.

5. Budeme věnovat pozornost tvůrčím výsledkům uměleckých patronátů a vydáme spolu s výtvarníky a hudebními umělci sborník tvorby uměleckých patronátů.

6. Navážeme úzký styk s armádou a s Kulturním kádrem Svazu československé mládeže.

7. Budeme věnovat soustavnou pozornost svazovému tisku, a to jak literární revui Nový život, tak Lidovým novinám, Kulturní politice a slovenskému Kulturnímu životu.

8. Budeme spolupracovat se svazovým nakladatelstvím, které bude mít název „Československý spisovatel“. K IX. sjezdu KSČ vydáme dva sborníky, a to sborník budovatelské půdnorové poesie „Práce zpívá“ a almanach poesie, prózy a publicistiky pod názvem „Spisovatelé 30 let po boku KSČ“.

9. Zavazujeme se k spoluúčasti na puškinském sborníku, stalinském sborníku a na oslavách, připravovaných k letošním jubileím.

Kulturně propagační komise mají za úkol umožnit proniknutí nové literární tvorby mezi pracující a popularisovat ji na autorových večerech, v rozhlase, tisku a pod. Mají se starat o prohloubení politických znalostí spisovatelů a pečovat o prolnutí obou národních literatur. Obě kulturně propagační komise Svazu plánují uskutečnění těchto akcí:

1. Autorské večery v závodech, na vesnicích, na školách, v Klubech čtenářů, v rozhlase. Spisovatelé budou na nich číst ukázky ze své nové tvorby a diskutovat o nich s pracujícími.

2. Bude pořádán cyklus literárních výstav, kde po výstavě Jiřího Wolkra bude výstava S. K. Neumanna, M. Majerové i výstavy knižní a výtvarné, pokud mají vztah k literatuře.

3. Zapojí spisovatele do celostátní akce revise literárního odkazu.

4. Uspořádá školení filmových spisovatelů.

5. Ještě v r. 1949 uskuteční první základní politické školení spisovatelů na Dobříši a v Budmericích.

Zahraničně politická komise se bude starat o:

1. Upevnění pracovních styků s obdobnými spisovatelskými organizacemi, zvláště v SSSR a ostatních lid. demokraciích.

2. Zpracování a publikování výsledků spisovatelských sjezdů v SSSR a lidových demokraciích (v Ukrajině, v Polsku a pod.).

3. Organizování výměny spisovatelů s obdobnými svazy v lidově demokratických státech. (V součinnosti s MIO a MŠVU.)

4. Přípravné práce na sbornících:

1. poesie SSSR:

a) ruské poesie (spolupráce se Š. Ščipačevem),

b) ukrajinské poesie:

lidové,

nové,

2. bulharské poesie,

3. české a slovenské poesie pro překlad do:

a) ruštiny,

b) ukrajinštiny,

c) bulharštiny,

d) polštiny.

Ideové poslání Svazu čs. spisovatelů a nové pracovní metody, jimiž Svaz bude pomáhat členům a zejména svým kandidátům, jsou zárukou, že československá literatura nastoupila po březnovém sjezdu novou epochu, která byla výstižně charakterisována slovy prezidentovými „od slov k činům“. Spisovatelé vstupují do tvůrčí aktivity, o čemž svědčí více než 70 individuálních darů k IX. sjezdu KSČ, kde jsou jména spisovatelů všech generací a závazky k novým románům, sbírkám básní, dramátům a filmovým pracím. To je také nejlepším znamením, že plán, který si Svaz stanovil, bude splněn.

ZPRÁVA O SJEZDU
ČESKOSLOVENSKÝCH SPISOVATELŮ
VE DNECH 4.—6. III. 1949 V PRAZE

Sjezd českých spisovatelů, kterým byl založen Svaz československých spisovatelů, konal se ve dnech 4.—6. března 1949 v budově Národního shromáždění v Praze. V čestném předsednictvu sjezdu byli: prezident republiky Klement Gottwald jako čestný předseda; dalšími členy: A. Zápotocký, dr. O. John, A. Hodinová-Spurná, V. Kopecký, univ. prof. dr. Zd. Nejedlý, L. Novomeský, dr. A. Pavlík, dr. V. Vacek, P. Bezruč, Ivan Krasko, dr. Frant. Langer, Marie Majerová, Ivan Olbracht, E. Podjavorinská, Fr. Šrámek, A. M. Tilschová, Timrava, G. Bareš, Fr. Halas, Josef Kopta, Fraňo Kráľ, J. Š. Kubín, prof. dr. A. Pražák, prof. dr. Jan Mukařovský, Vít. Nezval, Karel Nový, M. Pujmanová, Rud. Slánský, L. Štoll, Frant. Votruba.

Na sjezd byli pozváni v dohodě s ministerstvem informací a osvěty hosté z ciziny; zúčastnili se: SSSR: Ivan Anisimov, Vadim Koževnikov, Boris Polevoj, Štěpan Ščipačev; Polsko: Hieronim Michalski, Stefan Żolkiewski; Bulharsko: Penčo Dančev; Rumunsko: Eugen Jeleleanu, dr. Ion Wittner; Maďarsko: Gergely Sándor; Francie: Vladimír Pozner; Anglie: Dylan Thomas; USA: Michael Gold; Argentina: Alfredo Varela; Brazílie: Jorge Amado; Norsko: Odd Bang Hansen.

V předvečer sjezdu se sešla delegace sovětská se zástupci českých spisovatelů v Národním klubu.

Vlastní sjezd začal dne 4. března v 9,30 hod. Po přivítání předsedající, národní umělkyni pí Marií Majerovou, pozdravil sjezd jménem Národního shromáždění předseda dr. Oldřich John. Poté byly schváleny stanovy Svazu a provedeny volby. Předsedou Svazu zvolen Jan Drda, místopředsedou Michal Chorváth, ústřed. tajemníkem Pavel Bojar. Poté zvoleno 23 členů ústředního výboru: Oldřich Audy, Lumír Čivrný, Pavol Horov, Michal Chorváth, inž. Dobroslav Chrobák, Ján Kostra, Marie Majerová, Frant. Nečásek, Vít. Nezval, Václav Pekárek, dr. Jan Pilař, Josef V. Pleva, dr. Ján Poničan, Michal Považan, Marie Pujmanová, dr. Karol Rosenbaum, Václav Řezáč, E. A. Saudek, Josef Sekera, Lad. Štoll, Dominik Tatarka, Jiří Taufer, František Trávníček.

Dále bylo zvoleno čestné předsednictvo Svazu: Petr Bezruč, František Halas, Josef Kopta, Ivan Krasko, Fraňo Kráľ, J. Š. Kubín, dr. Frant. Langer, dr. Jan Mukařovský, dr. Zd. Nejedlý, Karel Nový, Ivan Olbracht, dr. Albert Pražák, Ludmila Podjavorinská, Fraňa Šrámek, A. M. Tilschová, Timrava.

Revisory účtů byli zvoleni: dr. Mil. Fábera, Frant. Hečko a Arnošt Vaněček.

Závěrem dopoledních zasedání pozdravil sjezd za dělnictvo soudr. Dubský z ČKD, závod Sokolovo a místopředseda JSČZ Tatíček, předseda Svazu čs. výtvarníků Fišárek, předseda Svazu čs. skladatelů dr. Tomášek. Posléze byla zvolena deputace k návštěvě presidenta republiky dne 5. března.

Odpoledne 4. března se konaly ustavující schůze české a slovenské sekce, na nichž byli zvoleni předsedové a výbory těchto sekcí. Předsedkyní české sekce byla zvolena pí Majerová, do výboru byli zvoleni: Oldřich Audy, Lumír Čivrný, inž. M. Kouřil, Boh. Mathesius, Frant. Nečásek, Vít. Nezval, Václav Pekárek, dr. Ján Pilař, Josef V. Pleva, Marie Pujmanová, Josef Rybák, Václav Řezáč, E. A. Saudek, Josef Sekera, Ivan Skála, Vlastimil Školaudy, Ladislav Štoll, Jiří Taufer a dr. Frant. Trávníček. — Předsedou slovenské sekce zvolen dr. Ján Poničan a členy výboru: Krista Bendová, dr. Ján Brezina, Margita Figuli, Michal Chorváth, inž. Dobroslav Chrobák, dr. Ivan Kusý, Ján Kostra, dr. Andrej Mráz, Štefan Mihal, Michal Považan, Elo Šandor, Dominik Tatarka, který je zároveň tajemníkem slovenské sekce.

V sobotu 5. března v 9 hodin se konala schůze ústředního výboru Svazu, na niž bylo zvoleno devítičlenné předsednictvo Svazu: Pavel Bojar, Jan Drda, Pavol Horov, Michal Chorváth, inž. Dobroslav Chrobák, Marie Majerová, František Nečásek, Václav Řezáč, Dominik Tatarka.

Poté pokračoval sjezd za přítomnosti předsedy vlády Ant. Zápotockého, který pronesl slavnostní řeč. Po něm promluvil vedoucí sovětské delegace Vadim Koževnikov, člen polské delegace Stefan Żolkiewski, bulharský delegát Pančo Dančev, maďarský delegát Gergely Sándor, člen rumunské delegace dr. Ion Wittner, americký delegát Michael Gold, anglický delegát Dylan Thomas, francouzský delegát Vladimír Pozner, brazilský delegát Jorge Amado, argentinský delegát Alfredo Varela a norský spisovatel Odd Bang Hansen.

Zatím co jednání ve sněmovně pokračovalo, odešla zvolená deputace na Hrad k panu presidentovi republiky, jemuž tlumočila pozdravy sjezdu a informovala ho o úkolech, které si Svaz vytkl.

Odpoledne pronesli referáty Jan Drda a Michal Chorváth.

O 22. hod. sešli se v Mánesu zahraniční hosté s členy ústředního výboru na večeru, kterého se zúčastnil též předseda NS dr. Oldřich John. Promítнутy byly dva krátké filmy: „Pražský hrad“ a kreslená groteska „Andělský kabát“.

Úvodem dopoledního zasedání v neděli 6. III. byl přečten pozdravný přípis Svazu české mládeže a poté čte zástupce přednosta kulturního oddělení kanceláře presidenta republiky Frant. Nečásek vlastnoruční dopis presidenta republiky Kl. Gottwalda sjezdu.

Referáty přednesli: ministr školství, věd a umění univ. prof. dr. Zdeněk Nejedlý „O úkolech české literatury“, politický referát ministr informací a osvěty Václav Kopecký a referát „O úlohách slovenskej literatury“ povereník školstva, vied a umenia Laco Novomeský. — Pozdrav za Svaz čs. novinářů přednesl jeho předseda Ant. Nedvěd.

Odpoledne byla diskuse k předneseným referátům, které se zúčastnilo 20 spisovatelů.

V 18 hod. předseda Svazu Jan Drda sjezd ukončuje.

Průběh sjezdu byl zachycen stenograficky, důležitější referáty byly přeloženy do cizích jazyků. O sjezdu referovaly všechny noviny, rozhlas a též Zpravodajský film natočil krátký snímek.

Sjezdu došlo 25 pozdravných přípisů a telegramů a pozdravné telegramy byly odeslány básníku Fr. Halasovi a G. Barešovi.

Zahraniční hosté byli svěřeni péči organizační komise. Po celou dobu svého pobytu měli k dispozici tlumočnický. Některým hostům bylo na jejich přání umožněno zhlédnout také továrny, Barrandovské ateliéry a pod., všichni měli příležitost navštívit též buďto představení v Národním divadle nebo představení Ochlopkovova divadla dramatu, které v Praze hostovalo. — V pondělí 7. března prohlédli si zahraniční delegáti v doprovodu průvodců z řad členů Svazu Prahu a o 11. hod. navštívili primátora hl. města Prahy dr. V. Vačka. Pak odjeli na Dobříš, kde byl na jejich počest podáván oběd za účasti min. Nejedlého. — Všichni cizozemští hosté, kteří byli ubytováni v hotelu Flora, na rozloučenou obdrželi upomínkové dárky. Někteří odjeli již v pondělí 7. III., jiní zůstali pak ještě v Československu jako hosté ministerstva informací a osvěty.

Kancelář sjezdu postarala se také o slovenské účastníky sjezdu a členy venkovské.

Na sjezdová jednání se omluvilo 37 spisovatelů.

ZAHRANIČNÍ TISK A HOSTÉ O SJEZDU

NA NOVÉ CESTĚ

Boris Polevoj

My, sovětsí spisovatelé, měli jsme štěstí zúčastnit se prvního sjezdu čs. spisovatelů. Tento sjezd je jedním z výrazů bouřlivého růstu a všestranného rozvoje, který nastal v Československu po významných únorových událostech, kdy pracující lid český a slovenský porazil reakci a vstoupil na cestu svobody a demokracie.

Byl jsem loni náhodným svědkem únorových událostí v Praze. Na své vlastní oči jsem viděl tu velkolepou jednotu, v níž pracující lid pražský a zároveň s ním i všechen československý lid odpověděl na pikle reakce. Viděl jsem mohutné demonstrace pracujících, viděl jsem ohromná shromáždění lidu, viděl jsem bezvadně organizovanou generální stávku, viděl jsem Sjezd rolnických komisí, toto gigantické shromáždění rolníků na Václavském náměstí. Bylo to mohutné prohlášení všeho lidu, který si přál smést se své cesty hrstku reakčních spiklenců, poslouchajících příkazy zaoceánských pánů. Lid chtěl upevnit svou zemi a jít po své cestě svobody a demokracie. Plně důvěřoval komunistickým ministrům a jejich programu. V ohromující jednotě vyhlášoval svou družbu se Sovětským svazem a zeměmi lidových demokracií.

V tomto tvrdém boji míru a demokracie proti temným silám reakce českoslovenští spisovatelé ve své převládající většině stáli v prvních řadách. Nejlepší spisovatelé, novináři, umělci, všichni které znal a miloval českosloven-

ský lid, byli v těchto historických dnech plamennými bojovníky za demokracii. Viděl jsem, jak akční výbory, spisovatelé, novináři, v čele s nejlepšími ze svých řad, se zástupci pokrokových demokratických sil, mluvčí za celý literární a umělecký svět, očišťovali spisovatelské kruhy od přísluhovačů zahraničí, Tigridů, Peroutků, Ducháčků a j. V tomto boji, který se rozpoutal loni v únoru, českoslovenští spisovatelé a novináři ukázali, že jsou důstojní dědici nejlepších demokratických tradic své literatury, Havlíčka, Jiráska, Jána Hollého, Nerudy.

My, sovětsí lidé, upřímní a dávni přátelé slavných národů československých, pozorujeme s radostí, jak tato čistná bouře oživila kulturu lidové republiky Československé. Vyvolala nový bouřlivý rozvoj její literatury a umění i denního tisku. Zároveň s klasiky české a slovenské literatury, které naše země už dávno zná a miluje, sovětsí lidé se nyní seznamují se jmény nových českých a slovenských spisovatelů a básníků, poznávají jejich bojové knihy, proniknuté demokratickým a socialistickým duchem, které se vydávají u nás v ohromných nákladech, jsou brzo rozebrány a nikdy nezůstávají v knihovnách ležet, neboť jsou stále v rukách čtenářů.

Váš spisovatel a novinář Julius Fučík, který ukázal překrásný příklad boje za socialismus, těší se u nás nesmírné popularitě. Jeho Reportáž psaná na oprátce a jiná

díla, vyšla už u nás v desítkách vydání a byla přeložena do nejrůznějších jazyků národů Sovětského svazu. Světly obraz tohoto bojovníka komunisty, který byl na stráži do posledního úderu svého srdce, do posledního dechu, zná v naší zemi každý školák. Jeho knihy čtou staří i mladí.

Veliký úspěch má u nás kniha překrásných povídek Jana Drdy, Němá barikáda. Po uveřejnění v Ogoňku mezi nejlepšími díly světové literatury vyšla v krátké době několikrát celkem ve 450 000 výtisků. Nedávno u nás vyšel Vít se vrací Petra Jilemnického, který líčí hrdinné povstání slovenského lidu. Celý náklad této knihy byl rozebrán za 10 dní.

V krátkém novinovém článku nemohu uvést všechny příklady. Avšak zdá se mi, že i to, co jsem připomněl, ukáže dostatečně veliké sympatie, které má sovětský lid k literatuře nového lidově demokratického Československa. Slavnostní večeř na počest 125. výročí narození Bedřicha Smetany ve Velkém divadle, jehož jsem se zúčastnil, koncerty československé hudby, které se čas od času pořádají v největším koncertním sále Moskvy, mají u Moskvanů ohromné úspěchy a stávají se manifestacemi přátelství Sovětského svazu s Československou republikou.

Uplynulý rok od únorových událostí byl rokem všestranného rozkvětu kultury a sjezd spisovatelů, kterého se účastníme jako hosté, překrásně vyjadřuje tento růst. Za naši delegaci promluvil na sjezdu vedoucí delegace, vynikající sovětský romanopisec a dramatik Vadim Koževnikov. Řekl, že tento sjezd probíhá ve znamení svazku všech pokrokových sil československého písemnictví, pod praporem boje za mír a demokracii, jako potvrzení bojovného realistického umění, umění skutečně lidového, které pomáhá výstavbě socialismu ve vaší zemi.

Jednomyslnost, kterou vidíme na tomto sjezdu, znovu potvrzuje, že se všechny pokrokové síly Československa semkly kolem své lidově demokratické vlády, kolem svého presidenta Klementa Gottwalda a že čeští a slovenští spisovatelé stojí na předních místech v boji za výstavbu socialismu ve své zemi, v boji za mír a demokracii.

Používám pozvání Lidových novin, abych na jejich stránkách ještě jednou vyjádřil za delegaci sovětských spisovatelů srdečný pozdrav spřáteleným národům Československa a jejich spisovatelům, kteří se sjeli na sjezdu.

Ať žije věčné přátelství sovětského lidu s národy československými. Lidové noviny 6. II. 1949

NA SJEZDU ČS. SPISOVATELŮ

Pavel Reiman

Dne 4. až 6. března konal se v budově Národního shromáždění Československé republiky první sjezd československých spisovatelů. Sjezd spisovatelů byl velmi závažnou událostí. Pozdravil jej předseda Národního shromáždění Oldřich John, mezi čestnými hosty na sjezdu byl předseda vlády Antonín Zápotocký, který obohatil českou literaturu knihou vzpomínek o dělnickém hnutí v XIX. století, místopředseda vlády Zdeněk Fierlinger, ministři V. Kopecký, Z. Nejedlý a V. Clementis. A nebyla to jenom vláda, která vyslala své zástupce na toto pracovní zasedání sjezdu, přišli i dělníci a rolníci a předložili spisovatelům svůj účet. Československý lid očekává knihy, které by mu pomohly v jeho růstu, zobrazovaly jeho život a rozvoj. Takového zájmu o literaturu v Československu dosud nebylo. Tato skutečnost si zaslouhuje zvláštní pozornosti československých spisovatelů; mnozí z nich považovali literární činnost za jakousi kabinetní práci.

V lidově demokratickém zřízení se spisovatelům nabízejí nesmírné možnosti, zároveň však se jim ukládají velké povinnosti. Tuto skutečnost formuloval přesně prezident republiky Klement Gottwald ve svém pozdravném dopise sjezdu. (Následuje citace dopisu pres. Kl. Gottwalda — pozn. red.)

Slova Klementa Gottwalda „Od slov k činům“ stala se bojovnou výzvou, která dala směr veškeré práci sjezdu. Pokrokoví čeští a slovenští spisovatelé pochopili, že

vykonali ještě málo ve srovnání s ostatními úspěchy země za poslední rok, ve srovnání s tvořivou prací všeho lidu. Literatura polevila: je ještě málo děl o současném životě, děl, která by ukazovala cestu k socialistické budoucnosti. Ve snaze vytvořit novou literaturu, prodchnutou myšlenkami socialismu, podporuje československé spisovatele velmi účinně přátelský styk se sovětskou literaturou a kulturou, jejichž příklad nám ukazuje jasnou cestu.

Sjezd velmi srdečně pozdravil delegaci sovětských spisovatelů — V. Koževnikova, B. Polevého, Š. Ščipačeva a I. Anisimova. Projev, který jménem delegace sovětských přátel přinesl Vadim Koževnikov, zanechal hluboký dojem. Koževnikov mluvil o třicetleté cestě sovětské literatury, která je nejpokrokovější literaturou současnosti, o tvůrčí metodě sovětských spisovatelů — o socialistickém realismu. Ukázal, že tato literatura čerpá svou sílu z mohutného pramene marxisticko-leninského učení, že její hluboká ideovost prýští z boje sovětského lidu za komunistickou společnost pod vedením veliké strany Lenina—Stalina. Proti úspěchům sovětské kultury a literatury postavil Koževnikov obraz kulturního úpadku kapitalistických zemí, demaskoval reakční ideologii buržoasního kosmopolitismu a nacionalismu umění. Proletářským internacionalismem byly proniknuty i projevy spisovatelů lidových demokracií a zástupců pokrokových literatur ze zápa-

du. Sjezdu se zúčastnili hosté z Polska, Bulharska, Rumunska, Maďarska, Francie, Brazílie, Argentiny, Norska, USA a Anglie.

O úkolech české a slovenské literatury v budování socialismu promluvil v obšírném projevu předseda Svazu československých spisovatelů Jan Drda. Projev slovenského spisovatele Michala Chorvátha byl věnován úkolům literární kritiky.

Jan Drda mluvil o cestě rozvoje, po níž jde naše národní literatura po porážce reakčních agentů mezi československými spisovateli, kteří pod lživým heslem svobody slova hájili zájmy kapitalistických vykořisťovatelů. Jan Drda probral do důsledku všechny potíže růstu, které prožívá nová československá kultura, a projevil naději, že spisovatelé využijí všech zkušeností sovětské literatury, která je překrásným příkladem služby lidu.

Projevy ministrů Z. Nejedlého a V. Kopeckého byly obsahově nesmírně závazné.

Profesor Nejedlý mluvil o velkém vlivu ruské literatury XIX. stol. na starší generaci československé literatury. Řekl, že nestačí aby současný spisovatel byl pouze realistou, nyní je třeba dát se na cestu socialistického realismu. Zdeněk Nejedlý hovořil též o otázkách literární kritiky, která může být plodnou pouze tehdy, jestliže má jasnou perspektivu, jasný cíl a jasný program rozvoje nové socialistické kultury. Bez takové perspektivy se literární kritika nezhostí svého úkolu. Zároveň s neústupným bojem proti projevům reakce ve všech jejích formách musí být kritika i výchovným prostředkem pro přátele, kteří hledají cestu k tvorbě pro blaho lidu.

Václav Kopecký řekl, že úspěchy Československa na cestě k socialismu jsou důsledkem ohromné pomoci Sovětského svazu československému lidu. Přátelství se Sovětským svazem, se zeměmi lidových demokracií v duchu zásad proletářského internacionalismu — to je cesta pro novou literaturu. Kopecký mluvil i o nesmířitelném boji dvou táborů, v němž Sovětský svaz a země lidových demokracií hájí věc míru proti imperialistickým podněcovatelům nové války. Posilovat spojenectví se Sovětským svazem, s lidově demokratickými zeměmi a se všemi pokrokovými silami světa, vést neúnavný boj proti dekadenci, proti buržoasnímu kosmopolitismu, to jsou nejzávažnější problémy dalšího rozvoje československé kultury.

Pověřenec školství a básník L. Novomeský zdůraznil ve svém projevu povinnost spisovatelů osvojit si vědecké chápání zákonů společenského rozvoje a teorie marxismu-leninismu.

Diskuse o projevech měla zcela pracovní a věcný ráz. Spisovatelé, kteří vystupovali, mluvili o konkrétních úkolech, o vlastních pracovních plánech a mnozí z nich se zavázali k novým literárním dílům v nejbližší budoucnosti. Potěšitelné bylo, že diskuse se zúčastnili mladí spisovatelé I. Škála, J. Klíma, O. Kryštofek, V. Školaudy a j. A závazné bylo, že se jí zúčastnili i představitelé starší generace. Spolu se starými bojovníky za socialistickou literaturu — s Vítězslavem Nezvalem a Marií Pujmanovou promluvil i ti spisovatelé, kteří teprve v posledních letech se sblížili s lidem — K. J. Beneš, Karel Nový a j. Projevil přání zapojit se aktivně do práce. Tak nej-

lepší síly starší literární generace se spojily se spisovatelskou mládeží ve snaze vytvářet literární díla socialistického obsahu. Jednota všech zdravých tvůrčích sil české a slovenské literatury vyzněla v resoluci sjezdu. Na místo bývalé organizace, která především hájila profesionální zájmy spisovatelů, byl vytvořen jednotný Svaz československých spisovatelů. Tato organizace má ideologickou osнову a za svůj úkol si klade spojit úsilí československých spisovatelů s úsilím všeho lidu v boji za vytvoření socialistické společnosti. Stanovy nové organizace vytyčují přesně její úkoly: Pomáhat tvůrčí účasti spisovatelů k budování socialismu naší vlasti; organizovat a

pomáhat bezprostřednímu a systematickému styku spisovatelů s pracujícími v továrnách a na polích; uskutečnit tvůrčí spolupráci českých a slovenských spisovatelů systematickou výměnou zkušeností; pomáhat spisovatelům osvojit si teorii marxismu-leninismu; posílit vlastenectví a internacionalismus a vést nesmířitelný boj proti buržoasnímu nacionalismu a kosmopolitismu.

Všechny projevy na Sjezdu spisovatelů byly proniknuty rozhodností jít po nové cestě. A to je zárukou, že heslo, které dal československým spisovatelům prezident Gottwald — „Od slov k činům“ — bude uskutečněno.

Literaturnaja Gazeta z 9. března 1949

NÁVŠTĚVA V ČESKOSLOVENSKU

Stefan Żółkiewski

Čeští a slovenští spisovatelé se po prvé sešli na svůj společný sjezd. Tento sjezd zahájil novou etapu v literárním životě Československa. Jeho charakter je možno chápat jen na pozadí únorového přelomu, jehož výročí právě minulo. Tehdy totiž Československo zúřčovalo s reakcí a rozhodně vykročilo na cestu socialistické výstavby.

Během třídních porad se vystřídalo mnoho řečníků. Referovali a diskutovali. Slyšeli jsme tam znamenité referáty. Všichni řečníci se však omezili na sformulování příslušných požadavků v řeči obecné publicistiky, nepokusili se naproti

tomu přeložit je do řeči estetiky, do řeči kritických rozborů konkrétních současných knížek.

Čeští spisovatelé mnohokrát zdůrazňovali, jak si cení pokusu polské kritiky o formulování požadavků vůči literatuře právě řeči umělecké problematiky. Jim samým zabránil ve stejném způsobu — nedostatek kritiky. Potřebu vytvoření kritiky, která by vedla, razila cestu novatorství, zdůrazňovali všichni řečníci, v čele s hlavním referentem Drdrou.

Přesto však porady ukázaly v mnohém bodě dalekosáhlou ideovou vyzrálou československého kulturního života.

Za prvé — záležitost literatury pro mládež. U nás tyto významné otázky ušly pozornosti kritiky i diskutantů. Osamocená Helena Bobiňská bojovala proti té džungli hlouposti, kýče a stagnace, jakou u nás je literatura pro mládež. V Praze se tato záležitost stala předmětem vážných a vtipných úvah. Podobně prodiskutovali čeští spisovatelé hlouběji a kompetentněji než kdykoliv u nás problém filmové literatury. Energický byla zavržena koncepce t. zv. „čistého filmu“ z let mezi oběma válkami, filmu bez literatury, který tvoří sám režisér. Zajímavé byly formulovány požadavky filmu literárního.

Rovněž silněji než u nás zazněly požadavky co nejrozsáhlejší práce spisovatelů na t. zv. „malých formách“. Problém „malých forem“, a to právě publicistických, zdá se mi zvláště důležitý i pro obnovu naší literatury.

Žijeme pod falešnou sugescí romantické nebo přímo měšťácké kultury devatenáctého století, znevažující tyto malé formy. Velké literární formy dobře plnily svou úlohu v období Obrození ba i pseudoklasicismu. Ale jak byly tehdy plné a různorodé! Jak snadné bylo vyjádřit všem konkrétní obsah života! Stačí připomenout reformační veršované pamflety a modlitby, příručky pro hru v šachy a historické kroniky. Zatím měšťácká kultura vysterilisovala poesii. Přihláš mnoho temat bylo uznáno za verše nehodné. Velcí spisovatelé ovšem ubránili koncepci poesie celých lidí. Zmodernisoval ji Majakovský-publicista. Přesto všechno se mi však zdá, že básnické druhy již nepředstavují nejadekvátnejší formu pro vyjadřování

nových obsahů, zatím co právě tuto roli plnily pro kulturu Obrození a Reformace. Román, jak říká Lukacz, stal se epopéjí měšťanstva, nejadekvátnejší formou vyjadřování měšťáckého světového názoru.

Lidová kultura, která se dnes vytváří, najde dost obsahů, aby jimi oživila i velkou poesii i velkou prózu. Tato nová kultura je zvláště vyplněna problematikou ideologickou, třením myšlenek, zobecněným věděním o světě. Když někdo prohlíží dokumenty, které po sobě zůstavila kulturní činnost měšťanstva, proletariátu a zemědělců na sklonku devatenáctého století, dobře vidí druhové rozlišení těchto dokumentů právě dvěma třídními proudy, které spolu byly a bojovaly v třídní společnosti. Měšťanstvo — třída vládnoucí, vyjadřuje se v tradičních velkých formách a zvláště rozvíjí román. Proletariát — tam, kde sám tvoří, vyjadřuje se především v publicistice. Antimythologický politický charakter dělnické kultury tomu napomáhá. Z tradice kultury dělnického hnutí, z rozšíření ideové diskuse, z politické analýsy zjevně vyrůstá úcta k „malým formám“ — publicistickým. Proto tyto „malé formy“ zaujmají tak důležité místo v nové kultuře, proto jsou tak výrazným znakem této kultury v oboru literatury, proto jejich pěstování je tak výraznou tvůrčí direktivou, vyrůstající ze skutečných potřeb typu novatorství, vlastního lidové kultuře naší doby.

Místní nového písemnictví — jako Erenburg — v něm vedou. V Sovětském svazu se pěstuje skizza (na př. Galin) jako literární druh. Měli bychom se tedy také

my — po příkladu Čechů — začít starat o tyto záležitosti, dosud zanedbané v našich literárních diskusích. Zvláště když mladá generace našich spisovatelů jeví v tomto oboru zarážející neschopnost.

Naši mladí píší verše. A nic víc nedokážou. Nevymámíš z nich ani rozumnou recenzi, ani feuilleton, ani skizzu. Jsou jen čestné výjimky. Zaniká u nás typ francouzského všestranného pokrokového spisovatele, který prostě dobře vládne perem — v románu i v publicistice (Aragon).

Rozepsal jsem se na toto thema, neboť není nikterak bezvýznamné. A kéž by se stalo denním thematem v našich literárních diskusích — aspoň na několik měsíců.

Životní situace většiny českých spisovatelů je podstatně jiná než polských. Čeští i slovenští spisovatelé téměř všichni pracují v denním tisku, v redakcích. Neznemožňuje jim to ani literární práci, neboť pracovní tempo v redakcích není tak bláznivé jako u nás, ani redakční štáb tak nedostatečný jako v našich časopisech, a konečně ani technické pracovní podmínky nejsou tak primitivní jako v našich tiskárnách a nakladatelstvích, zničených válkou. A oni také chtějí a umějí pracovat pro periodické listy. Mám oprávněnou naději, že dokážou vypracovat nový typ masové, vysoce ideové „malé formy“.

Nelze se domnívat, že celá pražská diskuse byla jednostranně věnována politickým závazkům literatury. Tato problematika převažovala, ale je také bezpochyby problematikou kulturního novatorství naší doby. Diskusi přece krásně a moudře zakončila Marie Pujmanová tím, že literatura má dávat lidem radost a vzrušení, vzrušení nad krásou.

Zakončení pražského sjezdu připadlo na počátek týdne polsko-československého přátelství. Je velký zájem o naši literaturu mezi spisovateli i celou československou veřejností. Češi vydávají knížky v neobyčejně pěkné a pečlivé úpravě. Knihkupecké výklady jsou skutečnou rozkoš pro milovníky knih. Všude je plno polských novin. V novinách máme překlady úryvků prózy, novel, ba i polských kritických článků. Z časopisů vede v popularisaci naší literatury týdeník „Kulturní politika“ — živý, populární, bojovný a dobře informující, spolu s deníkem Svazu spisovatelů „Lidové noviny“, které mimo normálního informativního materiálu obsahují denně množství materiálu kulturního a literárního.

Na ty tři dny porad v krásné, zimní Praze vzpomínáme jako na moudrou, vážnou a osobitou rozmluvu s přítelem.

„Kuznica“ č. 11, 20. března 1949

HISTORICKÝ SJEZD ČESKOSLOVENSKÝCH SPISOVATELŮ

Penčo Dančev

Čtvrtého, pátého a šestého března konal se sjezd Svazu československých spisovatelů v Praze. Pro důležitost otázek a problémů, postavených do dnešního řádu, právem byl jednomyslně kvalifikován celým československým tiskem, jako sjezd historický, jako velká kulturní událost, která dává počátek nové etapě ve vývoji československé literatury. Silným dojmem na všechny delegáty působil velký zájem, neobyčejná pozornost a péče se strany státu a vlády k organizaci a průběhu sjezdu a vůbec k spisovatelům a literatuře. Sjezd se konal v nádherné zasedací síni Národního shromáždění v Praze, za čestného předsednictví presidenta republiky Klementa Gottwalda a za účasti nejřednějších členů vlády bratrského Československa: předsedy Národního shromáždění, Dr. Oldř. Johna, ministerského předsedy Antonína Zápotockého, náměstka min. předsedy Zdeňka Fierlingera, ministra zahraničních věcí Vlado Clementise, ministra informací a osvěty Václava Kopeckého, ministra školství, věd a umění prof. Zdeňka Nejedlého, ministra zemědělství Julia Ďuriše, starosty hlavního města Prahy soudruha Václava Vacka a mnoha jiných předních osobností veřejného a politického života.

V prvním dnu sjezdu byl ustaven první správní svazek sjednocených českých a slovenských spisovatelů, v čele se známým, pro bulharské

čtenářem, českým spisovatelem Janem Drdou, autorem do bulharštiny přeloženého románu „Městečko na dlaní“, a sbírky povídek „Němá barikáda“.

Druhý den sjezdu zahájil ministerský předseda Československa Antonín Zápotocký, po němž bylo uděleno slovo cizím delegátům. Jménem sovětských spisovatelů promluvil známý beletrista, dramatik a žurnalista Vadim Koževnikov. Jak on, tak i ostatní členové sovětské delegace (Boris Polevoj, Štěpán Ščipačev a prof. Ivan Anisimov), byli pozdraveni povstáním a bouřlivým, dlouhotrvajícím potleskem. Ve svém krátkém referátu nastínil V. Koževnikov charakteristiku sovětské literatury, zastavil se u problémů, které dnes stojí před spisovateli Sovětského svazu a zemí spojených cestou socialismu a srovnal překrásné vzestupné umění socialistického realismu s umírajícím „uměním“ západu. Potom postupně promluvili — jmenem polských spisovatelů kritik, Stefan Żółkiewski, jmenem bulharských spisovatelů Penčo Dančev, předseda Svazu maďarských spisovatelů Sándor Gergely, rumunský literární kritik Ion Wittner, americký spisovatel a žurnalista Michael Gold, anglický básník Thomas Pozner, francouzský spisovatel Vladimír Pozner, brazilský spisovatel, největší romanopisec Brazílie a Jižní Ameriky, Jorge Amado, argentinský spisovatel Alfred Varela a

norský spisovatel Odd Bang Hansen. Na tomto historickém Sjezdu československých spisovatelů byla všemi jazyky, tvrdě a plamenně vyjádřena nezlomná vůle pokrokových spisovatelů celého světa. Budou nesmiřitelnými bojovníky proti temným silám reakce, proti americkým a západním imperia- listům — bezduchým obchodníkům s krví a životy národů. Budou tvořit umění blízké a pochopitelné pracujícím, umění, které bude držet v bdělosti národy, aby byly zničeny ještě v zárodku pekelné záměry imperialistů, zavléci je do nových válek.

Na odpoledním zasedání druhého dne sjezdu přednesl podrobný referát nově zvolený předseda Svazu československých spisovatelů, Jan Drda. Prošel rozvojem československé literatury v době mezi sjezdem r. 1946 a sjezdem nynějším. Tato doba je charakterisována bojem proti odloučeným vlivům reakčním, proti intelektuáliství a zhoubné izolaci některých spisovatelů od národa, od všeobecného řádu a od života. Nyní již, zvláště po únorové revoluci, existují všechny podmínky pro rozkvět plnokrevného umění socialistického realismu. Jan Drda se zastavil i u velkých nedostatků dosavadní literární kritiky, která vedla spisovatele po nepravých cestách, místo, aby je vychovávala, usměrňovala a vedla. Po Janu Drdovi promluvil slovenský literární teoretik Michal Chorváth, který ve své řeči sledoval cestu Slovenska k socialismu po historické únorové revoluci a podrobně se zastavil u otázek literární kritiky.

Poslední den sjezdu započal přečtením pozdravného dopisu presidenta republiky Klementa Gottwalda, ve kterém tento podtrhává

velký význam sjezdu, určuje úkoly literatury a dává cenné rady spisovatelům. Vyzývá je, aby byli socialistickými buditeli a vychovateli národa. Dopis milovaného představitele a učitele bratrského národa československého byl vyslechnut s velkým zájmem a doprovázen dlouhým, neutuchajícím potleskem. Potom vystoupil na tribunu bělovlasý již, sedmdesát dva roky starý ministr školství, věd a umění, prof. Zdeněk Nejedlý, známý v celém vědeckém světě, politik a státník, oblíbenec pokrokové československé inteligence. Prof. Nejedlý pronesl podrobný, zvláště cenný a zajímavý referát o úkolech literatury, umělecké a literární kritiky. Provedl historický přehled vývinu československé literatury, poukázal na cenné literární dědictví, kterého je třeba využít, poukázal i na záporné literární zjevy a bludy, které cestu správného rozvoje křížily. Vytknul rysy, kterých je třeba, aby charakterisovaly tvůrčí sílu spisovatele, socialistického realisty. Nadlouho se pozastavil u dnešního neuspokojivého stavu literární kritiky a naznačil cestu k vytváření vědecké, kompetentní, literární rozvoj urychlující kritice socialistické.

Po ministru Nejedlém vystoupil na tribunu, pozdraven povstáním a bouřlivým potleskem, ministr informací a osvěty, člen Politbyra Komunistické strany Československa, jeden z nejvýznačnějších osobností politických, V. Kopecký. Ministr Kopecký postavil literární problémy do světla politických zápasů národního a mezinárodního měřítkem. Promluvil o ohromném významu únorové revoluce v roce 1948, o přelomu v literatuře a v kultuře vůbec. Jsou tvořeny vše-

chny nevyhnutelné, objektivní podmínky k rozvoji literatury socialistického realismu. Spisovatelům je třeba setkat se s novou skutečností tváří v tvář. Mají směle vstoupit přímo do středu, ve kterém se socialismus buduje, mezi pracující masu, aby našli hledané typy, hledané hrdiny, aby objevili nové romány a dramata, aby pocítili novou poesii.

Po ministru Kopeckém promluvil pověřenec školství a národní osvěty Laco Novomeský, který načrtl dnešní stav slovenské literatury a její nejnaléhavější úkoly.

Odpoledne posledního dne sjezdu bylo věnováno diskusi. Hovořilo asi dvacet spisovatelek a spisovatelů, poněkud z nejmladší spisovatelské generace. V těchto promyšlených, konkrétních a plamenných příspěvcích byla západná jednotnost v nejdůležitějších a nejprincipiálnějších otázkách literatury: přesvědčení o pravdě kulturní a literární politiky, národní vlády v čele s hrdinnou Komunis-

tickou stranou Československa, láska k národu, který napjal všechny síly na zbudování socialismu, pohotovost zdatně přispět k rychlejší výstavbě socialistické společnosti.

Je nemožné ocenit v jedné všeobecné informativní stati ohromnou práci, která byla vykonána na tomto pamětihodném sjezdu československých spisovatelů.

Písenný materiál ze sjezdu bude sebrán a vydán ve zvláštní knize. Musí být přístupněn bulharským spisovatelům, kteří stejně, jako jejich českoslovenští kolegové, hledají nejsprávnější cestu k tvorbě národního, mocného a účinného umění socialistického realismu. Ačkoliv rozvoj našich zemí byl různý, cesta československého a bulharského národa je společná — jak ve veřejně politické, tak i v kulturní oblasti. Naše cesta vede k socialismu — k socialistickému hospodářství, k socialistické kultuře, k socialistické literatuře.

Literaturen front

DOMÁCÍ TISK O SJEZDU

PŘED SJEZDEM

KE SJEZDU SPISOVATELŮ

V těchto dnech, 4., 5. a 6. března se scházejí v Praze čeští a slovenští spisovatelé, aby ustavili novou ideovou a organizační základnu své práce. Touto základnou, na níž se scházejí všichni stoupenci lidově demokratického zřízení, aby se aktivně zařadili do našeho budovatelského usilování, bude Svaz československých spisovatelů, který nahradí dosavadní Syndikát českých spisovatelů a Spolok slovenských spisovateľov, organizace, jež svým duchem vězely více v minulosti než v dnešku a nebyly proto schopny plnit své úkoly. Proto nastupuje na jejich místo organizace nového typu, organizace, která poučena starými chybami, staví otázky naší literatury na nový základ, odpovídající velikým změnám, jež daly celému našemu kulturnímu životu zcela novou tvář a jež také zcela nově vytyčily úlohu a význam českého a slovenského spisovatele v přítomné době.

Čeští a slovenští spisovatelé potřebují nezbytně nové ideové organizace. Hlavní její význam bude spočívat v tom, že umožní našemu literárnímu životu, aby se pevně semkl okolo našeho dnešního života, aby pevně stál na pozicích lidově demokratického řádu, aby pomáhal upevňovat a posilovat sílu tohoto našeho zřízení a aby vedl naši literaturu k takovému poslání, které by znamenalo zvýšení morálních a kulturních sil našeho lidu.

Jisto je, že takový nový postoj naší literatury k dnešku nezbytně předpokládá také důsledné vyřešení dvou otázek. Za prvé je nutno opustit všechna stará a falešná hlediska, o něž se ještě donedávna četní naši spisovatelé opírali, hlediska, která byla brzdou uměleckého vývoje, protože udržovala literaturu v závislosti na škodlivých buržoasních požadavcích, jakými byla na příklad nepolitičnost literatury, její nadčasovost a popírání společenské úlohy umění. Tyto buržoasní zásady, zavrhuující ideovost umění, zavedly umění do slepé uličky formalismu a odsuzovaly je k bezvýznamnosti. Za druhé, s popřením tohoto negativistického postoje k dnešku je třeba dát naší literatuře takové uplatnění se strany spisovatelů, jaké vyplývá z úlohy, kterou celé naší kultuře, naší osvětové práci, našemu umění i naší vědě dává náš lidově demokratický řád. Tato úloha je dána naší společnou vůlí přeměnit společnost v společnost socialistickou, to znamená také přeměnit člověka v člověka socialistické společnosti. Je samozřejmé, že na tomto díle se může uplatnit jen literatura nová, opírající se o hluboké znalosti života a problémů naší výstavby, literatura napojená duchem učení marxismu-leninismu, jejíž uměleckou metodou je socialistický realismus.

Literatura nesená marxistickoleninským učením a vyrůstající ze

zásad socialistického realismu je dnes velikou chloubou Sovětského svazu. Úkolem našich spisovatelů musí být dosažení tak vysokého cíle, jaký si klade literatura sovětská. I naše literatura musí si klást ty nejvyšší úkoly, aby byla skutečně literaturou lidovou, schopnou řešit úkoly současnosti.

Toho jsou si zajisté plně vědomi spisovatelé, z jejichž iniciativy vzniká Svaz československých spisovatelů. Je třeba uvítat, že naši spisovatelé, jak čeští, tak i slovenští k takovému cíli dnes přistupují. Ovšem, bylo již několik velikých kulturních akcí, na nichž se naši spisovatelé pokoušeli řešit svůj nový poměr k dnešku. Je však třeba si uvědomit, že ne spisovatelské konference, ale především tvorba spisovatelů je to, co od nich veřejnost očekává. Že je třeba, aby nám spisovatelé již dávali svá nová díla, romány, divadelní hry, knihy poesie, po nichž volá náš pracující lid. A zde zůstali naši mistři kultury, naši umělci ještě mnoho dlužni, i když dnes je patrný určitý obrat v tomto směru. Je to především příliv nových nezkažených talentů do naší poesie a do naší dramatické literatury, kteří nám dávají slibné a radostné ukázky ze své tvořivosti v socialistickém duchu. A jsou, to stovky dělnických básníků, jejichž tvorba je stejně radostným zjevem, protože v ní je vidět nejen hluboký kulturní přerod našeho pracujícího lidu, ale především vítězná síla nové tematiky.

Naše závody se staly školou nových skvělých pracovníků, na nichž se nám rodí vynálezci, zlepšovatelé dosavadních výrobních method, skuteční tvůrci nového so-

cialistického stylu práce. Tyto závody by se měly stát také školou našich spisovatelů.

Je samozřejmé, že naše nová literatura se zrodí jen v těsném sepejetí s tímto novým životem, jen tam, kde uchopí novou životní látku, kde dovede postihnout nový bohatý život, který kypí na našich pracovištích, kde dovede zpodobit našeho člověka, strůjce socialismu.

Především o zpodobení tohoto nového člověka naší epochy běží. To určuje samo o sobě již tvárnost naší nové literatury, od níž očekáváme, že bude obrazem, který tento život a tohoto člověka nejen zachycuje, ale i vede vpřed, povznáší a posiluje. Naše dřívější literatura byla literaturou popisnou, psychologisující, pitvající se v záležitostech zdánlivě zajímavých jedinců. Nová literatura, vyrůstající ze zásad socialistického realismu, musí odhodit starou individualistickou psychologii s přezítou buržoasní tematikou a musí objevit nový typ hrdiny, typ dnešního pracujícího člověka. Tato literatura ukáže, jak bohatý a zajímavý je život okolo nás, jak úžasným dramatem je budování socialismu. A ukáže, jak mylné a naprosto chybné byly názory spisovatelů, kteří se domnívali, že všední život není schopen dát umělci zajímavou látku a že umění nemůže odpovídat na aktuální potřeby doby.

Taková nová literatura se stane v duchu našich nejlepších národních tradic opravdovou spolupodvatelkou našeho nového života. A jak bude plnit tyto úkoly, tak poroste den ode dne její význam. Už dnes po této literatuře volá náš pracující lid, který s nevidaným

zájmem sleduje všechno, co naši spisovatelé si vytyčují jako své úkoly.

Svazu československých spisovatelů připadá veliký a čestný úkol: Podněcovat takovou tvorivost, zejména u mládeže a také

u talentovaných pracovníků z řad dělnických, aby se se stali spisovatelé opravdu hodnými toho jména. Takoví spisovatelé budou milováni lidem, protože to budou jeho spisovatelé.

Rudé právo, úvodník, 3. III. 1949

CO OD SJEZDU SPISOVATELŮ OČEKÁVAJÍ DĚLNÍCI

Máme málo románů z hornického prostředí. A ty, které máme, jsou většinou takové, že po jejich přečtení obchází člověka hrůza, jak asi to musí být pod zemí strašné. Většinou se v nich obráží bída, v které žili horníci za minulé republiky, kdy byli ještě vyssáváni uhelnými barony.

Myslím, že právě spisovatelé to musí být, kteří mají jít nejen s dobou, ale před ní, mají se právě oni stát průkopníky pravého socialismu. Právě tak humoristické romány by měly dostat jiný ráz. Vždyť je v přítomné době taková spousta postavíček, o kterých by se dalo psát tisíce povídek a románů, na př. byrokrati, maloměšťáci, továrníci, šmelináři, bojící se o ty své miliony atd.

Dalibor Haď,
Tesla, Vrchlabí

Na spisovatelích je, aby na sjezdu jasně vytyčili svou budoucí činnost, směr a takový pracovní plán, jaký jsme my, pracující lidé, zvyklí znát. Bylo by zbytečné zakrývat, že zatím co dělníci prošli po úspěšné dvouletce s jasným cílem do pětiletky, převážná část spisovatelů dosud hledá inspiraci, je slepá

k současným převratným událostem, nemá vůbec nějakého cíle. Přejeme si, aby spisovatelé nejen šli jedním krokem s námi, ale aby nám razili svou práci cestu vpřed! Dělníci jim mohou pomoci konkrétní radou: pište romány a básně nikoli o dnes již přežitě a pochybné společnosti, žijící z vykořisťování jiných, ale ze života širokých mas pracujících, nejen o skvělých vynálezcích, ale o prostých hrdínech práce. Je nutno psát o spravedlivém hodnocení práce, vybudovat správný poměr mezi dělnictvem a inteligencí. Dosud také nebylo vydáno žádné dílo o únoru. Je třeba vyzdvihnout, s jakou rozhodností a silou se náš lid postavil za pokrok, svobodu a socialismus proti klíče buržoasie a jejich nohsledtů.

Miloslav Brož,
ČKD, Děčín

Čekáme trpělivě, jak naši spisovatelé zhodnotí okupaci, jak zhodnotí osídlování pohraničí, jak zhodnotí přeměnu člověka a jeho převýchovu k vyšší produktivitě v nynější době. Je celá řada dalších věcí, stačilo by se zentat, o čem byste měli psát. Každá větší továrna

by jistě ráda soudruhům spisovatelům a básníkům umožnila pobyt a seznámení se se životem v továrně. A byl by v tom čert, aby z toho nevznikl román živý a povzbudivý pro naši práci. Za takovou práci budou dělníci spisovatelům nesmírně vděční a naučí se je ještě více milovat.

Josef Rom,
Závod Křižík, Plzeň

Je nám všem známo, že naši spisovatelé od květnové revoluce celkem mlčí, že jejich tvorba nevypadá tak, jak bychom si všichni představovali. Mé přání je, aby kniha ukazovala, jak žít, aby byla ukazovatelem a vodítkem cesty k socialismu, aby šla s dobou a nebyl v ní znát odstup. Je zapotřebí napsat knihu, která mluví o obyčejném člověku, který pochopil nový směr života, jeho život v ní rozebrat a ukázat v ní člověku, jak žít a pracovat, aby i on to pochopil. Ať spisovatelé zpopularisují člověka, jehož pracovní výkon stále stoupá a budeme jim vděční.

Miroslav Procházka,
ústřední dílny v Komořanech

Kolik knih by se dalo napsat ze života dnešního dělníka. Dnes, kdy se tvoří na závodech soutěžení jak jednotlivců, tak i úderek. Kdy dělník přichází sám se zlepšovacím návrhem a sám snižuje úkolové sazby a zvyšuje výkon.

Záleží na sjezdu spisovatelů i na spisovatelích samotných, aby se do dnešního života zapojili konkrétními příklady.

Josef Staněk,
závody Cotona, Nová Bystřice

My dělníci věříme, že sjezd spisovatelů dá nový směr naší literatury a probudí spisovatele z toho spánku, v kterém dosud setrvávají a že obohatí potom naši literaturu novými romány a básněmi z naší nové a radostné cesty k socialismu.

Oldřich Nyč,
tažič drátů, Povrly-Ústí

Psáti o továrnách, o zemědělství, kde je veliký shon po výkonech, a snaha po budování nové společnosti. K této vyčerpávající práci potřebujeme ukazovatele cesty, kterými se mohou stát naši spisovatelé, jestliže půjdou mezi lid a budou psát o jeho denní práci a charakteru ve formě divadelních her, románů, básní a vážných poučných knih.

Václav Hanzal,
soustružník, Škodovy závody Plzeň

Jako horník očekávám, že naši spisovatelé v budoucnu budou kladně pomáhat vývoji našeho člověka, posilovat vědomí mládeže, její hrdost při budování socialismu. Že nebudeme postrádati hornických básní. Že spisovatelé půjdou mezi horníky, aby poznali jejich život a z poznatků načerpaných, že popíší život tvrdého boje. Očekávám, že při plnění plánů a rozmachu soutěžení také spisovatelé přijdou s knihou nebo divadelní hrou z hornického života, s takovými knihami, které budou posilovat pro naši generaci i pro další generace.

František Šamonil,
Důl Kohinoor II, Lom
(Rudé právo, 5. III. 1949)

KE SJEZDU SPISOVATELŮ

Ant. Nedvěd

Naše národní kultura může být hrda, že umělci hráli v našem národním životě úlohu docela mimořádnou. A nejen v životě kulturním, ale i v životě politickém. Ba, můžeme po pravdě říci, že v celém devatenáctém století skutečnými politickými vůdci národa byli mnohem více umělci než politici z povolání. I Havlíček a Palacký, kteří se tehdy účastnili politiky jako aktivní političtí činitelé, byli umělci. A rozpomeňme se, jakou politickou úlohu sehrálo v našem národním vývoji veliké dílo Smetanova, Alšovo, Němcové, Nerudovo, Jiráskovo. Jak je ještě dnes živé, politicky živé a jak zvětralý, ba mrtvý je politický odkaz takového Riegra anebo Sladkovského.

V čem spočívala a ještě dnes spočívá ta veliká životnost a životadárná síla naší národní kultury? V ničem jiném než v tom, že naši největší národní umělci žili co nejlépe životem svého lidu, že jeho bolesti a radosti byly jejich bolestmi a radostmi, že jeho tužby a zápasy byly jejich tužbami a zápasy, že veškerým svým uměním bojovali za velké národní a sociální cíle svého lidu a že si se svým uměním nehráli jako s cetkami marnosti. Není velikého a lidem milovaného umění bez takové věrnosti umělce lidu. A že naši velcí národní umělci byli svým lidem milováni, pro to bychom mohli snést nesčetně doklady. Uvedme však za všechny jenom jediný — Národní divadlo. Jak dovedl tehdy v šedesátých letech minulého století chudý český lid v pravém slova smyslu z krej-

cárků postavit stánek nejkrásnější, pro to bychom našli těžko kdekoliv jinde obdobu.

V těchto dnech se sešli v Praze čeští a slovenští spisovatelé aby si vytyčili úkoly a ujasnili si svoje velké odpovědné poslání v životě státu a našich obou národů. Budou také skládat účty sobě i svému lidu a nezapomenou si jistě povědět, že kdykoliv se umělci odchýlili od oné cesty věrnosti lidu, kterou šli naši umělci největší, kdykoliv snižovali umění jenom na pouhou samoúčelnou hru pro osobní potěchu, anebo i zvrácenou sebetřpyň, upadali umělecky i lidsky. Uvědomí si jistě také, jak mnoho umělců promrhalo v prvních dvaceti letech republiky své velké nadání jenom proto, že se odcizili svému lidu a že vyráběli tržní zboží k dráždění nervů úpadkové buržoasie.

Nepochybujeme ani na okamžik, že sjezd českých a slovenských spisovatelů narýsuje našim slovesným umělcům cestu, jež bude pokračováním cesty našich národních klasiků a jejíž směr ukazuje veliká literatura sovětská. J. V. Stalin charakterisoval kdysi vznešené poslání spisovatele slovy, že spisovatel má být inženýrem lidských duší. Ano, to čekáme také my od svých spisovatelů. I u nás se dnes rodí nový člověk a čeká na inženýry své duše. Místrí pera, čekáme na vás s důvěrou a věrte, že vás zahrneme láskou, pomůžeme-li nám, abychom se stali novými, lepšími lidmi.

Zemědělské noviny, 5. III. 1949

PŘED SJEZDEM SPISOVATELŮ

Pavel Bojar

Úkoly, jak se před nimi octla naše literatura po loňském únorovém vítězství opravdu lidově demokratických sil nad reakčními dobrodruhy, nebyly pro většinu našich pokrokových spisovatelů nijak překvapivě nové. Neboť už v květnu v roce pětáctýřicátém se poměr třídních sil a tedy celá situace v naší zemi změnily tak, že velké většině nejvýznamnějších tvůrců literatury bylo celkem jasno, co a jak musí spisovatel činit, aby byl hoden tohoto pojmenování v lidově demokratické republice. Z buřičů a odbojníků proti útlaku, jímž dřívější režimy stíhaly pracující lid a jež obalovaly do lži demokratických hesel a frází, stávají se spisovatelé po květnu roku pětáctýřicátého velmi aktivními spolubudovateli a dělníky na základech, z nichž se má naše nová skutečnost zdvíhat a dopínat k socialistickým zítřkům. Jako první část svého budovatelského podílu přinesli spisovatelé vlastní práci na místech, kde jich bylo s jejich kvalifikací v předúnorových měsících nejvíce potřeba. A když pak pracující lid v čele s dělnickou třídou a s jejím předvojem — Komunistickou stranou Československa odrazil skvělým způsobem zákeřný útok zpátečnictví na samu existenci nového, čestného a radostnějšího života, dozrávají kvapem k řešení ony po výtce spisovatelské úkoly, které tu doposud stály jenom v nadějných perspektivách.

Dnes však je nutno od perspektiv přikročit k propracovaným a domyšleným plánům a od nich

pak přímo k organizaci skutečné práce. Stál-li loňský Sjezd národní kultury na předělu mezi perspektivami a propracovávanými plány, pak ustavující sjezd Svazu československých spisovatelů, chystaný na začátek letošního března, musí být krokem od plánu k uskutečnění zcela konkrétní práce.

Oč jde při tomto kroku?

V podstatě o to, aby se naše krásná literatura v lidově demokratickém Československu stala ve své podobě i jednotlivých rysech, odnožích a větvích oporou pracujícímu lidu v jeho pravdivém boji za sociální spravedlnost a dělný světový mír.

O to, aby literární pracovníci měli všechny předpoklady k tvorbě takových kvalit a závazků. O možnosti a o nabytí odvahy „sahat do horkého“, kout žhavý kov života v typická a příkladná umělecká díla, příkladná nikoli snad jen dokonalým zvládnutím materiálu a pravdivým zobrazením skutečnosti, nýbrž navíc a především prodchnutá vpravdě buditelem pathosem, jímž budou předjímat vývoj a růst nového člověka v nové společnosti. O to, aby se taková literatura stala záležitostí nejširších řad pracujícího lidu.

Poznali jsme zejména na příkladu literatury sovětské, lidu oddané a lidem milované, poznali jsme i na vojácích sovětské armády, kteří procházeli smrtelnými a nakonec vždycky vítěznými boji, nosice sešitky svých básníků na srdci, jak slavnou a rozhodnou

účast v životě a úsilí národa může mít literatura.

Poněvadž jde o úkoly opravdu veliké a nebývale odpovědné, lze k nim přistoupit a zvládat je jen ve společné a upřímné spolupráci všech spisovatelů, kteří se chtějí svou literární tvorbou i veškerou svou prací činně účastnit socialistické výstavby naší vlasti. Víc než tříleté zkušenosti nedůsledného organizování spisovatelské aktivity dokázaly, že dosavadní spisovatelské organizace pro svůj převážně cechovní postoj k otázkám nové tvorby nejsou vhodnou základnou, z níž by mohl vycházet strhující podnět i rozhodná opora pro novou tvorbu i nové autory.

Vyrůstá-li tedy v těchto dnech Svaz československých spisovatelů, v němž se v bratrské shodě mají sejít spisovatelé z historických zemí se spisovateli ze Slovenska, je nutno zdůraznit několik faktů: že ti z literárních pracovníků, kdož jako nejaktivnější stojí při zrodu Svazu a účastní se

jeho ustavujícího sjezdu, jsou vlastně jenom krystalizačním jádrem, kolem kterého a nad něž — strženo jeho příkladem — má vyrůst ideově pevně zaměřené a vlivné společenství spisovatelů, hodných naší budovatelské doby; že už nikoli stavovský spolek, nikoli ochranné sdružení lidí jednoho ze svobodných povolání, nikoli přehnané nacionální momenty budou působit na literární tvorbu v lidově demokratickém Československu.

Svaz československých spisovatelů tu dnes stojí jako dobrovolná spisovatelská organizace celostátního významu, jako organizace s úkoly především ideovými, jejímž prvním a životním úkolem je vytvořit bezprostřední a trvalý kontakt literárních tvůrců s budovateli na všech úsecích naší výstavby, pomoci spisovatelům, aby stáli věrně a poctivě, duší i tělem za věcí dělnické třídy, aby se stali opravdovými praporečníky radostných socialistických zítřků.

Lidové noviny, 27. II. 1949

LITERATURA, VĚC NÁS VŠECH

Václav Pekárek

Spisovatelé čeští a slovenští se sjíždějí aby utvořili Svaz československých spisovatelů a tak i organizačně zabezpečili růst české a slovenské literatury. Mohlo by nás vésti k úvahám, zda umělecká práce se dá organizovat či nikoliv. A přece, podíváme-li se do dějin české literatury, vidíme, že česká literatura se vždy organizovala. Jen vzpomeňme kruhu májovců, kteří

vystoupili v letech šedesátých v čele s Nerudou, Hálkem, Pflégrem-Moravským, Vzpomeňme ruchovců a lumírovců, české moderny v letech devadesátých, období let dvacátých s literaturou proletářskou nebo pozdějšího vystoupení poetistů. Vzpomeňme let třicátých, kdy po prvé se formuje kolem Václavkova Bloku první skupina socialistických realistů, v čele s S. K. Neu-

mannem, Jaroslavem Kratochvílem, Petrem Jilemnickým a celou skupinou mladých spisovatelů a kritiků. Tak byly vždycky skupiny spisovatelů, kteří organizovali svou práci a šli za něčím, za programem.

Tehdejší způsoby organizace literární práce odpovídaly stavu společenských sil a tehdejšímu společenskému třídnímu rozvrstvení. Jaká hrstka spisovatelů byla soustředěna kolem Václavkovy skupiny Blok v době první republiky, a jaká velká část spisovatelů stává se vyznavačem tohoto programu dnes. Jaké možnosti dávala spisovatelům měšťácká první republika a jaké nám dává dnes naše lidová demokracie. A tak není pochyby, že stojíme dnes před úplným zlomem a před novým obdobím rozkvětu české literatury. Náš pracující lid výsoce cení literaturu a velmi si váží všech skutečných duchovních hodnot. Dobrý román srovnával Ždanov s vyhranou bitvou. Necht' si také spisovatelé jsou vědomi tohoto ocenění a této vážnosti, kterou požívají u našeho lidu a necht' mu zůstanou věrni a splní naděje, které do nich náš lid vkládá.

Česká literatura, jako literatura malého národa, který musel staletí zápasit o svou národní existenci, se ve své většině nikdy nezpronevěřila lidu. A kdyby se opřela o lid a o skutečnost, vždy to znamenalo její růst. A vzdalovala-li se lidu a skutečnosti, vždy to znamenalo její zeslabení a pád. Ono je snažší převést si z ciziny módní šablonu a vytvářet tak literaturu umělou, bez zřetelů k národní skutečnosti, nežli tuto skutečnost opravdu žít a umělecky ztvárnit. Ale jaké výsledky! Jen literatura, prodchnutá úsilím a

snahami lidu a jeho ideálů, žije a bude dále žít, zatím co literatura, nenapojená skutečností, odumírá dříve, nežli se narodila. A k tomu, aby spisovatelům byly dány možnosti plně naše dnešní úsilí žít a naši skutečnost poznávat, prožívat a umělecky ji zobrazovat, k tomu je třeba toto snažení organizovat. A zajisté po bedlivém uvážení dospělo se k tomu, že tomu bude nejlépe v nově utvořeném Svazu. Má proto tato nová organizace před sebou velké úkoly. Ale k splnění těchto úkolů má i velké možnosti. Dnes již literatura není a nebude popelkou. Dnes je již konec se stavem, že spisovatelé „něco“ píší a čtenáři „něco“ čtou. Dnes více než jindy stává se literatura věcí celého národa. A na jejím rozkvětu má zájem celý národ, všechen náš pracující lid.

A proto i organizačně se toto úsilí zabezpečuje. Prvním takovým krokem bylo utvoření ústředního orgánu Nový život. Je nemyslitelná organizace bez podobného ústředního orgánu. A předplatilo-li ministerstvo školství tento orgán všem svým vyšším, středním a odborným školám s upozorněním, že otázkám nové literatury musí každý profesor naší literatury věnovat pozornost ve svých hodinách, vidíme, jaká důležitost se tomuto časopisu přikládá. Je třeba, aby tohoto příkladu následovaly i jiné instituce a časopis se dostal i do závodních a venkovských čítáren a klubů.

Není pravda, že nemáme talentované spisovatele. Ale pravda je, že mnozí naši spisovatelé si nejsou vědomi, že je třeba zobrazovat skutečnost, a tak vytvářejí literaturu vzdálenou dnešnímu našemu úsilí. Na škodu svou i na škodu

české literatury. Tu bude úkolem Svazů, aby organizoval tuto novou literaturu, aby pomáhal růst všem novým výhonkům naší literatury. A to je otázka celé kulturní politiky v literatuře, která musí být skutečně leninsky moudrá. Ve své dnes již klasické stati „Stranická organizace a stranická literatura“, která se stala základem marxistické kulturní politiky, upozorňoval Lenin, že „literární dílo podléhá ze všeho nejméně mechanickému srovnávání, nivelisování, nadvládě většiny nad menšinou. Je nesporné, že v tomto díle je bezpodmínečně nutné zajistit velkou volnost osobní iniciativy, individuálních sklonů, volnost myšlenky a fantazie, formy a obsahu“. Přesto, že literatura se má stát součástíkou nerozlučně spojenou s úsilím a dílem pracujícího lidu. Ale nelze literaturu ztotožnit s jinými oblastmi stranického díla. Toho, že literatura je přece jiná oblast než politika, musí si býti vědoma především nová kritika. Jinak mechanickým přenášením politických kritérií do oblasti literární může natropit i škodu. A na to musí dbát i nové vedení Svazu, neboť zkušenosti z poslední doby nejsou právě nejlepší.

Není pochyby, že nový Svaz bude kromě organizování tvořivé činnosti spisovatelů věnovat také velkou pozornost přehodnocení českého a slovenského kulturního dědictví. I v tom bude třeba ve spojení s prací Svazu vybudovati řádně Ústav české literatury a literární museum, máme-li zde dospět k výsledkům a splnit úkol, který uložil prezident republiky české a slovenské kulturní veřejnosti ve spojení s jiráskovskou a hviezdoslavovskou akcí. Není sporu o tom, že s českou literární vědou není to zrovna růžové, ale když se zde vytvoří plán a program, možno i se silami, které zatím máme, vykonat mnoho práce, alespoň přípravě. Ustavením Svazu československých spisovatelů a jeho ústředního orgánu s programem vytvořit literaturu socialistického realismu, naplníme odkaz našich nejlepších spisovatelů, Jiřího Wolckra, Julia Fučíka, Bedřicha Václavky, Jaroslava Kratochvíla, Vladislava Vančury a mnohých jiných, kteří za okolností mnohem těžších po boku našeho lidu vytvořili nám dílo, které je chloubou české literatury a může nám býti dnes příkladem.

Lidové noviny, 5. III. 1949

SNĚMOVÁNÍ INŽENÝRŮ LIDSKÝCH DUŠÍ

Jan Štern

Po sjezdu národní kultury a konferenci spisovatelů komunistů, bude i ustavující sjezd Svazu československých spisovatelů důležitým mezníkem naší kulturní revoluce. Mýlil by se, kdo by tomuto

sněmování přikládal jen formální ráz. A ještě více by se mýlil ten, kdo by se domníval, že jsou již zásadní hlediska socialistické literatury u nás probíhána. Zásadní hlediska socialistického realis-

mu byla sice u nás na sjezdu národní kultury proklamována a objasněna, ale není možná říci, že se již stala majetkem všech pokrokových spisovatelů. S proklamacemi zásad se to má jako s vydáním zákona. Proklamací se zápas teprve začíná. Čeká nás ještě trpělivá a usilovná práce v prohlubování generální linie naší literatury a především nás čeká úkol, uvést tuto generální linii do praxe, tuto praxi střežit a pomáhat jí napravovat chyby, jichž se nevyhnutelně dopustí.

Čeká nás probojování a uskutečňování tvorby. Stojíme na počátku revoluční přestavby našeho hospodářství a našeho člověka. Stojíme na počátku pětiletky. A v těchto letech, abych použil v budoucím čase slov sovětského státníka D. Z. Manuilského, budou svaly a nervy celé země napjaty jako tětíva. Budeme žít jen pro své novostavby. Když budeme myslet, budeme myslet jen v číslicích těchto staveb. Když budeme mluvit, budeme mluvit jen o nich. Když budeme diskutovat, budeme se přesvědčovat a přít jen o ně; když budeme usínat, bude se nám zdát jen o nich. Všechno je podřízeno jednomu cíli, splnění plánu velkých prací, který jsme si narýsovali. Vidět a objevovat pod čísly pětiletky člověka a dát mu ožít na stránkách knih, to je hlavním tematickým úkolem pokrokových spisovatelů. Kde jinde než v ohniscích pětiletky, na závodech, vesnicích, laboratořích, úřadech i školách, kde jinde je možno zachytit kladný socialistický ideál? Kde jinde je možno objevit hrdinu naší doby, dělníka, rolníka, intelektuála, který se bije s třídním

nepřítelem, který se bije s lajdáctvím, zkostnatělostí a kariérismem, který se bije se starým světem kolem sebe i v sobě? A tuto novou cestu literatury musí střežit naše kritika. Musí skoncovat s plytkým recensenstvím a na hlubokých rozborech konkrétních prací proboujovat hlediska socialistického realismu. Musí si osvojit mužnou zásadovost, musí jí jít vždy jen a jen o věc a nikdy o osobní zájmečky. Musí skoncovat s přítelkčováním a bezzásadovostí. Stojí před ní i tak závažný úkol, jako nově zhodnotit naši literární minulost a vyrýžovat z nánosů, který na naše dějiny literatury nanasla měšťácká pavěda, zlaté dědictví naší pokrokové a lidové tradice. Bude na ní, aby střežila první kroky naší socialistické literatury a zabránila, aby nová tematika nebyla chápána šablonovitě, aby typisace nebyla zaměňována se stavěním reklamních černobílých hrdinů. Musí dbát o to, aby spisovatelé předkládali našemu čtenáři pravdu, pravdu a nic než pravdu, věrojatnou jako náš život a kypící bojem jako náš život. Jestliže spisovatelé mají být inženýry lidských duší, pak kritici musí být lodivody spisovatelů a čtenářů. Zkušený lodivod ví, že vyhýbat se na rozbouraném moři vlnám znamená někdy zachytit zákeřnou vlnu z boku a vydat loď zkáze. A socialistický kritik si musí být vědom, že vyhýbat se boji s chybami a měšťáckými tendencemi na poli literárním znamená dnes vydávat jim všanc naši literaturu a že se nesmí bát nastoupit otevřený kurs proti těmto zhoubným tendencím. Spisovatelé i kritici mají být

vychovatelé lidu a jejich práce je tím odpovědnější, že mají pomáhat utvářet smýšlení lidí. Nejlepším prostředkem k tomu je pravdivé zobrazení současnosti a boje starého s novým v ní. Kdo však chce pravdivě dobu líčit, musí jí pravdivě žít. Kdo chce věst, musí být příkladem. Kdo chce dát perspektivu zítřka, musí umět utvářet dnešek, z něhož příští dny rostou a v němž je utajena jejich tvář. Naši spisovatelé musí mít orlí zrak, musí si osvojit vědecký názor dělnické třídy marxismus-

leninismus. Musí se stát avantgardou ideovou. Musí si hluboce uvědomit, že idea, za kterou chtějí bojovat, není kabátem, který se převléká, ale srdcem člověka, kterému je buď možno zůstat věren, nebo jej zradit. Naši spisovatelé musí být také avantgardou charakterovou. Naš národ prožívá jaro svého života. A až z tohoto jara vzejde nová úroda, ať může český i slovenský spisovatel s dobrým svědomím prohlásit: pochází i z mé setby.

Lidové noviny, 3. III. 1949

PŘED SJEZDEM ČS. SPISOVATELŮ

Ivan Skála

V madcházejícím týdnu se sejdou čeští a slovenští spisovatelé na prvním společném sjezdu československých spisovatelů. Tento sjezd se schází v době, kdy se již ve všech oblastech našeho života projevují radostné a obrodné důsledky únorového vítězství našeho pracujícího lidu, který rázně smetl ty, kdož mu hromadili překážky na jeho cestě vpřed, který zabezpečil základy naší cesty k socialismu a rozzívá se dnes radostným heroismem práce, radostným heroismem socialistického budování. Únorovým vítězstvím našeho lidu, vedeného mohutnou Komunistickou stranou Československa se soudruhem Klementem Gottwaldem v čele, vyrostly nové obrovské úkoly i před českými a slovenskými spisovateli. Tím se vynořila i nutnost reorganizace dosavadního Syndikátu českých spisovatelů v duchu nových

potřeb, tak, aby těžiško práce, která probíhala dosud z největší části po linii odborové, se přeneslo na činnost ideově tvůrčí.

Ideová organizace spisovatelů, která bude organizací výběrovou a sdruží jen skutečné tvůrce nové literatury, bude uskutečněna na madcházejícím sjezdu ustavením Svazu československých spisovatelů, který bude rozdělen ve dvě samostatné seky, českou i slovenskou.

Před sjezdem a před nově ustanoveným Svazem stojí velké úkoly ideové a tvůrčí. Jestliže ve všech oblastech politického i hospodářského života probíhá velká přeměna v duchu socialistického budování, je úkolem spisovatelů aktivně se účastnit ideové přeměny pracujících lidí, vyzbrojovat je díly vysoké morální hodnoty, díly naplněnými socialistickým humanismem

a optimismem socialistického zítřku.

Je proto na sjezdu, aby stanovil ideové a tvůrčí základy nové literární tvorby na zásadách socialistického realismu, který je pracovní metodou sovětských spisovatelů a vydal v jejich dílech bezpočet velkých, pravdivých děl. Tvořit metodou socialistického realismu, to znamená slovy A. A. Ždanova, „znát život, abychom ho dovedli pravdivě zobrazit v uměleckém díle, zobrazit nikoli scholasticky, mrtvě, jenom jako ‚objektivní realitu‘ ale abychom dovedli zobrazit skutečnost v jejím revolučním vývoji. Přitom pravdivost a historická konkrétnost uměleckého zobrazení musí být spojena s úkolem ideové přeměny a výchovy pracujících v duchu socialismu.“

K splnění těchto úkolů mají spisovatelé velkou a mocnou zbraň v marxismu-leninismu. Studium základů vědeckého socialismu osvojí si spisovatelé znalost vývojových zákonů společnosti, znalost, která umožní rozeznávat podstatné od nahodilého, vymaňovat se ze starých předsudků idealistického myšlení, která jim umožní (slovy B. Engelse) „zobrazovat typické lidi za typických okolností“.

Rychlé tempo naší socialistické výstavby vyžaduje, aby spisovatelé vykovali z literatury mocný nástroj ideové přestavby společnosti, aby uskutečňovali pevnou gottwaldovskou linii naší kultury ve svých slovesných dílech. Stane-li se tak, pak tato nová literatura, která se již začíná objevovat, se stane akč-

ním, bojovým nástrojem budování socialismu, nástrojem dělnické třídy a pracujícího lidu.

Náš lid vzhlíží s láskou k našim slovesným tvůrcům a očekává od nich, že jejich díla se budou zvedat stále mohutněji na zásadách, které pozvedly slavnou literaturu sovětskou na první místo v literatuře světové. Pracující lid také očekává, že naši spisovatelé se přiblíží k jeho životu na pracovištích, že jejich tvorba bude obrazem jejich života a usilování, že jejich práce bude prochnuta leninskou zásadou stranickosti literatury a stalinovou zásadou kritiky a sebekritiky, která se stane mocnou pákou rozvoje naší literatury. I zde je nám velkým vzorem práce Svazu sovětských spisovatelů, který bdí nad ideovou čistotou sovětské literární tvorby a který organizuje široké veřejné diskuse o tvůrčích problémech a pomáhá tak spisovatelům překonávat chyby a nedostatky a odstraňovat prvky škodlivé a cizí lidu.

To jsou úkoly, jejichž řešení očekávají od sjezdu sami spisovatelé i pracující lid. Svědčí o tom odpovědi, které jsme dostali na otázku „Co čekám od sjezdu čs. spisovatelů a od nového Svazu čs. spisovatelů.“ Svaz čs. spisovatelů stojí před úkolem stát se organizátorem a ideovým ohniskem nové tvůrčí práce, organizátorem literatury, která bude obrazem našeho života, obrazem heroismu našeho pracujícího lidu, obrazem jeho tvůrčího optimismu.

Rudé právo, 27. II. 1949

SPISOVATELÉ A PRACUJÍCÍ LID

Karel Nový

Převratná doba, již všichni prožíváme, a zvláště intenzivně od únorových dní r. 1948, boří, kácí a rozmělnjuje na prach staré, dožívající a vyznělé útvary života. Člověk se proměňuje, celá naše národní společnost hledá a nalézá nový, pravdivější, hlubší, ryzejší smysl svého života a poslání. A je to především dělník, pracující lid československý, který za vedení mohutné a ideově jasné strany komunistické proměňuje naši tvář i nitro. S obtížemi, s porodními bolestmi se rodí nové jaro života, zpod ker a sněhu se dere ven k světlu a vítězně povstává obilní klíč, roste a sílí, děj se co děj, rodí se nový člověk.

Prožíváme dějinné chvíle nesmírného dosahu, a je to lidská práce nového, pospolitého smyslu, osvobozená práce, která tvoří přerod, tento dnešek, novou skutečnost a šťastnější zítřek. Neboť kořeny budoucnosti jsou v dnešku, jaký si ukujeme dnešek, taková budou i naše jitra, příští této země, našeho domova, této republiky, spojené krvavými pouty se Sovětským svazem a zeměmi lidové demokracie.

Proces proměny naší společnosti pokračuje rychle na všech stranách. Jak se zařadil český a slovenský spisovatel do tohoto obrodného procesu, do této kyklopské i mravenčí práce, do této nesmírné přestavby života svých národů a svého státu? Stojí vězně po boku uvědomělému dělníkovi a pomáhá s ním vytvářet nové ovzduší v staré své vlasti, je nápomocen při zrodu nového jara? Pomáhá zároveň s ním vy-

tvářet nové hodnoty, bojuje zároveň s ním proti duchu starých forem a pověr, ať kapitalistických, ať maloburžoasních? A vůbec, kde stojí ve své většině?

Tyto dvě otázky jsou jednoduší, avšak odpovědi na ně nemohou být tak jednoznačné.

V drtivé většině všichni čeští spisovatelé — i slovenští! — v dobách předokupačních i okupačních stáli v protifašistické frontě se svým lidem a mnozí se účastnili i podpojných práce a řada z nich zahynula Hitlerovým mečem nebo v koncentracích a nemalá část prošla nacistickými stanicemi hlady a moru a byla zachráněna jen úderem, jež rychle ochromovaly činnost hitlerovských nádrží smrti po bitvě u Stalingradu. Rovněž mnozí se účastnili činně i květnového povstání. Veliké většině spisovatelů by se křivdilo, kdyby se přehlíželi jejich statečný vzdor za okupace.

Rovněž jejich zapojení do práce porevoluční bylo spontánní. Kolik se jich ihned zařadilo do úřadů, do redakcí, do ministerstev, do rozhlasu, do filmových výroben, do vydavatelstev! Pamatujeme se na stížnosti, které se veřejně ozývaly, že nám spisovatelé pracují na jiných úsecích, jenom ne na svých, že nepíší, a skutečně jsme se octli na tom tak, že mebylo žádné nové literatury, vycházela vlastně jenok krom starých předválečných děl — ostatně většinou Němci zkonfiskovaných — skoro jen ta t. zv. literatura koncentrační. Starší a střední generace spisovatelská byla zapražena do mimospisovatelské roboty a mla-

dých tu téměř nebylo. Pracovali všichni v různých oborech a — v různých stranách, ovšem i mimo strany, Jestliže všechny za okupace spojoval vnitřně jeden cíl, po okupaci se vnitřně rozcházel, jednak setrvačným vlivem předválečného t. zv. neutrálního postoje s heslem neujasněné „tvůrčí svobody“, a pak nutně vlivem stran nekomunistických, v nichž se organizovali nebo s nimiž sympatizovali. Zřetelně se počali rozdělovat při věčných debatách o smyslu „svobody“, dva manifesty, které byly vydány ještě dlouho před únorem, jsou toho svědky. A těsně před únorem pak došlo ke srážce v Syndikátu čes. spisovatelů, při níž už bylo jasno, kdo na které straně stojí, kdo z nich chce jít s pracujícími lidem, s jeho jediné správnými touhami po uskutečnění socialismu v republice, a kdo chce zůstat, abychom to řekli zkrátka „panem spisovatelem“, to je člověkem apolitickým, ani rybou, ani rakem, vlastně spojencem povstávající a plnou parou pak útočící reakce.

Je přirozené, že nastaly změny i ve vrcholné organizaci spisovatelů, v Syndikátě, a akční výbor, složený ze členů všech politických stran i neorganizovaných pokrokových spisovatelů, podle svých sil — počínaje si naprosto objektivně — v SČS učinil pořádek, zbaviv tuto organizaci nejen reakčních členů, ale i různých spisovatelů příživníků, do Syndikátu se vetřelých. Ale i když provedl tento pracný a odpovědný úkol, svou formou a stavovským posláním, jak se ukázalo, nevyhovoval požadavkům nového času, takže bylo naléhavou potřebou přeorganizovat jej na nástroj ni-

koliv jen z větší míry stavovský, nýbrž na svaz se zaměřením převážně ideovým.

To se po pilných přípravách za pomoci ministerstva školství a informací stává skutkem. Přípravný výbor Svazu nikoliv už jen českých, ale i slovenských spisovatelů uspořádá sjezd 4. až 6. t. m., jehož čestným předsedou je prezident republiky Klem. Gottwald a v čestném předsednictvu předseda Národního shromáždění dr. O. John, předseda vlády Ant. Zápotocký, ministr prof. dr. Zdeněk Nejedlý, ministr V. Kopecký, místopředsedkyně NS A. Hodinová-Spurná, povereník L. Novomeský, povereník dr. A. Pavlík a primátor dr. V. Vacek. Tato jména zdůrazňují plným právem, že sjezd československých spisovatelů se přihlašuje také k budovatelské politice svého státu a že na její platformě dělnické a socialistické politiky chce stavět, plánovat a budovat svou uměleckou práci, úzce spjatou s lidem, vycházející z lidu a směřující do jeho nervů a srdce, po vzoru velkých spisovatelů a umělců sovětských.

Svaz je organizací výběrovou, dobrovolnou a půjde mu nyní o to, zaktivisovat práci svých členů a zapojit ji plně do budovatelského díla všech pracujících, být jeho živým článkem, vytvářet díla vysokých morálních kvalit, naplněných jasnozřením velkého lidského zítřka!

Jsou k tomu všechny předpoklady, ideové i hmotné. Někdy věru nebylo tolik možností pro spisovatelskou tvůrčí práci, jako je tomu dnes za presidentství Klementa Gottwalda.

Pracovat metodou socialistického realismu, pravdivě obrazit

život v uměleckých dílech, „obrazit jej nikoliv scholasticky mrtvě, jen jako nějakou „objektivní realitu“, ale tak, abychom dovedli skutečnost zobrazit v jejím revolučním vývoji“, jak říká A. A. Ždanov. „Při tom pravdivost a historická konkrétnost uměleckého zobrazení musí být spojena s úkolem ideové přeměny a výchovy pracujících v duchu socialismu.“

Je třeba ještě dodat, že odpověd-

ným úkolem Svazu je také vyzývat, vyvolávat a vychovávat mladé spisovatele a básníky a především z dělnické třídy.

Spisovatelé a pracující lid, spisovatel a dělník, jenž má dnes tolik zájmu na spisovatelské práci — není mezi námi rozdíl! Máme společná hesla, jsme stejné myslí, máme stejný cíl: Kupředu, kupředu za novým člověkem a za novým, úrodnějším a radostnějším světem!

Práce, 4. III. 1949

K SJEZDU ČS. SPISOVATELŮ

Václav Běhounek

Zítřka se v budově Národního shromáždění v Praze sejde ustavující sjezd československých spisovatelů, aby diskutoval a stanovil úlohu spisovatele v dnešní společnosti a zabýval se obsahem dnešního umění. Vytvoří také na místě dřívějšího Syndikátu českých spisovatelů a Spolku slovenských spisovatelů, jež sdružovaly beletristy i odborné spisovatele, nový, ideový, výběrový a jednotný Svaz československých spisovatelů o dvou sekcích, české a slovenské. Budou v něm sdruženi beletristé a literární i umělečtí vědci, kdežto spisovatelé odborní přejdou do nového útvaru při Národní radě badatelské. Nový svaz chce mimo jiné podněcovat tvořivou účast spisovatelů v socialistickém budování a starat se, aby literatura zobrazovala skutečnost v jejím vývoji k socialismu, bude vychovávat nové spisovatele z dělníků, zemědělců a ostatních pracujících vrstev, jakož i spisovatele mladé a začí-
nající, a literárně se všemi v duchu marx-leninismu spolupracovat, jak se to asi již záhy objeví v uměleckém a kritickém měsíčníku „Nový život“.

Znamená to vše pro Svaz a jeho členy (jichž počet je zatím redukován asi na 300, ale k nimž se mohou přihlásit další, pokud vyhoví členským podmínkám) množství nových, plodných a radostných politických i literárních úkolů, které jsou v živém souhlasu s úkoly literatury ostatních slovenských národů, s velkou literaturou Svazu sovětských socialistických republik a lidově demokratických států.

Nedávno se tázal jeden náš významný politik, který byl vzápětí přítomen důlnímu neštěstí na dole Doubrava v ostravsko-karvinském revíru, proč nebyl na místě také některý náš spisovatel, aby uviděl, co znamená solidarita pracujících a jak se právě projevuje charakter jednotlivců ve zkoušce nebezpečí života a smrti. Nu, odpověď byla

celkem snadná. Spisovatel se o neštěstí patrně dověděl až druhého dne z novin. Nikdo ma něho ne-
vzpomněl, aby ho zmobilisoval
k tomuto úkolu. A přece pro spiso-
vatele, má-li psát o živých lidech
a o těch, na nichž dnes spočívá
hlavní úkol socialistického budo-
vání státu, byl by právě takový
otřesný moment možná trvalou in-
spirací jeho budoucího díla a jeho
zájmu o člověka pracujícího v ne-
obyčejně těžkých podmínkách. So-
větští spisovatelé by nemohli na-
psat své pravdivé romány z Velké
vlastenecké války, kdyby nebyli šli
také jako vojáci nebo s vojáky ja-
ko váleční zpravodajové do bitev.
Nemohli by napsat romány z vý-
stavby o velkých průmyslových
strojkách a o přeměně charakteru
lidí na nich, kdyby se nebyli stali
aspoň na čas spolupracovníky těch-
to velkých průmyslových výsta-
višť. Nemusili k tomu býti inženýry
techniky, ale svou aktivní účastí se
stali inženýry lidských duší. Jen si
vzpomeňme, co všechno řešily so-
větské romány z výstavby: otázky
pracovní morálky, větší produkti-
vity práce, konflikty starého člo-
věka s novou dobou, odstraňování
negratnosti, růst odborné kvali-
fikace lidí, konflikty citového ži-
vota a snažili se vcelku nebo v čás-
ti dát čtenářům jakýsi nový záko-
mík všeho jejich jednání.

Podobné úkoly čekají také spiso-
vatele české a slovenské. Ale ne-
bylo by správné, kdybychom ne-
řekli, že značný díl domácí litera-
tury byl již dlouho zvěstovatelem

těchto přeměn. Jen jde o to ještě
pozorněji přitisknout ucho k hlu-
bokým dějům uvnitř společnosti
i uvnitř lidí a zaujmout se tím pod-
statným a nejpodstatnějším, umět
vidět a správně pochopit, co zna-
mená příchod socialistické společ-
nosti. Však také: proč psát, neod-
povídáš-li na hlavní otázky? Takto
mučivě se vždy ptali velcí spiso-
vatelé ruští, u nich se to učili so-
cialističtí realisté sovětsí a patří to
i pro nás. Podobně jako otázka pro
koho píšeme? Pro ty, kdož čekají,
že jim spisovatel řekne, co dělat a
jak žít? Nejdříve to musí ovšem
vědět a znát sám spisovatel — a
aby to věděl a znal, musí být tou
nejcitlivější strunou, která se za-
chvívá vším, co se bytostného ve
světě děje a k čemu, jako k nové
socialistické éře lidstva ve svých
nejpokrokovějších částech svět
směřuje. Musí však mít i hodně
chvil hlubokého soustředěného ti-
cha pro svou tvorbu. Nemůže vše-
chno také říci naráz, neboť děje,
které jsou za námi, kolem nás
i před námi, představují úkol
takřka pro celé pokolení. Netrpě-
livostí nezbudujeme nic nebo jen
málo dobrého. Nemůžeme ovšem
také rozkvět literatury čekat od
opatření organizačních. Ta jsou
jenom vhodným pomocníkem. Roz-
květ literatury záleží od její vnitř-
ní pravdy, která leží v uskutečno-
vání socialismu dělnickou třídou a
jejími spojenci, v lásce k člověku,
k přírodě, k životu a v nenávisti
ke všemu, co člověka vykořisťuje,
ponižuje, ničí. Práce, 3. III. 1949

ÚKOLY UMĚLECKÉ TVORBY

Karel A. Krejčí

Ve dnech 4. až 6. března se koná
v Praze — necelý rok po histo-
rickém sjezdu Národní kultury —
Sjezd československých spisovate-
lů. Po necelém roce scházejí se
čeští a slovenští spisovatelé a kri-
tikové, aby na základech, polože-
ných úhelnými projevy presiden-
ta Klementa Gottwalda, ministra
prof. Dr. Nejedlého a prof. La-
dislava Štolla v dubnových dnech
loňského roku, vybudovali první
důležitou stavbu — nový, nikoli
již stavovský, poloodborový a ne-
výběrový Svaz československých
spisovatelů.

Avšak význam probíhajícího
sjezdu není zdaleka jen formální a
zdaleka se netýká jen vypracování
svazových stanov a pod. Jde
o mnohem více. Jde o nové pro-
světlení našeho kulturního života,
jde o jeho ozdravení především po
stránce dosavadního tvůrčího smě-
řování, jde o vytyčení konkrétní,
závazné cesty. Jde především
o nový tvůrčí plán práce našich
spisovatelů a kritiků. A k tomuto
plánu musí přičinit své poznámky
i náš voják.

Jestliže jsme nadobro skoncova-
li s rozkladným, zdravému životu
budovatelů nepřátelským a ne-
pochopitelným formalismem, mu-
síme zároveň skoncovat s přezí-
ráním a podceňováním některých
námětových oblastí — na př. ži-
vota naší lidově demokratické ar-
mády. Snad už není třeba připom-
ínat, jak docela jinak vypadá ži-
vot našeho vojáka dnes, v našem
společenském nástupu k socialis-
mu, kdy vedle svých úkolů obran-
ních věnuje voják své schopnosti

a svou sílu také hospodářské vý-
stavbě našeho státu. A tomuto no-
vému způsobu jeho života a práce,
těmto novým podmínkám jeho
služby musí nutně odpovídat i no-
vý poměr tvůrčích umělců k naší
armádě. Již nikoli akademický a
blahosklonný poměr protektorů,
nýbrž aktivní spolupráce — to se
musí stát heslem našich spiso-
vatelů v poměru k naší armádě.

Dosavadní výsledky na tomto
poli jsou naprosto nedostatečné.
Naše armáda stále ještě čeká na
velké vzory nemalé bojové tradice,
ztvárněné tvůrčími umělci po vzo-
ru velké bojové literatury sovět-
ské. Chybí nám doposud díla,
představující všemu našemu lidu,
a tím i naší armádě, hrdinný boj
našich zahraničních vojáků za
Velké vlastenecké války a našich
partyzánů na domácí půdě a v na-
cistickém zázemí. Právě taková
díla potřebujeme a budeme stále
potřebovat, — díla, která zevše-
obecní zkušenosti našich bojů pro-
ti fašismu, díla, která ukáží krás-
ný příklad hrdinů tohoto boje —
a současně i cestu, jak už jednou
provždy zabránit kapitulantství
a zradě na našich národech a na
našem velkém spojení, Sovětském
svazu. Potřebujeme díla, která bu-
dou vychovávat naše národy k ve-
líkému úkolu — být na straně
světového pokroku, být jeho před-
stavitelem a uskutečnovatelem,
být na straně těch, kteří vyhráva-
jí, jak to vyjádřil prezident Kle-
ment Gottwald. Tyto úkoly patří
k největším, které si dnes mohou
naši spisovatelé postavit. A také
k nejčestnějším.

Ruku v ruce s novým usilováním naší tvůrčí činnosti musí jít i naše nová kritika. Bylo řečeno, že je naše kritika v nebezpečí, že se nové umění zrodí bez ní, bez její přímé účasti. A ještě dříve řekl ministr Nejedlý, že naše kritika povětšinou plní jen úlohu kulturních kibiců. K nápravě tohoto stavu pomůže jen radikální řešení. Kritikové si musí uvědomit nejen svá práva, nýbrž především míru svých povinností a míru své odpovědnosti. Taková musí být naše nová kritika — zásadní a vysoce ideová, pokroková a vysoce poučná, rozhodná a dělná, především však nesmí nikdy ztratit svůj cíl — probíjení socialistického umění socialistické společnosti. Budovatelská pětiletka je naší cestou k socialismu, naše nová kritika má před sebou úkol vypracovat plán a zásady našeho socialistického umění. Stejně jako umění nemůže být jen komentářem, nemohou být ani naši kritikové pouhými komentátory a archiváři své doby, nýbrž vykladači a bojovníky

za nové směřování a nové usilování našeho společenského života.

Nelze uskutečnit všechny tyto požadavky bez vysoké uvědomělosti mravní a politické. Proto bude především nutno probíjet důsledně leninské zásady stranickosti umění, zásady pravdivosti uměleckého díla, té pravdivosti a stranickosti, která je výsledkem dějinného boje pracujících mas za vítězství socialismu. Marxismus-leninismus se proto musí stát hybnou pákou našeho nového tvůrčího zápasu.

Nový Svaz československých spisovatelů, v němž se scházejí umělci obou našich národů, bude organizací dobrovolnou, avšak výběrovou. Ne každý, kdo za svého života napsal a vydal jakoukoli knihu, bude jejím členem. Ne každý z těch, kteří dříve nebo ještě dnes píšou, je hoden jména spisovatele. Tím je a může být jen ten, kdo pochopil a svým dílem uskutečnil velikou Stalinovu zásadu — být inženýrem lidských duší.

Obrana lidu, 5. III. 1949

SJEZD ČS. SPISOVATELŮ

Jan Pilař

Je to tradice slavných spisovatelských sjezdů v Sovětském svazu, která ukazuje spisovatelům lidově demokratických států cestu k takové literatuře, která bude držet krok s výstavbou socialistické společnosti. Je to cesta hluboké ideové výzbroje a uvědomělé tvorby, která pomáhá lidu a jeho budovatelskému elánu. Nic jí není tak cizí jako bezbřehý chaos a

ideová anarchie, jež charakterizuje na př. literatury západní. Spisovatelské sjezdy v té části světa, která socialisticky plánuje, mají a musí být také takovou plánovitou přehlídkou literatury a vyhlášením generální linie tvorby, která je si vědoma svých povinností k lidu a která chce ze všech svých sil podepřít dílo pracujících tříd.

K těmto novým metodám spi-

sovatelské práce se přihlásila nedávno literární obec polská, užívají jich s úspěchem i spisovatelé bulharští, rumunští a jiní. Také spisovatelé čeští a slovenští svolali na dny 4., 5. a 6. března svůj sjezd do Prahy. Fakt, že k sjezdu tak zásadní povahy přistupujeme teprve rok po historickém únoru, měl své vážné důvody. Hlavní z nich byla nevyhovující struktura a poslání dosavadního Syndikátu českých spisovatelů, v němž byli spisovatelé organizováni na odborném základě, a to mechanicky bez kvalitativního hodnocení. Tím, že nám za léta vyrostl odborový spolek nejen beletristů, ale i vědeckých spisovatelů a publicistů, dospěli jsme k absurdní situaci, že jsme měli sice orgán snad nejpočetnější na světě, ale přitom orgán takový, který pro drobné stavovské zájmy nemohl pečovat o novou literární tvorbu, o růst nových talentů, o ideové otázky spisovatelů. Syndikát vykonal svou úlohu, ale jeho smysl se loňským únorem definitivně skončil. Po únoru se totiž ukázalo, jak je v tomto svém složení neschopný zmáhat úkoly, které před něj stavěla nová politická a hospodářská skutečnost. Právem proto naši dělníci mluvili často o dluzích spisovatelů socialistické výstavbě naší vlasti. Právem byla vytýkána propast mezi literaturami obou národů našeho státu, právem se kritisovalo zmrtnění ruchu umělecko-ideového a časopiseckého.

Letošní sjezd spisovatelů má proto význam historický. Nejen že odstraní všechny tyto nedostatky, ale vytvoří také nové předpoklady, aby naše literatura se posunula daleko vpřed, aby byla skutečným hlasem našich dnů, aby pomáhala

lidu a stavěla před něj obraz nového světa. Jestliže aspoň ve stručném přehledu zvážíme všechny nové prvky tohoto sjezdu, bude jasno, že se tu začíná nová epocha českého a slovenského písemnictví. Na sjezdu se totiž ustaví nová celostátní spisovatelská organizace, která svými pracovními metodami a svým posláním nebude pokračováním dosavadních dvou spisovatelských spolků v Čechách a na Slovensku, nýbrž která vyrostle z nových základů. Bude to ideový Svaz československých spisovatelů. Je to závažná skutečnost, že i spisovatelé odstraňují zbytky staré nacionalistické hašteřivosti i liché otázky prestižní a scházejí se v jediném Svazu na společné basi socialistické spolupráce. I když bude pamatováno na národní diferenciaci, můžeme od této novinky očekávat ozdravení poměrů mezi literaturou českou a slovenskou a stmelení jich v jeden státní celek.

Svaz československých spisovatelů bude organizace ideová a výběrová. Nevzniká eliminační cestou ze starého Syndikátu nebo ze Spolku slovenských spisovatelů. Jeho základní jádro vytvoří asi 280 českých a slovenských spisovatelů, kteří představují hodnotnou současnou literaturu. Těchto 280 spisovatelů, to má být frontovní čelo nové tvorby, které bude probíjet nové cesty k literatuře, hodné socialistické společnosti. Nečlenství ve Svazu neznamená a nemůže ovšem znamenat nemožnost publikování pro spisovatele mimo Svaz. Členství ve Svazu bude však ukládat spisovatelům více povinností než výsad. Být členem Svazu, to bude nejen pocta, ale i umělecký závazek. Ale bude to současně pobídka pro nadané,

zejména mladé spisovatele, aby obrátili veškerou svou pozornost k tvorbě, aby zvyšovali její úroveň, aby jí dali takové ostří, které bude s to rozrážet překážky k nové, radostné budoucnosti.

Na takové spisovatele pamatuje Svaz vytvořením zvláštní kategorie kandidátů. Kandidatura, to je závazek, že spisovatel se přihlásí s novým dílem. Přitom Ústřední výbor Svazu se bude o nové spisovatele starat, dá jim všechny možnosti, aby se mohli rozvíjet a růst. Bude je ideově školit, bude pořádat prostě semináře, kde zkušení spisovatelé jim sdělí nové pracovní principy, bude jim poskytovat pracovní stipendia a umožní jim všestranný styk s živou skutečností, bez jejíhož důkladného poznání nelze vytvořit nová, dokonalá díla. Péče bude také věnována vyhledávání a vychovávání nových talentů spisovatelských i kritických soustavným propagováním literární tvorby v řadách pracujícího lidu.

Lze bez nadsázky říci, že dosud nikdy v historii neměli českoslovenští spisovatelé takové podmínky pro svou práci, jako tomu bude nyní. Sjezd znamená tečku za minulostí a šipku k budoucnosti. Všechnu pozornost spisovatelů soustřeďuje k tvorbě. Je teď na spisovatelích, aby těchto dalekosáhlých možností plně využili. Aby zvýšili svou tvůrčí aktivitu a dohonili to, co bylo nesprávným organisováním podmínek spisovatelské práce v minulosti zameškáno.

Je třeba zdůraznit, že práce ve Svazu československých spisovatelů je organisována na širokém základě Národní fronty. Mají sem přistup všichni ti spisovatelé, kteří, jak se praví v preambuli sta-

nov, jsou přesvědčenými stoupenci lidově demokratického zřízení, mířícího k socialismu, kteří se chtějí svou literární tvorbou i veškerou svou ostatní prací činně účastnit socialistického budování naší vlasti, nesmlouvavého boje proti reakci a cílevědomého úsilí o zajištění světového míru. Jsou to požadavky, které naše lidově demokratické zřízení staví před každého občana. Spisovatelé, kteří se budou nově hlásit do Svazu, musí kromě nich osvědčit hodnotu svého díla, které bude výrazem těchto nových skutečností. Tyto dvě podmínky budou rozhodovat o přijímání nových členů, a nikoliv mechanický počet knih, jako tomu bylo v dosavadních spolcích.

Sjezd československých spisovatelů se koná za účasti pokrokových spisovatelů z 12 zahraničních států. I tato skutečnost má svůj hluboký význam pro mezinárodní mír. Koná se v budově Národního shromáždění, tedy na půdě nejvyššího orgánu naší lidovlády. Politické projevy na něm přednesou ministři Kopecký a Nejedlý a pověrník Laco Novomeský. O úkolech nové literatury a kritiky přednesou zásadní referáty Jan Drda a M. Chorváth. V diskusi bude mluveno nejen k referátům, ale spisovatelé tu vyhlásí už své pracovní závazky a plány.

To všechno jsou zjevy úplně nové v naší literatuře, zjevy, které hluboce zapůsobí na celou naši uměleckou tvorbu, které ji okyslíčí a prokrví a určí jí smysl a cíl. Proto má letošní sjezd mimořádný historický význam a my věříme, že splní své poslání.

Kulturní politika, 4. III. 1949

OKOLO SJEZDU A PO NĚM

OD PRAMĚNKŮ K PROUDU

Jan Drda

Stát se inženýry duší našeho lidu, mluvčími jeho tužeb, jeho lásky i nenávisti, stát se jeho socialistickými buditeli — tak krásný i tak zavazující úkol postavil před nás prezident republiky Klement Gottwald ve svém poselství sjezdu československých spisovatelů. A věru nemohlo být poslání našeho písemnictví, smysl jeho vývoje a směr jeho cesty do budoucnosti vystiženo přesněji a jasněji než těmito moudrými učitelstvími slovy z úst nejlepšího syna našeho pracujícího lidu. Neboť ne za sebe, ale za všechny pracující lid naší republiky, za všechny opravdové vlastence obou našich bratrských národů nám tu Klement Gottwald vyslovil mravní příkaz, bez jehož upřímného a usilovného plnění se už nikdo nedále nemůže se ctí nazývat českým či slovenským spisovatelem.

Když jsme se rozhodli svolat březnový sjezd československých spisovatelů, cítili jsme, že se musí stát rozhodným signálem k nové, pravdivé, lidu blízké tvorbě, která by se stala živným chlebem našeho lidu. Rok hluboké proměny a ničím nezadržitelného rozmachu našeho národního života, jak jsme jej prožili od února 1948, skoncoval navzdýcky s ovzduším mravní lhostejnosti a indiferentnosti, která přežívala ze starých špatných časů. Nový hospodář naší vlasti,

pracující lid, vyburcoval v sobě všechny tvořivé i mravní aktivity, všechny dobré ctnosti a všecku opravdovost, všechny dovednosti a všecko zapálení a odhodlání, aby z naší země vybudoval svůj opravdový, trvalý a šťastný domov, aby socialistickou výstavbou uskutečnil dávná slova touhy po opravdovém zemsčím ráji. Už za jeden jedinký rok po tom, co bylo úmorem naplněno opravdové osvobození, a rozvázány všechny tvořivé síly lidu, dozrává první radostné ovoce této nové svobody: zvedá se očividně množství materiálních hodnot, vytvářených pracujícím lidem pro obecné dobro, naše země se nepřestajně a po všech stránkách kultivuje, život krásní pod pracujícím rukama, nová velká díla výstavby rostou den za dnem. A ruku v ruce s těmito radostnými skutečnostmi roste v lidech nové sebevědomí, nový altruismus, zvedají se noví, dotud neznámí hrdinové práce a obětavosti, rozvíjejí se nové talenty a dovednosti, zdvíhá se nová, nebývalá chťivost po vědění, znásobuje se kulturní dychtivost mezi dělníky, rolníky, mezi mládeží z měst i vesnic, mezi starými i mladými. Jen člověk dokonale tupý by mohl neucítit ten mocný proud tvořivé energie, jen cynik by se mohl vyhnout rozjasňujícímu a obšťastňujícímu

vlivu, který na nás všechny vyzaruje.

Jestliže jsme se v takovémto ovzduší, bohatém novým kyslíkem, sešli na spisovatelském shromáždění, věru že se tam nikdo nemohl s čistým svědomím pustit do starého mudrcování o „věčných hodnotách“ a jiných abstraktních nesmyslech. Upřímně nespokojeni sami se sebou, že se naše písemnictví opožďuje v kroku, že v prvním rozběhu naší cesty k socialismu pokulhávalo za tvořivým úsilím pracujícího lidu, záhanbení kulturní dychtivostí, již zatím tak pramálo nového můžeme dát do rukou, museli jsme — pokud to s literární tvorbou i se sebou samým myslíme vážně a upřímně — jednotně prohlásit, že první povinností českého a slovenského spisovatele je aktivní tvořivá účast na výstavbě socialismu, že novou občanskou legitimací českého a slovenského spisovatele, jenž chce být hodným účastí na velkém tvůrčím díle svého lidu, budou jen a jen jeho nové knihy, nové verše, nové divadelní hry či filmové náměty, ztvárňující novou československou skutečnost, zachycující a vyzdvihující nové hrdinství našeho lidu, jeho boj a vzmach k radostné budoucnosti, jeho houževnaté tvůrčí úsilí. A jen u toho, že budeme napříště vidět a čít literární mistrůvství, kdo se bude umět na křídlech své obrazivosti zvednout nad denní tok přítomného života a nebojácněma i láskyplněma očima pronikavě pohlédnout do budoucnosti, vydat pravdivé svědectví o jejích radostných perspektívách, budít a učit a inspirovat český i slovenský lid, rozplameňovat je-

ho lásku a zakalovat jeho nenávisť k nepřátelům a škůdcům.

Stojíme v údobí, kdy se prvními praménky hlásí budoucí mocný proud takového písemnictví. Prezident republiky, mluvě o těchto praménkách, řekl, že potřebujeme celý bouřlivý příval nového, ideově bojovného, zapalujícího umění. A my dobře víme, že jsou už nachystány všechny předpoklady pro takový bouřlivý rozvoj: nová skutečnost, která nás radostně zjišťuje, nový člověk, jež bude hrdinou i čtenářem takového umění, nový radostný pocit života, jenž posiluje slabé, upevňuje kolísající a ještě víc zoceluje rozhodné. Nic už nestojí českému a slovenskému spisovateli v cestě: nikdy před ním nestála tak mohutná a strhující tematika, tolik živých hrdinů, tak jasná a přesvědčivá perspektiva. Nikdy život sám nebyl tak heroickou i dojmavou básní, v jakou se rozvíjí dnes. A nikdy nečekalo odměnou za nová literární díla tolik lásky, úcty a vážnosti, kolik jí pro své básničky má machystáno náš pracující lid.

Je to zrovna opojně povznášející pocit, uvědomíme-li si, před čím stojíme. Pravá nadčasovost, pravá nesmrtelnost je jenom ve věrnosti své době, svému lidu, i těm idejím, za jejichž uskutečnění on nasazuje své síly. S jeho růstem i rozmachem porostou i umělci, s jeho vítězstvím zvítězí, pochopí-li závazek své věrnosti, a budou-li jej naplňovat tak, jak odhodlaně a nadšeně jej naplňuje pracující lid. Sami jsme nic. Uprostřed lidu jsme všecko.

Nový život, 2. číslo

HLAS MLÁDEŽE KE SJEZDU ČS. SPISOVATELŮ

Pavel Hanuš

Ve dnech 4.—6. března konal se v Praze významný sjezd čs. spisovatelů, na němž byl ustaven jednotný Svaz českých spisovatelů. Již ustavení Svazu samo o sobě je velikým krokem kupředu, krokem k socialistické naší literatuře. Dřívější Syndikát českých spisovatelů sdružoval přes 1500 členů, lidí, kteří mnohdy napsali jednu pochybnou knížku a již z toho titulu se stali členy Syndikátu. Kolik takovýchto „spisovatelů“ v Syndikátu bylo, vidíme z toho, že členy nového Svazu je něco přes 200 českých spisovatelů. Svaz čs. spisovatelů má napříště sdružovat jen ty umělce, kteří chtějí pracovat ruku v ruce se vším českým a slovenským lidem na uskutečnění socialismu v naší republice a kteří jsou také schopni svůj kladný ideový postoj k dnešku proměnit v básně, romány a dramata.

Česká mládež, která ze všech vrstev obyvательства žije snad nejintenzivnějším kulturním životem, jak jí k tomu dal možnost SČM a Soutěž tvořivosti mládeže, vítá proto nový Svaz čs. spisovatelů velmi upřímně a radostně. Mládež, právě proto, že „nepěstuje“ pouze kulturu, nýbrž kultura a tvůrčí práce se stává náplní jejího každodenního života, pociťovala vždy velmi bolestně, že se jí od českých spisovatelů dostávalo v její budovatelské i kulturní práci jen velmi málo pomoci. Mladí lidé prožívají a pociťují snad nejostřeji obrovský přerod, kterým prochází celá naše společnost. Mladí dělníci v zá-

vodech byli mnohdy prvními průkopníky socialistického soutěžení. Mladí studenti prodělávali tvrdé boje proti reakci, která právě na středních a vysokých školách měla své nejpevnější bašty. Mladí rolníci často první prorážejí konservativní zaostalost vesnic a přinášejí do vsí nové metody práce, nový život a novou kulturu. Mládež jako celek se úzce přimkla ke Komunistické straně a pomáhá jí s nadšením, jaké si dokáže vytvořit jen mládež, na všech úsecích velkého budovatelského díla. A sama Soutěž tvořivosti mládeže je nám — jak zdůraznil ministr školství, věd a umění prof. Nejedlý — největší zárukou budoucí socialistické kultury a nejurodnějším polem, z kterého tato kultura vyroste.

Mládež, plnic tyto své odpovědné úkoly, očekává právem, že Svaz čs. spisovatelů odstraní chyby, jichž se dopouštěl dřívější Syndikát. Očekává, že úzká spolupráce spisovatelů s pracujícími a s mládeží se stane skutkem. Umělci mohou obohatit mládež svými zkušenostmi a svými díly. Mládež může obohatit spisovatele svým žářem a nadšením mladých budovatelů socialistického života.

Stejně radostným a významným přínosem spisovatelského sjezdu je skutečnost, že všichni členové Svazu čs. spisovatelů se přiznali k socialistickému realismu jako k vůdčí a jediné pracovní metodě opravdového umělce dnešní doby. Znamená to, že i mezi spisovateli zvítězilo definitivně pojetí umění

pravdivého a bojovného. Umění, které hloubkou znalostí života pracujících se dohmatává kořene tohoto života, typisuje jej v lidech i v příbězích, řeší problémy a tím pomáhá všem kladným silám naší společnosti kupředu: pomáhá pracujícímu lidu plnit pětiletku, bojovat proti reakci a proti přežitým návykům v jejich vlastním myšlení i jednání, pomáhá objevovat krásu a radost našeho života a těšit se z něho. Úkol vytvářet takové umění na sebe naši spisovatelé vzali přihlášením se k socialistickému realismu. I to vítá mládež s upřímnou radostí. Vždyť hlavním smyslem veškeré svazácké kulturní práce je snaha tvořit a šířit právě takovéto umění z lidu vyrůstající, lidu určené a lidu pomáhající. Vždyť to je hlavním smyslem Soutěže tvořivosti i každodenní kulturní práce svazáckých skupin a souborů. A upřímně řečeno, až dosud se mládež v tomto svém boji o nové umění cítila právě se strany spisovatelů značně opuštěna. Vždyť ještě před rokem musili členové kulturního kádru SČM — jako představitelé mládežnických kulturních pracovníků — na dobořském Sjezdu mladých spisovatelů tvrdě bojovat za toto pojetí umění a přesvědčovat mnohé o správnosti této cesty. Tím radostnější souhlas mládeže k programu Svazu čs. spisovatelů. Tím těžší a odpovědnější, přitom však krásnější práce, která naše spisovatele čeká.

Je však třeba si všimnout i některých chyb či nedopatření, které se při sjezdu a při ustavení Svazu udály. Jednu z nich krásně vystihl mluvčí delegace sovětských spisovatelů. Poukázal na to, že sjezdovému jednání nebyli přítomni zá-

stupci pracujících, že spisovatelé jednali mezi sebou bez účasti a pomoci těch, kterým jsou jejich díla určena. Právě: „To je socialismus několika jednotlivců“. Necht' je Svazu spisovatelů toto — jistě nedopatření — vážnou výstrahou, aby se spisovatelé již nikdy nedostali do izolace od pulsujícího tepu našeho života. — Stejně závažný nedostatek spatřujeme v tom, že na sjezdu nebyla provedena konkrétní a zásadní sebekritika. Víme, že poctivé zhodnocení kladů i nedostatků dosavadní práce, které uzavírá celou jednu epochu vývoje, je nejlepším předpokladem lepší a úspěšnější práce v budoucnu. Doufáme, že spisovatelé budou mít na svých pracovních schůzích a zejména při besedách s pracujícími dosti příležitosti, aby kritické zhodnocení své dosavadní práce provedli. Již v zájmu práce budoucí.

Neméně závažnou záležitostí, o které na sjezdu nepadlo rozhodující slovo, je závazek spisovatelů, že budou přitahovat ke Svazu dělnické dopisovatele a zejména mladé spisovatelské talenty, že jim budou pomáhat svými zkušenostmi v další práci. Spatřujeme v tomto usnesení jeden z rozhodujících kroků k ozdravení české literatury na její cestě k socialistickému realismu. A ze stanoviska mládeže musíme uvítat zejména vůli spisovatelů, pomáhat mladým začínajícím talentům. Za tím větší nedostatek proto považujeme to, že tyto otázky nebyly nijak podrobněji projednány, že zatím zůstalo pouze při více než rámcovém provolání. Jistě to bylo zaviněno i nedostatkem času v bohatém sjezdovém jednání. Je však třeba, aby co nej-

dříve bylo v této věci jasno a aby se co nejdříve rozvinula spolupráce mezi Svazem čs. spisovatelů a Svazem mládeže, který soustřeďuje nakonec všechny mladé tvůrčí síly naší literatury ve své Soutěži a v Kulturním kádru.

Domníváme se, že jsou zejména tři úseky velmi úzké spolupráce, která by nepochybně prospěla oběma stranám. Je to především Soutěž tvořivosti mládeže. Tam se spisovatelům naskýtá možnost, aby zblízka poznali mohutné tvůrčí úsilí mládeže, pomohli mu v jeho bolestech a v oboru literární STM vlastně pomohli nástupu nové mladé generace, která za několik let převezme z jejich rukou praporek české literatury, aby jej donesla dále. Znamená to, že by spisovatelé měli jezdit na okresní a krajská kola STM, zasedat přímo v porotách, hovořit tam s mladými lidmi a pomáhat jim svými radami v další práci. Především by pak měli zasednout do literární poroty, poznávat literární tvorbu mládeže a svými zkušenostmi usnadňovat další vývoj mladých adeptů spisovatelství.

Druhým velkým úsekem spolupráce je účast spisovatelů na práci Kulturního kádru SČM. Kulturní kádr soustřeďuje nejvyspělejší

kulturní pracovníky hnutí mládeže, především vítěze dřívějších ročníků STM. V rámci Kulturního kádru dostávají se jeho členové již k systematické a cílevědomé literární práci, postavené na zásadách kolektivního studia a kolektivní kritiky. Právě na těchto úsecích práce Kulturního kádru čeká spisovatele nejlepší možnost přímé spolupráce.

A konečně by mohli spisovatelé prospět mládeži přímo svou tvorbou, to znamená hlavně tvorbou pásem, scén a recitačních básní pro tisíce svazáckých souborů. Nu, řekněte, básníci: vydáte-li sbírku v třítisícovém nákladu, hovoříte s mrtvého papíru ku třem tisícům duší! Oč šťastnější byste byli, až byste hovořili desetitisíci nadšenými hlasy ku statisícům a statisícům — ne v šerém koutečku pokoje, ale v halách továren, na náměstích, ve školách, v divadelních sálech i na schůzích?! Naše soubory rostou — nikdy pro ně není dostatek básní, písní, pásem. Přijďte, pracujte!

Takové široké a bohaté možnosti spolupráce s mládeží otvírají se čs. spisovatelům.

Mládež nabízí a čeká. Věř, že nebude zklamána.

Směna, č. 4, 15. IV. 1949

DOPIS SJEZDU OD KULTURNÍCH DŮVĚRNÍKŮ

Drazí soudruzí, českoslovenští spisovatelé!

Kulturní důvěrníci pětapadesáti dílen plzeňské Škodovky zasílají k vašemu pracovnímu a slučovacímu sjezdu své upřímné pozdravy! Vy, spisovatelky a spisovatelé v Praze, mějte na paměti výsostná slova Leninova, že nejlepší pořádek je pořádkem revolučním! To platí pro vás, duchovní dělníky, dvakrát, protože duch stále revoluční jest nejlepším serem proti všem jedům válečných štváčů imperialistických. Naše zbraň na ochranu míru ve světě je hluboce lidská myšlenka.

Litujeme, že nemůžeme být přítomni s vámi na vašem sněmu.

Poněvadž jsme žádné pozvání nedostali, píšeme vám alespoň, že jsme v duchu s vámi, pozorně sledujeme v novinách i v rozhlase vše, o čem jednáte. Braňte do všech důsledků naši lidovou, socialistickou pravdu, bojujte jako lvi za mír mezi národy a státy a útočte na žravost dravců tohoto světa, která stále hrozí, jako ten stohlavý drak v pohádce. Bojujte svou ideologickou a básnickou zbraní za mír ve světě, a zvítězíme!

K bratrskému pozdravu všem vám, jak Čechům, tak také našim soudruhům Slovákům, připojujeme také přání do zítřků a poděkování za vaši činnost. Čest práci!

Lidové noviny 8. III. 1949

SPISAVATELIA OD SLOV K ČINOM

Pavol Bunčák

Sjazd českých a slovenských spisovateľov v Prahe, ktorého zasadnutia boli posledné tri dni minulého týždňa v budove Národného shromaždenia, niesol sa v duchu naozaj úprimnom a ľudovodemokratickom, pretože ste tam počuli a videli presvedčivé a najvyššiu dôveru vzbudzujúce prejavy ozajstnej demokracie, o ktorej sa predtým zväčša len diskutovalo. Tu ste videli nie demokraciu papierovú, ale demokraciu v praxi, demo-

kráciu ako nezbytnú súčasť alebo lepšie náplň každodenného života. Mohli ste tu vidieť spoluprácu najvyšších predstaviteľov nášho verejného života, členov vlády s našimi kultúrnymi pracovníkmi, spisovateľmi všetkých možných kategórií a každého veku, v srdečnom rozhovore o všetkých tých veciach, ktoré naplňujú každodenný život už dávno nie umeleckého tvorca, pracujúceho medzi štyrmi múrmi kabinetu, ale človeka za-

ujímajúceho sa a aktívne zúčastneného všetkých složiek výstavby našej spoločnosti.

Je veľmi dobre známe, že starou chorobou píšucích ľudí boli nekončné diskusie a nezriedka plané hlavolamy, ktorých výsledky vyúsťovali do vzduchoprázdna. Dnes medzi spisovateľmi badáte, že tieto vlastnosti patria už minulosti, že spisovateľ, ako spolutvorca nového života a nového človeka, hľadá na takýto typ umelca s úsmevom, pretože si predovšetkým uvedomuje, že konečne a definitívne nastal čas, keď sa musí prikrčiť od slov k činom, od mnoho ráz bezideového organizovania k uvedomelej ideovej tvorbe. „Od slov k činom!“ — Touto myšlienkou bol predchnutý celý spisovateľský sjazd odhora až nadol. Táto myšlienka, vyslovená prezidentom Gottwaldom, bola spojivom všetkých zúčastnených, či už išlo o slávnych a najvýznamnejších mužov pera, alebo najmladších tvorcov českej alebo slovenskej krásnej spisby.

A účasť zahraničných spisovateľov, či už účasť spisovateľov sovietskych, ktorá dodávala sjazdu vážnosť a lesk, alebo aj účasť spisovateľov zo západnej Európy i zámoria, bola zadostučinením nielen pre organizátorov sjazdu alebo samých spisovateľov, to bolo zadostučinením našej cesty k socializmu, nášho úsilia o krajší a spravodlivejší život ľudskej spoločnos-

ti, to bolo zadostučinením pre veľké dni februárové, ktoré sme nedávno oslávili a ktoré pred rokom boli čiarou cez falošný rozpočet kapitalistických mocností a ich advokátov. Pýtame sa, prečo bol sjazd spisovateľov satisfakciou aj pre túto nekompromisnú cestu ľudovodemokratického Československa? Preto, lebo ste tu počuli z úst reprezentantov ozajstnej duchovnej a umeleckej tvorby práve toho Západu, že cesta, ktorou sa uberáme, je jedine správna a nasledovaniashodná.

Slovenskí spisovatelia, čo sa nedávna triedili taktiež podľa zastaralých už noriem, vzniklých počas trvania čínskeho múru vojnových rokov, tu v Prahe, sjednotení v jeden Sväz československých spisovateľov a dýchajúci atmosféru, ktorú so sebou priniesli spisovatelia Sovietskeho sväzu, ľudovodemokratických štátov, slobodumilovní a pokrokoví tvorcovia Západu, s uspokojením a s poctivou vôľou stať sa ohnivkom v reťazi, upevňujúcej svet v jeho pravde a kráse, nadväzujú kontakt so svojimi kolegami a veľmi dobre si uvedomujú, že ich úsilie je spoločným úsilím všetkých poctivo mysliacich spisovateľov a od tohto sjazdu, ktorý sa stane historickým míľovníkom aj v dejinách slovenskej spisovateľskej obce, sa im otvárajú nové a netušené krásne perspektívy.

Pravda, 10. III. 1949

PO SJEZDU ČS. SPISOVATELŮ

Josef Rybák

Naše kulturní politika, kterou jsme nastoupili uskutečňováním Košického vládního programu a rozvíjením tohoto programu zejména od února 1948, je celá založena na vědomí, že kultura jediné spojená s lidem se stává nemírnou společenskou silou, že kultura, opírající se o našeho pracujícího člověka je tou kulturou, kterou potřebujeme, po které volá náš pracující lid. Naši kulturní pracovníci, naši vědci, učitelé, spisovatelé, básníci, malíři, sochaři, hudebníci, divadelníci i filmaři zde stojí před zcela novými možnostmi své práce. V pravém slova smyslu se před nimi otevřel nový svět. Jejich nová úloha spočívá v tom, že už nejsou jen kronikáři, kteří do datečně zachycují a opisují děje života, ale že mohou spolupracovat a spolupůsobit na vytváření nového života, být aktivními bojovníky a pionýry na naší cestě k socialismu. To ostatně vytyčil i prezident Klement Gottwald, když zdůraznil, že právě v tomto nastupu „musí sehrát naše inteligence a zejména kulturní pracovníci hlavní úlohu, ne nepodobnou úloze našich národních buditelů.“

Takový je také smysl významných kulturních akcí, jež se zrodily z přímého podnětu soudruha Klementa Gottwalda. Veliká a dnes již velkoryse se rozvíjející akce Jiráskovská, nebo akce započatá s výstavbou našich národních klasiků v Gottwaldově, směřující k tomu, aby bylo vytvořeno co nejtěsnější pouto mezi našim pracujícím

lidem a hodnotami našeho tvárného umění, a posléze třetí akce, spojená se jménem velkého slovenského básníka Hviezdoslava, mají přímo za cíl jednak učinit lidu dostupnými poklady naší národní minulosti, ale zároveň ukázat, kdy se má ubírat tvořivost našich umělců dneška.

Tyto zásadní směrnice naší nové umělecké tvorby byly vysoko zdůrazněny také sjezdem československých spisovatelů. Spisovatelé, stojící na půdě našeho lidově demokratického zřízení dali tímto sjezdem po příkladu velkého francouzského spisovatele Romaina Rollanda „sbohem minulosti“. Rozcházejí se s takovým pojetím literatury, která chtěla být literaturou nepolitickou, neideovou a která, vyrůstající z úzké základny pochybného subjektivismu, byla společensky zcela zbytečnou. Tím, že od nynějška chtějí tvořit literaturu novou, s vysokou společenskou funkcí, literaturu lidovou, zaměřenou přes dnešek k zítřku, se také stanou přímými pokračovateli našich klasiků. Ale neběží již jen o vůli, o to, jak má naše nová literatura vypadat. V tom smyslu znamenal sjezd spisovatelů velký krok vpřed.

Když náš prezident republiky Klement Gottwald ve svém poselství československým spisovatelům poukázal na to, že nastal čas, kdy je třeba přikročit již od slov k činům, spisovatelé dali výraz tomuto připomenutí tím, že přišli již se svými závazky, že s řečnických tribuny jsme slyšeli jejich slova: pra-

cuji na románě z dělnického prostředí, vydám knihu básní o únoru 1948, pracuji na dětské literatuře, dokončil jsem divadelní hru, film atd.

Že naši spisovatelé tyto závazky míní vážně, to dokazují zvláště ukázky naší nové poesie, otiskované po časopisech a po novinách, poesie nového životního pocitu, poesie socialistické svou náplní. Už dnes rostou řady básníků, kteří

stojí v prvních liniích naší nové kulturní tvořivosti, přibývají také řady našich nových dramatiků, přibudou k nim i romanopisci.

Sklízíme první radostné plody této nové tvořivosti umělecké. Zítřka budou tyto plody hojnější. S nejlepšími odkazy minulosti bude tato nová literatura mocnou silou na naší cestě k socialismu.

Rudé právo, 13. III. 1949

BÝT SOCIALISTICKÝMI BUDITELI LIDU

Josef Rybák

Sjezd československých spisovatelů, který se konal v Praze v dnech 4., 5. a 6. března t. r., je významným mezníkem v našem literárním životě. Význam tohoto sjezdu spočívá v tom, že se jím v našem literárním životě uzavírá jedna kapitola, představující období orientace a hledání cest k dnešku a že se jím zároveň otvírá kapitola nová, kapitola skutečně tvůrčí práce, jejíž začátky už dnes jsou patrné z nesčetných ukázek a představují radostný nástup k umění současnosti.

Od května 1945 až do slavného únorového vítězství 1948

se náš literární život neprojevoval nějak zvlášť výrazně. Tím větším objevem, zasahujícím svým významem daleko za hranice republiky, se stal literární odkaz Fučíkův. Jeho „Reportáž psaná na oprátce“ se právem stala majetkem nejširších vrstev našeho lidu. To proto,

že žádná jiná kniha neukázala s takovou hloubkou lidskosti hrđinský pathos zápasu o nový, socialistický svět, jako tyto zápisky z mučireny gestapa. I druzí naši spisovatelé prožili v dlouhých a strašných letech okupace své osudy. Byli i svědky slavných, často pozdějších, velkolepého vítězství sovětských armád, budování nového života, velkých radostných dnů účtování se zbytky minulosti. Ale mnoho našich pokrokových spisovatelů dostalo významné úkoly v naší nové veřejné správě a nezbylo jim proto času na literární tvorbu, která by znatelněji obohátila náš knižní trh. Proto v této době vycházela většinou literatura nescoucí na sobě ještě všechny známky včerejška a v níž se odrážely všechny omyly a nedostatků, které v minulých dobách určovaly této literatuře její ráz: nepolitičnost, odtrženost od lidu, nízká ideovost, neschopnost vidět živého člověka, závislost na pochybných úpadko-

vých směrech. V naší poezii se sice po květnu 1945 objevilo několik básnických knížek, které čerstvě reagovaly na květnové události, ale jinak v této poezii velmi těžce zápolil nový životní pocit se starými buržoasně estetickými hledisky a literátským subjektivismem. Povídka jako slovesný útvar zůstávala zanedbána, s výjimkou Drdovy „Němé barikády“. Román až na dva tři pokusy nedovedl nic povědět k velikým změnám, jež se odehrály v našem životě.

Jedna z příčin tohoto stavu spočívala v tom, že zde nebylo ideové základny, která by našim spisovatelům pomáhala osvětlovat jejich cestu k dnešku, která by jim pomáhala přiblížit se k novým uměleckým problémům a řešit takové úkoly, jež na spisovatelích požadovala nová doba a nový čtenář. Syndikát českých spisovatelů se zabýval jen otázkami stavovskými a mohl proto sdruzovat literární obec, v níž se střetávala nejrůznější hlediska, od socialistického realismu až po buržoasní pokrokářství, klanící se západnickým módám.

První sjezd českých spisovatelů v roce 1946 zcela jasně ukázal tuto názorovou všehochuť. Vedle spisovatelů, kteří už v minulosti svým dílem prokázali svou příslušnost k učení marxismu-leninismu a vzdvihovali vysoko společenskou úlohu nového umění, a vedle spisovatelů, stojících upřímně na půdě našeho lidově demokratického zřízení, hlásili se zde o slovo i zastánci buržoasního pojetí literatury, surrealisté a existencialisté a posléze i první exponenti únorových pučistů, kteří se bijí za čistou svobodu umělecké tvorby, kteří volají po umění, nezávislém na politice, ale po únoru 1948 otevřeně

přecházejí na posice našich nepřátel, neváhajíc svou představu absolutní svobody prodat zahraničným válečným štváčům za jídácký groš.

Škola spisovatelů

Únor 1948 proto znamenal i v našem literárním životě veliké pročištění vzduchu. Únor 1948 ukázal i v spisovatelských řadách, kdo je nepřítel, a přispěl k tomu, že fronta pokrokových spisovatelů se pevněji stmelila a že mnozí, tak zvaní nepolitici spisovatelé, prohlédnuvše zločinné plány reakce, pochopili nově úlohu spisovatele v přítomné době. V tom pro ně znamenal únor loňského roku velikou politickou školu. Otevřel jim oči a pomohl jim zbavit se mnohých měšťáckých přežitků.

Tento veliký historický zlom nemohl samozřejmě zůstat bez vlivu na hlubokou vnitřní proměnu našeho spisovatele, jenž pochopil, že jeho místo nemůže být nikde jinde, než po boku našeho pracujícího lidu a že jen taková literatura může mít místo v srdcích tohoto lidu, která tento lid ještě víc povznáší, ještě víc posiluje a potvrzuje mu správnost jeho cesty. A právě výrazem této vnitřní proměny se stal nový spisovatelský sjezd a nově založený Svaz československých spisovatelů, jenž si do svého programu vložil závazek veškerou svou literární tvorbou i svou ostatní prací činně se účastnit socialistického budování republiky a přispívat k rozvoji takové literatury, která by zachytila a ztvárnila celou proměnu člověka v údobí naší cesty k socialismu a stala se spolupojovnicem pracujícího lidu v jeho úsilí o socialistickou výstavbu i v jeho zápasu o světový mír.

V čem spočíval úspěch sjezdu

Průběh spisovatelského sjezdu byl s tohoto hlediska velikým úspěchem. Ukázal, že tyto nové úkoly literatury jsou ve shodě nejen s naší národní tradicí buditel-skou, ale také s nejlepšími tradicemi světovými a že ideová základna, na níž se scházejí po prvé společně spisovatelé čeští a slovečtí, je zároveň společnou základnou, na níž se naši autoři setkávají s nejlepšími a nejpokrokovějšími spisovateli světa, se skutečnou avantgardou, semknutou jednotným ideologickým zaměřením, oním internacionalismem, který vtiskuje pečeť skutečné lidskosti a ducha bratrství všech demokratických sil světa. To manifestačně zdůraznily všechny zahraniční delegace; především delegace Sovětského svazu, vedená Vadimem Koževnikovem, v níž byl spisovatel Boris Polevoj, básník Ščipačev a literární kritik Anisimov, delegace polská v čele s kritikem Stefanem Żółkiewskim, zástupce bulharských spisovatelů Penčo Dančev, Rumuni Eugen Jebeleanu a Ion Wittner, z Maďarska Sándor Gergely, z USA Michael Gold, z Velké Britannie Dylan Thomas, z Francie Vladimír Pozner a z Jižní Ameriky Jorge Amado a Alfredo Varela.

A právě v tom spočíval také význam sjezdu, že v projevech těchto zahraničních hostů ukázal hluboké pojetí socialistického internacionalismu, vyvěrajícího z upřímného vlasteneckého citu a nesmírné odanosti k lidu.

Hlavní význam sjezdu však spočíval v tom, že bylo zcela jedno-myslně vysloveno ústy jednotlivých řečníků, že nová literatura,

rodící se z dnešku, nemůže být jiná, než literatura lidová a literatura hluboce ideová. A že jí proto musí být cizí všechny kosmopolitické buržoasní snahy, odvracející literaturu od jejího společenského poslání, vyvěrající z lhostejnosti k národům, zájmům a osudům lidstva, všechny tendence, kordící ve formalismu a planém estetisování, v pochybné bezideovosti a odtrženosti od lidu.

Konec poklonování před buržoasním modernismem

V minulosti právě toto poklonování před buržoasním modernismem Západu natropilo u nás mnoho škod. Mnozí naši umělci místo toho, aby čerpali látku pro svoji tvorbu ze zdrojů života, spokojili se s tím, že se nechávali inspirovat jen tímto upadajícím buržoasním uměním, napodobujíc jeho prázdnotu. Naši spisovatelé místo toho, aby si brali vzory pro své postavy ze života, vybírali si dekadentní typy z cizích literatur, a vytvářejíc jejich obdobu v domácím prostředí, pokoušeli se takto upínat k sobě pozornost. Literatura, odvozená literaturou, nemohla být jiná, než papírová.

Za takovouto literaturou učinil sjezd československých spisovatelů tečku. A je to především nová skutečnost, je to život, který se kolem nás rozvíjí v nevídané bohatosti, nabitý úžasnou novou tematikou, který starou literaturu, upínající se k nepravdivým postavám, odsoudil k zániku. Taková literatura je dnes zcela směšná. Naši spisovatelé si plně uvědomují bohatost života. A tuto bohatost chtějí zachytit ve svých básních, ve svých povídkách, ve svých románech, ve

svých divadelních hrách, Jsou si přitom vědomi, že k tomu nestačí staré literární manýry, že je třeba přistupovat k řešení uměleckých úkolů s novou metodou, dokonalejší a vyhovující vysokým požadavkům literatury. Jsou si vědomi, že na základě taneční příručky se nikdo nenaučí řídit traktor. Proto účastníci sjezdu se shodně postavili na platformu socialistického realismu, v kteréžto metodě spatřují záruku úspěšnosti své práce.

Methodou socialistického realismu

V referátech ministra školství Zdeňka Nejedlého, ministra informací Václava Kopeckého, pověrníka Laca Novomeského, Jana Drdy a zvláště také v diskusních referátech spisovatelů, zaujal sjezd k této hlavní otázce zcela jasné a zásadní stanovisko, rozvinuv tuto otázku do mnoha závažných temat. Mnoho pronikavých postřehů bylo zde vyřčeno k otázkám kritiky, výchovy nových talentů, k problémům dětské literatury, k literatuře vojenské, k spolupráci spisovatelů ve filmu, k otázce nových typů v literatuře, k nové tvůrčí etrice.

Pochopitelně, že měl sjezd i své nedostatky. Velikou jeho chybou bylo, že se konal za naprosté neúčasti obecnosti a zvláště dělnické veřejnosti, že mezi účastníky bylo velmi málo pracovníků z našich závodů, že tu chyběly delegace z našich velikých národních podniků, že tu chyběli dělníci dopisovatelé a dělníci spisovatelé. To bylo chybou zvláště proto, že dnes vyrůstají na našich závodech desítky a stovky spisovatelů, jejichž

tvorba je hodna pozornosti, protože daleko výrazněji než kde jinde právě v ní je nejvíce nového životního pocitu, budovatelského nadšení a zcela nového vztahu k práci. Tato skutečnost je jednou z nejcharakterističtějších znaků naší doby. Ukazuje nám, jak náš lidové demokratický řád hluboce změnil člověka, jaké mu vytvořil nové prostředí a nové podmínky životní, jak pracujícího člověka zbavil existenčních starostí a jak přetvořil jeho vědomí a jeho sebevědomí v tom smyslu, že nejen kulturně žije, ale začíná i kulturně tvořit, kultura se stává nejen majetkem našeho pracujícího člověka, ale i předmětem jeho tvořivého zájmu.

Jedním z velikých úkolů nové organizace našich spisovatelů bude tyto nové talenty vést, vychovávat a podporovat, neboť i ony budou znamenat příliv nové svěží krve do našeho literárního života.

Na sjezdu chybělo i veliké kritické přehodnocení a zhodnocení našeho literárního tvoření od května 1945, chyběla tu i osobní kritika a sebekritika, bez níž je těžko myslitelná cesta k nové literární tvorbě. A přece je třeba zásadně a pronikavě se vyrovnat se vším, co se od květnové revoluce 1945 a zvláště od února 1948, objevilo na našem knižním trhu, rozpoznat, co patří včerejšku a co je živé a co si zaslouží podpory a pozornosti.

To vše bude třeba ještě provést, ale co hlavní zbývá, je organizačně upevnit a zajistit všechna usnesení a všechny závazky sjezdu, všechny dobré myšlenky a návrhy, jež se na tomto sjezdu objevily, aby bylo možno říci, že od sjezdu v našem literárním životě skutečně za-

čala kapitola nová, kapitola nadepsaná Od slov k činům, jak to krásně ve svém poselství k československým spisovatelům vyslovil prezident republiky Klement Gott-

wald, když je vyzval, aby se stali inženýry duší našeho lidu, mluvčími jeho tužeb, jeho lásky i nenávisť, jeho socialistickými buditeli.

Tvorba, č. 11

SJEZD SPISOVATELŮ

E. F. Burian

V budově Národního shromáždění se scházejí čeští a slovenští spisovatelé, aby rokovali o úkolech, které jim ukládá naše socialistující se skutečnost.

Práce pokrokových spisovatelů nabývá stále většího a většího významu v životě národa i mezi národy. Literatura se dostává od revolučního a vítězného nástupu pokrokových sil v Říjnové revoluci vedoucí role mezi všemi uměními, role, která je stále a stále významnější, podle toho, jak ustavičně roste a mohutní síla a vliv země socialismu, jak vítězí pokrokové síly v lidové demokratických zemích a jak se zostřují po druhé světové válce rozpory imperialismu a rozšiřuje národně osvobozovací a dělnické hnutí na celém světě.

Literatura, která je nám ze všech umění nejbližší a nejvíce na nás působí, protože jejím tvůrčím materiálem je slovo, je dnes přímo zbraní proti třídnímu nepříteli a jedním z důležitých prostředků přesvědčování na naší cestě k člověku, k srozumění člověka s lidmi a lidí s lidem. Tvůrčí problémy literatury nejsou tedy jen, jako kdysi, problémy určitých, od sebe oddělených zájmových skupin, nýbrž nedělitelně souvisí s pro-

blémy všeho našeho hospodářského a společenského dění a jsou na tomto dění naprosto závislé.

Naši spisovatelé patří dnes do veliké fronty pracujících. Květen 1945 a jeho přímý následek únor 1948 osvobodily je od společenských a hospodářských poměrů minulého kapitalistického systému, které měly za následek roztráštěnost spisovatelů na skupiny nebo na jednotlivce. Dnes se naši spisovatelé semkli do houfu. To proto, že každému z nich dala naše sociální skutečnost poznat, že už dnes nelze vystačit s metodami, které nabyly své platnosti vývojem buržoasní společnosti od francouzské revoluce až do socialistické Říjnové revoluce. Poznali, že se mohou s pracujícími rukou ve významnosti práce vyrovnat jedině tím, když od svých psacích stolů společně, v houfu, vejdou mezi lid, naučí se s ním jíst s jedné mísy a napojí svou tvorbu rytmem práce a obsahem života pracujících, kteří nám všem otevírají socialistickou budoucnost. V tomto smyslu je sjezd československých spisovatelů mezníkem naší nové, optimistické, do všech důsledků bojovně tvůrčí literatury.

Spisovatelé se rozhodli založit celostátní Svaz československých spisovatelů. Tento Svaz bude mít za úkol především svázat s pracujícími městy a venkovem, aby se naši spisovatelé aktivně podíleli na výstavbě nového společenského života.

Naši spisovatelé nejsou v tomto svém rozhodnutí bez tradice. Měli jsme ve své historii pokrokové jedince, kteří si byli vzájemně bratry v boji za sociální spravedlnost, byli buditeli národního osvobozovacího hnutí a svým lidským i politickým charakterem předznamenávali ono na výsost čestné postavení, kterého se má dostat českému a slovenskému spisovateli v nejbližší budoucnosti. Naši spisovatelé nejdou nevyzbrojeni do nové a lépe organizované práce. Mají ve své početné menšině velmi tuhý boj o pokrok za sebou. Nežili všichni v literátském vzduchoprázdnu, sžívali se duchovně se všemi, kteří byli obránci a bojovníky o lepší příští. Můžeme tedy právem očekávat, že v tomto smyslu sjezd a založení Svazu vzdá všem kladným stránkám našeho dosavadního vývoje literatury čest, neopomine vyzdvihnout všechno, co velikáni našich dějin učinili pro dnešek a zhodnotí všechno to skutečně tvůrčí, co dostává Svaz od naší historie věnem do své další, lépe a bojovně organizované práce.

Sjezd shromáždí výkvět našich mistrů slova. Nejsme ve své literatuře poslední na světě. Naopak. Naše literatura má dostatečně možností, schopností, talentů a vůle, aby mohla být, i když ne třeba první, tak alespoň mezi prvními na světě. Vlivem naší bývalé domnělé malosti, mamlouvané nám buržoazí k prospěchu jejímu i je-

jích zahraničních přátel, vlivem roztržitého veřejného zájmu na zájmečky, z nichž nejvíce těžili ti, kdo se chtěli vloučit do proslulosti mezi kapitalisty, zůstala ještě tu a tam mezi námi mínění, že naše literatura není ve světovém měřítku tak kvalitní jako na příklad literatura francouzská anebo anglická. S touto vymyšlenou šalbou, s tímto provincionálním máněním, musí učinit sjezd československých spisovatelů jedinou pro všechny rázně konec. Sjezd musí právě naopak vyzvednout všechno, čím se liší naše talentovaná literatura od literatury zemí imperialismu a kapitalismem rozvrácených. Sjezd musí skutečně spočívat naše slovenská orientace, jaký obsah pro českého spisovatele měla slova jako národ a vlast, jaký význam naši spisovatelé dávali dějinám našeho národa, co to znamenal boj naší literatury o pravdu pracujícího lidu, proč patří Češi a Slováci k národům skutečně pokrokovým, proč literatura právě mezi těmito národy hrála tak významnou roli v pokrokovém dělnickém hnutí a nakonec musí vyzdvihnout, a je to právě pro založení Svazu velmi důležité, proč ona početná menšina našich největších talentů je v naší historii ve smyslu kvality skutečnou většinou, zaručující, že náš další vývoj ruku v ruce s pracujícími půjde cestou správnou a spravedlivou. Čekáme, že sjezd zhodnotí velikost předchůdců našeho boje, zhodnotí podstatu boje pokrokových spisovatelů za první republiky a že s uvážlivým vážným a významným úkolem, který dnes spisovatelé mají, položí

založením Svazu nejlepší předpoklady k rozvinutí všeho zdravého, co je logickým výsledkem našeho národního osvobozovacího boje a samozřejmým důsledkem společen-

ských převratů, v němž dělnická třída spolu s pracujícími rolníky vede naše národy vpřed k socialismu.

Kulturní politika, 4. III. 1949

DO PRÁCE!

Jiří Honzík

Velkou věcí, velkým krokem dopředu na cestě naší literatury a kultury nazval ve svém poselství našim spisovatelům ustavující sjezd jejich Svazu Klement Gottwald. Vzápětí však také dodal, že tím s ještě větší naléhavostí vystupuje do popředí další část úkolu, totiž již skutečná tvorba skutečně socialistické literatury. Dobře a důkladně byl promyšlený tento dodatek, neboť vskutku ničím jiným než grandiosním plácnutím do vody by bylo ono třídní sněmování, kdyby mu neměl následovat opravdový tvůrčí kvas v našem písemnictví. Vždyť sotva jinak než jako hanebné zklamání důvěry pracujícího lidu, než jako malovřenou deserci s fronty socialismu by nebylo lze kvalifikovat, kdyby naši spisovatelé ani teď, za nových a nepoměrně příznivějších podmínek zůstali v tvůrčím závětrí, nepřiloužili ruku k dílu a mezačali konečně psát.

Správně jim ve svém sjezdovém projevu řekl Zdeněk Nejedlý, že na nedostatek temat si dnes naříkat nemohou. Správně jim také on, Václav Kopecký i Laco Novomeský a den před nimi již Jan Drda na četná místa a po zpracování volající temata přímo ukázali. Méně

správně již bylo, že přesto se našlo dost spisovatelů, kteří v diskusi, místo toho, aby dávali docela konkrétní pracovní závazky, jako to dělají při podobných příležitostech naši dělníci a zemědělci a jako to i přímo na sjezdu udělali někteří, zejména mladí spisovatelé, jen obecně řečnili o svých sympatiích k lidu a o svém nadšení z velikosti doby, kterou právě prožíváme, a podezřele mlčeli o své příští práci. Ti chvílemi věru působili dojmem, že snad přeslechli Antonína Zápotockého, když ocitovav Saltykovu-Ščedrína, kladl spisovatelskému shromáždění na srdce, že „není zapotřebí se k lidu velkomyslně sklánět, koketovat a dělat poklony“ a že „není nic horšího a škodlivějšího než falešné idealisování pracujícího člověka.“ Ti si snad opravdu neuvědomili, že to není žádný básnický obraz, ale prosté konstatační skutečnosti, pravili se v prezidentově poselství sjezdu, že „nastal čas, začít i v naší literatuře novou kapitolu, nadepsanou: „Od slov k činům.“

Je ovšem pravda, že to dá ještě dost práce, a že to bude ještě nějaký čas trvat, než všechny tyto činy budou skutečně správné, společensky aktivní a prospěšné. Ne-

vypadá to skutečně v naší literatuře vždy tak, jak by to vypadat mělo. Jistě měl pravdu Nejedlý, když upozorňoval, že naše literatura svým únosem ještě neprošla a že k definitivní srážce pokroku a reakce teprve dojde. A ne nadarmo nám připomínal maďarský spisovatel Sándor Gergely, že u nich je ještě dost spisovatelů, „kteří ještě včera byli surrealisty, existencialisty, nebo expresionisty a dnes ráno již pod praporem socialistického realismu pokračují tam, kde včera přestali. Pokračují ve svém formalismu, kterému teď říkají socialistický realismus a pokračují ve svém tažení proti těm, kteří jsou stoupenci socialistického realismu již po celá desetiletí.“

Ale právě proto, že situace v naší literatuře není nejružovější, je třeba začít ji řešit a vyřešit ji. Odvaha, schopnost riskovat, to jsou přece vlastnosti, které od skutečného umělce postuloval již Šalda. „Nebát se sáhnout do horkého“, k tomu vyzýval i na sjezdu spisovatele jejich předseda Jan Drda a vyzýval je k tomu jistě právem, neboť jenom tudy vede cesta ven ze stagnace, v které už tak dlouho vězí naše literatura. Je nepochybné, že si přitom nejdříve ze spisovatelů spálí prsty, je pravděpodobné, že mnohý z nich se přitom i pořádně utne. Avšak všechny tyto omyly, všechny tyto chyby budou mnohem cennější a tvořivější než to věčné přešlapování kolem horké kaše, to věčné obcházení problémů, které tak nemile charakterizuje většinu naší literatury posledních let.

Bude už úkolem kritiky, aby spisovatelům ukázala, kde se mylí a kde to dělají správně. Je ovšem samozřejmé, že bude proto třeba,

aby — jak to opět zdůraznil Zdeněk Nejedlý — naše kritika se podstatně zlepšila. Zároveň však bude třeba — a na to zas velmi správně a oprávněně poukázal ve svém diskusním příspěvku Ivan Skála — aby i naši spisovatelé si zvykli kritiku správně přijímat. Zatím totiž u značného procenta z nich o poctivém postoji ke kritice nemohlo být ani řeči. Zatím přece stačilo, aby kritik nejen něco právem vytknul, ale aby třeba jen málo pochválil tu či onu knížku, a už byl oheň na střeše. Už drnčely telefony a lítaly dopisy, v nichž na výsost uražený a dotčený autor vyhlásoval svému kritikovi boj vskutku až do úplného vyhlazení, jak to citací z dopisu jednoho, bohužel nejmenovaného spisovatele docela konkrétně ukázal zase Ivan Skála.

A přece ani tu nešlo a nejde o nic jiného než o ošklivé dědictví kapitalistických časů. Těmto přežitkům minulosti v sobě, těmto bacilům individualismu, které je samotné nejvíce otravují a brání jim prostě a přímo přistupovat ke skutečnosti i v jiných věcech, než jen v přijímání kritiky, by měli naši spisovatelé zejména teď po svém sjezdu, zejména teď v nové své organizaci vyhlásit neúprosný boj. Jinak se totiž ani socialistickými spisovateli, jimiž je chce mít Zdeněk Nejedlý, ani socialistickými buditeli, jimiž by je rád zas viděl Klement Gottwald, nestanou. Jinak se jim sotva podaří vyplnit ten veliký úkol, který mají před sebou. „Radujte se, že nejste pěvci zkázy, nýbrž života“ nazval onen úkol pokrokový americký spisovatel Gold. A Antonín Zápotocký, dnes nejen náš ministerský předseda, ale i jeden z našich nejlepších spisova-

telů, vymezil ten úkol ještě mnohem přesněji a konkrétněji v těchto třech větách:

„Umět zpopularisovat často neznámé hrdiny práce a revolučního boje, jejich snažení a osudy, jejich nezdolnou vůli, přemáhající překážky, necouvající před persekucí, nekapitulující před porážkami i jejich úspěchy a konečná slavná vítězství.“

„Přesvědčit všechny, že nový a lepší život nemůže být výsledkem ničeho jiného než vlastního boje a činnorodé pracující tvořivosti.“

„Pomáhat vítězné dělnické třídě, která už o novém životě nesní, ale za nový život bojuje, a nový život svojí tvůrčí prací buduje, aby mohla tento život uskutečnit.“

Kulturní politika, 11. III. 1949

OD SLOV K ČINŮM

Ladislav Khás

Ještě na prvním sjezdu spisovatelů roku 1946 vystoupili v ideové rozpravě řečníci, kteří hájili maďarost a nadtřídnost umění. To už bylo po druhé světové válce, po revoluci, která zvítězila proto, že nabrala síly a poučení z velkého Října a která měla v čele obrovskou moc socialistického státu a obrovskou moc socialistického učení. Mohlo být jasno dost, že nadčasovost a nadtřídnost znamená rovnou apolitičnost a apolitičnost je už dokonale demaskovaný lstivý prostředek buržoasní ideologie k tomu, aby se pracující masy nesnažily o účast na veřejné moci a popřály kapitalismu libovůli v rozhodování o společenských poměrech. V tomto smyslu se uplatňovala na shromáždění spisovatelů buržoasní ideologie ještě před třemi roky.

Mezitím se arci přihnal únor, v němž se odehrál mocenský dějinný třídní zápas, skončila se epocha kapitalismu a začala se epocha nového socialistického řá-

du. Naše kultura nebyla nečinná v tomto zápase. Kulturní sjezd se podle uznání presidentova rovnocenně připojil k sjezdu odborovému a rolnickému a spojil se na frontě třídního zápasu s lidem svých národů. Únor vnesl nový kvas do našeho života. Politicky jsme rychle doháněli, co v novém státním zřízení bylo zabrzděno vědomou sabotáží zpátečníků. Ve výrobě se naši dělníci a i rolníci po hladomorném roce vynasnažili, aby dohonili nedodělky dvouletého plánu. Spisovatelé však zdánlivě zůstávali pozadu se svou tvorbou a v jejich práci se jevila budovatelská tvořivost, která ovládla továrny. To neznamená, že se dějinný přeskok do nových poměrů plodně nedotkl naší literatury. Opak je pravda. Snad nikde jako v literatuře nebyl tak patrný zápas o to, aby se vyvodily správné důsledky ze změny sociálních epoch, nikde nebyla tak patrná vůle spolupřítit nový svět a nikde nebylo tak zjevné úsilí a určení

ideologické linie nové tvorby a organizačních základů pro práci v zcela novém duchu. Českoslovenští spisovatelé se v této době jako nikdy předtím spojovali se svými zahraničními druhy a přispěli vydatně k vytvoření socialistické fronty v měřítku světovém. Vyjasnili domácí ovzduší, postavili na nový základ i kulturní poměr Čechů a Slováků a rozvinuli mocné úsilí, aby učené marxismu-leninismu proniklo do podstaty těch, kteří tvoří, a připravili podmínky pro to, aby ovládlo vše, co oni tvoří. S koncem minulých společenských epochy se končí ovšem také epocha české a slovenské literatury a rozepisuje se nová, jež se dává našim vývojem k socialismu. Tato skutečnost ukládá spisovatelům nový úkol — přehodnocovat tradice a soudy, jež dosud platily. Naše doba plně uctívá velké národně osvobozené poslání minulých naší literatury a vyvyšuje její tradici demokraticky bojovnou, revoluční, sociálně pokrokovou a lidovou. Akce k oživení těchto tradic v díle Jiráskově, Hviezdoslavově, Alšově a Smetanově jsou vyvolávány a podporovány samým režimem a jeho nejvyššími představiteli, a lid je přijímá s nevídáním zápalu. Není pochyby, že po všem tom český a slovenský spisovatel ví, kde je jeho místo a jaká práce se od něho čeká.

Na sjezdu byl úkol spisovatele a jeho funkce v nové společnosti ujasněna zcela přesně. President republiky Klement Gottwald napsal, že toto ujasnění je první a velká část úkolu. Ale těžší a odpovědnější je druhá část, která vede od slov k činům. První podmínky se slévají, ale je třeba, aby se přilhnal celý příval ideově bo-

jovného zapalujícího umění. Na novou literaturu čekají tentokrát vskutku masy. Čisté umění ztratilo poslední zdání pokrokovosti. Nová literatura musí zobrazovat heroický boj pracujícího člověka o nový řád ve světě. Proto musí pohledět skutečnosti tvář v tvář a zmocňovat se socialistického hrdinství realisticky, srozumitelně lidu. Socialistický realismus však není recept, jak psát, nýbrž životní pocit, tvůrčí metoda. Spisovatelovu práci ať prostupuje duch odpovědnosti k lidu, který je hrdinou socialistického věku a v jehož pracovištích rostou dramata, romány a poesie. Český a slovenský spisovatel má ústavně zaručenu svobodu duševní činnosti. Společnost pak má svobodu hodnotit jeho dílo hlediskem jeho účelnosti a prospěšnosti lidu, národu, státu, lidstvu. Socialismus je kritériem spisovatelova díla. Podle tohoto kritéria přesně rozeznáváme přitele a nepřitele. Stojíme na straně vítězného socialistického člověka a budeme v literatuře objevovat jeho překrásnou budoucnost.

Lidovost neznamena slevovat v úrovni, znamená nejvyšší místrovství. Z výhně skutečnosti, již vytváří pracující člověk nový svět, vyjdou nové básně, dramata, romány a filmy a bohda i kladný a zdravý humor, který bychom platili zlatem. To vše si naši spisovatelé na sjezdu ujasnili a ke všem těmto novým úkolům se připravili.

Zbývá nyní, aby dostáli tomu, co od nich požádal jejich přítel a podpůrce — president republiky Klement Gottwald: od slov k činům. Co lepšího si mohou spisovatelé přát? Mají presidenta a režim, který je podporuje, mají ideo-

logicky vyjasněno, hmotně nachystáno a masy čtenářů žíznivě vyhlízejí na příval jejich děl v statisícových nákladech. Ruský delegát Koževnikov řekl na sjezdu: Milujeme český lid pro jeho veliké tvořivé schopnosti a sílu, které

projevil v boji za socialismus a za velké ideály pokrokového lidstva. Věříme, že i nová česká a slovenská literatura bude milována za tyto velké tvořivé schopnosti a sílu.

Lidové noviny, 8. III. 1949

SPISOVATELÉ HLEDAJÍ NOVOU CESTU

Jiří Marek

Otázka spisovatelské a umělecké tvorby vůbec bývala kdysi nejvnitřnějším soukromím umělce. Řešil si ji ponejvíce sám nebo v úzkém kroužku svých přátel, které pojila společná snaha a často i společné chyby. Řešení, k němuž v takové izolaci docházelo, bylo často v rozporu s přáními a potřebami lidu. Velikost skutečného umělce pak jsme mohli měřit jenom podle toho, jak uměl vystoupit ze své uzavřenosti, jak pochopil duši lidu a jak se dovedl přiblížit svým tvořením skutečným potřebám národa. Ne v pouhé napodobivosti lidových motivů, ale v postižení podstaty lidového genia. To je síla Smetanova, Jiráskova, tím zvučí verš Nerudův.

Dnes spisovatelé jsou více než jindy zapojeni do dění společnosti, či spíše: dnes si toto zapojení uvědomují více než dříve. Veliký rozmach a veliká úloha lidu při tvoření světa nemůže být přehlížena ani slovesnými umělci. Příklad únorových dní zavazuje spisovatele, aby hledali ze všech sil nově a lepší cesty, jak zaměřit svou tvorbu k lidu a k společnému cíli

dnešního usilování, jimž je bezesporu socialismus.

Proto spisovatelé hned po únoru, ještě s ostatními umělci na Sjezdu národní kultury, a potom sami na poradách a debatách, z nichž daleko nejdůležitější byl aktiv spisovatelů-komunistů koncem minulého roku, obrátili svůj zřetel k nové, lepší tvorbě. Umělecký příklad sovětský, který v literatuře se dopíná vrcholu ve svém socialistickém realismu a který ukazuje cestu i cíl, stává se důležitým vodítkem.

Celá bezvýhodná morbidnost měšťácké kultury, která je v úpadku a prožívá své předsmrtné slabosti a bloudění, té kultury, jež na západě vede a mate pojmy, té, která nemajíc velkého cíle, rozbíhá se do soukromého pitvání pocitů a citeček, celá tato odumírající kultura přestává být smyslem práce našich spisovatelů. Jen hluchý by mohl neslyšet ten vítězný pochod lidových mas, jen blázen by mohl nezpívat těmito lidem do kroku.

Čeští spisovatelé mají dobrou a bohatou tradici dávnou i nedáv-

nou. Prošli obdobím hledačství, pokusů, výbojů, poznali, že velké umělecké dílo je tehdy hodno svého jména, když obrází velké ideje své doby a vědomě a manifestačně se ve své zdrcující většině přidá k úsilí celého národa: budovat a bojovat o lepší řád.

Bylo ovšem třeba postavit na pevné základy vše, co s tvorbou souvisí. Bylo třeba ustavit nový Svaz československých spisovatelů, odkud by vycházely podněty a kde by spisovatelé našli pomoc i při praktickém provádění svých úkolů. Dnes je totiž nutné, aby autor, který chce psát román z dneška, se neuzavřel ve své pracovně, ale vyšel mezi lid, aby odposlouchal jeho řeč a prostudoval jeho způsob života. Je třeba mnohem víc než jindy odborných znalostí, neboť dělnické prostředí není jednoduché, jak se zdá, ale nesmírně složité, právě proto, že je tak úzce spjato s výrobou, která je ovšem velmi složitá a jejíž znalost si musí spisovatel osvojit alespoň tak, aby se nedopouštěl hrubých věcných chyb. A víc: nejde jen o znalost technické stránky. Jde také o to, poznat člověka, nalézt nového hrdinu, odhalit jeho podstatu. Neboť úkolem spisovatele není jen obkreslovat skutečnost a psát reportáže, ale jít za hranice toho, co vidíme my všichni každodenně kolem sebe, najít hrdinství i ve všedních úkonech a ukázat, kam vede celé to snažení. Jestli se kdy mluvilo o umělcích jako o nosičích pochodní, pak to dnes platí o spisovatelích především. On musí daleko vpřed nést oheň poznání, on musí hodit daleko kupředu do nešťetelné budoucnosti prudké světlo svého uměleckého předjímavého poznání.

Uskutečňovat takovéto praktické poznávání továren, dílen, venkova, nově vznikajících traktorových stanic, výkrmů, družstev, to vše je úkolem Svazu čs. spisovatelů. A ovšem nejen to. Je třeba, aby spisovatel měl možnost se opřít o něco pevnějšího, než byla naše dosavadní kritika, která byla zatím nejslabším bodem našeho písemnictví. Právem se volalo, že nemáme velkých kritických duchů. Zástupci naší oficiální kritiky byli lidé, kteří dovedli, pravda, svými znalostmi oslňovat a nad dílem prováděli hotový kouzelnický tanec, ale podstata díla jim nakonec unikla, protože ve formalistické kabaře a zaklínání se musí ztratit účel a smysl díla. Tato kritika, která i u nás byla pěstována, plyne z vlastní ideové slabosti, která je zapletena do svých problémů a nemá sílu, ukázat uměleckému dílu cestu a směr. Postavit kritiku na pevnou báň, provádět diskuse o dílech vzniklých i vznikajících, podněcovat činnost a věst spisovatele, to je další velký úkol, který si musí Svaz čs. spisovatelů vytknout.

Proč musel vzniknout nový svaz, když jsme už zde měli Syndikát českých spisovatelů? Syndikát byl organizován na základě stavovském, jeho činnost se vyvíjela často jen ve formálním úřadování. A zejména přibíral členy bez zření na jejich dílo, nekriticky a mechanicky, čímž se stalo, že jeho obrovský počet (přes 1800 členů) nikterak neodpovídal dílům, jež u nás vznikala. Nový Svaz stojí na principu tvůrčím, jeho členy jsou skuteční výkonní spisovatelé, protože nelze zakládat museum, ale živý, bojující a produkující organismus.

Ideově se Svaz čs. spisovatelů jasně postavil na stanovisko lidově demokratické, socialistické. Nemá, proč by zamlčoval toto své politické zaměření, neboť jakákoliv apolitičnost v tvorbě je nemožná. Bylo by nemyslitelné, aby si spisovatelé hráli na duchy, vznášející se nad politickými vodami, zatím co lid, pro nějž práce je určena tvorba, je tvůrcem politické skutečnosti. Ostatně zde mají naši spisovatelé dobrou tradici. Největší jejich předchůdci byli vždy politicky uvědomělí a právě dělnické hnutí, vzešlé z učení Marxova, Engelsova a Leninova, bylo přivítáno našimi umělci s plným porozuměním.

Konečně je důležitá ta okolnost, že opět máme jeden Svaz československých spisovatelů, že díla obou bratrských národních větví budou probírána společně a jejich šíření bude umožněno ve větším měřítku než dosud, kdy znalost slovenské literatury v našich ze-

mích velmi poklesla, na naši škodu.

Svaz čs. spisovatelů, který byl právě založen na sjezdu spisovatelů, se však neobrácí jenom k těm, které zatím stačil organisovat. Chce vyhledávat nové spisovatele. A nejen spisovatele z povolání. Dnes, kdy do redakcí časopisů stále častěji přicházejí příspěvky z řad dělníků a rolníků, je vidět, že lidová tvořivost má nyní všechny podmínky k svému rozvoji. Je tedy třeba, aby Svaz čs. spisovatelů si všiml i těchto výtvořů, aby je správně hodnotil a zařazoval a aby vyhledával nové talenty mezi pracujícími i mezi mládeží.

Je vidět, že zde je mnoho dobré vůle a poctivé snahy, že spisovatelé se zapojují plně do všech těchto nemalých úkolů a že se věnují pilně své tvorbě, jejíž výsledky budeme již brzy hodnotit, výsledky jistě krásné, protože zaměřené k lidu a rostoucí z jeho tvůrčích sil.

Svět práce, 10. III. 1949

SPISOVATELÉ SPOLUTVŮRCI SOCIALISMU

Miloš Vacík

V neděli ve večerních hodinách vycházel čeští a slovenští spisovatelé, spolu se zahraničními hosty — pokrokovými spisovateli jedenácti států — z budovy Národního shromáždění, kde skončil první sjezd Svazu československých spisovatelů. Byl velkým mezníkem v práci našich spisovatelů a mocným impulsem k další, bohatě se rozvíjející a svobodné,

silné kultuře země, spějící k socialismu. Sjezd ukázal, že všichni čeští a slovenští opravdoví umělci slova stojí na straně pokroku, stojí na straně budující dělnické třídy a všech pracujících, že stojí a budou stát pevně oběma nohama na této zemi. Že budou spolupodobovat s lidem této země veliký úkol budoucnosti, že pro něj budou tvořit nové socialistické a realistické

umění, které bude obrážet a postihovat tento lid, jeho velikost, hrdinství, lásku a celý život.

Svaz československých spisovatelů postavil před sebe množství vážných úkolů a záležití nyní jen na jeho práci, nezůstane-li v jejich plnění za ostatními dělníky pětiletky. Je třeba pevně semknout v jediný celek všechny kladné tvořivé síly tak, aby v pospolitém kolektivu zkušenější pomáhali mladým, tak aby mladí pracovníci stali se svým nadšením a pracovním vypětím iniciativními silami Svazu, a

konečně tak, aby byli plně podchytceni a neodrazováni ti, kteří mají tu nejpřírodnější vůli překonat pozůstatky té „hříšnosti“ lidí starého světa a stát spolu s ostatními v prvních řadách. Je ho hodně třeba pro všechny naše příští zápasy. Jsme přesvědčeni, že s tímto úmyslem Svaz čs. spisovatelů stane se vbrzku radostným ústředím tvořivosti a platným podílníkem i tvůrcem naší dělné a vpřed kráčejší skutečnosti. Jemu na cestu všechen zdar!

Hlas revoluce, 9. III. 1949

Poznámka redakce

Sborník Sjezdu československých spisovatelů ze 4.—6. III. 1949 shrnuje všechny projevy, referáty, diskuse a pozdravy sjezdu v přesném znění, korigovaném valnou většinou autory. Redakce považovala za nutné doplnit tento sborník ideovou částí stanov Svazu československých spisovatelů a pracovním plánem Svazu pro jejich ideovou závažnost. Pro úplnost pak technickou zprávou o sjezdu, výběrem fotografií a přehledem tisku, z jehož komentářů vybráno jen nejpodstatnější. Také díky pohotovosti nakladatelství a tiskárny Orbis vychází tento sborník v nečekaně krátké lhůtě jako další dar Svazu československých spisovatelů k IX. sjezdu Komunistické strany Československa.

O. K. J. N.

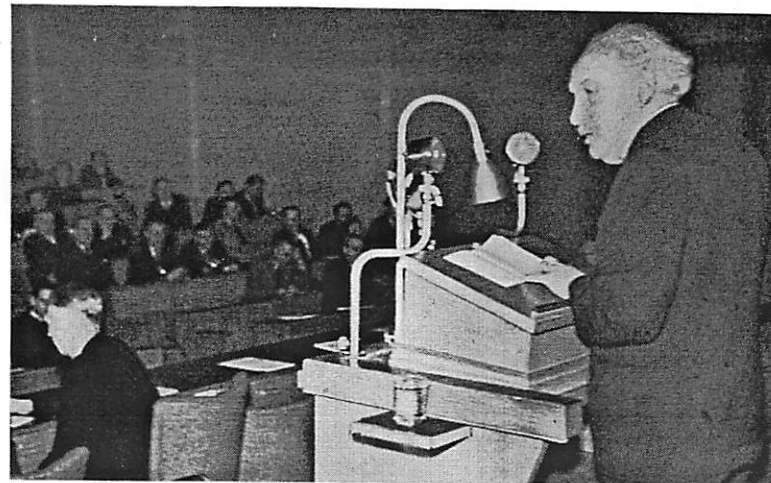

Delegace Sjezdu československých spisovatelů, vedená J. Drdou, u prezidenta republiky Klementa Gottwalda

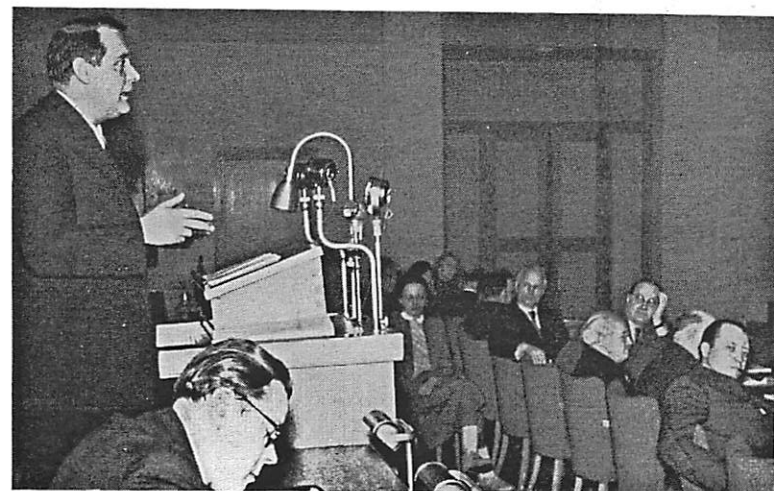
Šéfredaktor Frant. Nečas, úř. zást. přednosty kulturního odboru kanceláře prezidenta republiky, čte dopis prezidenta republiky Klementa Gottwalda Sjezdu čs. spisovatelů

Prof. Dr. Zdeněk Nejedlý, min. školství, věd a umění

Projev předsedy vlády Ant. Zápotockého

Laco Novomeský, pověrník školstva, vied a umení

Dr. Oldřich John, předseda Národního shromáždění

Václav Kopecký, ministr informací a osvěty

Nahoře: Sovětská delegace (od prava) V. Koževnikov, B. Polevoj, Š. Štěpačev, I. Anisimov. Vlevo primátor hl. m. Prahy Dr V. Vacek
 Dole: (od leva) J. Amado (Brazílie), M. Gold (USA), V. Pozner (Francie), Dr I. Wittner a E. Jebeléanu (Rumunsko)

1. Vadim Koževnikov, prosaik a dramatik
 2. Ivan Anisimov, literární kritik

3. Boris Polevoj, romanopisec
 4. Štěpán Štěpačev, básník

Sovětská delegace v Leni-
nově síni Lidového domu
v Praze

Zahraniční hosté u primá-
tora hl. m. Prahy Dr. V.
Vacka

Sovětská delegace při
přednášce na filosofické
fakultě Karlovy university

Vladimír Pozner (Francie)
a Michael Gold (USA)

Jorge Amado (Brazílie) a
Alfredo Varela (Argentina)

Dylan Thomas (Anglie) a
Odd Bang Hansen (Nor-
sko)

Stefan Żółkiewski (Polsko)

Penčo Dančev (Bulharsko)

Dr. Ion Wittner (Rumunsko)

OBSAH

Dopis presidenta republiky Klementa Gottwalda sjezdu československých spisovatelů	5
Zástupci československých spisovatelů u presidenta republiky	7
Projevy a referáty	
Dr Oldřich John, předseda Národního shromáždění	11
Antonín Zápotocký, předseda vlády	14
Zdeněk Nejedlý, ministr školství, věd a umění	16
Václav Kopecký, ministr informací a osvěty	34
Laco Novomeský, poverenik školstva, vied a umeni	51
Jan Drda, předseda Svazu československých spisovatelů	59
Michal Chorváth, místopředseda Svazu československých spisovatelů	76
Pozdravy zahraničních hostů	
Vadim Koževnikov (SSSR)	91
Stefan Żółkiewski (Polsko)	97
Penčo Dančev (Bulharsko)	99
Dr Ion Wittner (Rumunsko)	101
Gergely Sándor (Maďarsko)	106
Vladimír Pozner (Francie)	107
Jorge Amado (Brazílie)	108
Alfredo Varela (Argentina)	110
Odd Bang Hansen (Norsko)	111
Pozdravy domácích hostů	
Josef Dubský, ČKD-Sokolovo	115
Josef Tatiček, místopředseda JSČZ	116
Antonín Nedvěd, předseda Svazu československých novinářů	117
Dr Jaroslav Tomášek, Svaz československých skladatelů	118
Alois Fišárek, předseda Svazu československých výtvarníků	119
Diskuse	
SČM sjezdu spisovatelů	123
Jarmila Glazarová	124
Vítězslav Nezval	127
Ivan Skála	129
Josef Rybák	132
Jaroslav Klíma	135
Oldřich Kryštofek	137
Sergej Machonin	140
K. J. Beneš	143
Dr Ján Poničan	146
Karel Nový	149
Marie Pujmanová	151

Vlastimil Školaudy	151
Jiří Marek	153
A. M. Brousil	153
Miloslav Fábera	156
Dr Ludvík Svoboda	157
J. V. Pleva	161
Jiří Hájek	164
Jan Mareš	166
Ota Šafránek	168
Dopis Světovému kongresu na obranu míru v Paříži	171
Stanovy Svazu československých spisovatelů	172
Pracovní plán Svazu československých spisovatelů	175
Zpráva o sjezdu	178
Zahraněční tisk a hosté o sjezdu	
Boris Polevoj: Na nové cestě (Lidové noviny)	183
Pavel Reiman: Na sjezdu spisovatelů (Literaturnaja gazeta)	185
Stefan Żółkiewski: Návštěva v Československu (Kuznica)	187
Penčo Dančev: Historický sjezd československých spisovatelů (Literaturen front)	190
Domácí tisk o sjezdu	
Před sjezdem	
Ke sjezdu spisovatelů: Úvodník Rudého práva	195
Co očekávají dělníci od sjezdu spisovatelů (Rudé právo)	197
Ant. Nedvěd: Ke sjezdu spisovatelů (Zemědělské noviny)	199
Pavel Bojar: Před sjezdem spisovatelů (Lidové noviny)	200
Václav Pekárek: Literatura, věc nás všech (Lidové Noviny)	201
Jan Štern: Sněmování inženýrů lidských duší (Lidové noviny) ..	203
Ivan Skála: Před sjezdem čs. spisovatelů (Rudé právo)	205
Karel Nový: Spisovatelé a pracující lid (Práce)	207
Václav Běhounek: K sjezdu čs. spisovatelů (Práce)	209
Karel A. Krejčí: Úkoly umělecké tvorby (Obrana lidu)	211
Jan Pilař: Sjezd čs. spisovatelů (Kulturní politika)	212
Okolo sjezdu a po něm	
Jan Drda: Od pramének k proudu (Nový život)	215
Pavel Hanuš: Hlas mládeže ke sjezdu čs. spisovatelů (Směna) ..	217
Dopis sjezdu od kulturních důvěrníků plzeňské Škodovky (Lidové noviny)	220
Pavol Bunčák: Spisovatelé od slov k činům (Pravda)	220
Josef Rybák: Po sjezdu čs. spisovatelů (Rudé právo)	222
Josef Rybák: Být socialistickými buditeli lidu (Tvorba)	223
E. F. Burian: Sjezd spisovatelů (Kulturní politika)	227
Jiří Honzík: Do práce (Kulturní politika)	229
Ladislav Khás: Od slov k činům (Lidové noviny)	231
Jiří Marek: Spisovatelé hledají novou cestu (Svět práce)	233
Miloš Vacík: Spisovatelé spolutvůrci socialismu (Hlas revoluce) .	235

OD SLOV K ČINŮM

Sjezd československých spisovatelů 4.—6. března 1949

Redigovali Oldřich Kryštofek a Jan Noha. Obálku navrhla Lucie Weisbergrová, oba a grafickou úpravu Julius Hauf. I. vydání v nákladu 5500 výtisků vydalo nakladatelství Orbis v Praze v květnu 1949. Písmem Ideal News vytiskla tiskárna Orbis, Praha XII, Stalinova 46

Cena 60 Kčs